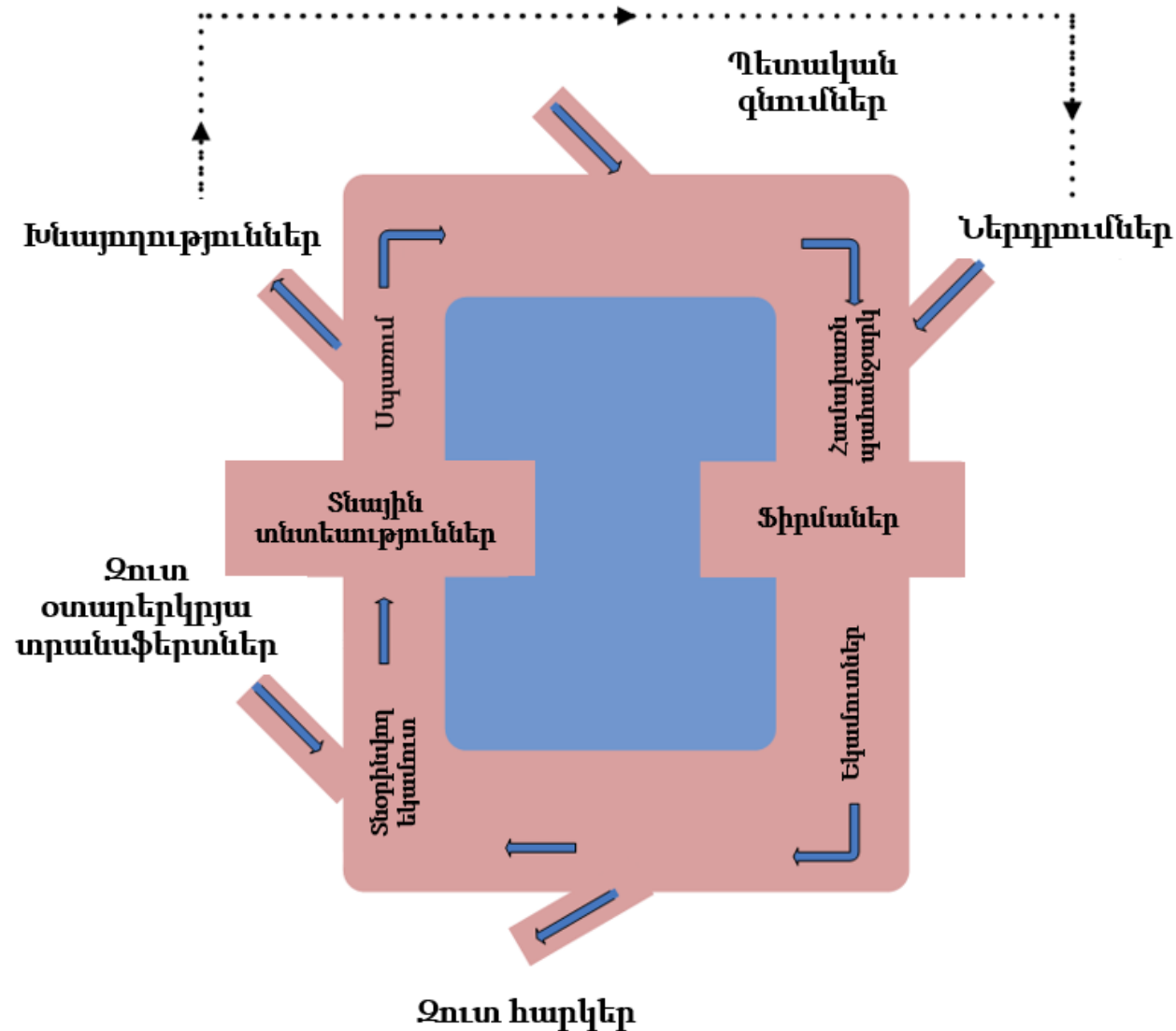
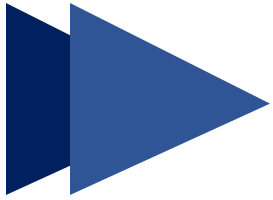

Է.Մ. Սանդուխյան
ՀՀ և ՌԴ տ.գ.դ., պրոֆեսոր

«Տնտեսական քաղաքականություն»

Համախառն պահանջարկի շրջանառությունը և դրա ընդլայնման գործոնները

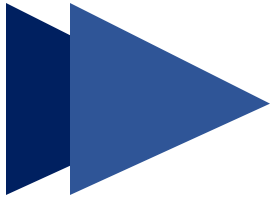

Ինստիտուտներ

**Գոյատիւ
(կայունութիւն)/Էքստրակտիվ
ինստիտուտներ**

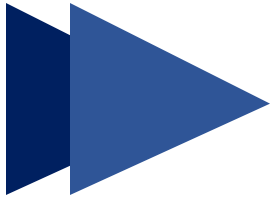
VS

**զարգացում/ինքլյուզիվ (ներառական)
ինստիտուտներ**

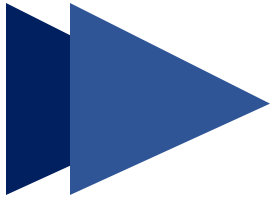
Ցավոտ կետեր

- Բնակչության աղքատության զգալի խորություն:
- Բնակչության զբաղվածության խնդիր:
- Արտագաղթ, ժողովրդագրություն:
- Գրեթե բոլոր ապրանքային շուկաներում չափազանց բարձր կենտրոնացում և օլիգոպոլացում, տնտեսական մրցակցության պաշտպանության և ՓՄՁ-ների համար մասշտաբի էֆեկտի հարթեցման թույլ համակարգ, պայմանագրային հարկադրման թույլ ինստիտուտներ:
- Թույլ դատաիրավական համակարգ:
- Չզալի ստվերային շրջանառության առկայություն:

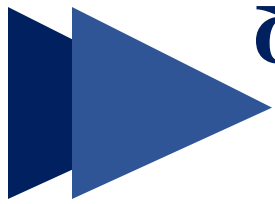
Ցավոտ կետեր

- ՕՈԲՆ-ների և օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների կրճատում (2009թ.-ից առ այսօր, հատկապես 2018-2020 թթ.):
- Կապիտալի կայուն արտահոսք (փախուստ):
- Հարկային կարգավորման հնացած համակարգ:
- Տնտեսության ուժեղ կախվածությունն ՌԴ-ից (արտարժույթի ներհոսքի հիմնական ուղիներ) և մետաղների արտահանումից (պղինձ, մոլիբդեն, ոսկի և այլն):

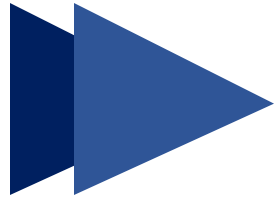
Ցավոտ կետեր

- Գլոբալ ֆինանսական աշխարհը և հայկական ֆինանսական հատվածը «ճամփեզրին»:
- Ոչ բանկային ֆինանսական ինստիտուտների չզարգացվածություն, կուտակային կենսաթոշակային ապահովագրության անարդյունավետ ինստիտուտ, բանկային կարգավորման և վերահսկողության հնացած համակարգ:
- Արժութային փոխարժեքի կարգավորման քաղաքականության ոչ շուկայականությունը (դե ֆակտո արժութային փոխարժեքի նպատակադրում), բարձր տոկոսադրույքներ, երկարաժամկետ ֆինանսական ռեսուրսների ոչ բավարար ծավալ: ԴՎԶ-ում գնաճի թիրախի իջեցված մակարդակ:
- Արտաքին պետական պարտքի սահմանային մակարդակ:

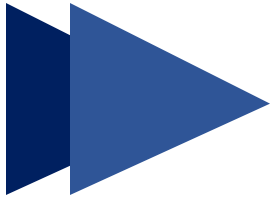
Շուկայական տնտեսության բազային ինքլյուզիվ ինստիտուտներ

- Սեփականության պաշտպանություն +/-
- Մրցակցության պաշտպանություն -/-
- Պայմանագրային հարկադրանք -/-
- Վարձու աշխատողների իրավունքների
պաշտպանություն -/-
- Քաղաքացիական իրավունքների և
ազատությունների պաշտպանություն +/-

Կախարդական քառանկյուն

- համընդհանուր զբաղվածություն
- մատչելի գներ
- տնտեսական աճ
- վճարային հաշվեկշիռ

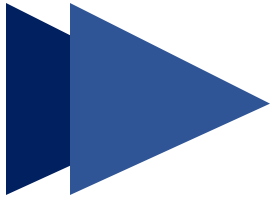

Ինստիտուտներ

Ինստիտուտները՝ խաղի կանոններ են
հասարակության մեջ, որոնք զինված են դրանք
հետյելու հարկադրման մեխանիզմներով:

Ինստիտուտներ՝ խաղի կանոններ
Կազմակերպություններ (մարդիկ)՝ խաղացողներ

- **Կարդալ:** А.А.Аузан. Экономика всего. Как институты определяют нашу жизнь. М.: 2014 и др.;
- Дуглас Норт; Дарон Аджемоглу. Почему одни страны богатые, а другие бедные. Происхождение власти, процветания и нищеты;
- Эрик Райнерт. Как богатые страны стали богатыми, и почему бедные страны остаются бедными

Ինստիտուտներ

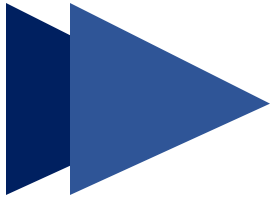
Ֆորմալ ինստիտուտներ

- Կանոնները օրինակարգված են (կոդիֆիկացված են)
- Պատժամիջոցները կրում են համակարգված բնույթ (երաշխավորը սովորաբար պետությունն է)

Ոչ ֆորմալ ինստիտուտներ

(ավանդույթներ, սովորույթներ, գործարար Էթիկա, կրոնական համոզմունքներ...)

- Կանոնները օրինակարգված չեն (հիմնականում չի Էլ կարող օրինակարգվել)
- Պատժամիջոցները կրում են ոչ համակարգված բնույթ (երաշխավոր կարող է հանդես գալ հասարակության ցանկացած անդամ)

Ինստիտուտներ

Հարկադրանքի ծախսերը

- Ֆորմալ ինստիտուտների պահպանումը դրա երաշխավորին ֆինանսավորելու և նրա խթանների կարգավորման համար ծախսեր է պահանջում: Ոչ ֆորմալ ինստիտուտների պահպանման համար հասարակությունը ռեսուրսներ է ծախսում հանրայնացման տարբեր համակարգերի վրա:

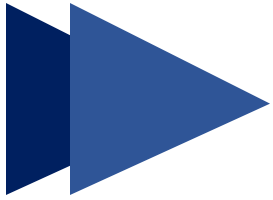
Փոփոխությունների մեխանիզմը

- Ֆորմալ ինստիտուտները փոխվում են արագ, դիսկրետ: Ոչ ֆորմալ ինստիտուտները, որպես կանոն, առավել իներտ են, այդ պատճառով փոխվում են ինկրեմենտ, աստիճանաբար:

Համեմատական առավելություններ

- Ոչ ֆորմալ ինստիտուտներն արդյունավետ են փոքր հասարակություններում՝ հիմնված անձնականացված կապերի վրա: Մեծ հասարակությունների համակարգման համար անհրաժեշտ են ֆորմալ ինստիտուտներ:

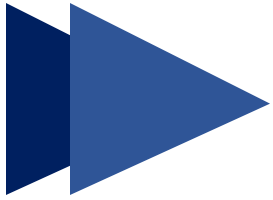
Ա.Ա.ԱՌԻՉԱՆ

Ինստիտուտներ

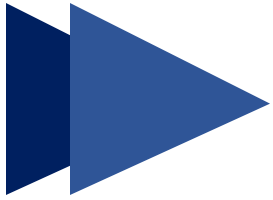
Ֆորմալ և ոչ ֆորմալ կանոնների հարաբերակցությունը

- Ոչ ֆորմալ կանոնները կարող են լրացնել ֆորմալ կանոնները
- Ոչ ֆորմալ կանոնները կարող են աջակցել գոյություն ունեցող ֆորմալ կանոններին
- Ոչ ֆորմալ կանոնները կարող են հակասել ֆորմալ կանոններին

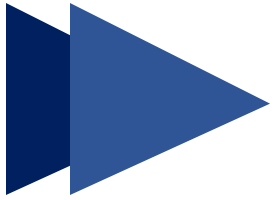
Ինստիտուտներ

«Ինստիտուտների գլխավոր
հասարակական դերը
անորոշության կրճատումն է՝
մարդկանց միջոց
փոխհարաբերությունների կայուն
(թեկուզ միշտ արդյունավետ)
համակարգի հաստատման
միջոցով»: Դուգլաս Նորթ

Ինստիտուտներ

Հիմնական գործառույթ՝ գործարքների
իրականացման ծախսերի
(գործառնական (տրանսակցիոն)
ծախքերի) մինիմալացում
վարքագծային շրջանակների
ստեղծման միջոցով, որոնք
ընդունվում են մեծամասնության
կողմից:

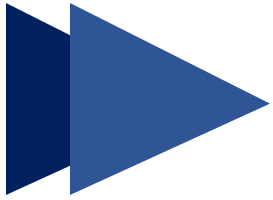

Ինստիտուտներ Ի՞նչն է ավելի կարևոր

Միջնադարյան
հասարակություն

Ժամանակակից
հասարակություն

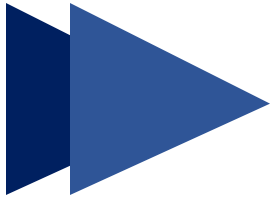
Ավանդույթներ	Օրենքներ
Բիրտ ուժ	Գաղափարներ
Փող	Ինտելեկտ
Ուղղահայաց կապեր	Հորիզոնական ներվորքինգ
Ապատեղեկատվություն	Տեղեկատվություն
Իշխանություն	Մարդու իրավունքներ
Անձնիշխանություն (ավտորիտաիզմ)	Ժողովրդավարություն

Ինստիտուտներ

Օրինակներ:

1. **Ֆորմ.**- ճանապարհային երթօնեկության և պատժամիջոցների ինստիտուտ
2. **ոչ Ֆորմ.** - մանկապարտեզ ուշացող ծնողներ (անհարմար է մանկապարտեզի աշխատողների առաջ) և **Ֆորմ.** – տուգանային պատժամիջոցներ (տուգանքի ներմուծումից հետո ուշացողները շատացան),
3. **ոչ Ֆորմ.** – վիրաբույժ և դատավոր
4. **ոչ Ֆորմ.** – իրանցի աղջիկները հայաստանում
5. **ոչ Ֆորմ.** – պատրոն-հաճախորդ, բլաթ ...
6. **ոչ Ֆորմ.** – կրոնական, մշակութային, ռասայական և այլ հանդուրժողականություն, հյուրընկալություն ... / զբոսաշրջություն
7. **ԸՆՏԱՆԻՔԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԸ – ՀԱՅԻ ԱՆԱՌԻԿ ԱՄՐՈՑ**

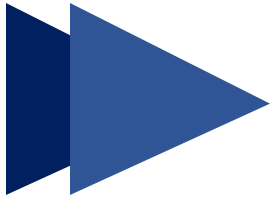
Ինստիտուտներ

Ընտանիքի ինստիտուտը հայ հասարակությունում

Աստված չի կարող միաժամանակ լինել ամենուր՝ դրա համար նա ստեղծել է
մայրերին (Եբրայական ասացվածք)

Վարձու աշխատանքի իրավունքների թույլ
պաշտպանության պայմաններում՝
երեսպաշտ, իրավագուրկ ծառայամիտների
հասարակության ձևավորում («ամենինչ
հանուն ընտանիքի և երեխաների»)!!!

Արտագաղթ, զրկանքներ... հանուն
երեխաների և ընտանիքի:

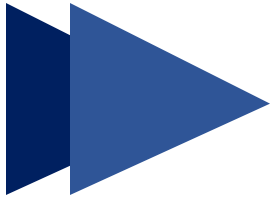
Ինստիտուտներ

Հասարակությունը սկսեց զանգվածային դեգրադացվել՝ ոչ միայն հանդուրժում էր, այլև սկսում էր հիանալ «մեծապատիվ մուրացկաններով» («ստոկիոլմի համախտանիշ»՝ (սինդրոմ) երբ ժամանակի ընթացքում զոհը սկսում է համակրանք տաժել իր դահիճի նկատմամբ):

Սկզբունք. «դու ղեկավարն ես՝ ես հիմարը, ես ղեկավարն եմ՝ դու հիմարը»:

Որքան շատ ես գողացել, այնքան շքեղ է քո տունը, թանկարժեք է քո մեքենան, որքան դու ավելի քրեական ես որպես կերպար, այնքան դու ուժեղ ես, այնքան բարձր է քո սոցիալական կարգավիճակը հասարակության մեջ!

Երեք տասնամյակների ընթացքում հասարակությունը սկսեց փոխել կողմնորոշիչները և շատերն ուզում էին նմանվել այդ մուտանտներին կամ, գոնե այդ մուտանտների թիկնապահներին:

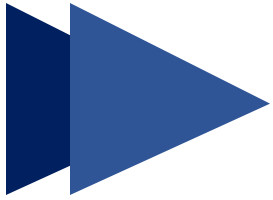

Ինստիտուտներ

Հասարակության ինստիտուցիոնալ
չկարգավորվածությունը, երբ ֆորմալ ինստիտուտները
թույլ կամ նմանակվող են, ֆորմալ ինստիտուտների՝ ոչ
ֆորմալներով փոխարինման հիմնական պատճառն է:

Եվ ընդհակառակը, արդյունավետ ֆորմալ
ինստիտուտները, ամրապնդված պայմանագրային
հարկադրման համապատասխան համակարգով,
լրացվում են ոչ ֆորմալներով, որոնք էլ ավելի են
ուժեղացնում ֆորմալների գործողությունը!!!

(Հյուսիսային Կորեա vs Հարավային Կորեա – ազգային
առանձնահատկություններ, ոչ ֆորմալ
հարաբերություններ առաջին դեպքում և երկրորդ):

Economic Freedom of the World, 2026 (The Fraser Institute)

Աղբյուր: <https://www.fraserinstitute.org/economic-freedom/dataset?geozone=world&fbclid=IwAR3zxELQzY6Y0jK--FZ2xzQY4Fu06NhLZISGe9uToCgozSIOu5FPclBOeog&min-year=2&max-year=0&page=dataset&filter=0&sort-field=year&sort-reversed=0>

Տնտեսական ազատության կոմպոզիտային ինդեքս, 2023

Տեղ 165 երկրներ (Չինաստան – 108)

Երկիրը	Տեղը	Երկիրը	Տեղը
Հոնկոնգ	1	Վրաստան	25
Սինգապուր	2	Հայաստան	39
Նոր Զելանդիա	3	Ղազախստան	73
Շվեյցարիա	4	Մոլդովա	85
ԱՄՆ	5	Դրոգստան	88
Իռլանդիա	6	Տաջիկստան	98
Թայվան	7	Բելառուս	122
Ավստրալիա	8	Ադրբեջան	130
Դանիա	9	Ուկրաինա	143
Նիդեռլանդներ	10	ՌԴ	148

Չափանիշներ

- Size of government
- Legal systems & property rights
- Sound money
- Freedom to trade internationally
- Regulation

Index of Economic Freedom, 2026

Աղբյուր. The Heritage Foundation https://www.heritage.org/index/pdf/2022/book/2022_IndexofEconomicFreedom_Highlights.pdf.
<https://www.heritage.org/index/ranking>

Տնտեսական ազատության ինդեքս, 2026

Տեղ 176 երկրներ

Տեղը	Երկիրը		Տեղը	Երկիրը	
1	Singapore	84.4	35	Georgia	69.6
2	Switzerland	83.7	52	Armenia	67.1
3	Ireland	83.3	67	Azerbaijan	64.3
4	Australia	80.1	68	Kazakhstan	64.2
5	Taiwan	79.8	101	Moldova	58.1
6	Luxembourg	79.7	117	Turkey	55.0
7	Denmark	79.0	114	Kyrgyz Republic	56.0
8	Norway	78.8	145	Russia	50.3
9	Estonia	78.7	150	Belarus	49.1
10	Netherlands	78.5	154	China	48.3

Զափանիշներ

- Property Rights
- Judicial Effectiveness
- Government Integrity
- Tax Burden
- Government Spending
- Fiscal Health
- Business Freedom
- Labor Freedom
- Monetary Freedom
- Trade Freedom
- Investment Freedom
- Financial Freedom

Travel & Tourism Development Index 2024

119 երկրներ

Աղբյուր. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Travel_Tourism_Development_2021.pdf

Ճամփորդության և զբոսաշրջության զարգացման ինդեքս, 2024

Տեղը	Երկիրը	1-7	Տեղը	Երկիրը	1-7
1	United States	5.2	13	Singapore	4.8
2	Spain	5.2	29	Turkey	4.4
3	Japan	5.1	39	India	4.3
4	France	5.1	45	Georgia	4.1
5	Australia	5.0	52	Kazakhstan	4.1
6	Germany	5.0	56	Azerbaijan	4.0
7	United Kingdom	5.0	72	Armenia	3.7
8	China	4.9	88	Moldova	3.5
9	Italy	4.9	99	Tajikistan	3.4
10	Switzerland	4.8	102	Kyrgyz Republic	3.4

Политика в области пут. и тур. и благоприятные условия

- Приоритет пут. и тур.
- Международная открытость
- Ценовая конкурентоспособность
- Экологическая устойчивость

Драйверы спроса на пут. и тур.

- Природные ресурсы
- Культурные ресурсы
- Недосуговые ресурсы

Устойчивое развитие пут. и тур.

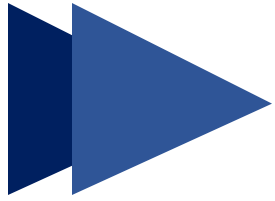
- Экологическая устойчивость
- Социально-экономическая устойчивость и условия
- Давление и влияние спроса на пут. и тур.

Создание благоприятных условий

- Бизнес среда
- Безопасность и охрана
- Здоровье и гигиена
- Человеческие ресурсы и рынок труда
- Готовность к ИКТ

Инфраструктура

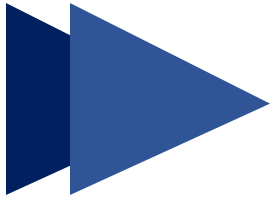
- Инфр. воздушного транспорта
- Наземная и портовая инфр.
- Инфр. туристического обслуживания

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆԸ.

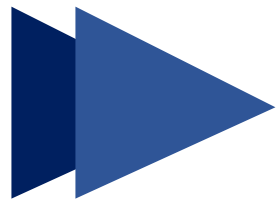
Արդի իրավիճակը,
Հիմնախնդիրներն ու
միտումները,
Արդիականացման ուղիները

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ. 2004-2025 թթ.

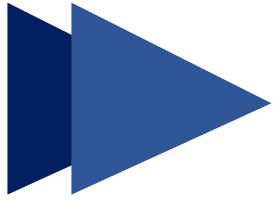
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ, www.armstat.am

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐԻ ԴԻՆԱՄԻԿԱՆ	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ՀՆԱ, շուկայական գներով, մլրդ AMD	1908	2243	2656	3149	3568	3142	3460	3778	4266	4556	4829	5043	5067	5564	6017	6543	6 182	6 983	8 501	9 493	10 250	11 343
Միջին տարեկան փոխարժեք AMD / USD	533.5	457.7	416	342.1	306	363.3	373.7	372.5	401.8	409.6	415.9	477.9	480.5	482.7	483.0	480.4	489	503.8	435.7	392.5	392.7	387,0
ՀՆԱ, շուկայական գներով, մլն USD	3 577	4 900	6 387	9 206	11 662	8 648	9 260	10 138	10 619	11 121	11 610	10 529	10 546	11 527	12 457	13 619	12 642	13 879	19 514	24 186	26 099	29 309
ՀՆԱ-ի աճը՝ հաշվի առնելով դեֆլ. ինդ.-ն, %	10.5	13.9	13.3	13.7	6.9	-14.1	2.2	6.1	7.2	3.5	4.1	3.0	0.7	7.7	5.6	7.8	-7.5	5.8	12.6	8.3	5.9	7.1
Անվանական ՀՆԱ՝ բնակ. մեկ շնչի հաշվով, USD	1 113	1 523	1 983	2 853	3 606	2 666	2 844	3 102	3 512	3 680	3 852	3 533	3 552	3 908	4 246	4 659	4 328	4 750	6 661	8 159	8 603	9 495
Աճը %-ներով (անվ. ՀՆԱ մեկ շնչի հաշվով)	27.3	36.8	30.2	43.9	26.4	-26.1	6.7	9.1	7.3	3.4	3.9	3.5	0.6	8	5.6	7.8	-7.2	5.8	12.3	8.5	3.5	
Աճը 2004թ. համեմատ	1	1.4	1.8	2.6	3.3	2.4	2.6	2.8	3.0	3.1	3.2	2.9	2.9	3.2	3.5	3.8	3.5	3.7	4.5	5.0	5.3	5.9
ՀԱԱ-ն բնակ. մեկ շնչի հաշվով՝ հաշվի առնելով ԳՀ-ն, USD	4 560	5 390	6 360	7 520	8 290	7 090	7 450	7 890	9 300	10 040	10 170	10 150	10 820	12 490	13 080	15 180	14 470	15 460	18 680	20 980	22 020	
Շինարարություն, աճը %-ներով	14.7	41.1	38.4	19.7	3.1	-37.4	-2.5	-8.9	-2.6	-7.7	0.2	-1.2	-12.5	2.4	4.4	5.1	-8.8	7.4	12.5	14.8	14.5	20.2
Արտահանում, աճը %- ներով	5.4	34.7	1.1	17	-8.3	-32.8	46.6	28.2	3.4	7.1	4.6	- 4	20.6	24.9	7.8	9.7	-4.2	18.9	79.7	57.8	53.6	-36.1
Ներմուծում, աճը %- ներով	5.6	33.4	21.6	49.1	35.4	-25	12.9	10.6	2.8	2.9	0.9	-26.8	1.1	25.2	21.4	11.1	-17.4	17.5	63.7	45.4	33.7	23.6
ՍԳԻ (հաշվետու ամիսը նախորդ տարվա դեկտեմբերի նկատմամբ)	2	-0.2	5.2	6.6	5.2	6.5	9.4	4.7	3.2	5.6	4.6	-0.1	-1.1	2.6	1.8	0.7	3.7	7.7	8.3	-0.6	1.5	3.3
ՍԳԻ (նախորդ տարվա նույն ժամ. համեմատ)	7	0.6	2.9	4.4	9	3.4	8.2	7.7	2.6	5.8	3.0	3.7	-1.4	1.0	2.5	1.4	1.2	7.2	8.6	2	0.3	3.3

Ճգնաժամերը Հայաստանում

- 1988 թ. երկրաշարժը:
- Ղարաբաղյան շարժում, Սումգայիթ, Կիրովաբադ, Բաքու, զինված բախումներ, պատերազմ:
- ԽՍՀՄ (ճգնաժամը, փլուզումը, փլուզումը Հայաստանում)
- 1991-1994 թթ.
- 1998-1999 թթ. (դեֆոլտ ՌԴ-ում, հոկտեմբերի 27)
- 2008-2009 թթ. (Համաշխարհային ֆինանսատնտեսական ճգնաժամը)
- 2014-2015 թթ. (Տարածաշրջանային ճգնաժամ՝ նավթ, ռուբլի, էմբարգո, Դրիմ, Դոնբաս)
- 2019-2021 թթ. (Covid-19)

Ճգնաժամի խորությունը ԽՍՀՄ փլուզումից հետո

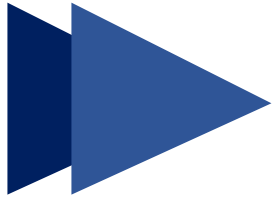
Աղբյուր : ՀՀ ԱՎԾ-Հայաստանի Վիճակագրական Տարեգիրք:

Գնաճային, վճարային և համակարգային ճգնաժամերի խորության լուսաբանումը հետսովետական Հայաստանում.

- Հայաստանի ազգային արժույթ Դրամը շրջանառության մեջ դրվեց 1993թ.-ի նոյեմբերի 22-ին:
- ՀՀ բոլոր սուբյեկտների, այդ թվում բանկային համակարգի, ակտիվների և պասիվների վերահաշվարկ կատարվեց 1:200 (200 սովետական ռուբլի = 1 AMD)
հարաբերակցությամբ:
- Մինչև ժամանակ դրամը սկսեց արագ տեմպերով արժեզրկվել և արդեն 1994թ.-ի վերջին փոխարժեքը գերազանցեց 1 ԱՄՆ դոլարի դիմաց 400 AMD կետը:
- Սովետական ռուբլու փոխարժեքը մինչև 1992թ.-ը ներառյալ՝ 0,56 ռուբ. = 1 USD
- Առևտրային բանկերի կանոնադրական կապիտալի նվազագույն մեծության նորմատիվային մակարդակը = 5 մլն ռուբ. $\approx$ 9 մլն USD:

AMD-ին անցումից հետո 5 մլն սովետական ռուբլին վերածվեց 25 000 AMD-ի (5000000/200=25000) = 62,5 USD:

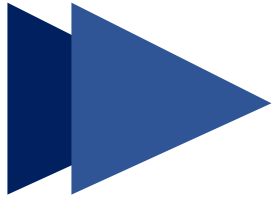
- Ակտիվների անվանական արժեզրկում $\approx$ 140 000 անգամ:
- Համախառն բանկային կապիտալը ՀՀ-ում 1994թ.-ի հունվարին $\approx$ 9 մլն USD:
- ՀՀ բանկային համակարգի համախառն ակտիվները $\approx$ 70 մլն ԱՄՆ դոլար:

2008-2009 թթ. ԳԼՈՒԿԼ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կառավարության սխալները՝ հակաճգնաժամային քաղաքականություն իրականացնելիս:

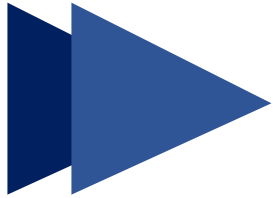
- ✓ Կառավարությունը չափազանց ուշ «նկատեց» ճգնաժամը՝ բաց թողնելով ժամանակը,
- ✓ բազմաթիվ միջոցառումներ ուղղված էին առաջարկի խթանմանը (օրինակ, անավարտ շինարարության ֆինանսավորումը), ոչ թե պահանջարկի,
- ✓ ՀՀ Կառավարությունը և ԿԲ-ն երկար ժամանակ իրականացնում էին կոշտ դրամավարկային և հարկաբյուջետային քաղաքականություն, պայքարում էին գնաճի դեմ՝ հակառակը, դրամական ագրեգատների ընդլայնման միջոցով համախառն գնողունակ պահանջարկի ընդլայնման քաղաքականությանն անցման փոխարեն, ՀՀ ԿԲ-ն շարունակում է կորցնել ոսկեարժույթային պաշարներ՝ դրամի փոխարժեքի պահելու կասկածելի քաղաքականության իրականացման նպատակով,
- ✓ կոշտ հարկային վարչարարություն, որը զգալիորեն վատթարացրել է գործարար միջավայրը ՓՄՁ-ների համար, սակայն անհրաժեշտ էր, ընդհակառակը, մեղմացնել հարկաբյուջետային պայմանները,
- ✓ պետության կողմից ներգրավված արտաքին փոխառությունների օգտագործման կասկածելի ուղղություններ և մեթոդներ,
- ✓ արմատական ինստիտուցիոնալ և կառուցվածքային բարեփոխումների հարկադրման հնարավորությունների բացթողում:

2008-2009 թթ. ԳԼՈՒԲԱԼ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կառավարության հակաճգնաժամային ծրագիրը.

- ապահովել մակրոտնտեսական և ֆինանսական կայունություն;
- ապահովել աշխատատեղերը խոշոր գործատուներին ֆինանսավորման միջոցով;
- վերջապես անցնել լողացող արժույթային փոխարժեքի ռեժիմի;
- պետական ծախսերի ընդլայնման համար ներգրավել արտաքին ֆինանսավորում՝ տնտեսական աճի խթանման նպատակով ;
- զարգացնել ենթակառուցվածքը.
- նոր ԱԷԿ-ի կառուցման ծրագիրը,
- Ճանապարհաշինությունը (1000կմ), ներառյալ Հյուսիս-Հարավը՝ Վրաստանի հետ սահմանից մինչև Իրանի հետ սահմանը,
- գյուղական ճանապարհների վերականգնման ծրագիրը,
- Իրան-Հայաստան ե/ու,
- Հայաստանի ոռոգման համակարգի վերականգնման ծրագիրը,
- երկրաշարժի գոտու վերականգնողական աշխատանքների շարունակում,
- Գործարար և ներդրումային միջավայրի բարելավում (հարկային և մաքսային գործընթացների պարզեցում, Զվարթնոց և ք. Գյումրու օդանավակայաններում ազատ ձեռնարկատիրական գոտիների ստեղծումը, ՓՁ-ների համար վարկային ռեսուրսների հասանելիության ապահովում):

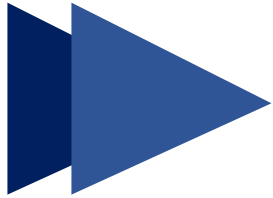
2008-2009 թթ. ԳԼՈՒԲԱԼ ՖԻՆԱՆՍԱՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Կառավարության հակաճգնաժամային այլ միջոցառումները.

- վարկային երաշխիքների և սուբսիդիաների տրամադրում, առաջին հերթին ՓՄՁ-ներին;
- պետության մասնակցությունը ձեռնարկությունների կապիտալում;
- ուղղակի վարկավորում պետական ռեսուրսների հաշվին;
- անբարեխիղճ տնտեսական մրցակցության դեմ պայքարի ուժգնացում;
- ՓՄՁ-ների նկատմամբ հարկային վարչարարության պարզեցում և հեշտացում;
- բնակարանաշինության ոլորտի խթանում, շինարարությունն ավարտելու համար վարկային երաշխիքների տրամադրում;
- ընդերքային ռեսուրսների զարգացման մեջ ներգրավված ձեռնարկությունների կարճաժամկետ վարկավորում շրջանառու միջոցների համալրման համար;
- հիփոթեքային մարմնի գործունեության ակտիվացում;
- համահայկական Բանկի ստեղծում;
- հսկիչ-դրամարկղային մեքենաների ներդրում և վերահսկողություն (վիճակախաղ և այլն);
- խոշոր կազմակերպություններում հարկային ծառայության ներկայացուցչի ինստիտուտի ներդրում;
- անցում միասնական սոցիալական հարկի համակարգին և այլն:

Նախատեսված նպատակներից ոչ մեկը չի լուծվել:

ԱՆՀՐԱԺԵԾՏ Է ԻՐԱԿԱՆԱՑՆԵԼ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՀԱՄԱԼԻՐ ԱՐԴԻԱԿԱՆԱՑՈՒՄ: ԿՈՍՄԵՏԻԿ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ ՉԵՆ ԿԱՐՈՂ
ԼՈՒԾԵԼ ՄԵՐ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ:

2015-2016 թթ. ՏԱՐԱԾԱՇՐՉԱՆԱՅԻՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ. ՀԱՅԱՍՏԱՆ

2008-2009թթ. գլոբալ ֆինանսական ճգնաժամի և 2014-2015թթ. տարածաշրջանային ճգնաժամի միջև Հայաստանի համար ընդհանուր գիծ է այն, որ ինչպես նախորդ ճգնաժամը, այնպես էլ ընթացիկը ցնցումային ազդեցություն ունեցան մեր տնտեսության վրա Ռուսաստանի միջոցով: Այսպիսով, Ռուսաստանը հանդիսանում է դեպի Հայաստան ճգնաժամի հիմնական մատակարարը:

Ընթացիկ ճգնաժամի «Էպիկենտրոնը» Ռուսաստանն է, իսկ սկզբնաղբյուրներն են.

Առաջին գործոն – կապիտալի կուտակման անբավարար մակարդակ: (Ա.Գ. Ադանբեկյանի հետազոտությունների համաձայն զարգացած երկրներում հիմնական կապիտալում ներդրումները կազմում են ՀՆԱ-ի մոտ 20%-ը, ինչն իրենց համար ապահովում է համեմատաբար հավասարակշիռ տնտեսական աճ տարեկան 2%-ի չափով, իսկ զարգացող երկրներին անհրաժեշտ է ունենալ ներդրումների նորմ՝ 30-35%, ինչը կապահովի միջին տարեկան տնտեսական աճ 5-6%-ի չափով:)

Երկրորդ գործոն – նավթի համաշխարհային գներ:

Երրորդ գործոն – աշխարհաքաղաքական:

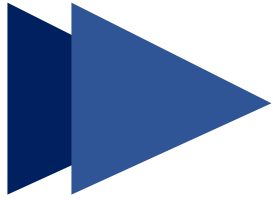
Հայաստանի տնտեսության վրա ռուսական ճգնաժամի ազդեցության հիմնական ուղիները:

Առաջին ուղի – օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտներ:

Երկրորդ ուղի – դեպի Ռուսաստան արտահանման կրճատում:

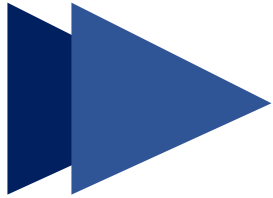
Երրորդ ուղի – ՕՈՒՆ-ների զգալի կրճատում:

Չորրորդ ուղի – զբոսաշրջության կրճատում:

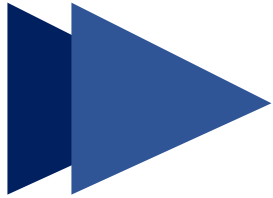
ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2014-2015 թթ.

- Ներկայումս Հայաստանի տնտեսությունում ձևավորված իրավիճակը ենթադրում է ֆինանսական միջնորդության կարգավորման համակարգի նոր, ավելի արդյունավետ մեխանիզմների կիրառում՝ ուղղված ՀՀ տնտեսության մրցունակության բարձրացմանը:
- Անհրաժեշտ է վերանայել իրականացվող դրամավարկային քաղաքականությունը, պահպանել երկրում իրական գնաճին համապատասխան թիրախ՝ տնտեսական աճի խթանման նպատակով: Ընդ որում անհրաժեշտ է նպատակադրել դրամի արժեզրկումից գնաճի զգալիորեն հետ մնալը, ինչը կապահովի արտահանման խթանում, ինչպես նաև տրանսֆերտներից կախում ունեցող մարդկանց իրական եկամուտների աճ:
- ՀՀ Կառավարությունը ԿԲ-ի հետ միասին պետք է իրականացնի ՓՄՁ-ներին, հատկապես ստարթափներին, ֆինանսական ռեսուրսների թույլ հասանելիության հիմնական պատճառների բացահայտմանն ուղղված քաղաքականություն: Անհրաժեշտ է մշակել ֆինանսական միջնորդության ոչ բանկային ինստիտուտների հաշվին կապիտալի շուկայում երկարաժամկետ և միջնաժամկետ ֆինանսական պրոդուկտների պահանջարկ և դրանց տարբերակված առաջարկ ձևավորել թույլ տվող մեխանիզմներ: Անհրաժեշտ է նաև խստացնել ֆինանսական հաշվետվողականության նկատմամբ պահանջները տնտեսության իրական հատվածում, ապահովել բիզնես-սուբյեկտների գործունեության թափանցիկություն, զարգացնել կորպորատիվ կառավարման սկզբունքներ և համակարգեր, ինչը զգալիորեն կկրճատի ռիսկը վարկային շուկայում:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2014-2015 թթ.

- ԵԱՏՄ երկրների միջև փոխադարձ առևտրի դինամիկայի վերլուծությունը, ինչպես նաև ՌԴ արժույթային շուկայում ձևավորվող իրավիճակը թույլ են տալիս եզրակացություն անել ազատ լողացող արժույթային փոխարժեքի և չմիջամտելու քաղաքականությանն անհապաղ անցում կատարելու անհրաժեշտության մասին, ինչը թույլ կտա կարճաժամկետում ապահովել Հայաստանի ֆինանսական շուկայի պաշտպանությունն արտաժին ցնցումներից և արտաքին շուկաներում, առաջին հերթին Ռուսաստանում, հայկական ապրանքների մրցունակության վերականգնում:
- Զարգացած ֆինանսական համակարգերի համեմատ Հայաստանում տոկոսադրույքները և ՍՓԲԴԸ շարունակում են մնալ բարձր, հատկապես ազգային արժույթով, հետևաբար ներկայումս բանկային հատվածն ունակ չէ ապահովել երկարաժամկետ և միջնաժամկետ վարկային նախագծերի արդյունավետ ֆինանսավորում: Անհրաժեշտ է համապատասխան մեխանիզմներ մշակել դեպի Հայաստանի տնտեսությունն որակյալ, երկարաժամկետ ներդրումների ներգրավման համար: Անհրաժեշտ է նաև շարունակել երկրի բնակչության ֆինանսական գրագիտության բարձրացմանն ուղղված քաղաքականությունը:
- Անհրաժեշտ է իրականացնել կարգավորիչ և տեխնոլոգիական լուծումներ՝ ուղղված Հայաստանի ֆոնդային հարթակի ինտեգրմանը ԵԱՏՄ երկրների կապիտալի շուկաների հետ (ավանդային գործառնությունների և ցուցակման փոխճանաչում, բորսայական առցանց առևտրի տեխնոլոգիաների ներդրում և այլն), ինչը կծառայի որպես զարգացման զգալի խթան:

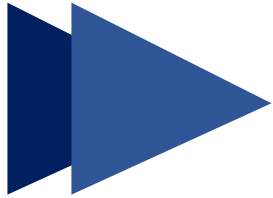

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2014-2015 թթ.

➤ Կենսաթոշակային բարեփոխումներն անհրաժեշտ է ճանաչել չկայացած և հարկավոր է վերանայել ողջ մեխանիզմը, այդ թվում նպատակ ունենալով կորպորատիվ կենսաթոշակային ֆոնդերի ստեղծումը՝ ունակ իրականացնել կենսաթոշակային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում ինքնակարգավորման սկզբունքը, և այս ֆոնդերի գործունեության նկատմամբ անմիջական վերահսկողություն՝ չբացառելով նաև կառավարող ընկերությունների առկայությունը, սակայն պահպանելով ՀՀ ֆոնդային շուկայում կուտակային ռեսուրսների բաշխման սկզբունքը:

➤ Հիմնվելով բազելյան առաջարկությունների վրա՝ անհրաժեշտ է արդիականացնել բանկային կարգավորման և վերահսկողության համակարգը կապիտալի համարժեքության, ակտիվների որակի և իրացվելիության ամրապնդման նպատակով, ներառյալ՝ խստացնել վարկերի դասակարգման չափանիշները և բարձրացնել հնարավոր կորուստների պահուստներին հատկացումների նորմը դասակարգված ակտիվների համար, մշակել բանկերի իրացվելիության նորմավորման ժամանակակից մեխանիզմներ, խստացնել ռեգուլյատիվ կապիտալի նկատմամբ պահանջները բանկային կապիտալի համարժեքության նորմավորման դեպքում և այլն:

➤ Անհրաժեշտ է հրաժարվել իրականացվող դրամավարկային քաղաքականությունից: Դրա համար անհրաժեշտ է իրականացնել համապատասխան հաշվարկներ «հարցի գնի» բացահայտման նպատակով, այսինքն գնաճի աճից հնարավոր կորուստների փոխհատուցմանն ուղղված ռեսուրսների ծավալների որոշման համար: Երկարաժամկետ և միջնաժամկետ հատվածների համար անհրաժեշտ են ավելի խորը ինստիտուցիոնալ վերափոխումներ՝ ուղղված տնտեսության ապամենաշնորհացմանը, ներդրումային միջավայրի բարելավմանը, ներտնտեսական մրցակցության ամրապնդմանը և այլն:

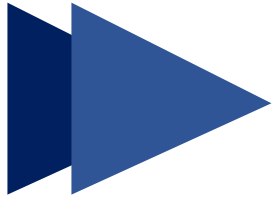

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2015-2016 թթ.

➤ Հաշվի առնելով արժույթային և ֆոնդային շուկաներում բարձր տատանողականությունը, հատկապես գլոբալ ֆինանսատնտեսական ճգնաժամից հետո, անհրաժեշտ է օրենսդրորեն արգելել բանկերի մասնակցությունը բաց շուկայական գործառնություններին (սպեկուլյատիվ արժույթային գործառնություններ և արժեթղթերի առքուվաճառք), եթե խոսքը չի գնում պետական արժեթղթերի մասին, բացառությամբ բրոկերային ծառայությունների տրամադրումը՝ հաճախորդի հանձնարարությամբ և միջոցներով: Սպեկուլյատիվ արժույթային գործառնություններին բանկերի մասնակցությունը թույլ չտալու, ինչպես նաև ստոխաստիկ արժույթային ռիսկերից բանկային համակարգը պաշտպանելու նպատակով ԿԲ-ը պետք է վերանայի արժույթային դիրքի հնացած նորմատիվը, ինչպես նաև հրաժարվի դոլարիզացիայի դեմ պայքարի արհեստական մեթոդներից, քանի որ դրանք չեն ապահովում համապատասխան արդյունքներ:

➤ ՀՀ կառավարությունը պետք է հարկային մեխանիզմներով խթանի կամավոր կենսաթոշակային ապահովագրությունը, և կապիտալի շուկայի մինչև 15-20 տարի ժամկետով միջնաժամկետ ու երկարաժամկետ գործիքների համապատասխան առաջարկի աճը: Բացի այդ, պետության համաֆինանսավորումը կամ համամասնակցությունը կուտակային կենսաթոշակային համակարգում անհրաժեշտ է համատեղել գործատուների պարտադիր համամասնակցության հետ՝ միաժամանակ ֆիզիկական անձանց հարկային դրույքաչափերի զգալի կրճատմամբ: Այսինքն անհրաժեշտ է վերականգնել կենսաթոշակային ապահովագրությունում ֆիզիկական անձանց հետ միասին գործատուների պարտադիր մասնակցության ինստիտուտը:

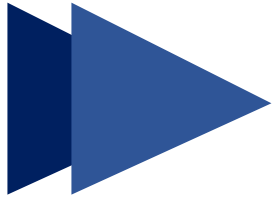
➤ Անհրաժեշտ է հաջորդ տարվանից հրաժարվել շահութահարկի գծով արտոնությունից և հարկման ենթակա շահույթը հաշվարկելիս ակտիվների գծով հնարավոր կորուստների պաշարները չդասել համախառն եկամտից նվազեցվող ծախսային հոդվածներին, այլ պաշարներին հատկացումներն իրականացնել բանկի զուտ շահույթի հաշվին:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱԿԱՃԳՆԱԺԱՄԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2014-2015 թթ.

Խնդիրը կարելի է լուծել կարգավորման հետևյալ մեխանիզմների շնորհիվ.

- ✓ արժութային դիրքի այժմ գործող նորմատիվի փոխարեն ներմուծել արժութային պարիտետի նորմատիվը, որը բանկերին կաշտպանի բարձր արժութային ռիսկերից, ինչպես նաև թույլ կտա բանկային համակարգն ամբողջովին հանել սպեկուլյատիվ արժութային շուկայից և ուժգնացնել բանկերի հակումը վարկավորել տնտեսությունը,
- ✓ Բանկային պարտավորությունների պարտադիր պահուստավորման՝ ավանդների արժույթից կախված գործող տարբերակված մոտեցման փոխարեն ներմուծել պարտավորության արժույթով պահուստավորման պահանջ՝ կախված ժամկետից, օրինակ՝ երկարաժամկետ պարտավորությունների նկատմամբ կիրառել պահուստավորման գրոյական դրույք, իսկ ցպահանջ հաշիվների նկատմամբ՝ 100% համապատասխան արժույթով: Այդպիսով կբացառվեն ազգային արժույթի նկատմամբ արհեստական պահանջարկը, զգալի արժութային և տոկոսային ռիսկերը՝ կապված այժմ գործող պահուստավորման համակարգի հետ: Առաջարկվող մոտեցումն ունակ է նաև ամբողջովին ապահովել բանկերի ընթացիկ իրացվելիությունը,
- ✓ անհրաժեշտ է նաև ուժգնացնել շուկայի մասնակիցների համար տեղեկատվության ազդանշանները՝ բանկերի համար օրենսդրորեն ամրագրելով ֆինանսական վիճակի, ակտիվների կառուցվածքի և բանկերի պարտավորությունների մասին ավելի մանրամասն տեղեկատվության պարտադիր հրապարակում:
- Արտաքին պարտքը ապագայում նույնպես ստիպված կլինենք մեծացնել, սակայն հարկավոր է այդ միջոցներն ուղղել ոչ թե ԿԲ-ի ոսկեարժութային պաշարների համալրմանը՝ դրամի փոխարժեքի պահելու սխալ քաղաքականության իրականացման նպատակով, այլ, օրինակ՝ կենսաթոշակների, ընտանեկան նպաստների ինդեքսավորմանը և այլ սոցիալական ծրագրերի իրականացմանը՝ զուգահեռաբար ազգային արժույթի փոխարժեքի բաց թողնմամբ ազատ լողալու:

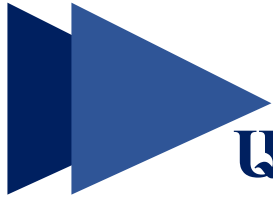

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՉԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՐՑԵՐԸ

ԻՆՉՈՒՐ ԱՆԸՆԴՀԱՏ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՃԸ ՉԻ ԲԵՐՈՒՄ ԲՆԱԿՉՈՒԹՅԱՆ
ԲԱՐԵԿԵՑՈՒԹՅԱՆ ԱՐԱԳ ՉԳԱԼԻ ԲԱՐՁՐԱՑՄԱՆ:

ՀԱՐՑԵՐԸ.

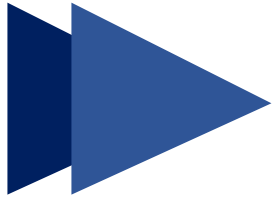
- Որո՞նք են տնտեսական աճի հիմնական աղբյուրները:
- Արդյոք կայու՞ն է տնտեսական աճը:
- Որո՞նք են հիմնական «նեղ հատվածները» և ռիսկերը:
- Ինչպե՞ս կարելի է խթանել աճը:
- Արդյո՞ք անհրաժեշտություն կա փոխել տնտեսական աճի հայեցակարգը:

ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ԱՌԱՋՆԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ՈՒ ՈՒՂԻՆԵՐԸ

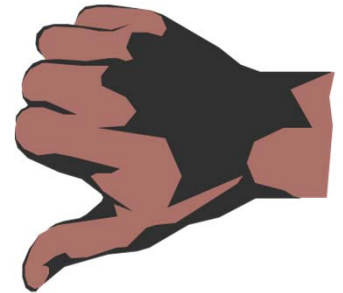
Հնարավորինս կարճ ժամանակում (մեկ սերնդի կյանքի
ընթացքում) հասնել զարգացած երկրների մակարդակին

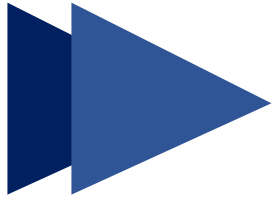
- ապահովել տնտեսական աճի կայուն տեմպեր, տնտեսության կողմնորոշում դեպի արտահանում և նորարարություն
- տնտեսության սոցիալական կողմնորոշում
- աղքատության զգալի կրճատում
- բնակչության բարեկեցության մակարդակի բարձրացում մինչև եվրոպական ստանդարտները

ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԹԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- ☞ Ինստիտուցիոնալ չկայացվածություն
- ☞ Կոռուպցիա (Հյուսիսային Կորեա vs Հարավային Կորեա)
- ☞ Բնակչության եկամուտների բևեռացման բարձր մակարդակ
- ☞ Աղքատություն
- ☞ Տնտեսության մենաշնորհացման ծայրահեղ բարձր աստիճան

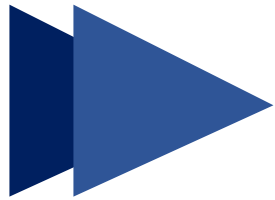

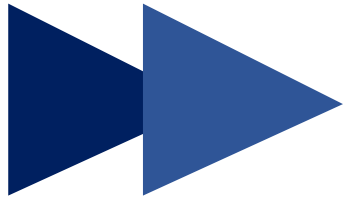
ՄՐՑԱԿՑԱՅԻՆ ԱՌԱՎԵԼՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

- Սփյուռք (որպես ներդրումների, տեխնոլոգիաների ներմուծման, կորպորատիվ մշակույթի և մենեջմենթի, հայկական ապրանքների և ծառայությունների արտահանման պրովայդեր);
- Մասնակցություն ինտեգրացիոն միավորումներում (ԵԱՏՄ)

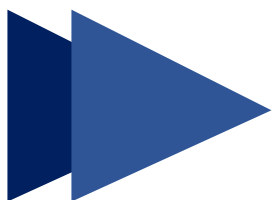

ՄԱԿՐՈՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՆԻՇՆԵՐ

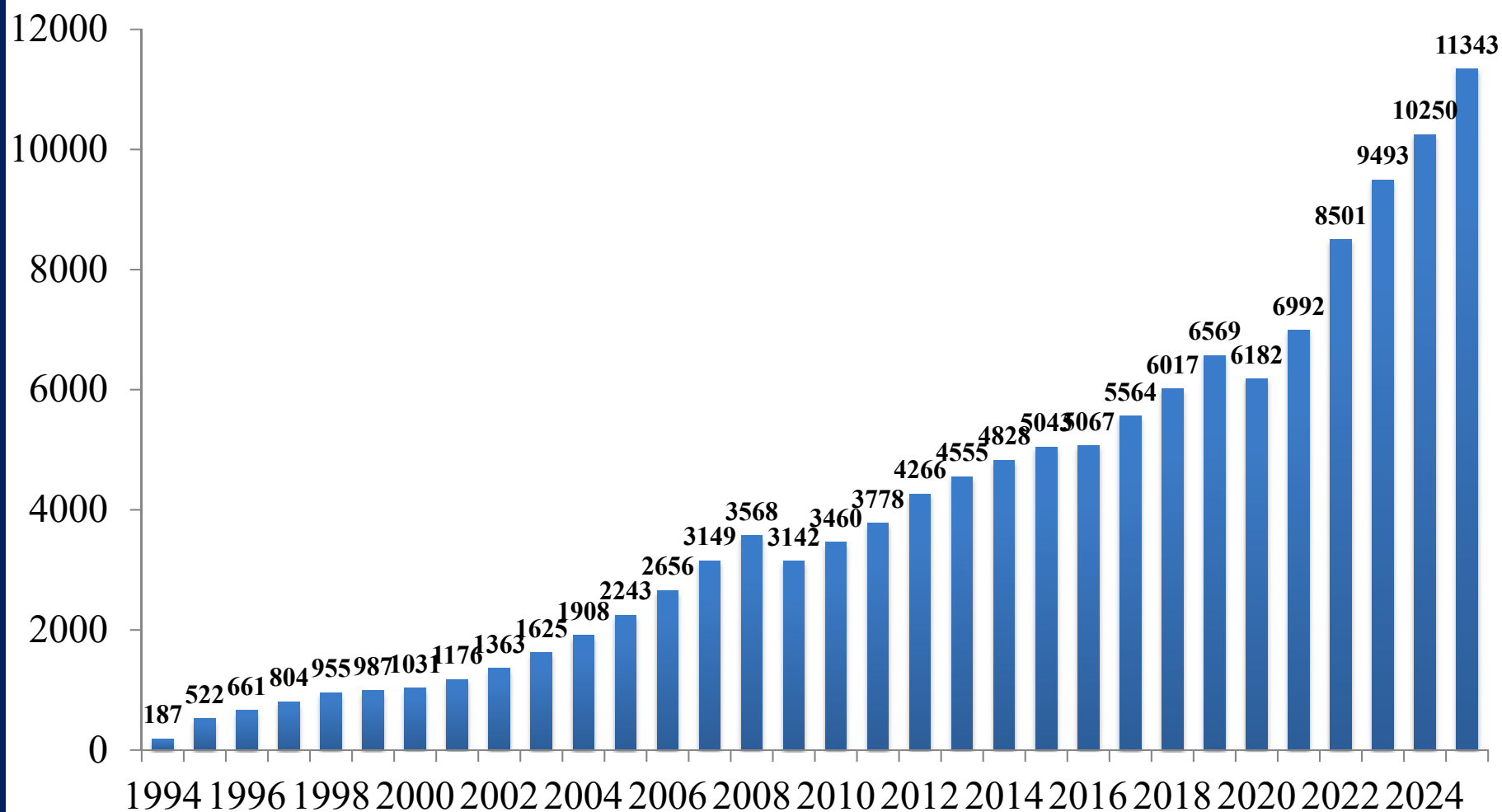

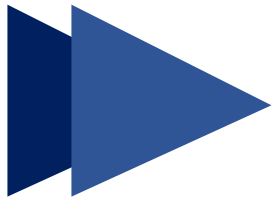
ՀՆԱ

Անվանական ՀՆԱ (մլրդ դրամ)

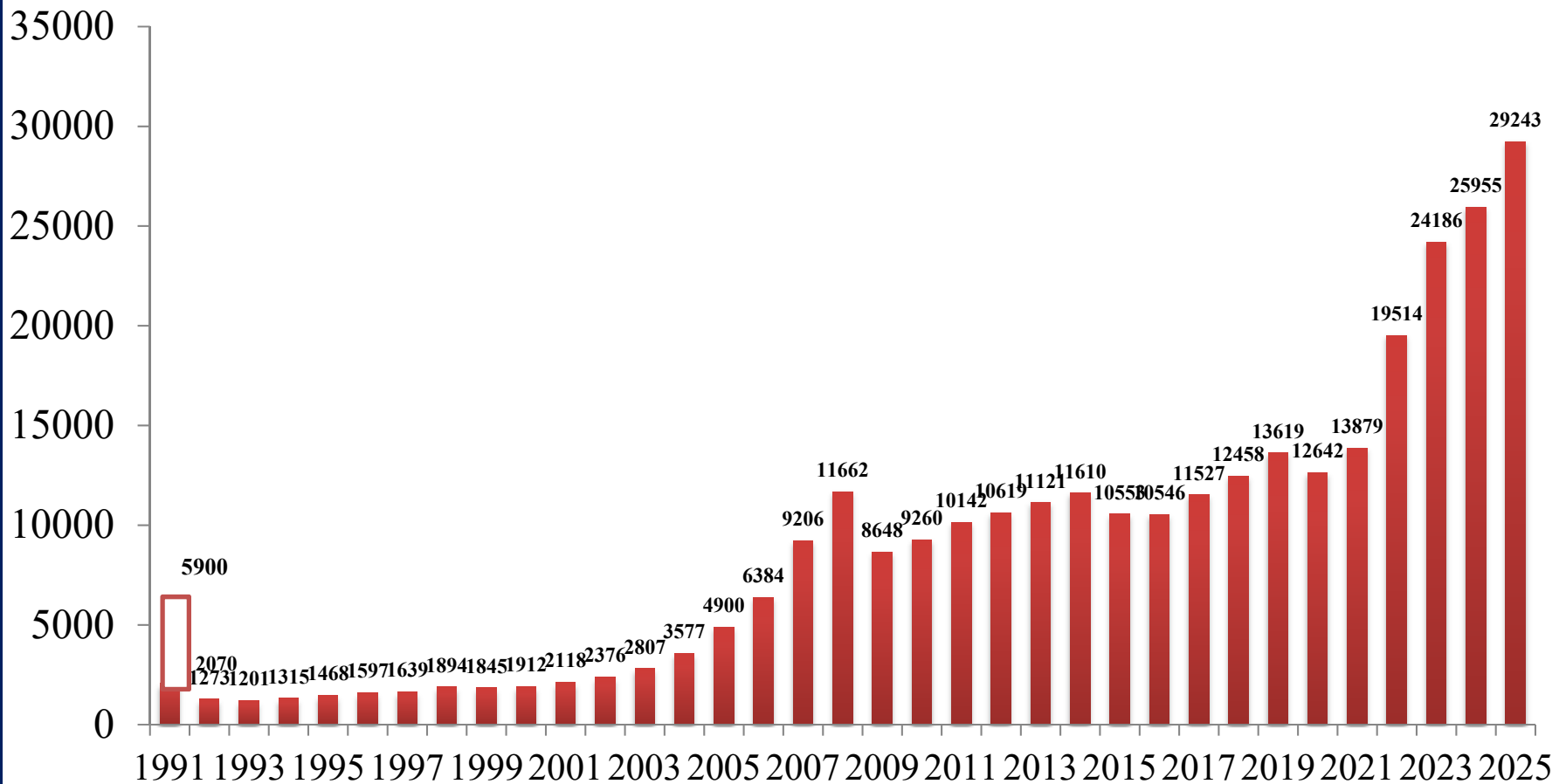
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ – Հայաստանի Վիճակագրական Տարեգիրք:

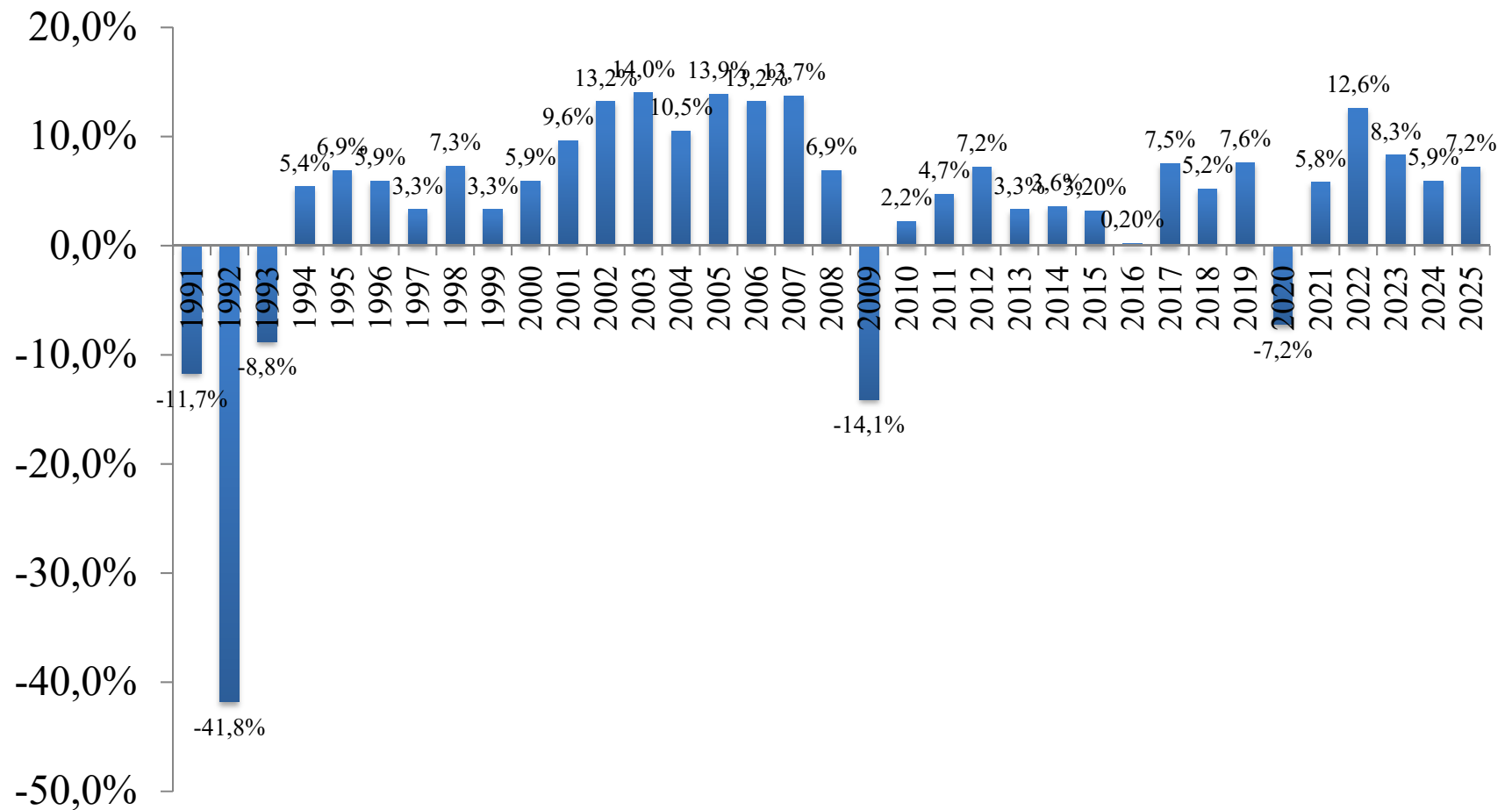
Անվանական ՀՆԱ (մլն ԱՄՆ դոլար)

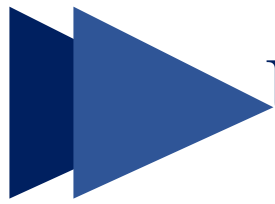
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ – Հայաստանի Վիճակագրական Տարեգիրք:

Իրական ՀՆԱ(%)

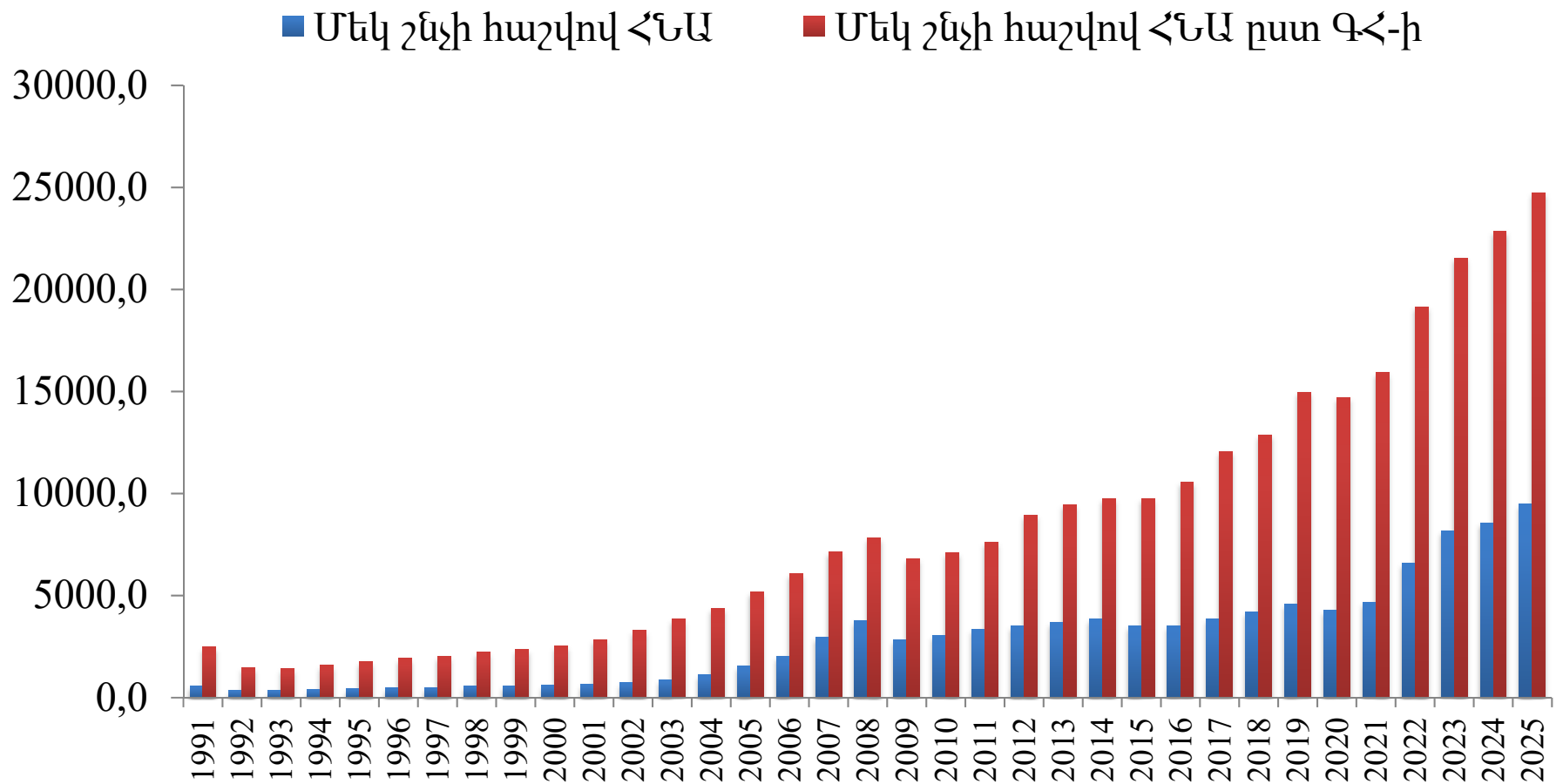
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Հայաստանի Վիճակագրական Տարեգիրք:

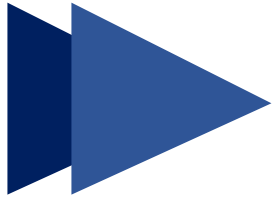

Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ (ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր. The World Bank Data

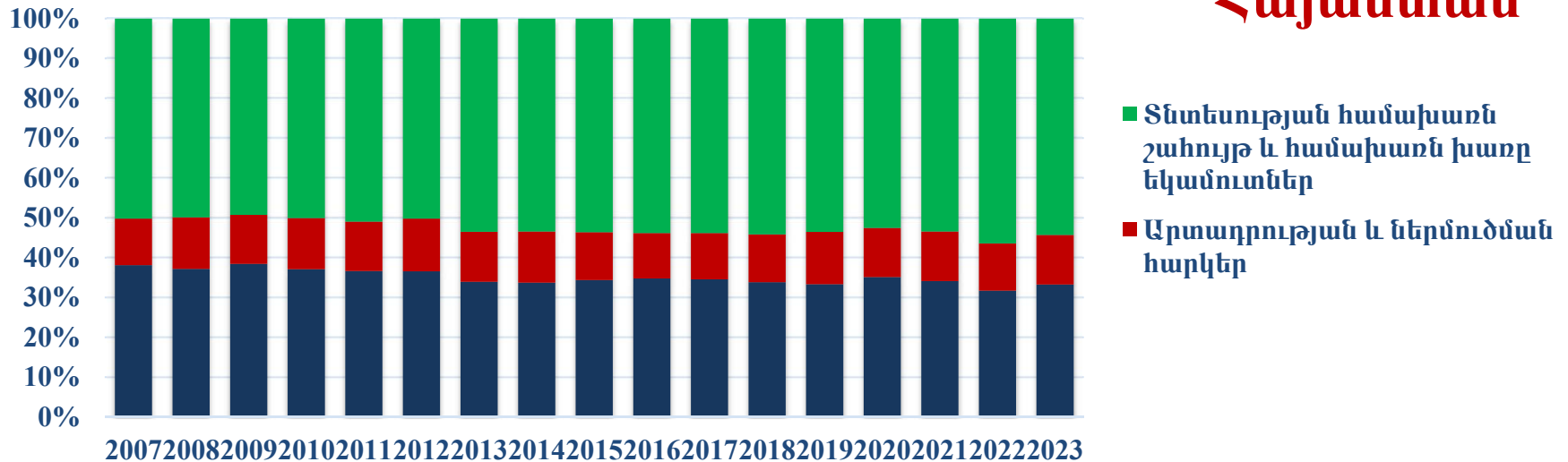

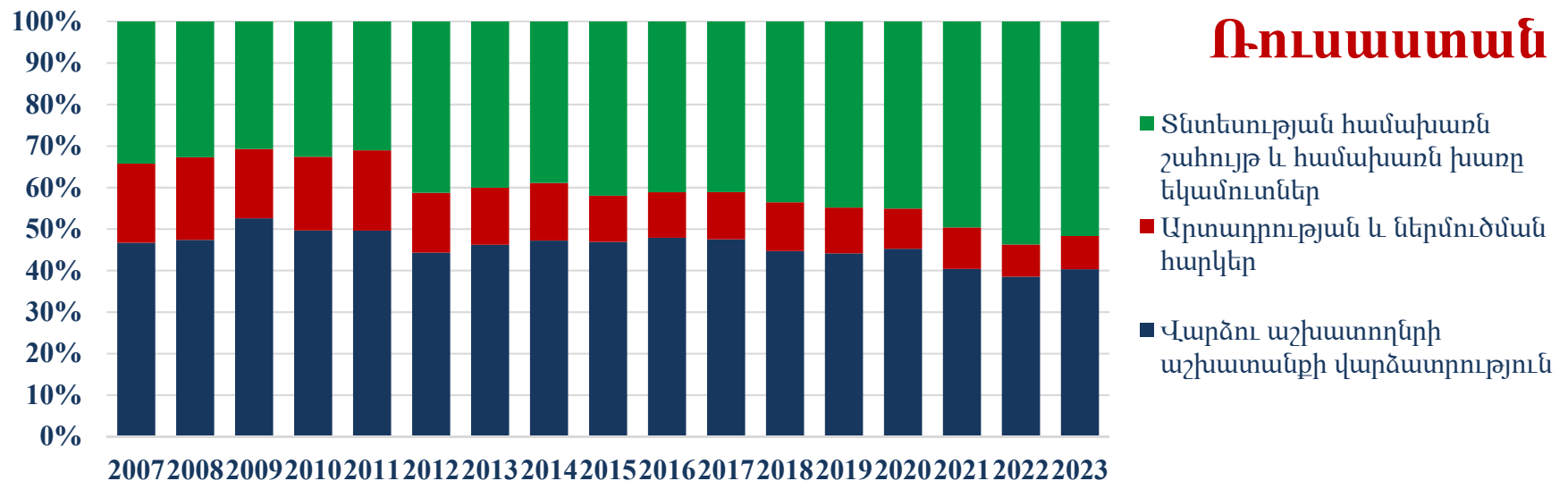
ՀՆԱ-ի բաշխումը (Եկամուտների ձևավորման հաշիվ)

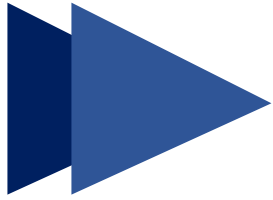
Աղբյուր. Կազմված է հեղինակի կողմից՝ <http://armstat.am>-ի տվյալներով <https://armstat.am/file/doc/99520928.pdf>

Հայաստան

Ռուսաստան

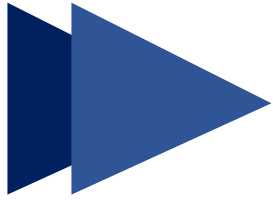

Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ (ԱՄՆ դոլար), 2025

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.PP.CD?most_recent_value_desc=false

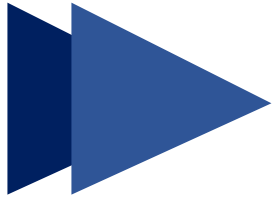
Երկիր	Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ	Երկիր	Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ
1. Լյուքսեմբուրգ	147 252	Ռուսաստան	17 547
2. Իռլանդիա	131 593	Ղազախստան	14 692
3. Շվեդարիա	114 769	Չինաստան	13 862
4. Սինգապուր	98 814	Բելառուս	10 279
5. Իսլանդիա	98 324	Վրաստան	9 962
6. Նորվեգիա	94 594	Հայաստան	9 474
7. ԱՄՆ	90 027	Ադրբեջան	7 411
Աշխարհ	14 406	Ուկրաինա	5 866

Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ ըստ ԳՀ-ի (ԱՄՆ դոլար), 2025

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

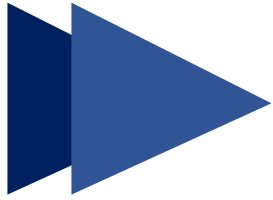
Երկիր	Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ	Երկիր	Մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ
1. Սինգապուր	150 772	Ռուսաստան	49 568
2. Լյուքսեմբուրգ	150 689	Ղազախստան	44 294
3. Իռլանդիա	131 175	Բելառուս	34 716
4. Բաթար	126 110	Վրաստան	29 414
5. Նորվեգիա	101 032	Չինաստան	29 333
6. Շվեդարիա	93 819	Ադրբեջան	26 113
7. ԱՄՆ	85 810	Հայաստան	24 754
Աշխարհ	24 248	Ուկրաինա	18 905

ԳՀ (ըստ բնակչության մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

Տարիներ երկիր	2003	2008	2013	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Հայաստան	4.34	2.06	2.56	2.98	3.07	3.08	3.08	3.13	3.15	2.70	2.65	2.68	2.61
Ադրբեջան	5.34	2.37	2.18	3.70	3.41	3.07	3.14	3.43	2.95	2.30	3.31	3.44	3.52
Վրաստան	4.12	2.15	2.30	3.17	3.12	3.09	3.33	3.47	3.40	3.03	3.04	3.09	2.95
Բելառուս	4.05	2.18	2.37	3.53	3.17	3.05	3.00	3.11	2.93	2.86	3.93	3.97	3.38
Ղազախստան	5.38	2.12	1.76	3.09	2.69	2.66	2.80	2.94	2.78	2.74	2.99	2.91	3.01
ՌԴ	3.11	1.73	1.63	2.77	2.43	2.53	2.52	2.94	2.70	2.38	3.19	3.18	2.82
Ուկրաինա	5.37	2.33	2.65	5.09	4.49	4.07	3.65	3.49	2.96	2.79	3.48	3.44	3.22
Կիրգիզստան	5.67	3.13	3.15	4.18	4.06	4.02	4.19	4.22	4.17	3.82	3.61	3.31	2.99
Տաջիկստան	5.97	3.01	2.88	3.86	3.83	4.01	4.05	4.52	4.71	4.63	4.27	4.03	3.62
Ուզբեկստան	7.73	4.47	2.60	2.51	3.57	4.54	4.29	4.45	4.32	4.23	3.90	3.76	3.43

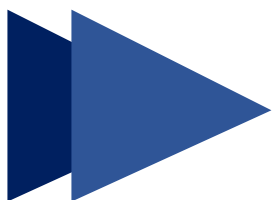

ՀՆԱ (մլրդ ԱՄՆ դոլար), 2025/1991 թթ.

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Официальный сайт Всемирного Банка: https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?name_desc=false

Երկիր	1991	2025	2025/1991, անգամ
Հայաստան	2,1	29,2	13,9
Ադրբեջան	8,8	75,9	8,6
Բելառուս	18,0	93,4	5,2
Վրաստան	6,4	38,1	6,0
Ղազախստան	24,9	306,2	12,3
Ռուսաստան	518,0	2561,3	4,9
Տաջիկստան	2,5	17,7	7,1
Ուկրաինա	77,5	214,2	2,8

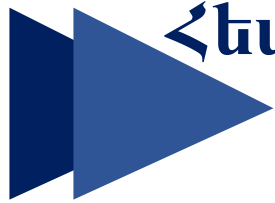
(1991թ.-ին Հայաստանի ՀՆԱ-ին իրականում կազմում էր 5,9, այլ ոչ թե 2,1. Աճ՝ 3,3 անգամ, 9,3-ի փոխարեն)

ՀՆԱ-ի գումարային անը (պարադոքս!)

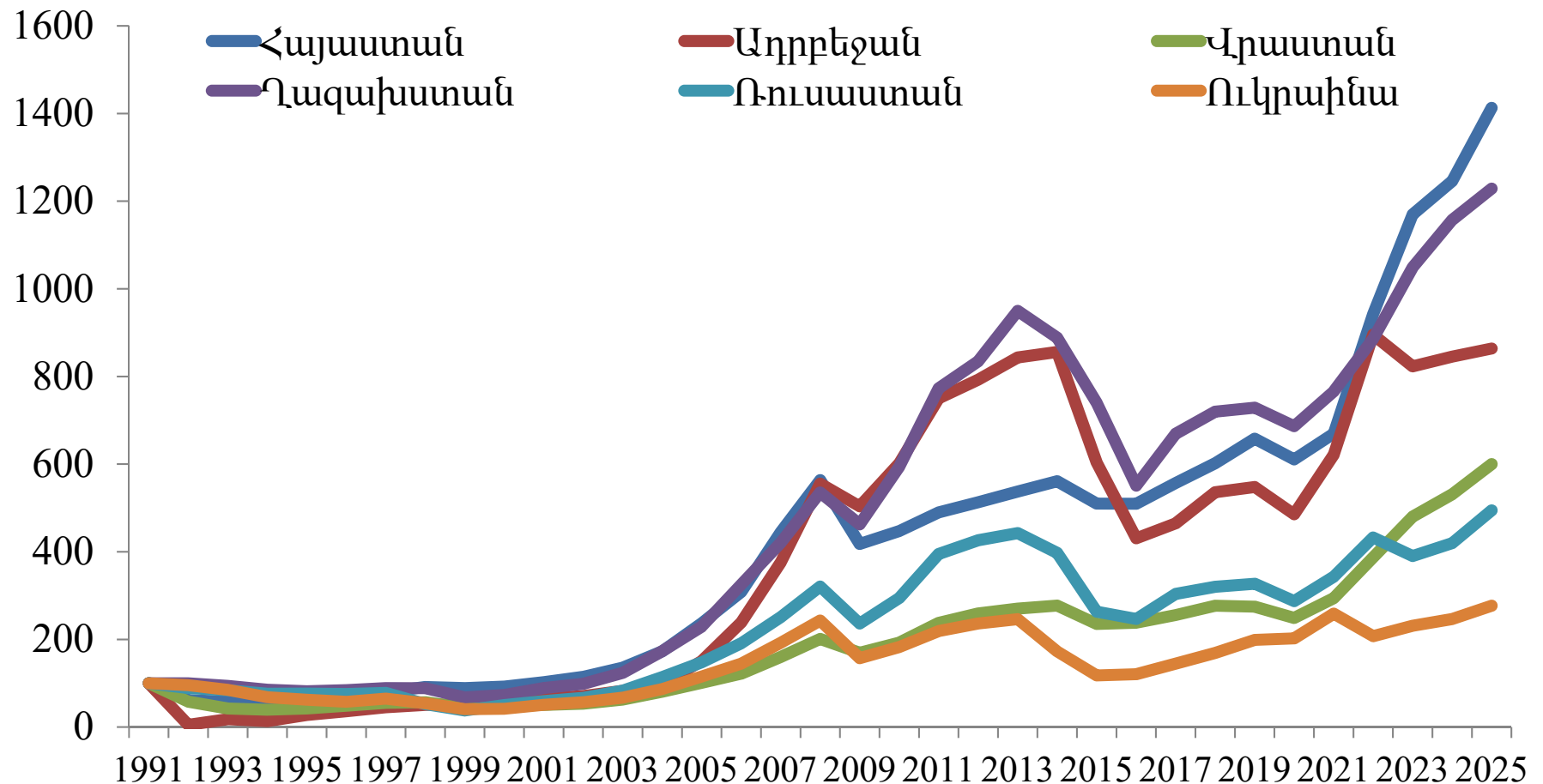
Աղբյուր. ԽՍՀՄ Պետկոմիտե, WB

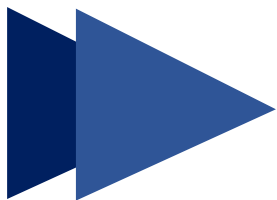
Երկիր	ՀՆԱ USD-ով, 2025/1991	ՀՆԱ 2025	Համախառն ազգային եկամուտ (ՀԱԵ) 1991	1991	2025
		(մլն դոլար)	(մլրդ ռուբլի)	Երկրի «ՀԱԵ»-ն ՌԴ «ՀԱԵ»- ի նկատմամբ (%)	Երկրի ՀՆԱ-ն ՌԴ ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)
Armenia	13,9	29 244	16	1,14	1,14
Azerbaijan	8,6	75 938	26,7	1,91	2,96
Belarus	5,2	93 397	87,1	6,22	3,65
Georgia	6,0	38 144	19,1	1,36	1,49
Kazakhstan	12,3	306 239	85,9	6,14	11,96
Russian Federation	4,9	2 561 310	1 400,0	100	100
Tajikistan	7,1	17 661	13,4	0,96	0,69
Ukraine	2,9	214 233	299,5	21,4	8,36

Հետսովետական երկրների ՀՆԱ-ի դինամիկան ըստ WB-ի տվյալների, 1991=100

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2013, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

ՀՆԱ գումարային անը, Բնակչության մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

Երկիր	ՀՆԱ USD-ով, 2025/1991	ՀՆԱ 2025 (մլն դոլար)	Համախառն ազգային եկամուտ (ՀԱԵ) 1991 (մլրդ ռուբլի)	1991	2025
				Երկրի «ՀԱԵ»- ն ՌԴ «ՀԱԵ»-ի նկատմամբ (%)	Երկրի ՀՆԱ-ն ՌԴ ՀՆԱ-ի նկատմամբ (%)
Armenia	13,9	29 244	16	1,14	1,14
Azerbaijan	8,6	75 938	26,7	1,91	2,96
Belarus	5,2	93 397	87,1	6,22	3,65
Georgia	6,0	38 144	19,1	1,36	1,49
Kazakhstan	12,3	306 239	85,9	6,14	11,96
Russian Federation	4,9	2 561 310	1 400,0	100	100
Tajikistan	7,1	17 661	13,4	0,96	0,69
Ukraine	2,9	214 233	299,5	21,4	8,36

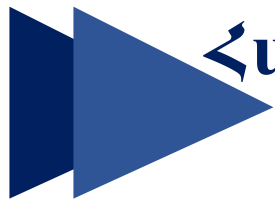
•ՀՆԱ-ն (Ազգային եկամուտ) մեկ շնչի հաշվով.

	Աղբյուրից		Վրաստան		Ռուսաստան		Ղազախստան	
	1991	2025	1991	2025	1991	2025	1991	2025
	1,2	1,3	1,3	0,98	0,5	0,5	0,9	0,6

	Ուկրաինա		Տաջիկստան		Ուզբեկստան		Բելառուս	
	1991	2025	1991	2025	1991	2025	1991	2025
	0,8	1,6	1,7	5,8	1,5	2,4	0,5	0,9

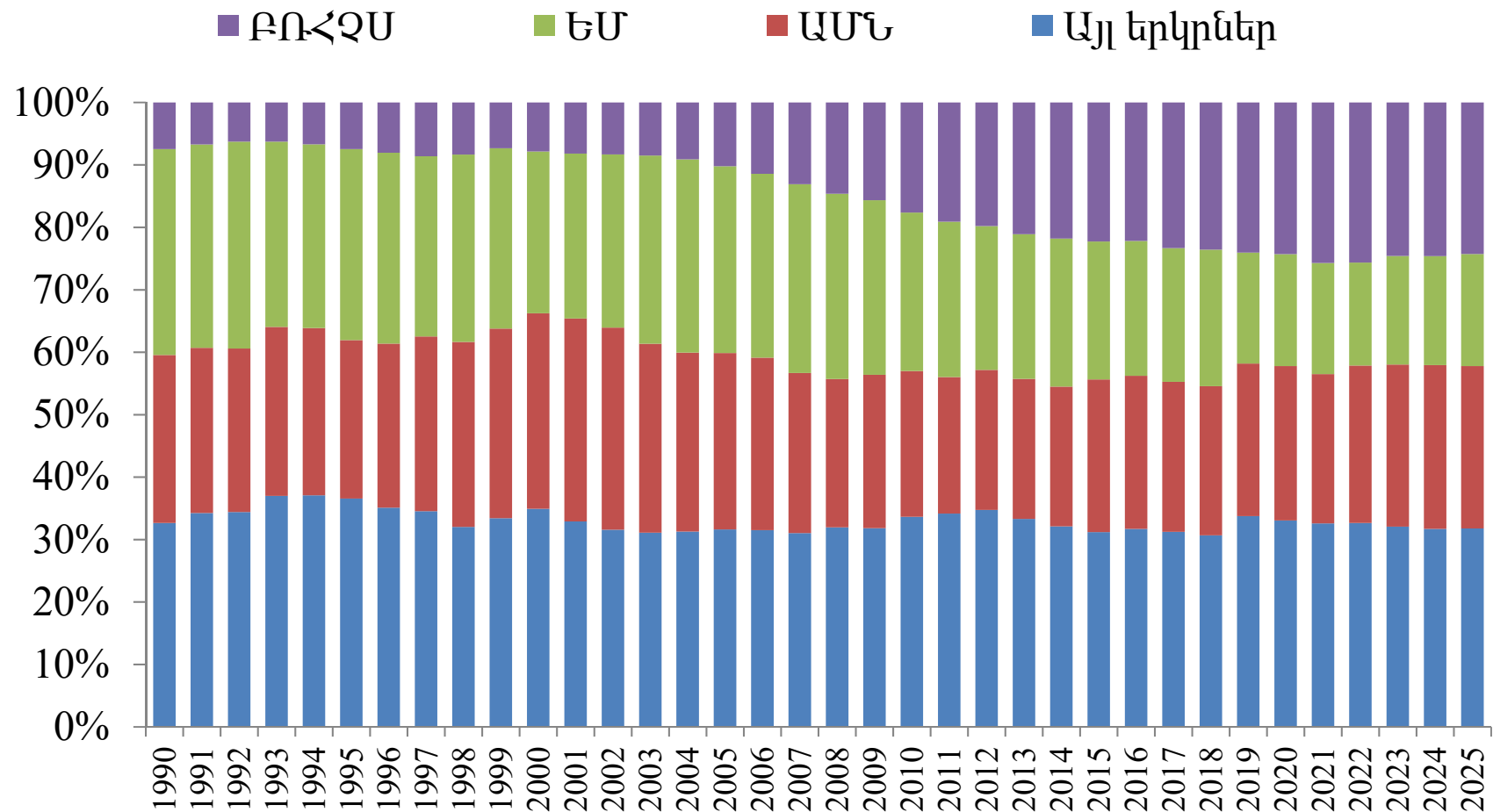
Մեկ շնչի հաշվով, USD

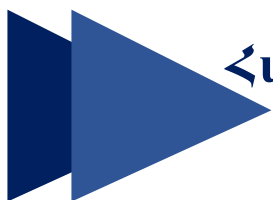
	1990	2000	2010	2020	2025
Armenia	635	621	3124	4269	9474
Azerbaijan	1238	655	5842	4230	7411
Georgia	1611	692	2964	4301	9692
Russian Federation	3494	3485	10675	10108	17547
Estonia	3127	4070	14641	23934	34418
Latvia	3550	3351	11319	17564	26312
Lithuania	2839	3297	11988	20429	32959

Համաշխարհային ՀՆԱ-ի կառուցվածքը ըստ երկրների և տարածաշրջանների (%)

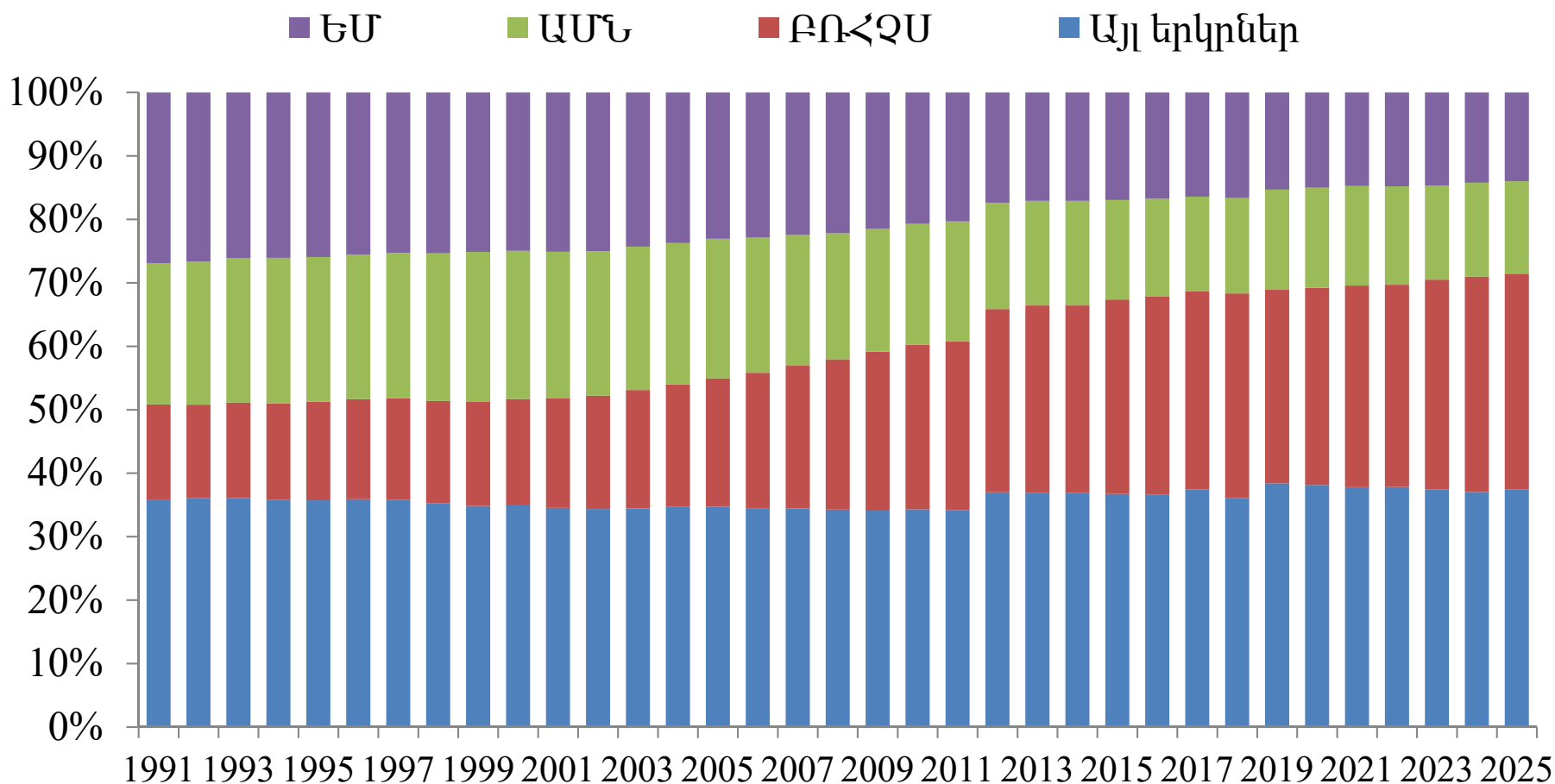
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

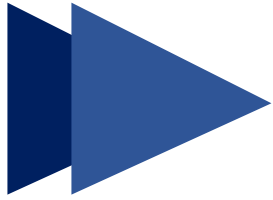

Համաշխարհային ՀՆԱ-ի կառուցվածքը, հաշվի առնելով ԳՀ-ն, ըստ երկրների և տարածաշրջանների (%)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

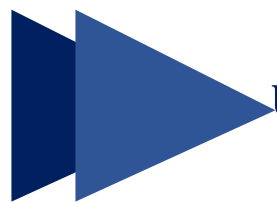

Աշխարհի առաջատար երկրների վարկանշավորումն ըստ ՀՆԱ-ի ծավալի (World – 118 350 mlrd USD)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?name_desc=false

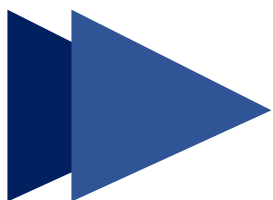
1990				2008				2025			
1	USA	5 979 589	1	USA	14,718,582	1	USA	30,769,700			
2	Japan	3,103,698	2	Japan	4,849,184	2	China	19,498,039			
3	Germany	1,764,967	3	China	4,558,431	3	Germany	5,050,923			
4	France	1,275,300	4	Germany	3,752,365	4	Japan	4,435,163			
5	Italy	1,177,326	5	France	2,923,465	5	UK	4,002,588			
6	UK	1,093,169	6	UK	2,793,376	6	India	3,956,067			
7	Canada	593,929	7	Italy	2,390,729	7	France	3,366,316			
8	Spain	535,101	8	Brazil	1,695,824	8	Russia	2,561,310			
9	Russia	516,814	9	Russia	1,660,846	9	Italy	2,551,557			
10	Brazil	461,951	10	Spain	1,634,989	10	Canada	2,319,900			
11	China	358,973	11	Canada	1,549,131	11	Brazil	2,279,920			
12	India	326,608	12	India	1,224,097	12	Spain	1,906,453			
13	Netherlands	314,267	13	Mexico	1,101,275	13	Korea, R.	1,872,375			
14	Australia	310,954	14	Australia	1,054,557	14	Mexico	1,832,641			
15	Korea, R.	284,757	15	Korea, R.	1,002,219	15	Australia	1,798,519			
142	Armenia	2,256	122	Armenia	11,662	115	Armenia	29,244			

Աշխարհի առաջատար երկրների վարկանշավորումն ըստ ՀՆԱ-ի ծավալի ըստ ԳՀ-ի, մլն USD (World – 211 167 mlrd USD)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

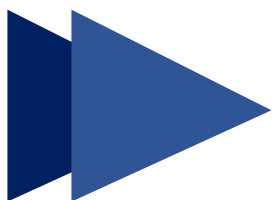
1990			2008			2025		
1	USA	5 979 589	1	USA	14 718 582	1	China	41,259,824
2	Japan	2 401 129	2	China	10 113 837	2	USA	30,769,700
3	Germany	1 543 634	3	Japan	4 456 434	3	India	17,197,369
4	Russia	1 188 234	4	India	4 354 793	4	Russia	7,235,550
5	China	1 119 937	5	Germany	3 122 546	5	Japan	6,837,216
6	Italy	1 052 545	6	Russia	2 878 198	6	Germany	6,295,799
7	France	1 027 853	7	Brazil	2 558 850	7	Indonesia	5,045,778
8	Brazil	998 602	8	France	2 259 257	8	Brazil	4,986,895
9	India	986 924	9	UK	2 240 968	9	UK	4,489,312
10	UK	969 455	10	Italy	2 082 638	10	France	4,396,408
11	Canada	558 816	11	Indonesia	1 767 893	11	Turkey	3,889,309
12	Spain	529 934	12	Mexico	1 653 898	12	Italy	3,700,051
13	Indonesia	542 411	13	Spain	1 537 792	13	Mexico	3,413,266
14	Mexico	515 305	14	Korea, R	1 405 711	14	Korea, R	3,262,584
15	Saudi Arabia	448 031	15	Canada	1 339 061	15	Spain	2,954,779
130	Armenia	8 558	122	Armenia	21 116	115	Armenia	76 409

Total GDP average Growth by Countries 2000-2025

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Официальный сайт Всемирного Банка: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

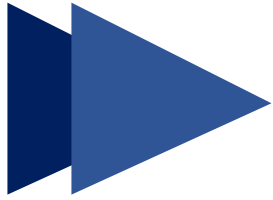
	Country	%		Country	%
1	Guyana	10,8	45	Singapore	4,8
2	Ethiopia	8,5	69	UAE (2024)	3,9
3	China	8,1	72	Lithuania	3,9
4	Tajikistan	7,7	80	Belarus	3,8
5	Turkmenistan	7,6	86	Moldova	3,6
8	Azerbaijan	7,5	96	Russian Federation	3,3
10	Qatar	7,1	105	Latvia	3,3
12	Uzbekistan	6,6	145	United States	2,2
15	Armenia	6,3	163	Switzerland	1,9
16	India	6,3		European Union	1,5
24	Georgia	5,9	183	Ukraine	1,2
26	Kazakhstan	5,9	185	Germany	1,1
38	Turkiye	5,0	192	Japan	0,8
43	Kyrgyz Republic	4,9	199	Italy	0,6

Total GDP Growth by Countries 2000/2025

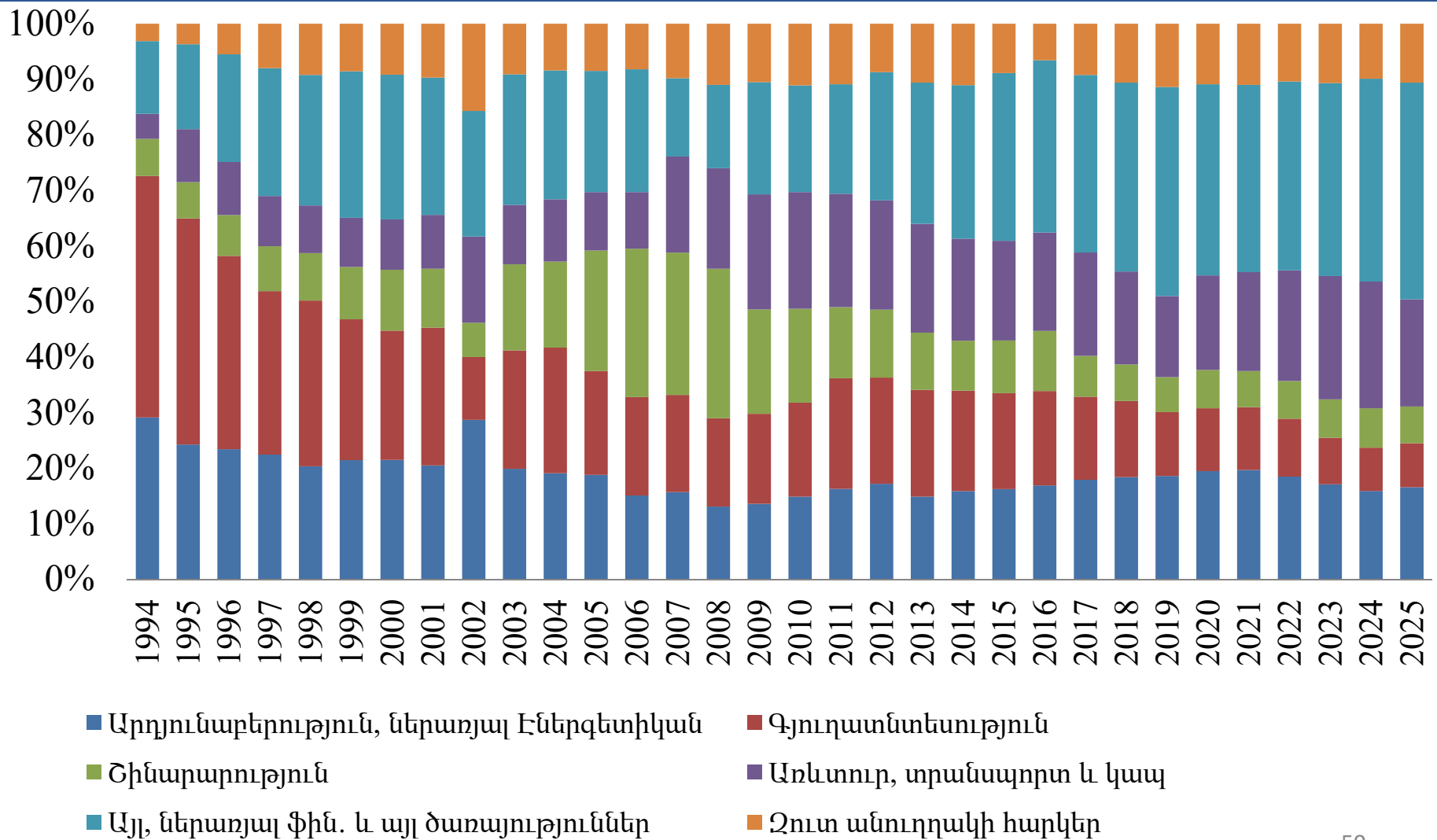
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Официальный сайт Всемирного Банка: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>

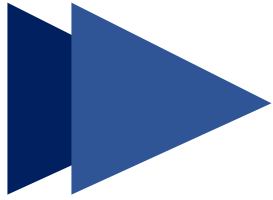
	Country	↑ many times		Country	↑ many times
1	Guyana	38	29	Russian Federation	9,9
2	Ghana	23	39	India	8,4
3	Mongolia	22	44	Lithuania	8,2
4	Tajikistan	21	54	Belarus	7,3
5	Turkmenistan	17	62	Ukraine	6,6
6	Kazakhstan	16,7	71	Singapore	6,3
7	Kyrgyz Republic	16,5	72	Latvia	6,3
9	China	15,9	80	Turkiye	5,8
10	Moldova	15,8		UAE	5,3 (2024)
12	Ethiopia	15,3	129	Switzerland	3,7
13	Armenia	15,3	152	United States	3
14	Azerbaijan	14,4		European Union	2,9
18	Georgia	12,5	168	Germany	2,6
25	Uzbekistan	10,7	185	Japan	0,9

ՀՆԱ-ի ճյուղային կառուցվածքը

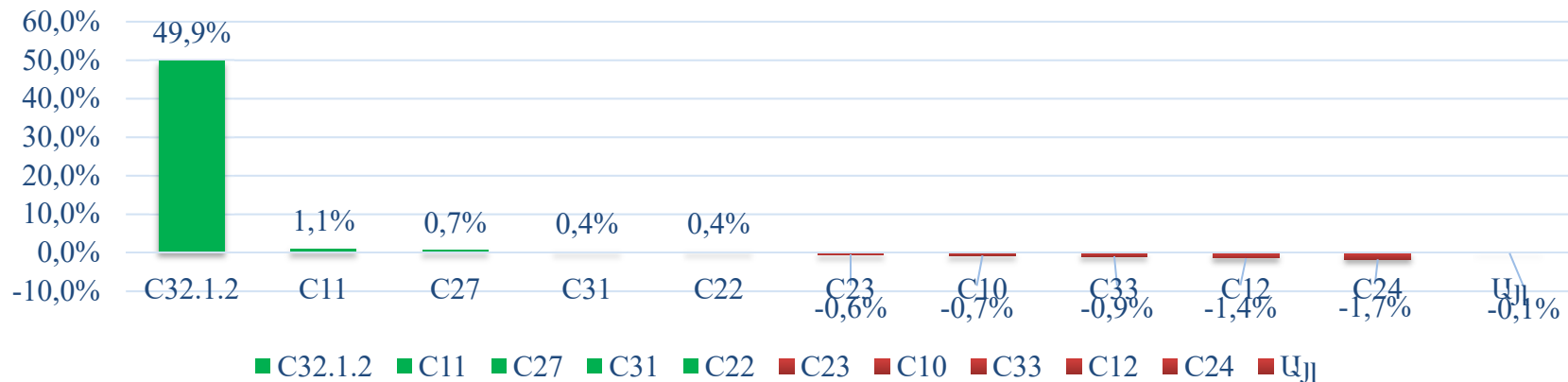
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

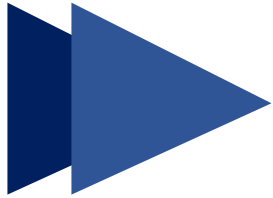
ՀՀ մշակող արդյունաբերության աճի պատրանքը | 2024 հունվար-փետրվար

Աղբյուր. https://www.acses.am/%d5%b0%d5%b0-%d5%b4%d5%b7%d5%a1%d5%af%d5%b8%d5%b2-%d5%a1%d6%80%d5%a4%d5%b5%d5%b8%d6%82%d5%b6%d5%a1%d5%a2%d5%a5%d6%80%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%a1%d5%b3%d5%ab-%d5%ba%d5%a1%d5%bf%d6%80/?utm_source=mailpoet&utm_medium=email&utm_source_platform=mailpoet&utm_campaign=ACSES_newsletter

- (C32.1.2) Ոսկերչական արտադրատեսակների արտադրություն
- (C11) Խմիչքի արտադրություն
- (C27) Էլեկտրական սարքավորանքի արտադրություն
- (C31) Կահույքի արտադրություն
- (C22) Ռետինե և պլաստմասե արտադրատեսակների արտադրություն
- (C23) Այլ ոչ մետաղական հանքային արտադրատեսակների արտադրություն
- (C10) Սննդամթերքի արտադրություն
- (C33) Մեքենաների և սարքավորանքի նորոգում և տեղադրում
- (C12) Ծխախոտային արտադրատեսակների արտադրություն
- (C24) Հիմնային մետաղների արտադրություն

2024թ-ի հունվար-փետրվարին, ՀՀ մշակող արդյունաբերության արտադրանքի արտադրության ծավալը 2023թ-ի նույն ժամանակաշրջանի համեմատ աճել է 47%-ով:

**Տնտեսական զարգացման մակարդակը ԵՄ-ի երկրներում,
Ռուսաստանում և Հայաստանում ըստ երկարաժամկետ
կանխատեսման (մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ, հազ. ԱՄՆ դոլար)**

Երկրներ	Սկզբնական մակարդակ 2045-2175 թթ.				
	2025	20 տարի հետո	50 տարի հետո	100 տարի հետո	150 տարի հետո
ԵՄ	47,1	61	90	171	327
Ռուսաստան	17,5	21	29	47	78
Հայաստան	9,5	20	58	359	2211
Որպես մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի միջին տարեկան հավելանքի ցուցանիշ ընդունված է՝ ԵՄ - 1,3 %, ՌԴ – 1 %, Հայաստան – 3,7 %: Հայաստանը կհասնի ՌԴ-ի այսօրվա կենսամակարդակին 17 տարուց, ԵՄ-ի՝ 44 տարուց: ՌԴ-ին կհասնի 23 տարուց, ԵՄ-ին՝ 69 տարուց:					

Global Happiness Levels, 2025

Աղբյուր. <https://www.visualcapitalist.com/mapped-global-happiness-levels-in-2021/?fbclid=IwAR2PHXTHqyX9WZxE6LNv20-hgVcXpxIJZJB1dI-gmSNvHOLsQoLuJxC9B1s>

Դժբախտ երկրներ (min.2)			Երջանիկ երկրներ (max.8)		
1	Աֆղանստան	1.5	1	Ֆինլանդիա	7.8
2	Սիերա Լեոնե (Արևմտյան Աֆրիկա)	3.3	2	Իսլանդիա	7.5
3	Մալավի (Արևելյան Աֆրիկա)	3.3	3	Դանիա	7.5
4	Զիմբաբվե (Աֆրիկա)	3.3	4	Կոստա Ռիկա	7.4
5	Բոտսվանա (Աֆրիկա)	3.5	5	Շվեդիա	7.3
6	Եմեն	3.5	6	Նորվեգիա	7.2
7	Լիբանան	3.7	7	Նիդեռլանդներ	7.2
8	Կոնգո (Աֆրիկա)	3.8	8	Իսրայել	7.2
9	Եգիպտոս	3.9	9	Լյուքսեմբուրգ	7.1
10	Տանզանիա (Արևելյան Աֆրիկա)	3.9	10	Շվեյցարիա	7.0
11	Էսվատինի (Հարավային Աֆրիկա)	3.9	11	Նոր Զելանդիա	7.0
12	Կոմորներ	3.9	12	Մեքսիկա	7.0
13	Եթովպիա (Արևելյան Աֆրիկա)	4.0	13	Իռլանդիա	6.9
14	Շրի Լանկա	4.0	14	Բելգիա	6.9
15	Չամբիա (Աֆրիկա)	4.1	15	Ավստրալիա	6.9
16	Մադագասկար (Արևելյան Աֆրիկա)	4.2	16	Կոսովո	6.9

Gallup Global Emotions report 2025, %

Աղբյուր. <https://news.gallup.com/poll/249098/americans-stress-worry-anger-intensified-2018.aspx> https://www.statista.com/chart/17842/share-of-the-population-that-experienced-a-lot-of-anger-yesterday/?fbclid=IwAR2YtAOmJLRzr_z6RjQ4PiGlnBJOCNXu_Hf6XonSb-rEPpGKN_veT9Hssc <https://www.gallup.com/analytics/349280/gallup-global-emotions-report.aspx?thank-you-report-form=1>

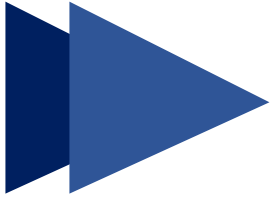
Experienced Anger			
Top 5		Bottom 5	
1	Chad	1	Vietnam
2	Jordan	2	Finland
3	Armenia	3	Mexico
4	Northern Cyprus	4	Kosovo
5	Iraq	5	Iceland

Experienced Worry			
Top 5		Bottom 5	
1	Sierra Leone	1	Kazakhstan
2	Guinea	2	Kosovo
3	Malta	3	Vietnam
4	Rwanda	4	Taiwan
5	Chad	5	Mauritius

Treated With Respect			
Top 5		Bottom 5	
1	Armenia	1	Ethiopia
2	Mexico	2	Lao People's Democratic Republic
3	Paraguay	3	Japan
4	Belize	4	Nepal
5	Colombia	5	Chad

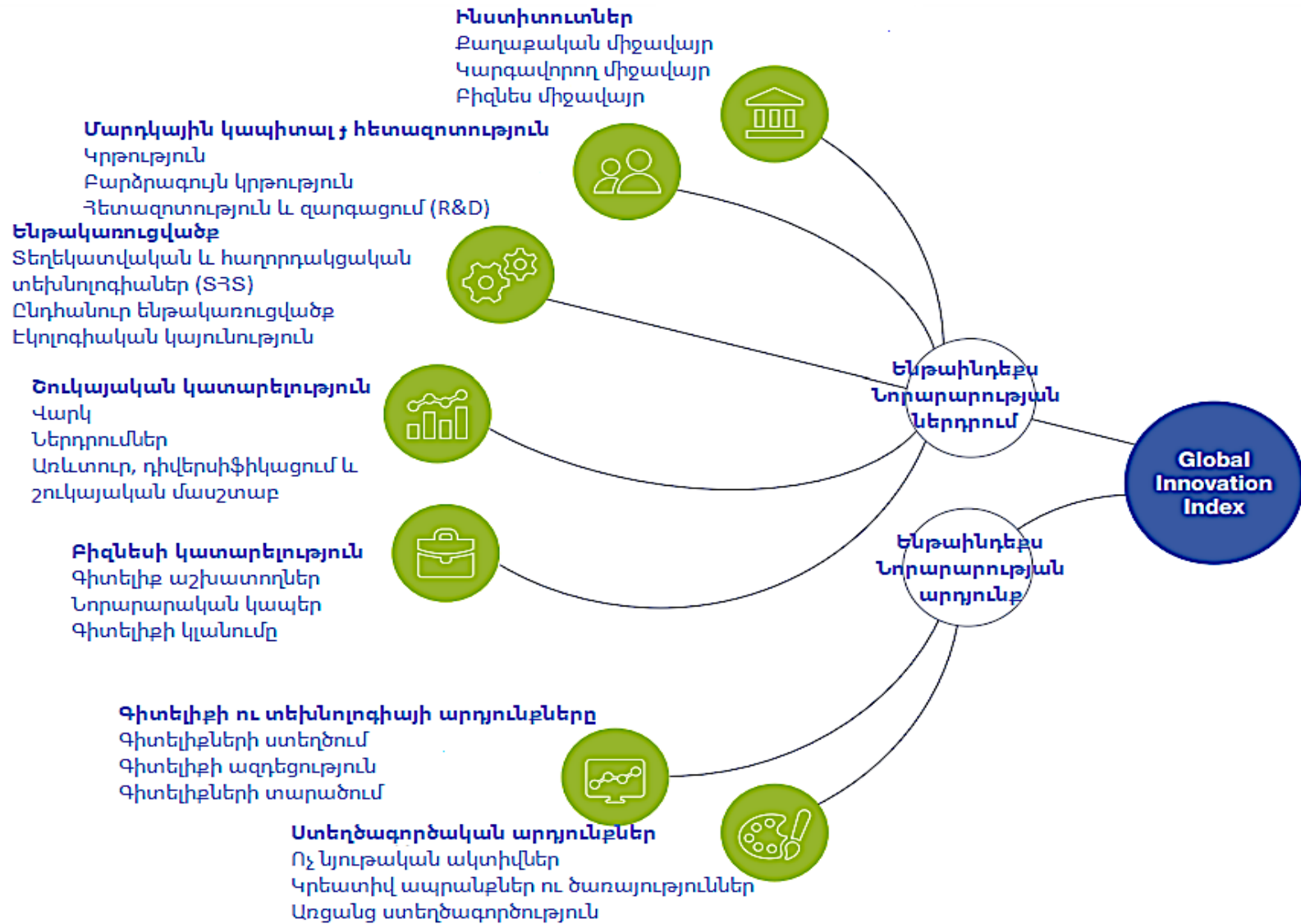
Experienced Stress			
Top 5		Bottom 5	
1	Rwanda	1	Kyrgyzstan
2	Sierra Leone	2	Azerbaijan
3	Cyprus	3	Kazakhstan
4	Egypt	4	Vietnam
5	Greece	5	Uzbekistan

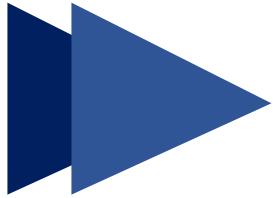
Most Angry Populations 2018	
1	Lebanon
2	Turkey
3	Armenia
4	Iraq
5	Afganistan

Global Innovation Index 2024

Աղբյուր. https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf

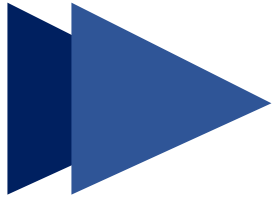

Global Innovation Index 2025

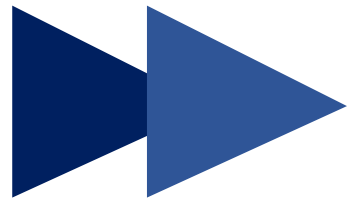
Աղբյուր. https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/assets/67729/2000%20Global%20Innovation%20Index%202024_WEB3lite.pdf

ՏԵՂ	ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՐԿՐՆԵՐ	ՏԵՂ	ՀԵՏԵՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿՐՆԵՐ
1	Շվեյցարիա	16	Էստոնիա
2	Շվեդիա	33	Լիտվա
3	ԱՄՆ	41	Լատվիա
4	Կորեա	56	Վրաստան
5	Սինգապուր	59	Հայաստան
6	Մեծ Բրիտանիա	60	Ռուսաստան
7	Ֆինլանդիա	66	Ուկրաինա
8	Հոլանդիա	74	Մոլդովա
9	Դանիա	79	Ուզբեկստան
10	Չինաստան	83	Ղազախստան
11	Գերմանիա	85	Բելառուս
12	Ճապոնիա	94	Ադրբեջան
13	Ֆրանսիա	96	Ղրղզստան
14	Իսրայել	108	Տաջիկստան

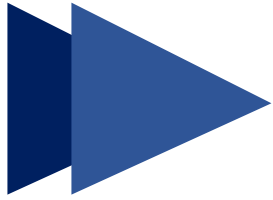

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

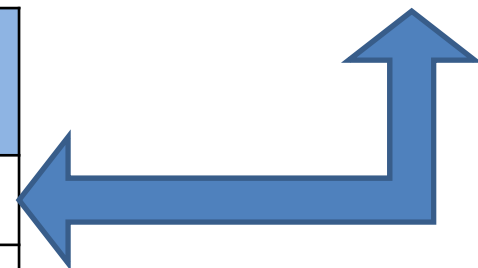

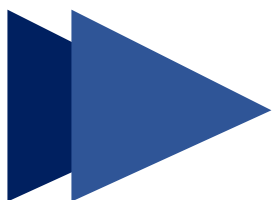
2026 Թ.-ի ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ՄԱՍԻՆ ՕՐԵՆՔԸ (ՄԼՐԴ ԴՐԱՄ)

Աղբյուր. ՀՀ Կառավարություն, <http://gov.am>

	Համախմբված բյուջե		Պետական բյուջե	
	2025	2026	2025	2026
Եկամուտներ (մլրդ դրամ)	2 972	3 275	2 838	3 091
Ծախսեր (մլրդ դրամ)	3 576	3 812	3 442	3 628
Դեֆիցիտ (մլրդ դրամ)	-604	-537	-604	-537

Ֆինանսավորման աղբյուրներ	
Ներքին	210
Արտաքին	328

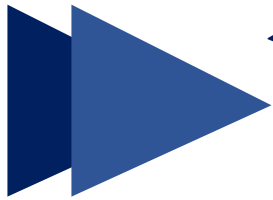

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն ըստ հիմնական խմբերի, նախագիծ 2026 թ. (մլրդ դրամ)

Աղբյուր. Ֆինանսների նախարարություն

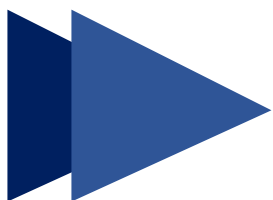
*поддержка бизнеса, сель. хоз-во, энергетика, инфраструктуры

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն ըստ հիմնական խմբերի, 2026/2027(մլրդ դրամ)

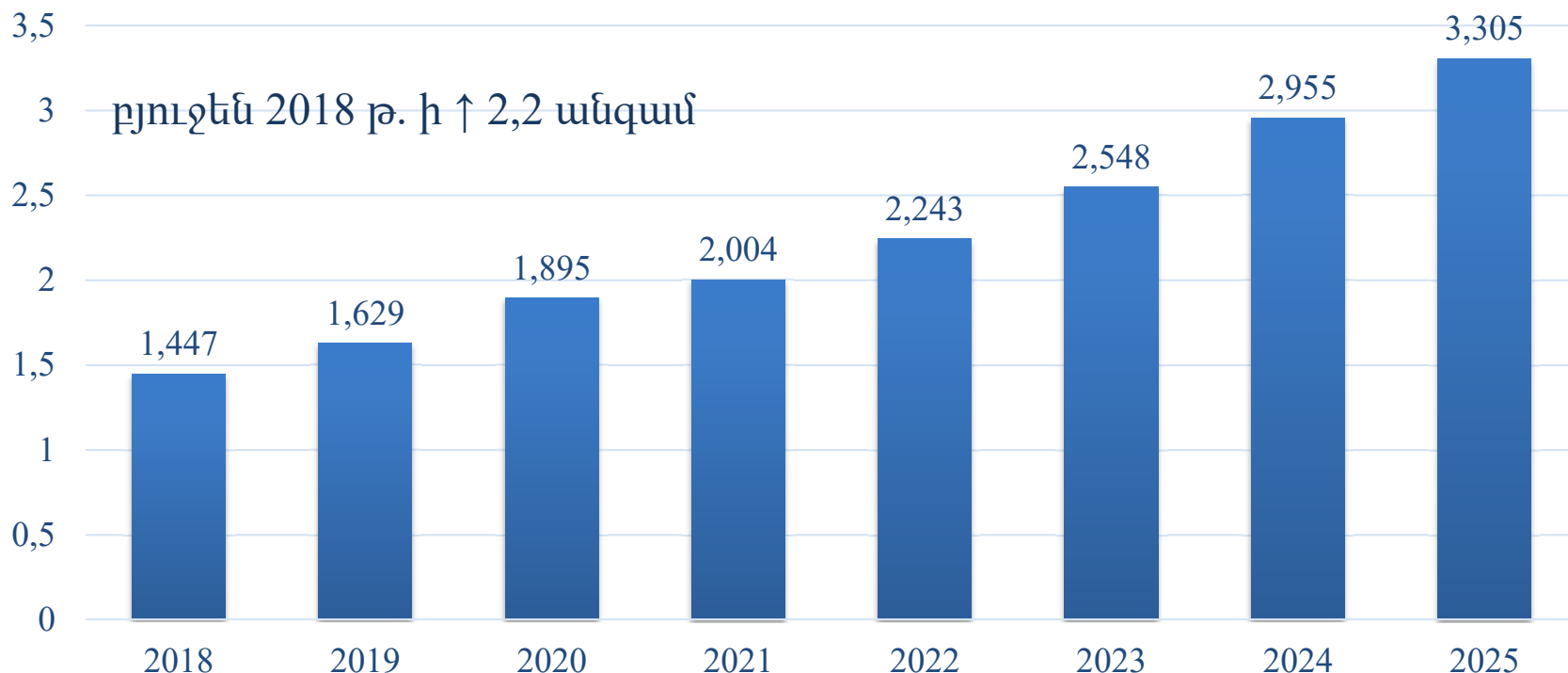
Աղբյուր. Ֆինանսների նախարարություն

ՀՀ պետական բյուջեի ծախսերն, 2018-2026 թթ. (մլրդ դրամ)

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2023_11_06

2018 թ. կտրվածքով դեպի Ռ-Դ արտահանումը կազմել էր **667 մլն դոլար** և ֆիզիկական անձանց կողմից կատարված բանկային փոխանցումները կազմել էին **1,049 մլն դոլար**:

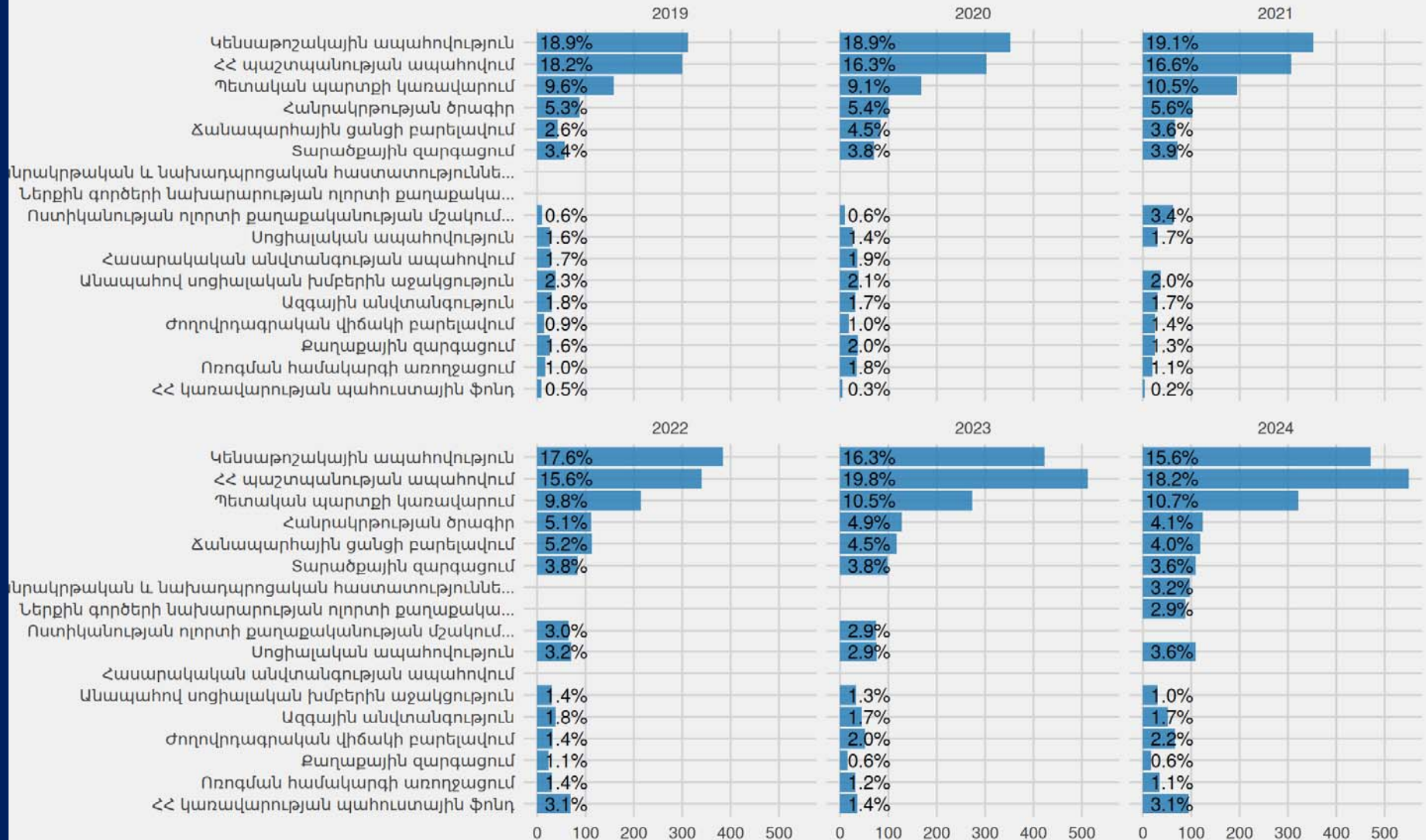
Համեմատած 2025 թ. դեպի Ռ-Դ արտահանումը կազմել է **2,964 մլն դոլար**,

6 տարիների ընթացքում
բյուջետային ծախսերը աճել են **2,3 անգամ**,
դեպի Ռուսաստան արտահանումը աճել է **4.4 անգամ**

Ամենախոշոր բյուջետային ծախսերի փոփոխությունը, 2019-2024 թթ.

2019-2024 պետական բյուջեի ամենախոշոր ծախսերը

Մլրդ դրամ, կշիռ

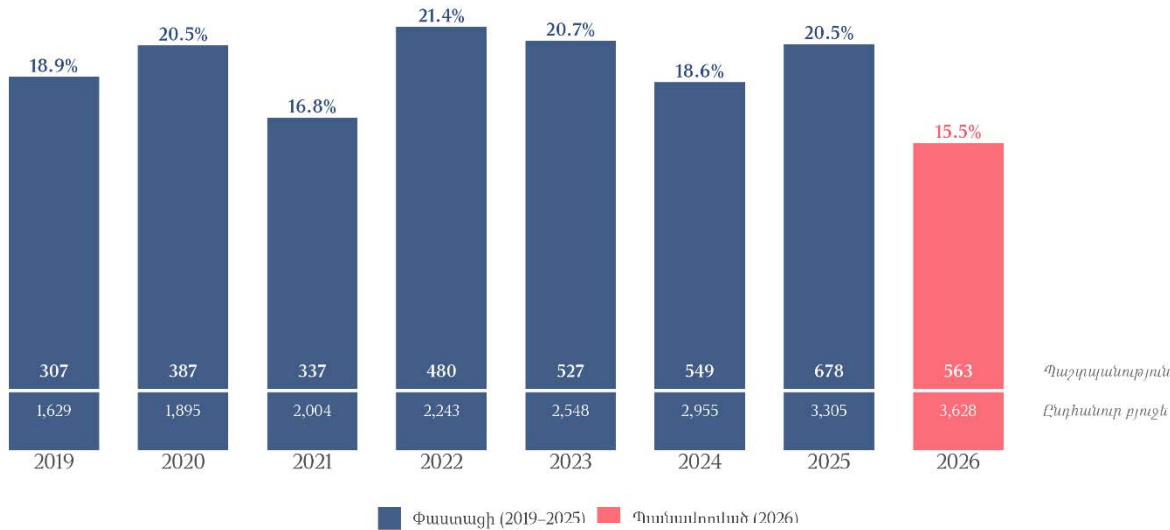

Բյուջետային ծախսերի փոփոխությունը, 2019-2026 թթ.

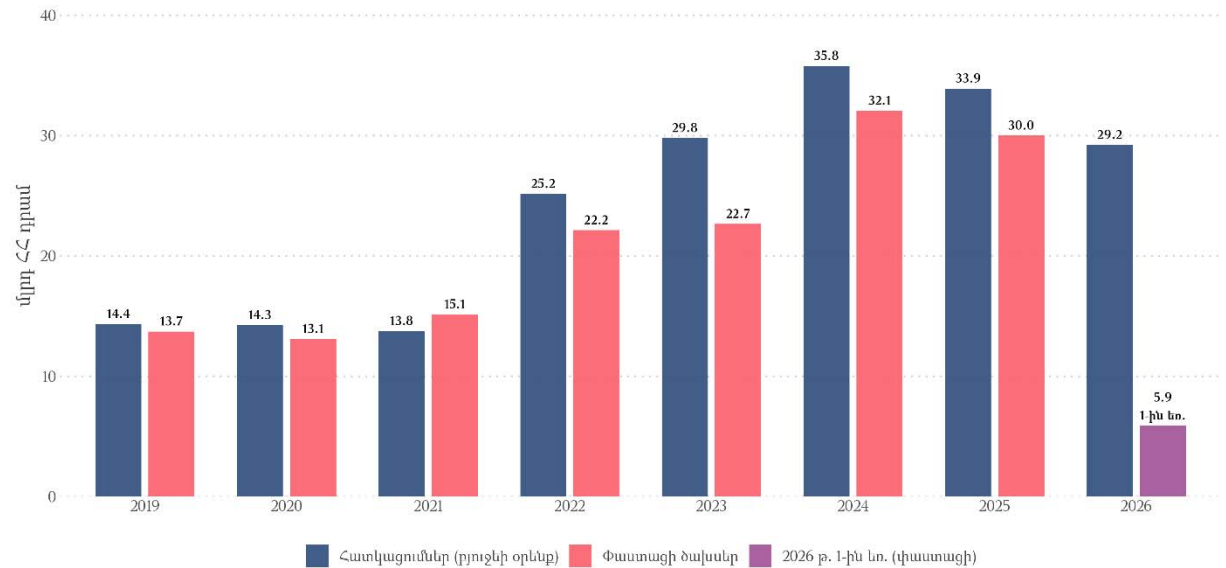
Պաշտպանական ծախսերի մասնաբաժինը ՀՀ պետբյուջեում, 2019–2026 թթ.

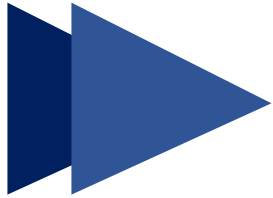
2019–2025 թթ.՝ փաստացի, 2026 թ.՝ պլանավորված (նարնջագույն):
Նշված է պաշտպանության (մլրդ) և ընդհանուր բյուջեի (մլրդ) հարաբերակցությունը:

Հայաստանի R&D բյուջեն. պլան և փաստացի, 2019–2026 թթ.

Պլանային հատկացումներն ու փաստացի ծախսերը, մլրդ ՀՀ դրամ:
Թիվ 1162 ծրագիր՝ «Գիտական և գիտատեխնիկական հետազոտություններ»:

Ամենախոշոր բյուջետային ծախսերի փոփոխությունը, 2019-2024 թթ.

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2023_11_06

1. Կենսաթոշակային ապահովություն և ազգային անվտանգություն:

Աղյուսակից երևում է, որ

2019 թ. բյուջեի ամենախոշոր հոդվածը կենսաթոշակային ապահովությունն էր՝ բյուջեի 18.9%-ով (312 մլրդ դրամ) և երկրորդը՝ ազգային անվտանգությունը՝ բյուջեի 18.2%-ով (301 մլրդ դրամ):

Իսկ **2024 թ.** առաջին տեղում ազգային անվտանգությունն է՝ ընդհանուր բյուջեի 18.2%-ով (550 մլրդ դրամ), երկրորդ տեղում՝ կենսաթոշակային ապահովությունը՝ 15.6%-ով (471 մլրդ դրամ):

Ընդհանուր առմամբ **Ազգային անվտանգության** ծախսերը այս 6 տարիների ընթացքում նույնպես աճել են **2 անգամ**:

2. Նոր առաջացած բյուջետային գերակայությունները 2024 թ.:

Առաջացել են **2 նոր հոդված**, որոնք գերակշիռ մասն են կազմում **2024 թ.** բյուջեի պլանի մեջ:

Նախ, «**Ներքին գործերի նախարարության ոլորտի քաղաքականության մշակում, կառավարության, կենտրոնացված միջոցառումներ, մոնիտորինգ և վերահսկողություն**» հոդվածը կազմել է բյուջեի 2.9%:

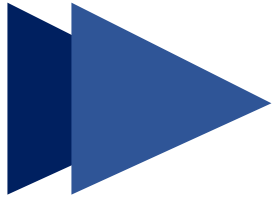
Ինչպես նաև առաջացել է «**Հանրակրթական և նախադպրոցական հաստատությունների հիմնում, կառուցում, բարելավում**» հոդվածը, որը կազմել է բյուջեի 3.2%-ը:

Ընդհանուր առմամբ այս 2 հոդվածները ուղղված են ներքին տնտեսական զարգացման և քաղաքականության մշակման վրա:

«**Արտաքին գործերի ոլորտում Կառավարության քաղաքականության մշակում և իրականացում**» հոդվածը այս տարի աճել է 22.7 % և կազմում է ընդհանուր բյուջեի նախագծի 0.1 %:

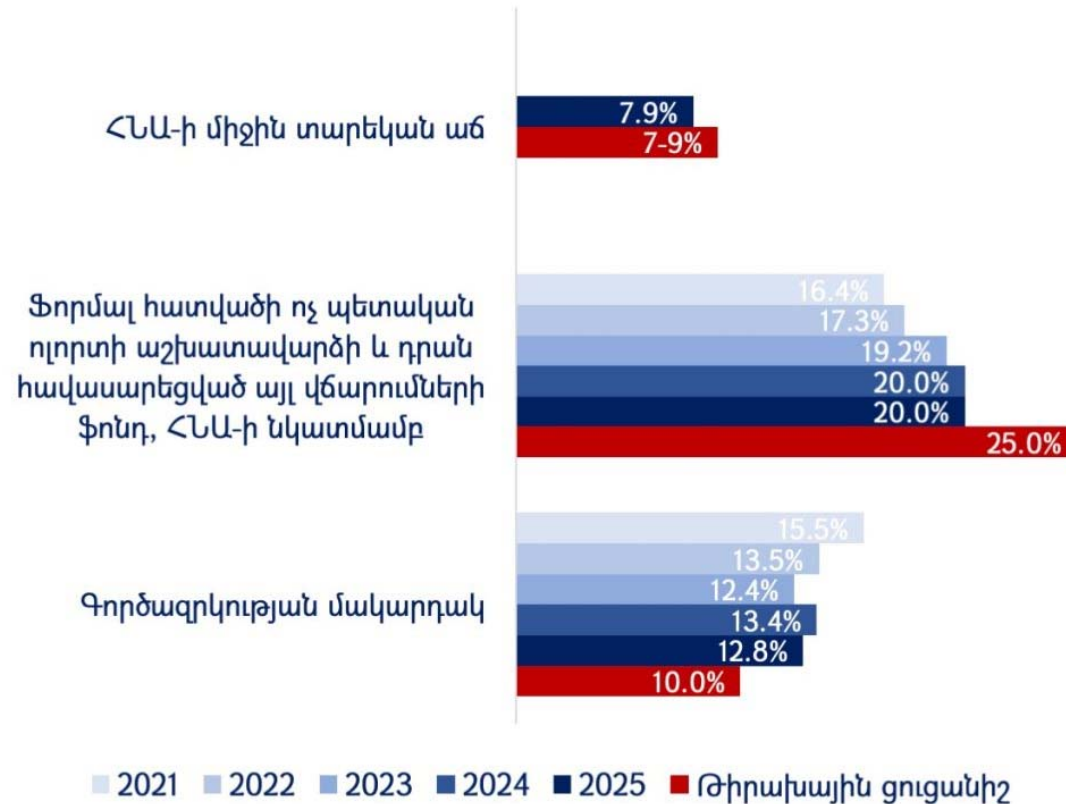
Այս պահին ավելի արդիական է զարգացնել Հայաստանի արտաքին տնտեսական և քաղաքական շահերը, քան ներքին գործերի նախարարության ոլորտի քաղաքականությունն մշակել և դրա վրա տրամադրել ընդհանուր բյուջեի 2.9 %:

Ծրագրի անվանումը 2024	Մլրդ դրամ	Աճը	Կշիռը
Սոցիալական ապահովություն	108.6	42.3%	3.6%
ՀՀ կառավարության պահուստային ֆոնդ	94.0	2.6 p.	3.1%
Ժողովրդագրական վիճակի բարելավում	66.3	29.2%	2.2%
Ոչ վարակիչ հիվանդությունների բժշկական օգնության ապահովում	39.7	97.6%	1.3%
Գյուղատնտեսության արդիականացման ծրագիր	25.4	2.1 p.	0.8%
Գիտելիքահենք, նորարարական տնտեսությանը և փոքր ու միջին ձեռնարկատիրությանը աջակցություն	20.4	2.1 p.	0.7%
ՀՀ քննչական ծառայություններ	17.5	34.5%	0.6%
Զբոսաշրջության զարգացման ծրագիր	13.2	75.7%	0.4%
Առողջապահության ոլորտում պետական քաղաքականության մշակում, ծրագրերի համակարգում և մոնիտորինգ	12.2	22.7%	0.4%
Կրթության որակի ապահովում	12.0	39.1%	0.4%
Դատավարական ղեկավարում և դատախազական հսկողություն	9.2	33.4%	0.3%
Ներդրումների և արտահանման խթանման ծրագիր	8.7	48.6%	0.3%
Հանրային ֆինանսների կառավարման բնագավառում պետական քաղաքականության մշակում, ծրագրերի համակարգում և մոնիտորինգ	7.9	88.6%	0.3%
Պետական պահպանության ապահովում	6.0	34.0%	0.2%
Ռազմարդյունաբերության համալիրի զարգացում	5.8	41.0 p.	0.2%
Քաղաքաշինության և ճարտարապետության բնագավառում պետական քաղաքականության իրականացում և կանոնակարգում	5.1	2.2 p.	0.2%
Մշակութային ժառանգության ծրագիր	5.1	24.6%	0.2%
Ազգային պաշտոնական վիճակագրության արտադրություն և տարածում	4.3	96.7%	0.1%
Միջազգային դատարաններում, միջազգային արբիտրաժներում և այլ միջազգային ատյաններում ՀՀ շահերի ներկայացում և պաշտպանություն , դրանց կողմից ընդունված վճիռների և որոշումների կատարման ապահովում	3.9	2.1 p.	0.1%
Պետական հատվածի արդիականացման ծրագիր	3.7	5.0 p.	0.1%

Կառավարության տնտեսական թիրախների կատարողականը 2025 թ.

Աղբյուր. <https://www.acses.am/%d5%af%d5%a1%d5%bc%d5%a1%d5%be%d5%a1%d6%80%d5%b8%d6%82%d5%a9%d5%b5%d5%a1%d5%b6-%d5%bf%d5%b6%d5%bf%d5%a5%d5%bd%d5%a1%d5%af%d5%a1%d5%b6-%d5%a9%d5%ab%d6%80%d5%a1%d5%ad%d5%b6%d5%a5%d6%80%d5%ab-%d5%af-2/>

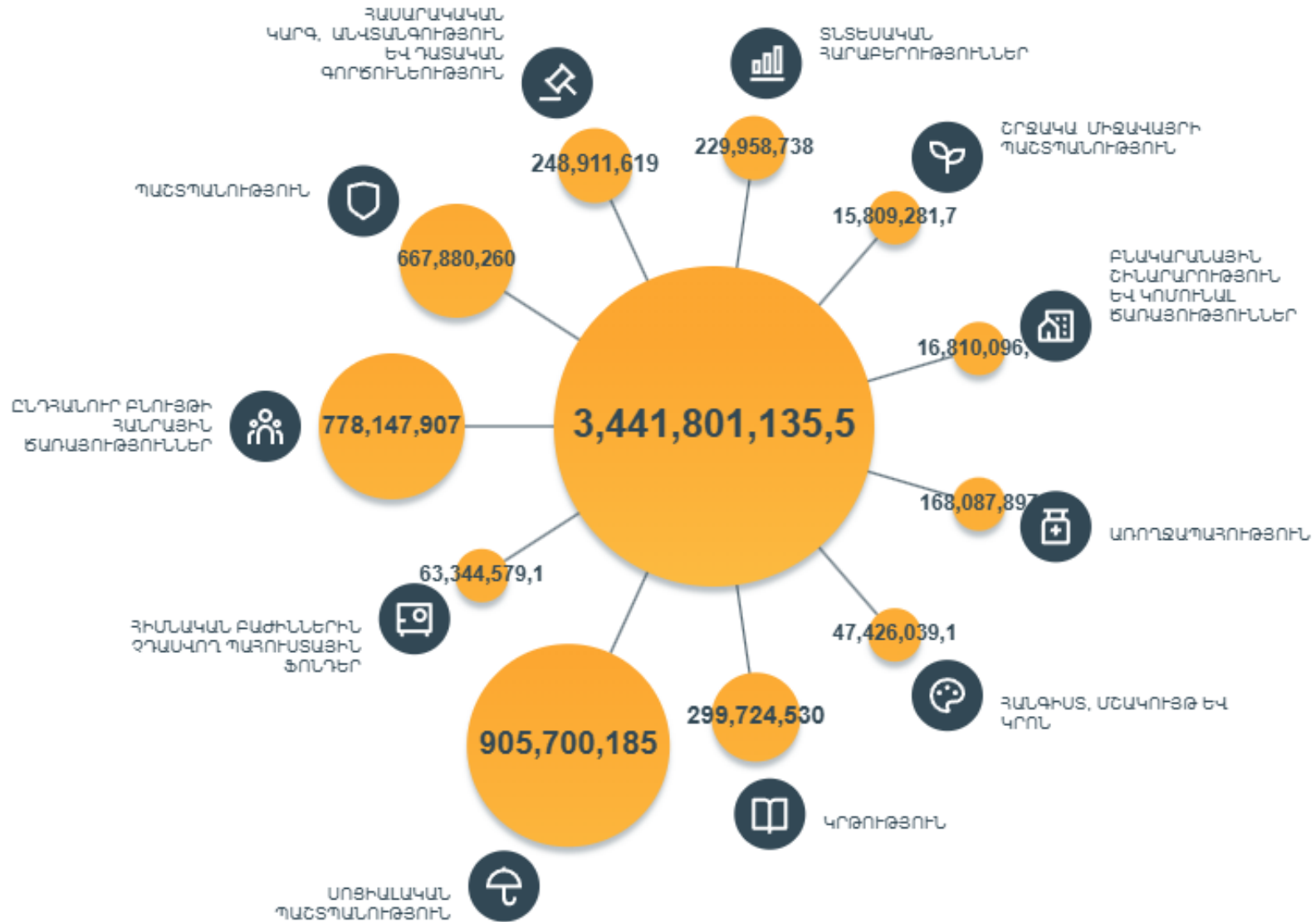
ՀՆԱ-ի միջին տարեկան աճը 2021-2025թթ համար կազմել է 7.9%, ինչը գտնվում է ցուցանիշի թիրախային միջակայքում (7-9%):

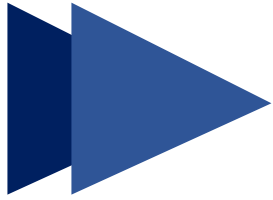
2025թ-ի ֆորմալ հատվածի ոչ պետական ոլորտի աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների ֆոնդը ՀՆԱ-ի նկատմամբ կազմել է 20%, 3.6%-ային կետով ավելի է, քան 2021թ-ին և 5%-ային կետով պակաս, քան կառավարության թիրախային ցուցանիշը:

2025թ-ին գործազրկության մակարդակը գերազանցել է թիրախային 10%-ը և կազմել է 12.8%:

ՀՀ պետական բյուջե 2025 թ.

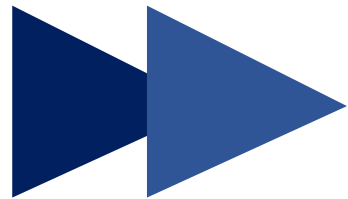
Աղբյուր. <https://minfin.am/ru/>

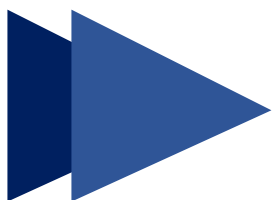

ՀԱՐԿԱԲՅՈՒՋԵՏԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

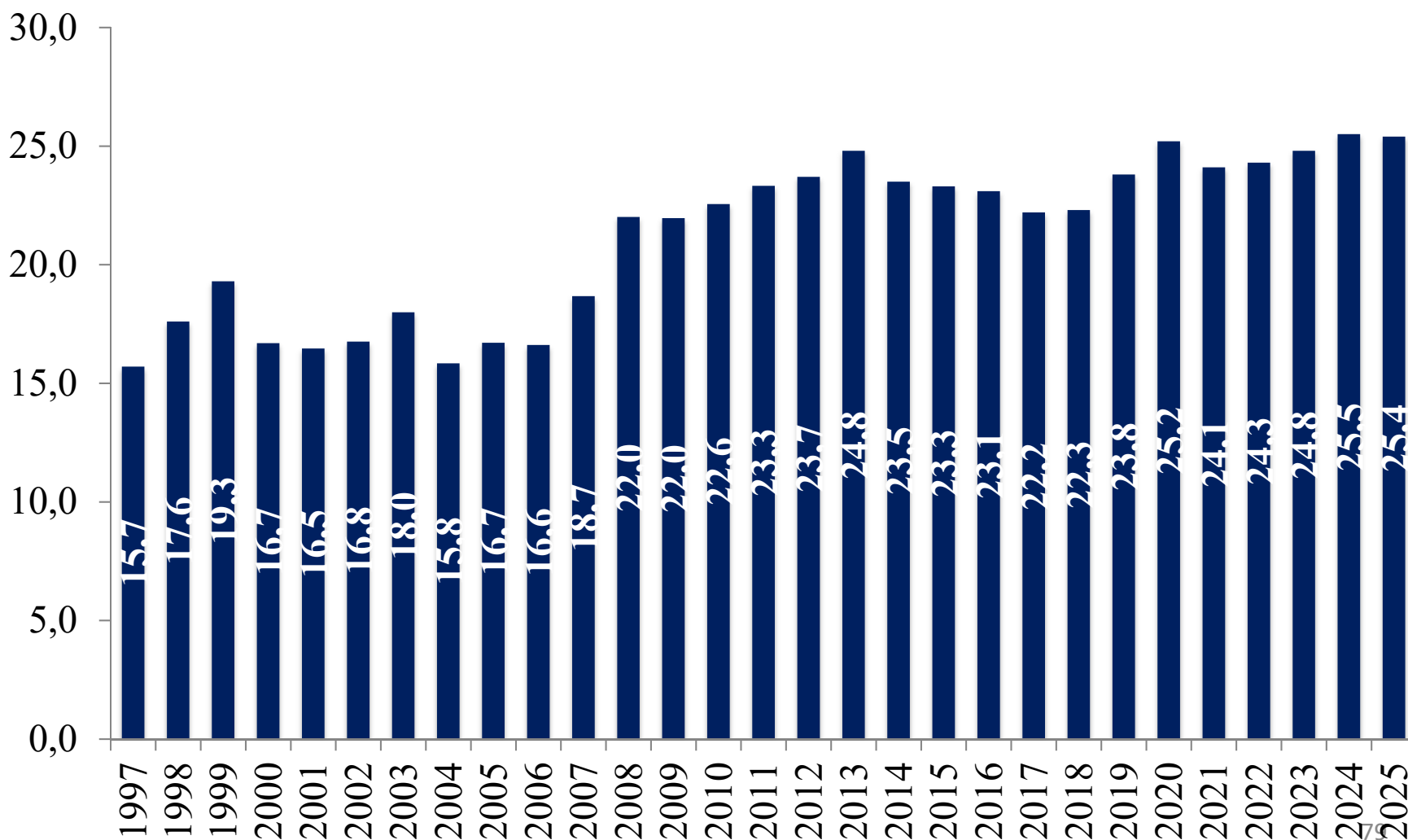

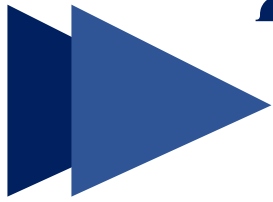
ՊԵՏԱԿԱՆ ԲՅՈՒՋԵԻ ԵԿԱՄՈՒՏՆԵՐԸ

Պետբյուջեի եկամուտներ/ՀՆԱ, %

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական ծախսեր

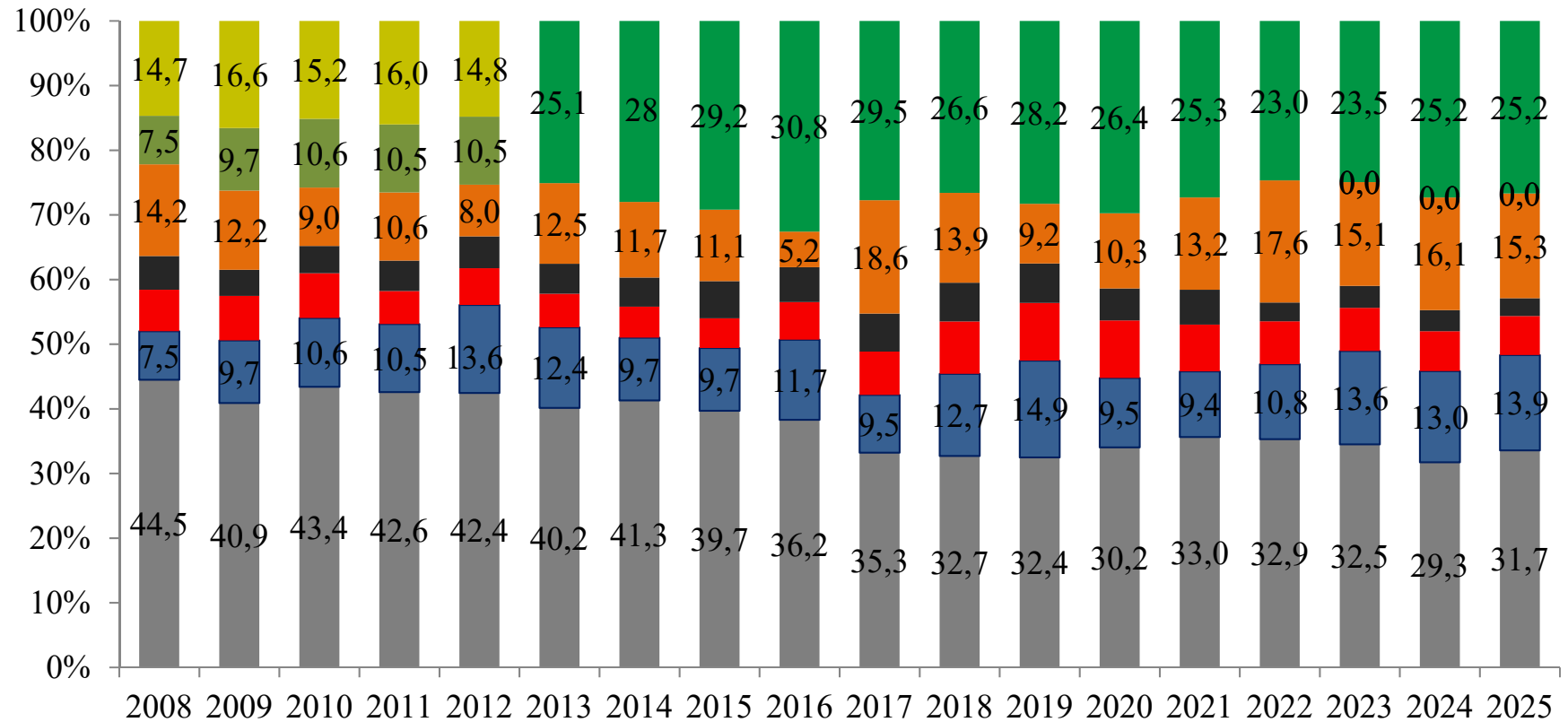

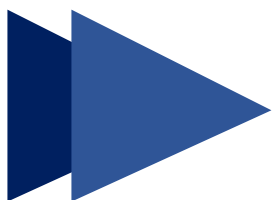
Պետրբուրգի հարկային եկամուտների կառուցվածքը (ընդհանուրի %)

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

- Եկամտային հարկ
- Այլ
- Շահութահարկ
- Պարտադիր սոց.վճարներ
- Մաքսատուրք
- ԱԱՀ
- Եկամտահարկ
- Ակցիզային հարկ

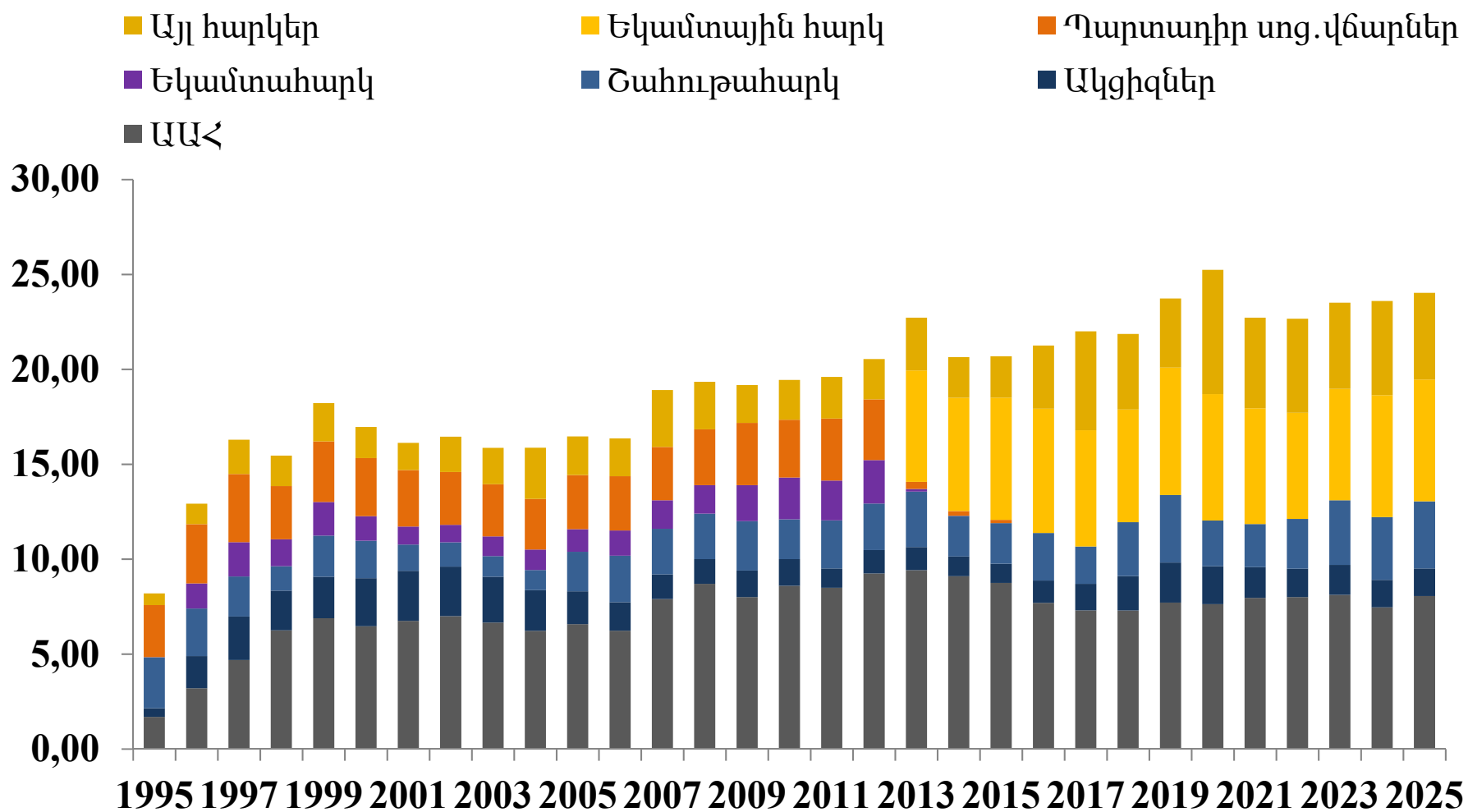

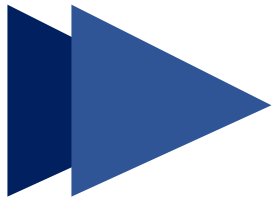
*Եկամտահարկ – 2013թ.-ից եկամտային հարկ

Հարկային եկամուտներ/ՀՆԱ, %

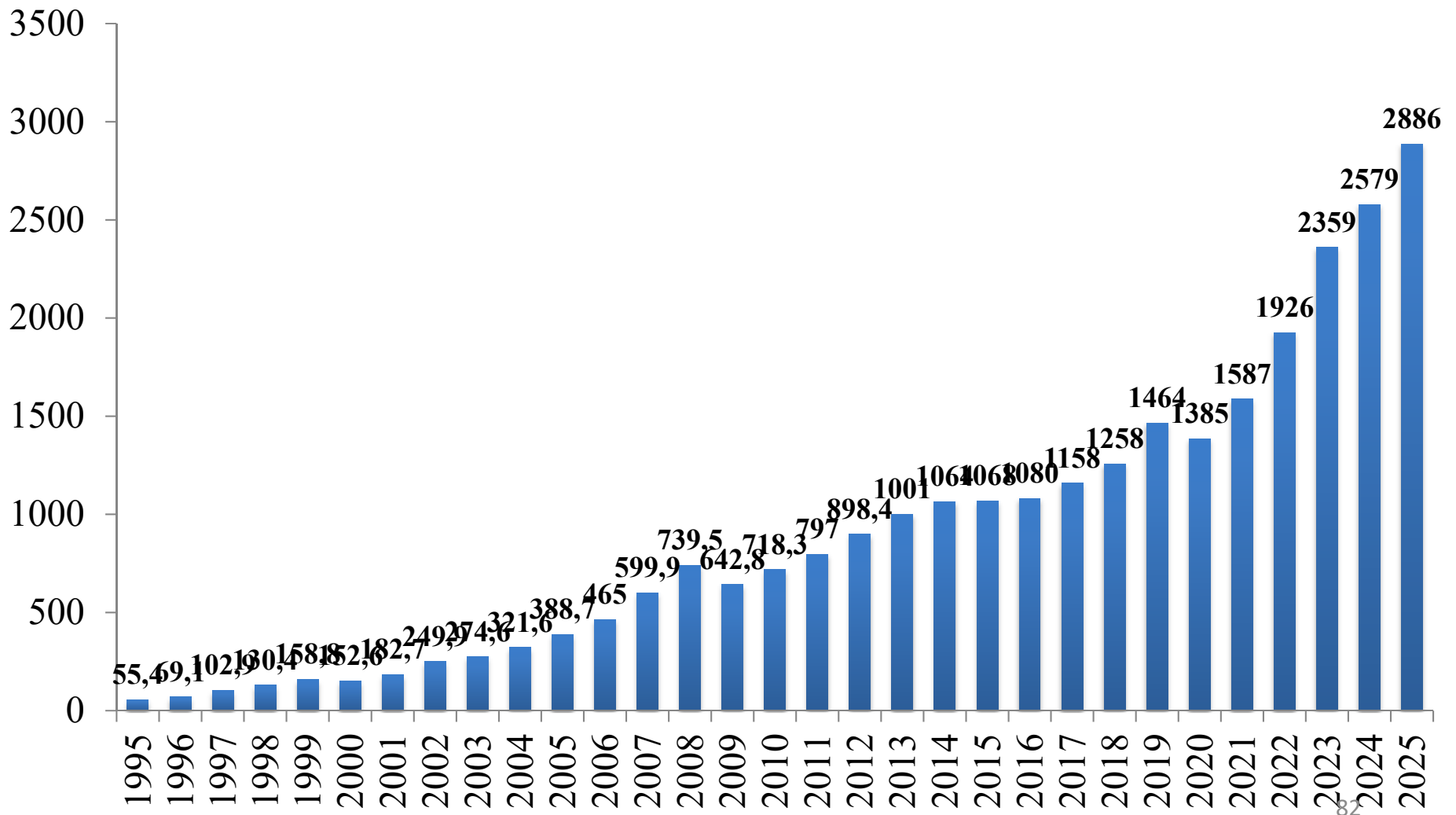
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

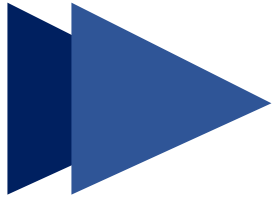

Հարկային եկամուտներ (մլրդ դրամ)

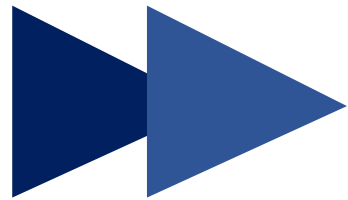
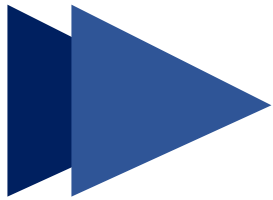
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք.

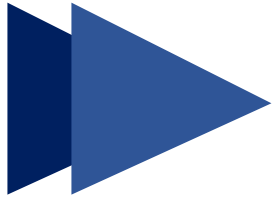

Ռեսուրսների օգտագործման վճար

1. Բնական ռեսուրսներ (հանրային ռենտա՝ ռոյալթին / բնական ռեսուրսների օգտագործման վճարը սովորաբար կարգավորվում է ռեսուրսների համաշխարհային գներից): -
2. Մարդկային ռեսուրսներ («աշխատուժի վարձակալություն»)՝ սոցիալական / կենսաթոշակային վճարումներ գործատուից հասարակությանը + վարձու աշխատանքի վարձատրություն: -
/+min
3. Գույք (շարժական ֆանշարժ, այդ թվում՝ հող, շենքեր, շինություններ...)՝ գույքահարկ: - **min**

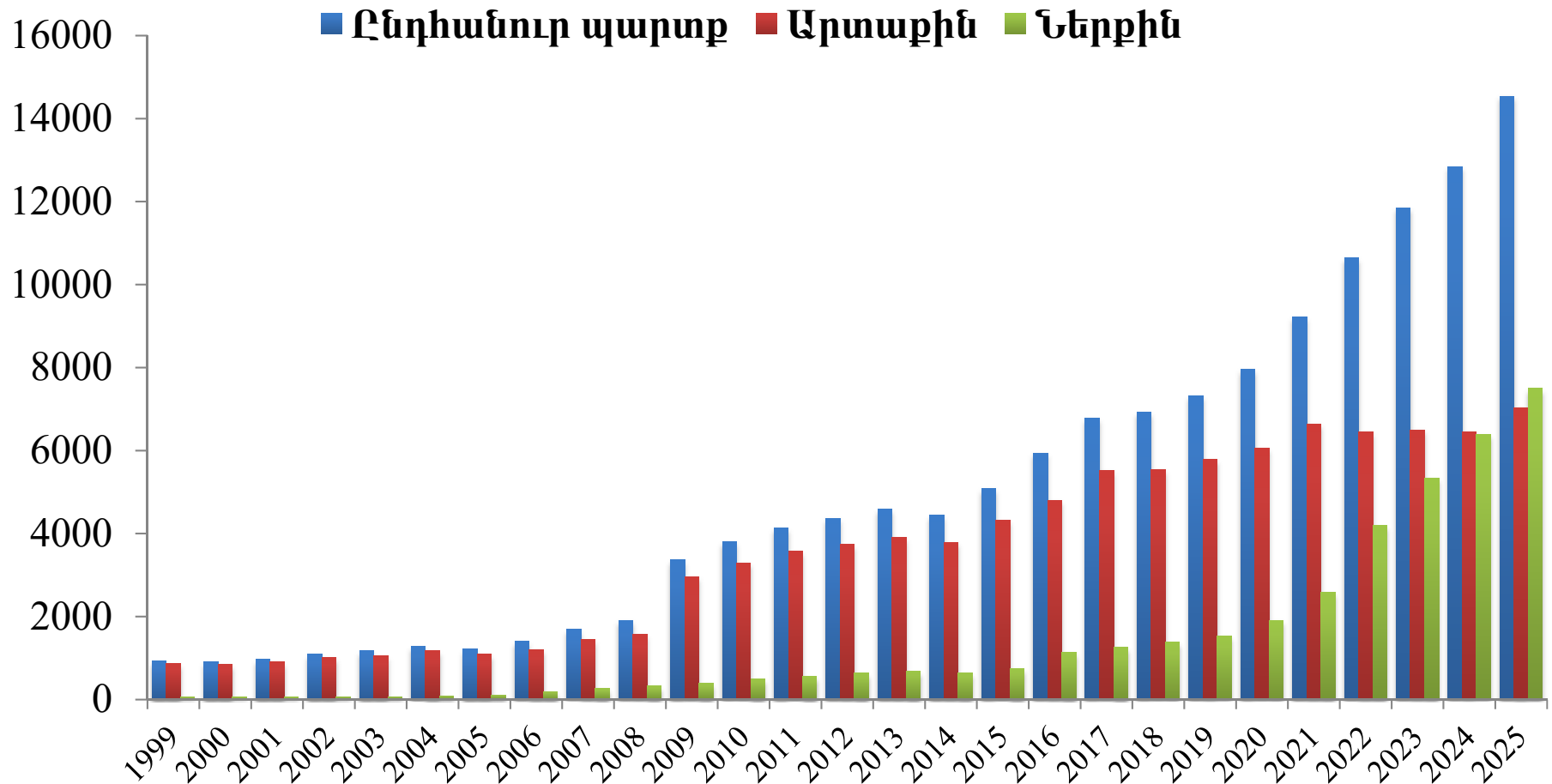

Պետական պարտք

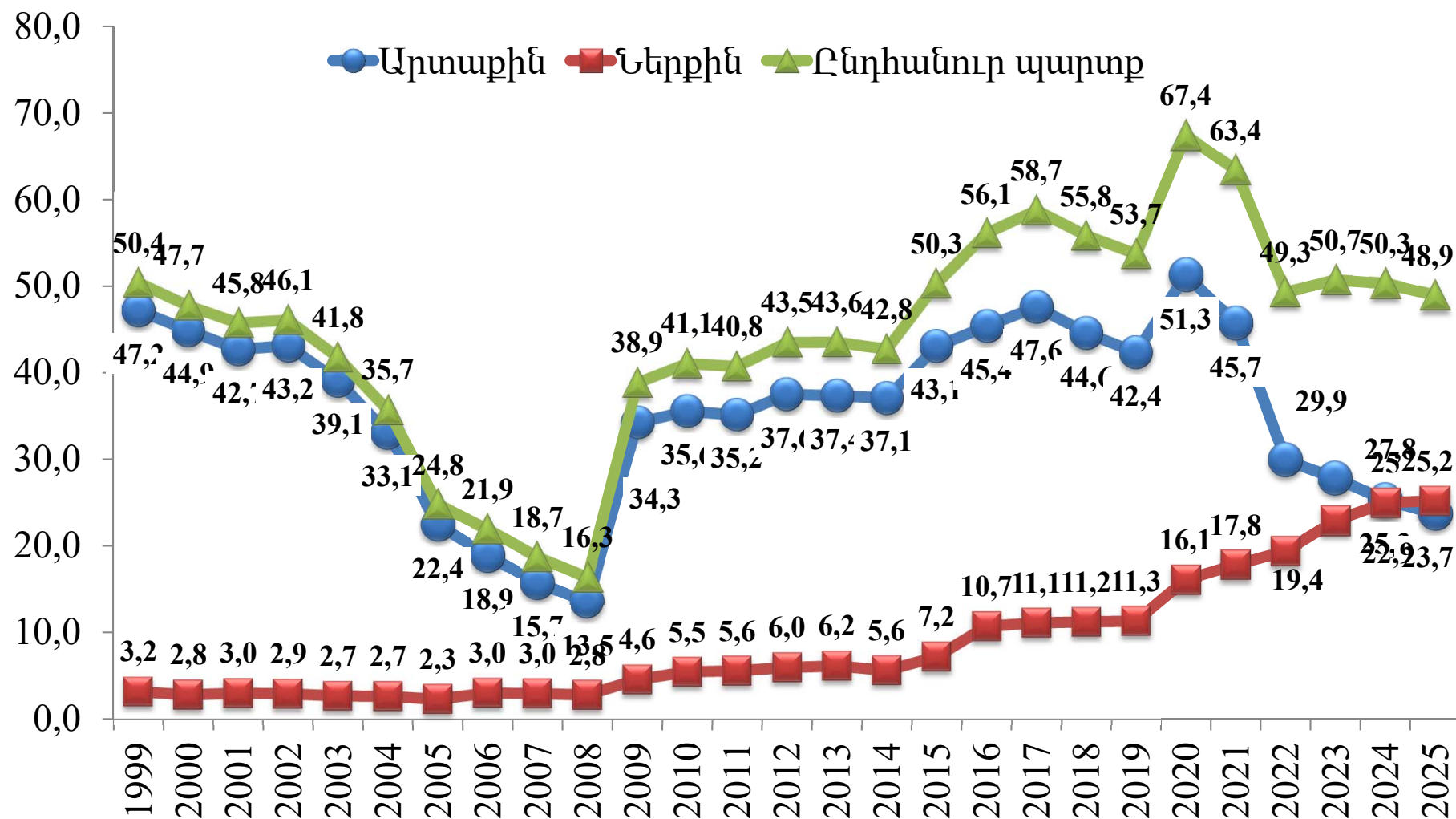
Պետական պարտք (մլն ԱՄՆ դոլար)

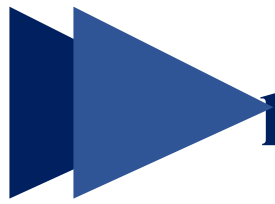
Աղբյուր. ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն, պետական պարտքի մասին հաշվետվություն:

Պետական պարտք(ՀՆԱ-ի %)

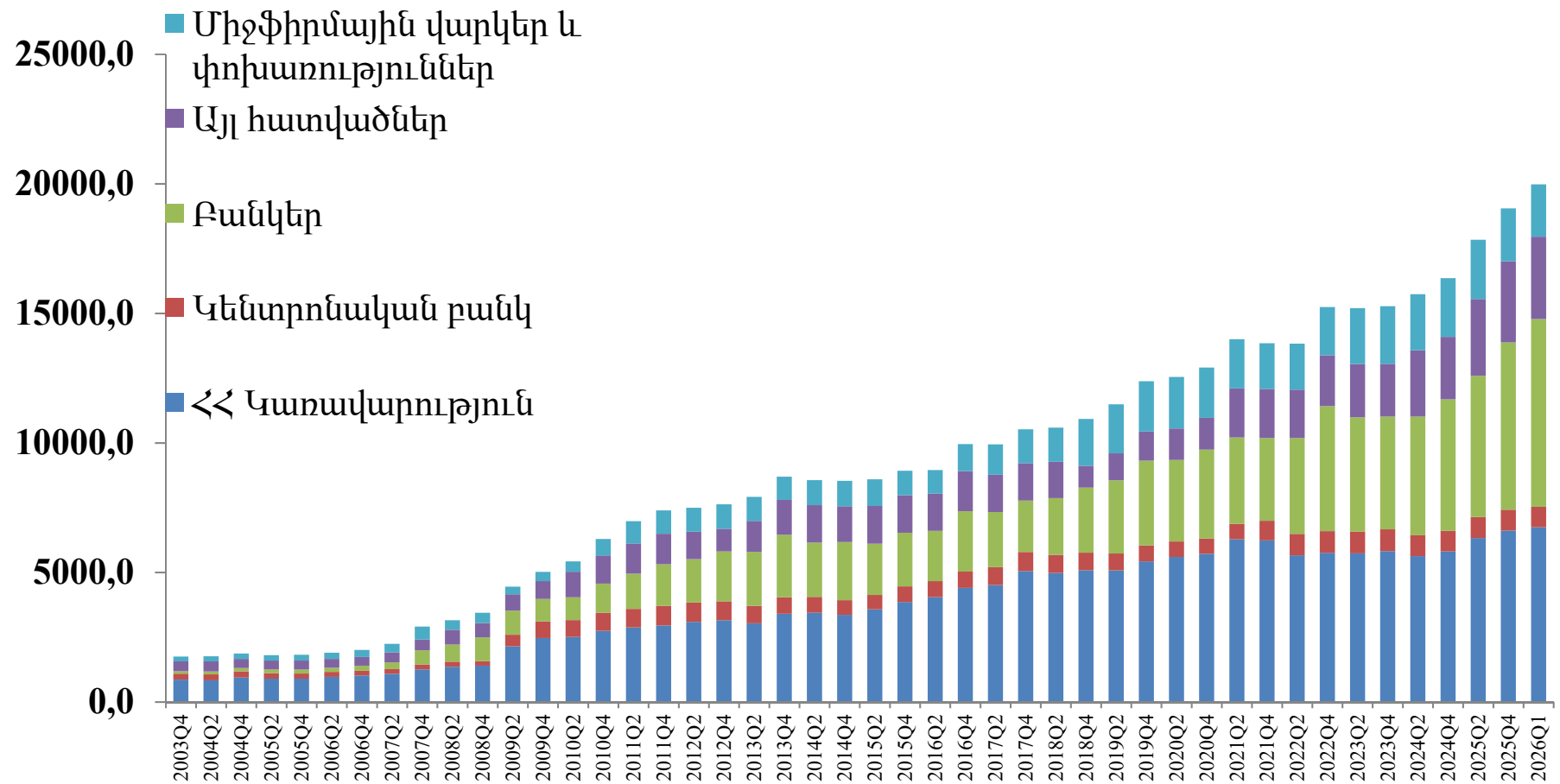
Աղբյուր. ՀՀ Ֆինանսների նախարարություն, պետական պարտքի մասին հաշվետվություն:

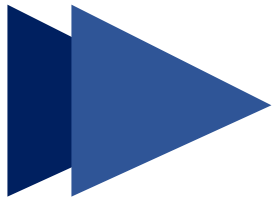

Միջազգային ներդրումային դիրքն ըստ ՀՀ համախառն արտաքին պարտքի (մլն դոլար)

Աղբյուր. <https://www.cba.am/ru/SitePages/statexternalsector.aspx>

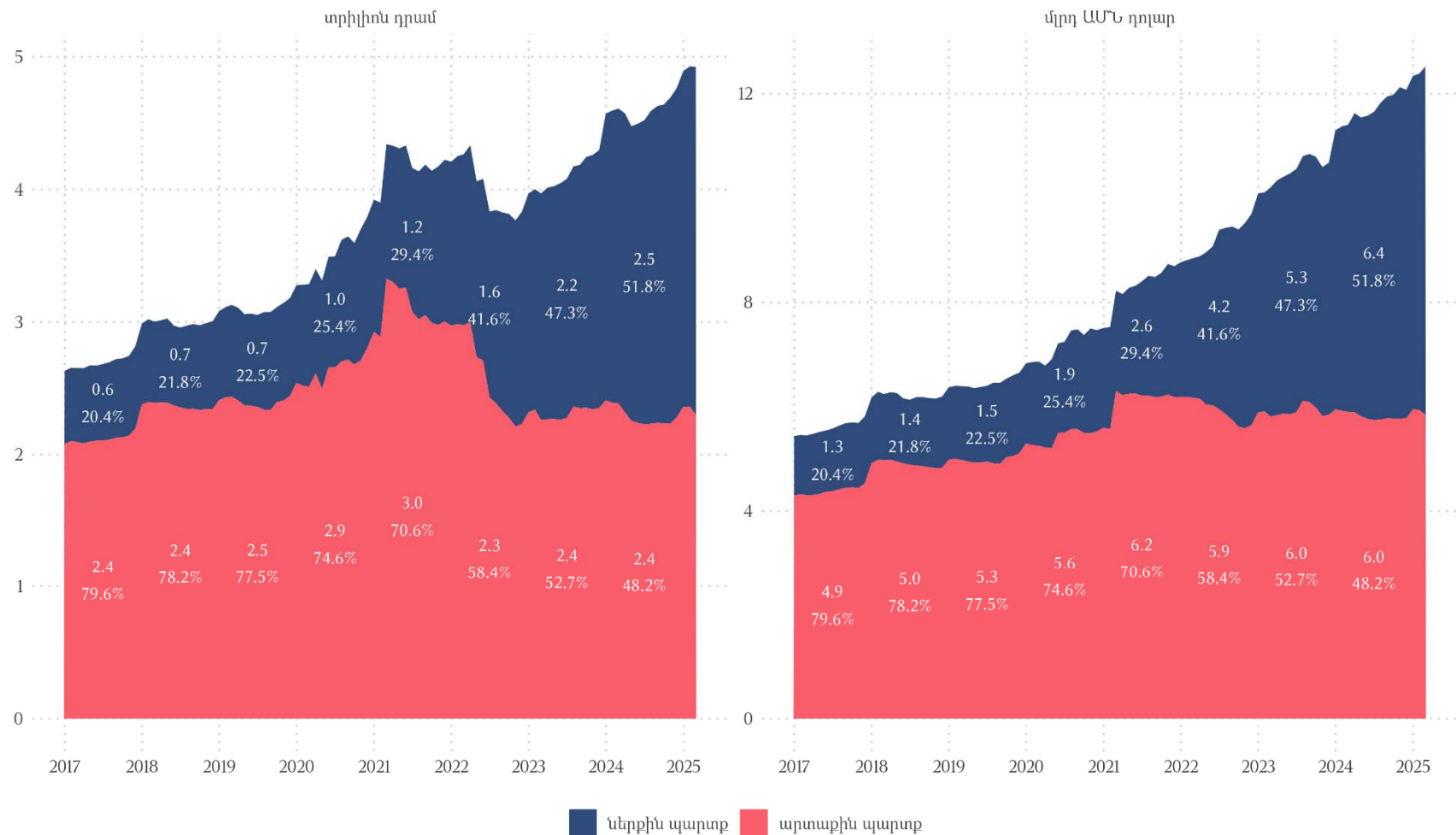

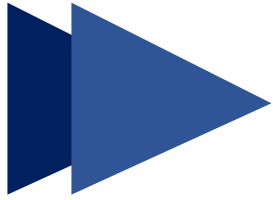

ՀՀ կառավարության պետական պարտքը 2017-2025

Ներքին և արտաքին պարտքի հարաբերությունը ՀՀ դրամով և արտարժույթով

Աղբյուր. <https://tvyal.com/analysis/ru/2025/2025-03-25/>

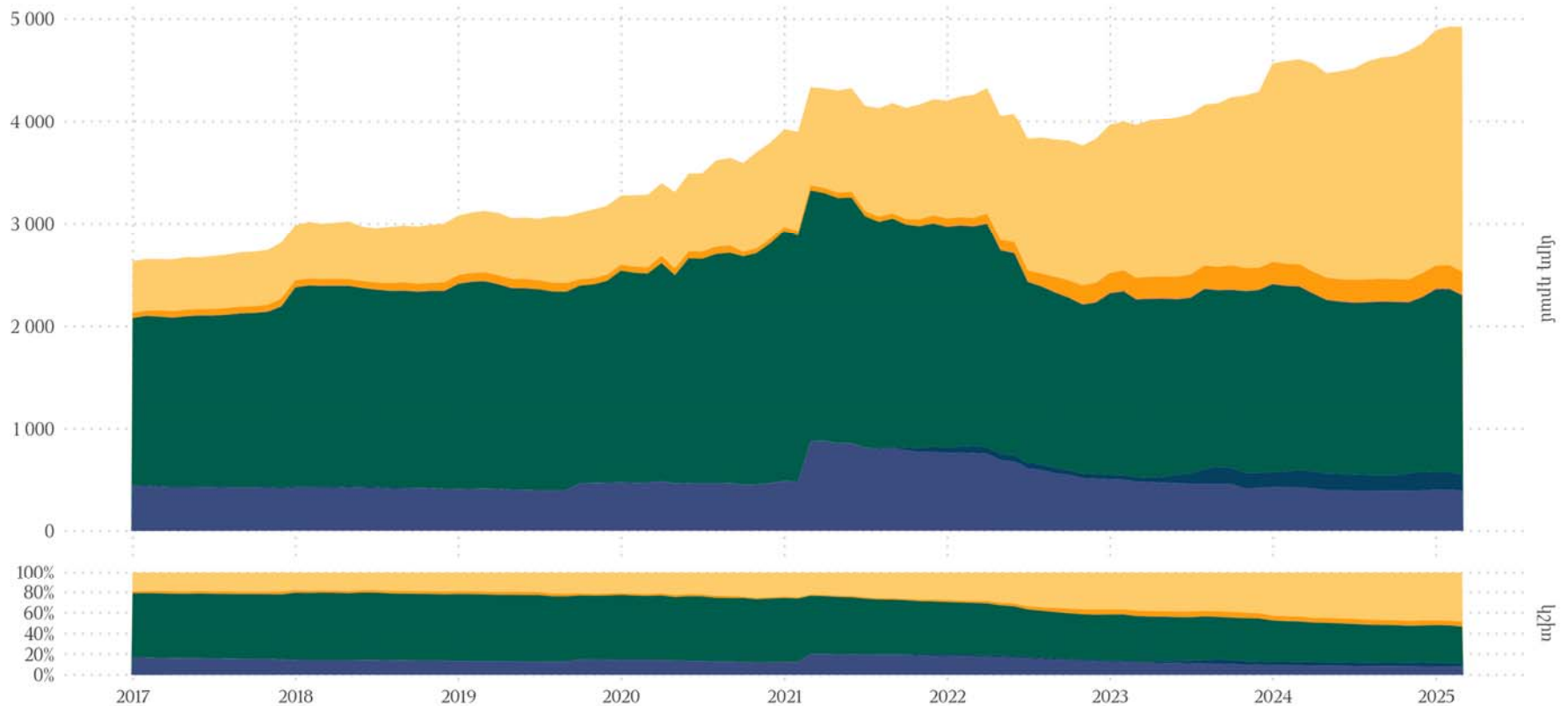

Պետական պարտքի կառուցվածքն ըստ ներքին և արտաքին պարտքի տեսակների

Աղբյուր. <https://tvyal.com/analysis/ru/2025/2025-03-25/>

բայց երազներով պատկերված է ներքին պարտքը, մոլգ երանգներով արտաքին

ներքին վարկեր և փոխառություններ

ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված պետական գանձապետական պարտա...

ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված արտարժույթային պետական պարտա...

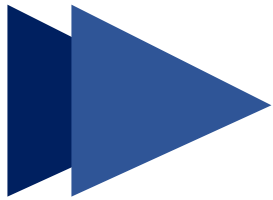
ներքին երաշխիքներ

արտաքին վարկեր և փոխառություններ

ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված պետական գանձապետական պարտա...

ոչ ռեզիդենտների կողմից ձեռքբերված արտարժույթային պետական պարտա...

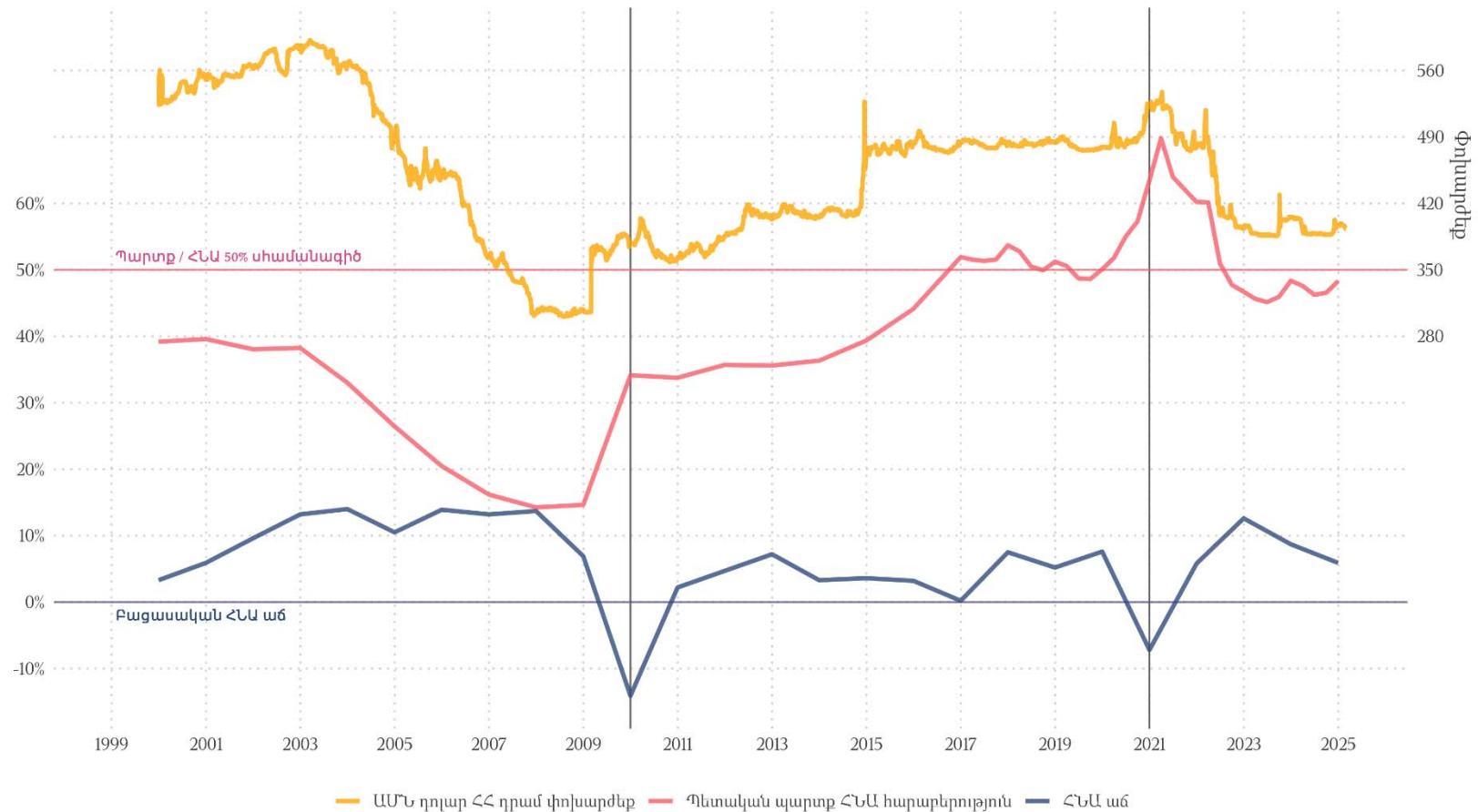
արտաքին երաշխիքներ

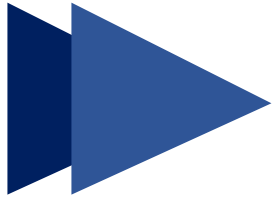
Պետական պարտք, փոխարժեք և ՀՆԱ աճ

Աղբյուր. <https://tvyal.com/analysis/ru/2025/2025-03-25/>

փոխկապվածությունները՝

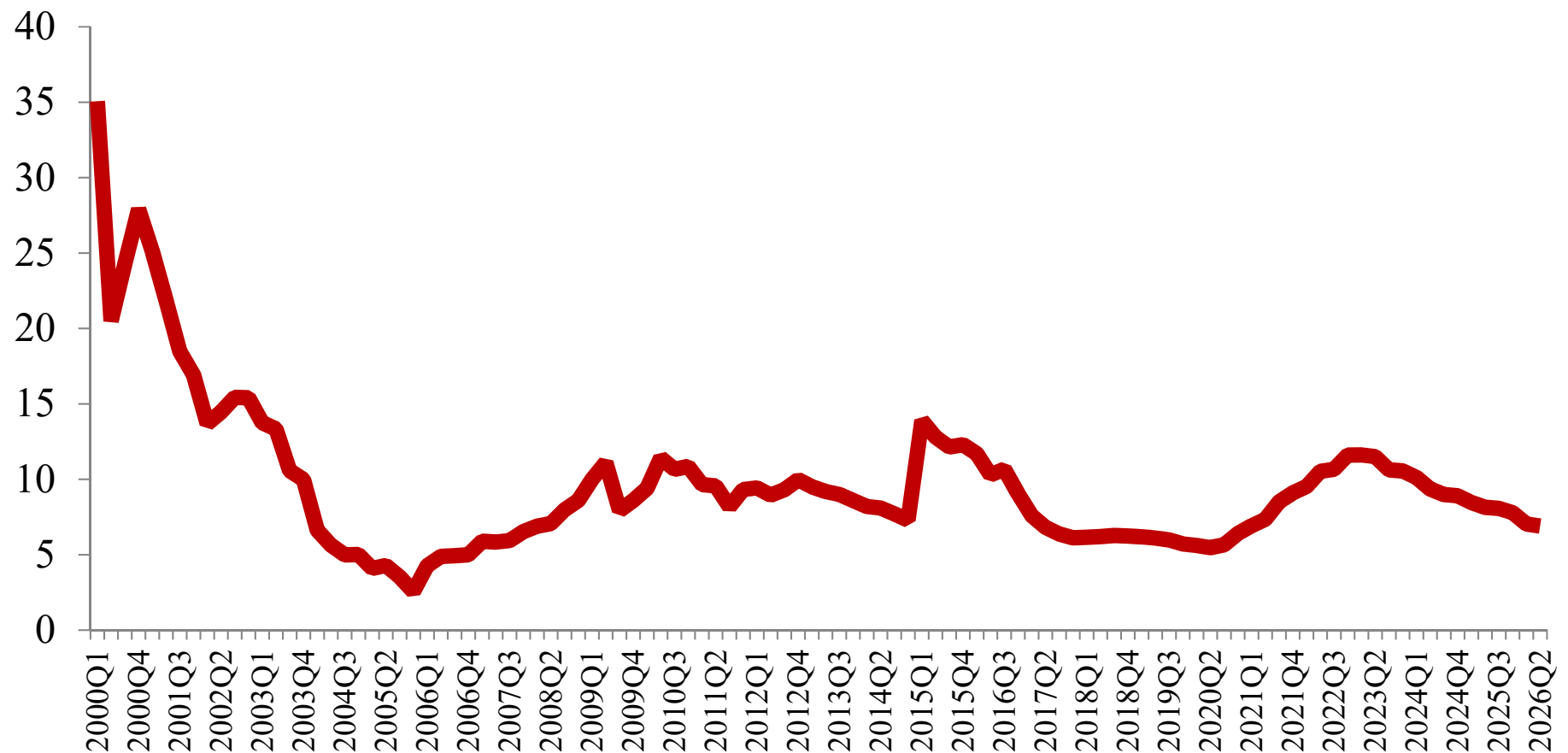
* 2017 թվականից պետական պարտք / ՀՆԱ հարաբերությունը ներկայացված է եռամսյակային կտրվածքով

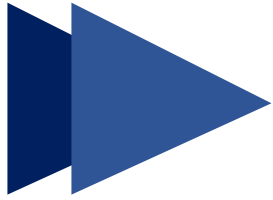

ՊԿՊ-ների եկամտաբերության դինամիկան (%), 2000-2026 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

Կարճաժամկետ (365 օրանոց) պարտատոմսերի եկամտաբերությունը

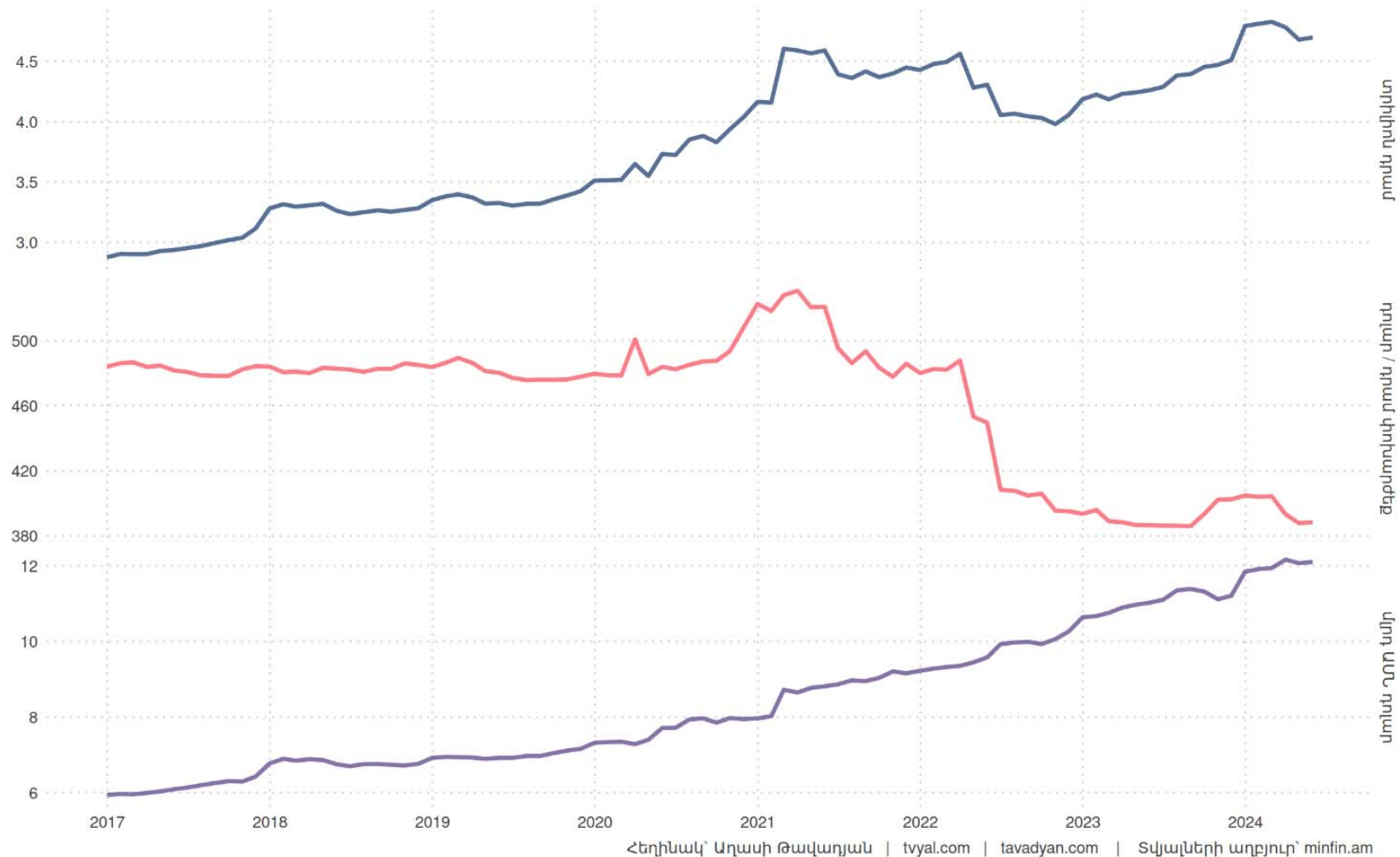

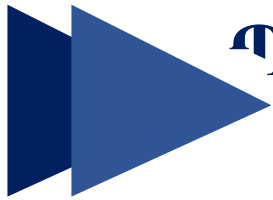

Պետական պարտքի սպասարկման և փոխարժեքի փոխկապվածությունը

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_06_28

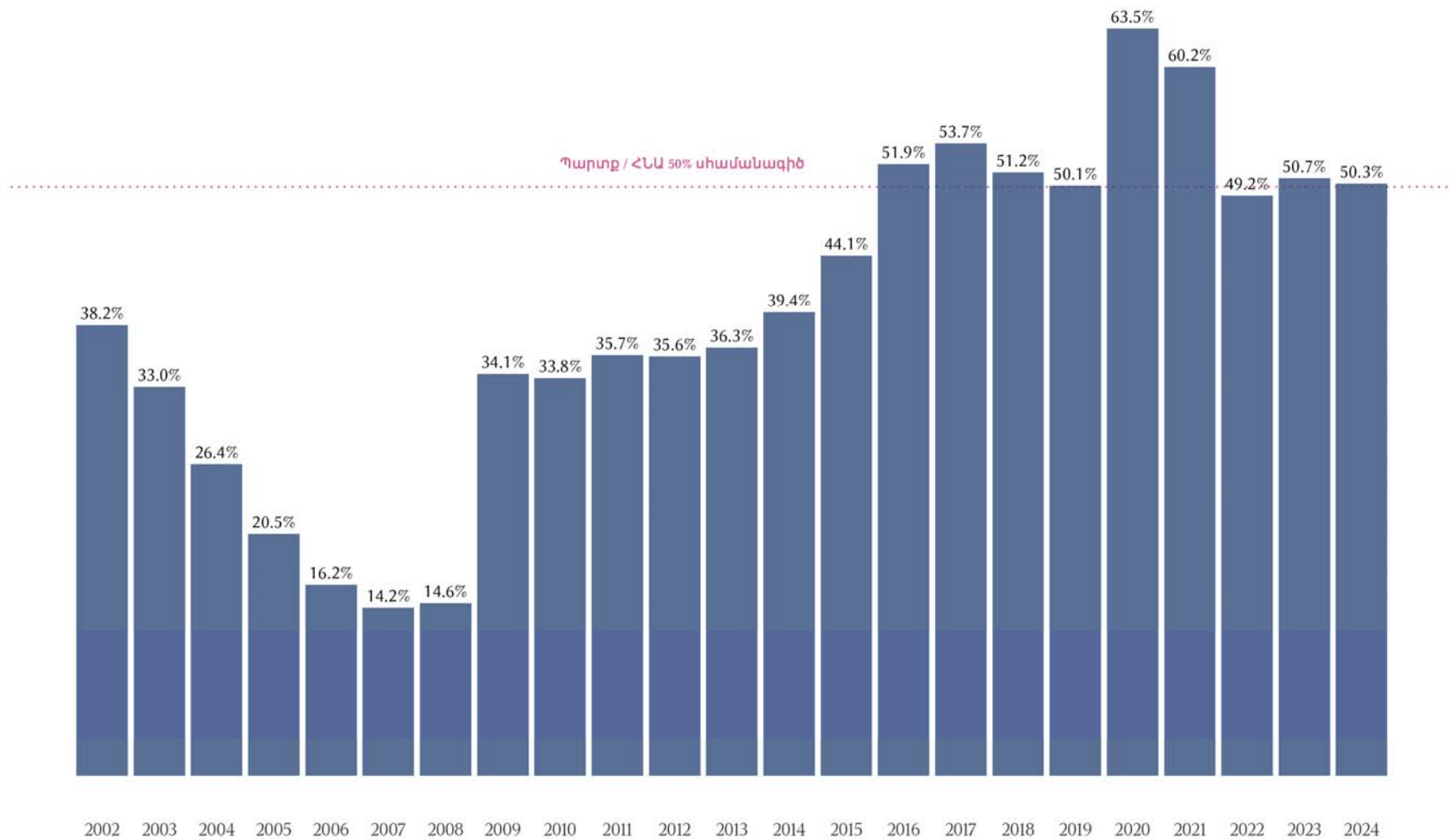
Դրամի արժեզրկման պարագայում դոլարային պետական պարտքը մեծանալու է

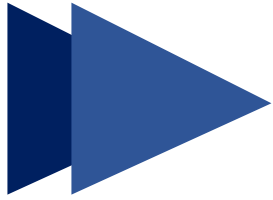

Պետական պարտք / ՀՆԱ հարաբերությունը Հայաստանում (%)

Աղբյուր. <https://tvyal.com/analysis/ru/2025/2025-03-25/>

Պետական պարտք 2026

Աղբյուր. <https://www.facebook.com/reel/1686367575947474>

Ղազախստանը Կենտրոնական Ասիայում առաջին տեղում է բացարձակ պետական պարտքով՝ **76.5 միլիարդ դոլար**:

Համեմատության համար՝

Ուզբեկստանն ունի **47 միլիարդ դոլար**,

Դրոգատանը՝ **9.8 միլիարդ դոլար**,

Թուրքմենստանը՝ **4 միլիարդ դոլար**,

Տաջիկստանը՝ **3.5 միլիարդ դոլար**:

Այնուամենայնիվ, իրավիճակը միայն ընդհանուր գումարով գնահատելը սխալ է: Մասնագետները նշում են, որ շատ ավելի կարևոր է նայել պարտքի և ՀՆԱ հարաբերակցությանը, այսինքն՝ տնտեսության չափին:

Պարտքի և ՀՆԱ հարաբերակցության առումով Ղազախստանի պարտքի բեռը մնում է չափավոր. նրա պետական պարտքը կազմում է ՀՆԱ-ի մոտավորապես **24.8%-ը**, ինչը ցածր է համաշխարհային միջին ցուցանիշից:

Համեմատության համար՝ այս ցուցանիշն ավելի բարձր է Ուզբեկստանում՝ **31.1%**, իսկ

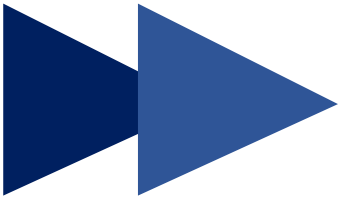
Դրոգատանում՝ **37.8%**:

Կարևոր է նաև փոխառված միջոցների օգտագործման եղանակը:

Ղազախստանը շեշտում է նոր ներդրումային ցիկլ սկսելու, տնտեսության կառուցվածքը փոխելու և յուրաքանչյուր նախագիծ գնահատելու անհրաժեշտությունը՝ հիմնվելով դրա օգուտի վրա պետության համար: Հանրային ֆինանսները պետք է մնան կայուն, իսկ ծախսերը պետք է պահվեն խիստ վերահսկողության տակ: Հետևաբար, բացարձակ արժեքով պետական պարտքի բարձր մակարդակը չի նշանակում, որ Ղազախստանը ամենափարկված երկիրն է:

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՏՎԱԾ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԱՌԵՎՏՈՒՐ

Հայաստանի արտաքին առևտրի կառուցվածքը 2024-2025 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ, [www.armstat.am](https://www.armstat.am/file/article/sv_12_25r_411.pdf) https://www.armstat.am/file/article/sv_12_25r_411.pdf

Հազ. ԱՄՆ դոլար	Արտահանում			Ներմուծում					
	2024	2025	Աճի տեմպ, %	Ըստ առևտրի անոդ երկրի			Ըստ ապրանքի ծագման երկրի		
				2024	2025	Աճի տեմպ, %	2024	2025	Աճի տեմպ, %
Ընդամենը	13 136 421	8 395 391	63.9	17 065 146	13 034 926	76.4	17 065 146	13 034 926	76.4
ներառյալ									
ԱՊՀ երկրներ	3 440 707	3 287 121	95.5	9 696 805	5 163 677	53.3	9 471 862	4 953 379	52.3
ներառյալ									
Ռուսաստան	3 182 763	2 964 442	93.1	9 432 642	4 870 915	51.6	9 239 978	4 696 994	50.8
Ուկրաինա	10 212	11 556	113.2	86 840	106 567	122.7	82 261	96 939	117.8
Ղազախստան	78 862	82 504	104.6	45 466	52 636	115.8	30 179	33 409	110.7
Բելառուս	114 054	162 619	142.6	99 716	90 442	90.7	90 469	88 782	98.1
ԵՄ երկրներ	611 572	666 853	109.0	2 038 575	2 138 656	104.9	1 723 401	1 835 903	106.5
ներառյալ									
Բելգիա	120 257	134 249	111.6	126 343	116 058	91.9	57 284	52 123.3	91.0
Բուլղարիա	79 661	84 476	106.0	49 730	44 571	89.6	42 832	39 709.2	92.7
Գերմանիա	63 632	112 447	176.7	463 063	404 584	87.4	422 509	361 726.1	85.6
Այլ երկրներ	9 084 142	4 441 418	48.9	5 329 767	5 732 593	107.6	5 869 884	6 245 645	106.4
ներառյալ									
ԱՄՆ	58 931	53 098	90.1	348 528	385 813	110.7	351 641	295 265	84.0
Իրան	107 943	88 226	81.7	639 747	690 418	107.9	629 154	679 899	108.1
Չինաստան	1 097 509	763 592	69.6	1 181 870	1 317 118	111.4	1 726 286	1 877 413	108.8
Վրաստան	171 212	133 240	77.8	785 673	774 013	98.5	162 356	146 241	90.1
ԱՄԷ	5 254 942	2 054 492	39.1	446 842	425 095	95.1	82 360	79 018	95.9

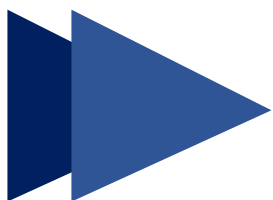
Հայաստանի արտաքին առևտրի կառուցվածքը 2024-2025 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ, [www.armstat.am](https://www.armstat.am/file/article/sv_12_25r_411.pdf) https://www.armstat.am/file/article/sv_12_25r_411.pdf

հազ. ԱՄՆ Դոլար	Արտաքին և փոխադարձ առևտրի առևտրաշրջանառություն		
	2024	2025	Աճի տեմպ, %
Ընդամենը <i>ներառյալ</i>	30 201 567	21 430 317	71.0
ԱՊՀ երկրներ <i>ներառյալ</i>	12 912 569	8 240 500	63.8
Ռուսաստան	12 422 741	7 661 437	61.7
Ուկրաինա	92 473	108 495	117.3
Բելառուս	204 523	251 402	122.9
ԵՄ ԵՐԿՐՆԵՐ <i>ներառյալ</i>	2 334 972	2 502 755	107.2
Գերմանիա	486 140	474 173	97.5
Բուլղարիա	122 493	124 186	101.4
Իտալիա	421 368	453 780	107.7
Նիդերլանդներ	203 468	211 504	103.9
Բելգիա	177 542	186 372	105.0
ԱՅԼ ԵՐԿՐՆԵՐ <i>ներառյալ</i>	14 954 025	10 687 062	71.5
Չինաստան	2 823 795	2 641 005	93.5
Իրան	737 097	768 124	104.2
ԱՄՆ	410 572	348 363	84.8
ՄԱԷ	5 337 301	2 133 510	40.0
Վրաստան	333 568	279 482	83.8
Շվեյցարիա	166 022	196 831	118.6
Իրաք	246 567	334 233	135.6
Ճապոնիա	133 731	147 299	110.1

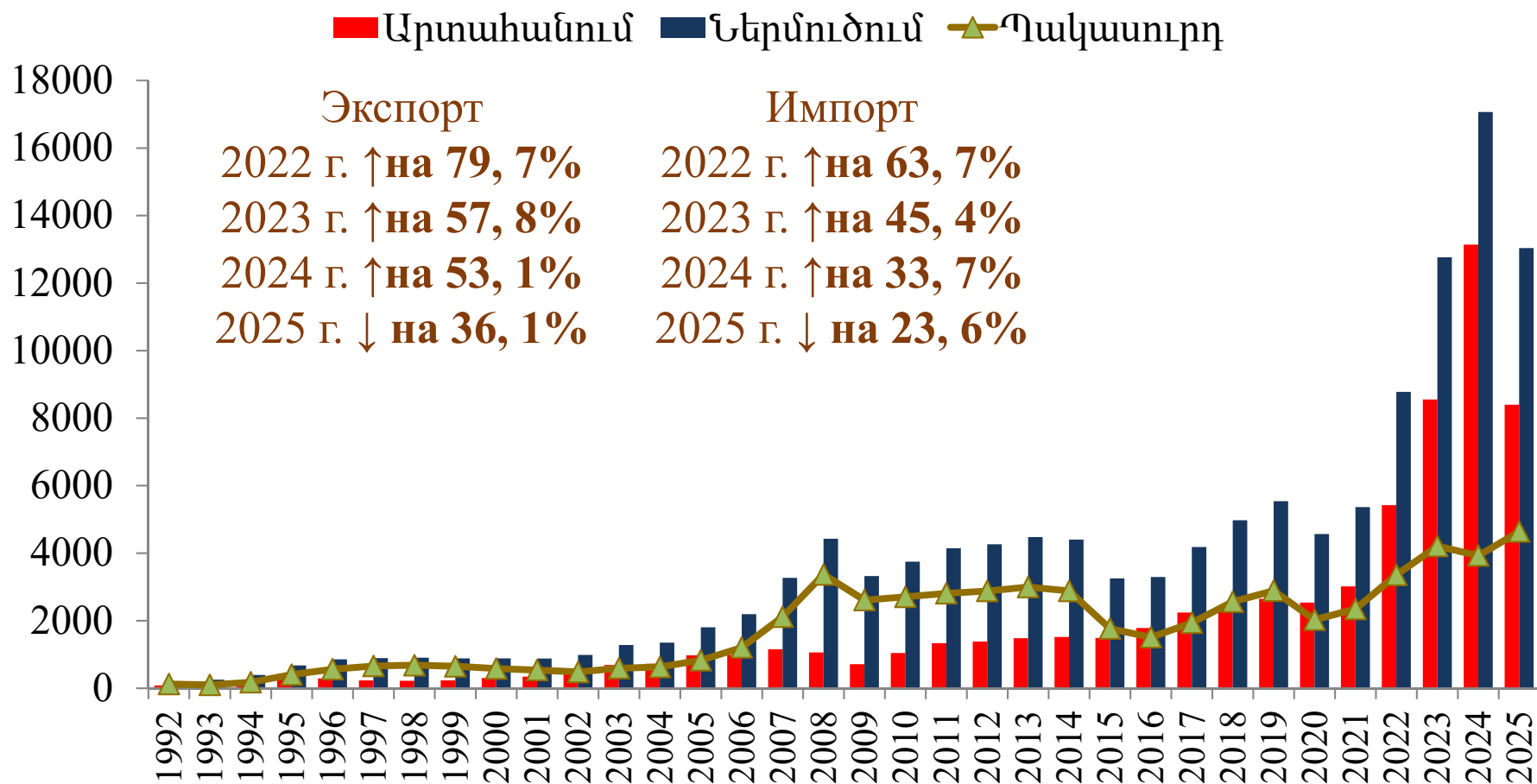
Экспорт
2024 г. ↑ **на 53, 1%**
2025 г. ↓ **на 36, 1%**

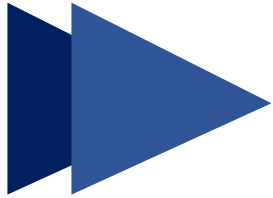
Импорт
2024 г. ↑ **на 33, 7%**
2025 г. ↓ **на 23, 6%**

Արտաքին առևտրի ծավալները (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

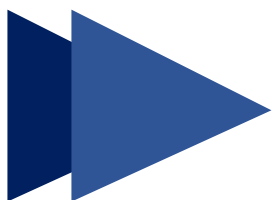

Ապրանքների արտահանումը (Merchandise exports) 2025թ., մլրդ ԱՄՆ դոլարներով

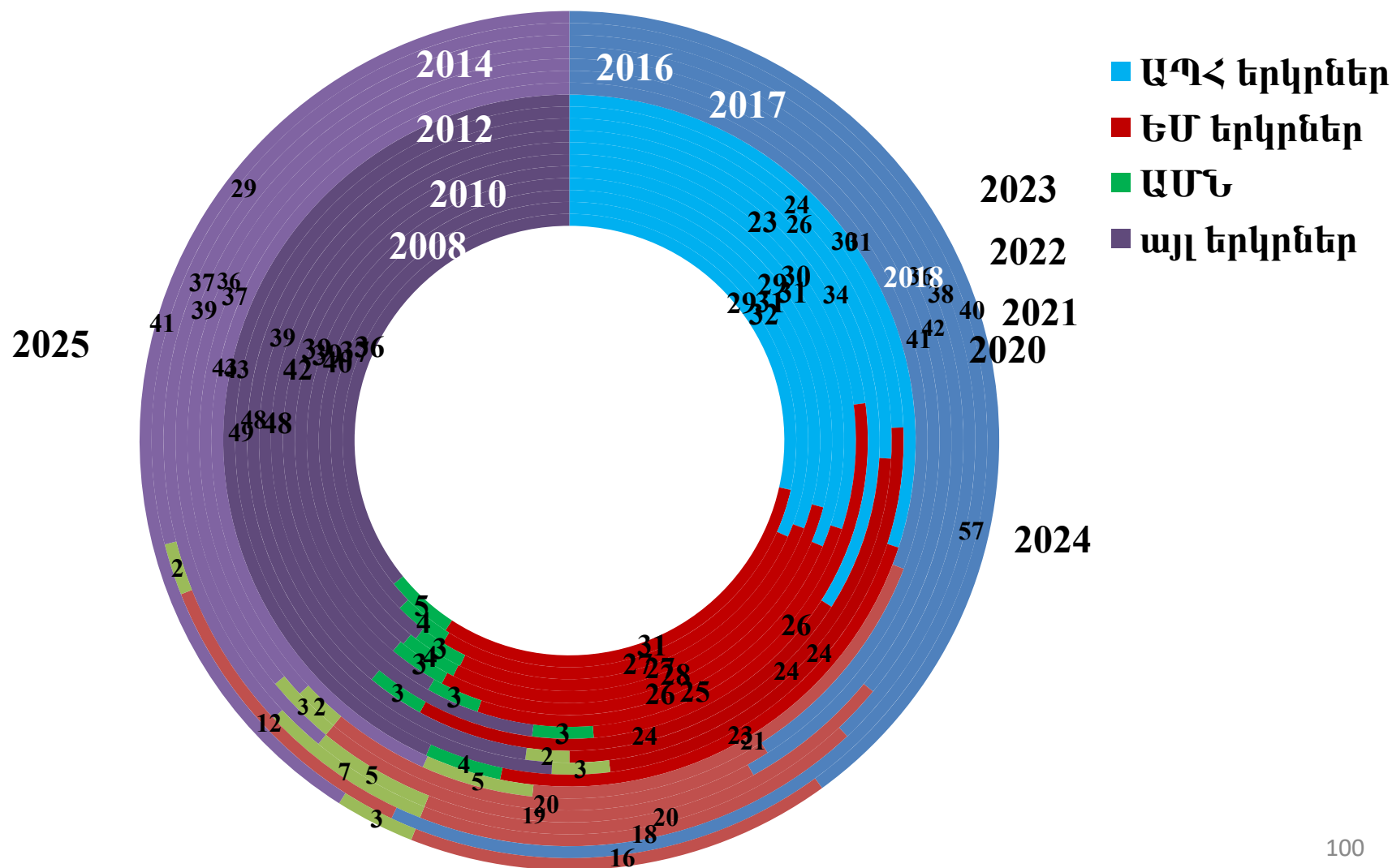
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.MRCH.CD.WT>

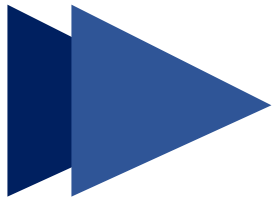
ՀԵՏԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԵՐԿՐՆԵՐ			ԱՌԱՋՆՈՐԴ ԵՐԿՐՆԵՐ		
1	Ռուսաստան	419,4	1	Չինաստան	3 772
2	Ղազախստան	78,8	2	ԱՄՆ	2 185
3	Լիտվա	41,6	3	Գերմանիա	1 764
4	Բելառուս	41,4	4	Հոլանդիա	989
5	Ուկրաինա	40,4	5	Հունկոնգ	754
6	Ադրբեջան	25,0	6	Ճապոնիա	738
7	Ուզբեկստան	23,7	7	Իտալիա	726
8	Լատվիա	22,1	8	Կորեա	709
9	Էստոնիա	20,9	9	ՄԱԷ	707
10	Թուրքմենստան	15,6	10	Ֆրանսիա	683
11	Հայաստան	8,4	11	Մեքսիկա	665
12	Վրաստան	7,3	12	Բելգիա	568
13	Մոլդովա	3,8	13	Սինգապուր	567
14	Ղրղզստան	2,9	14	Մեծ բրիտանիա	556
15	Տաջիկստան	2,5	15	Կանադա	555

Ներմուծման աշխարհագրական կառուցվածքը

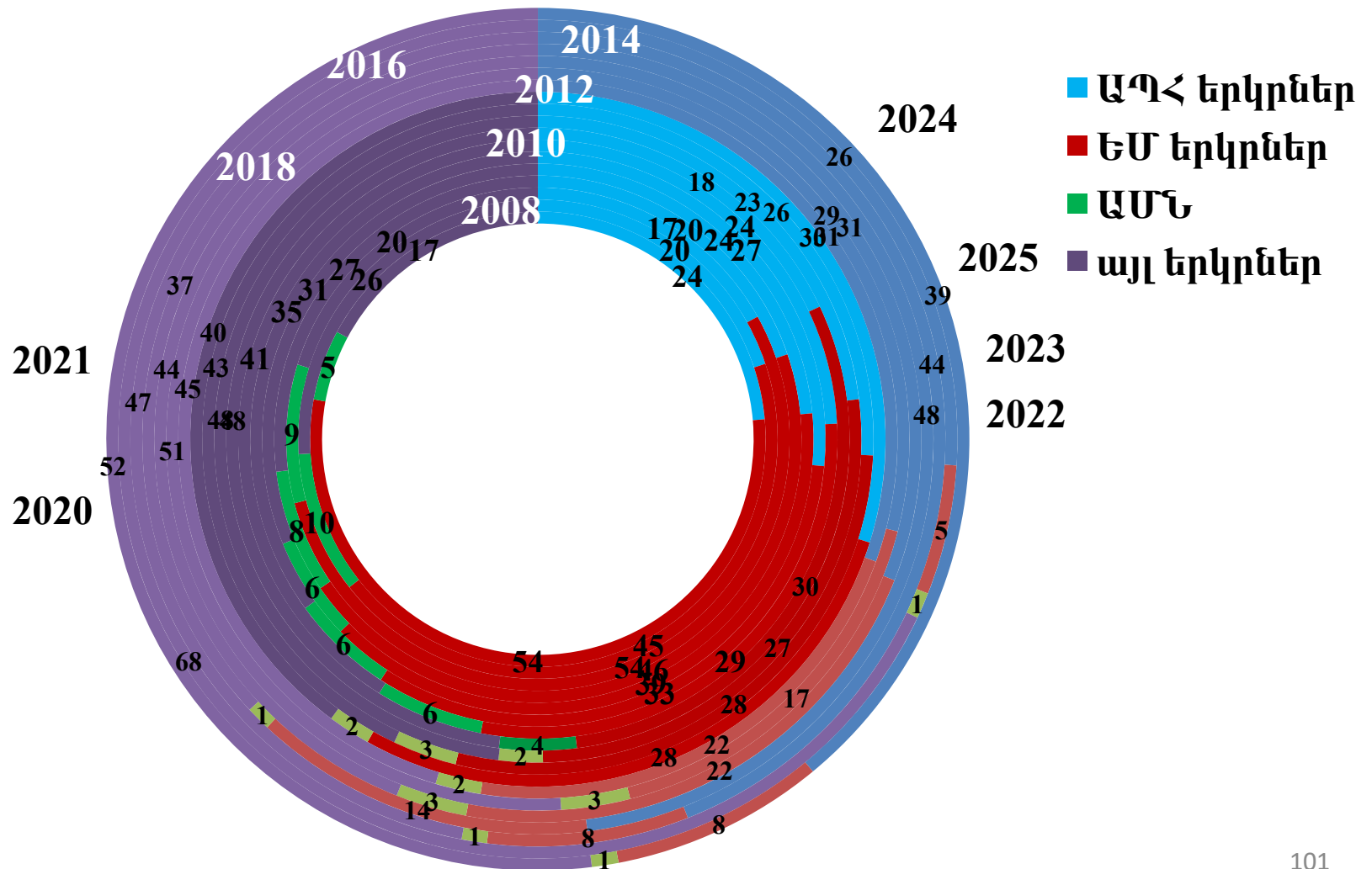
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

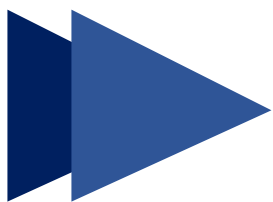

Արտահանման աշխարհագրական կառուցվածքը

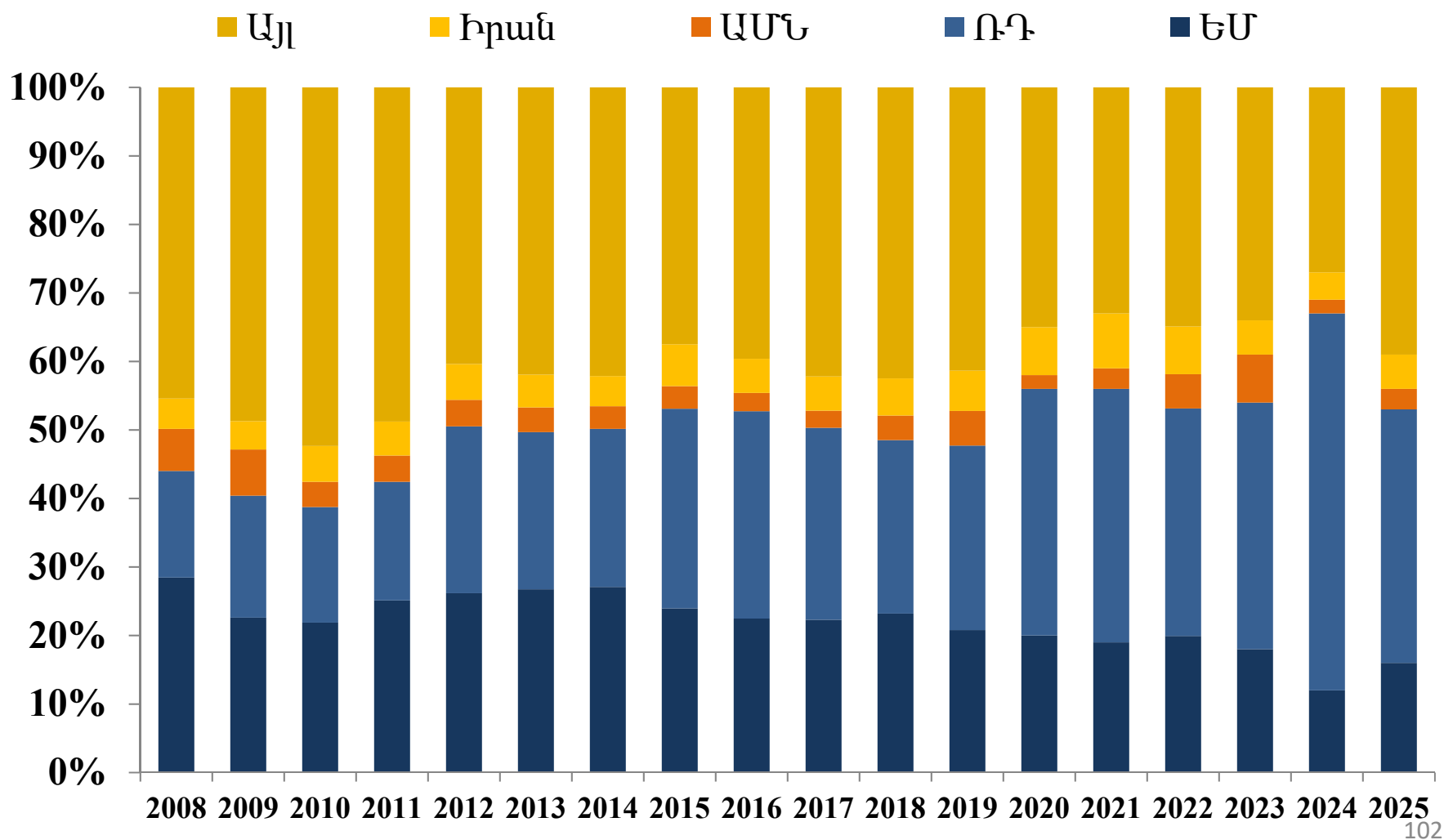
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

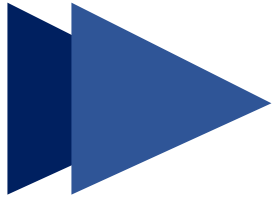

Ներմուծման աշխարհագրական կառուցվածքը

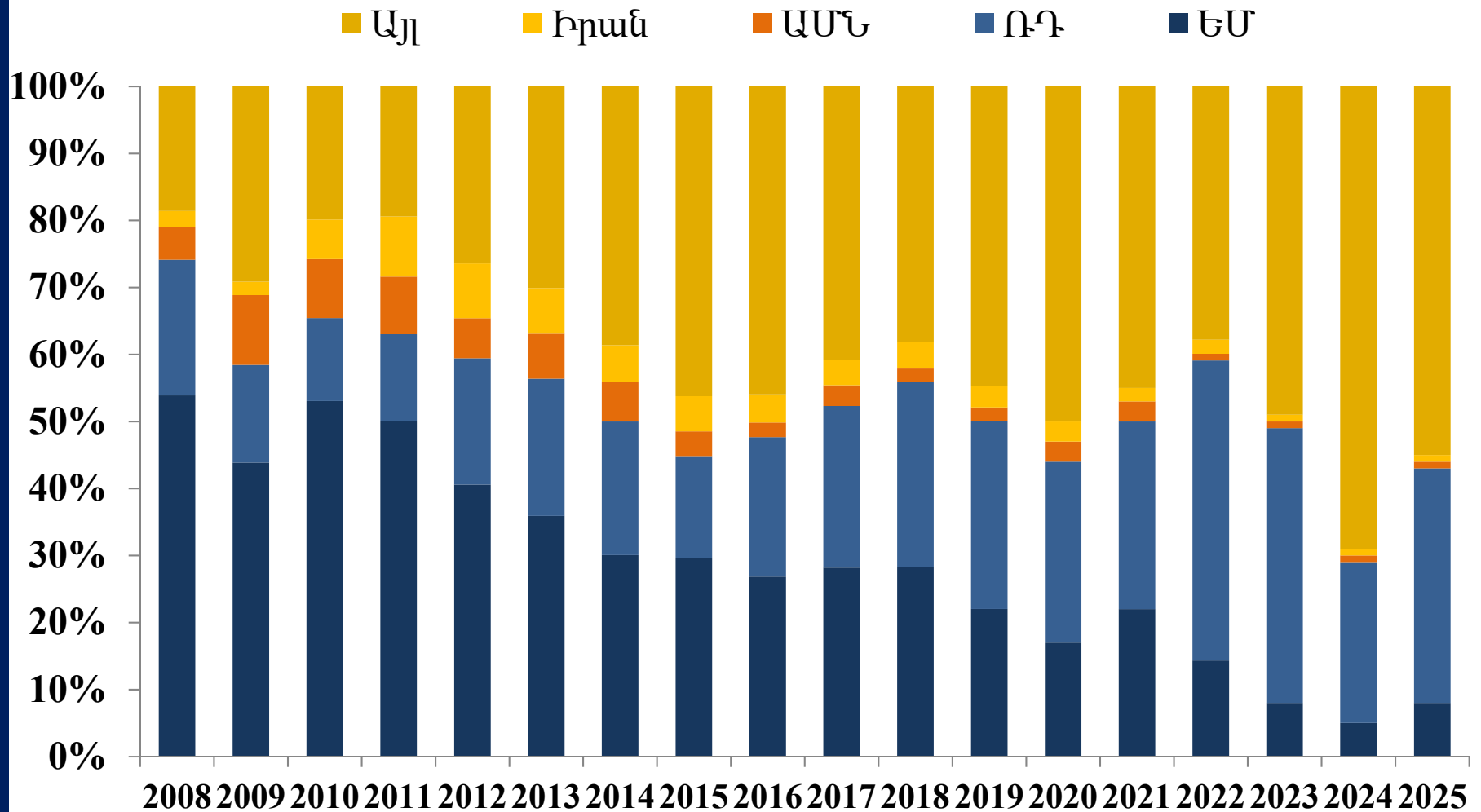
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

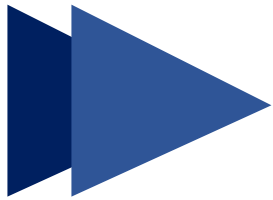

Արտահանման աշխարհագրական կառուցվածքը

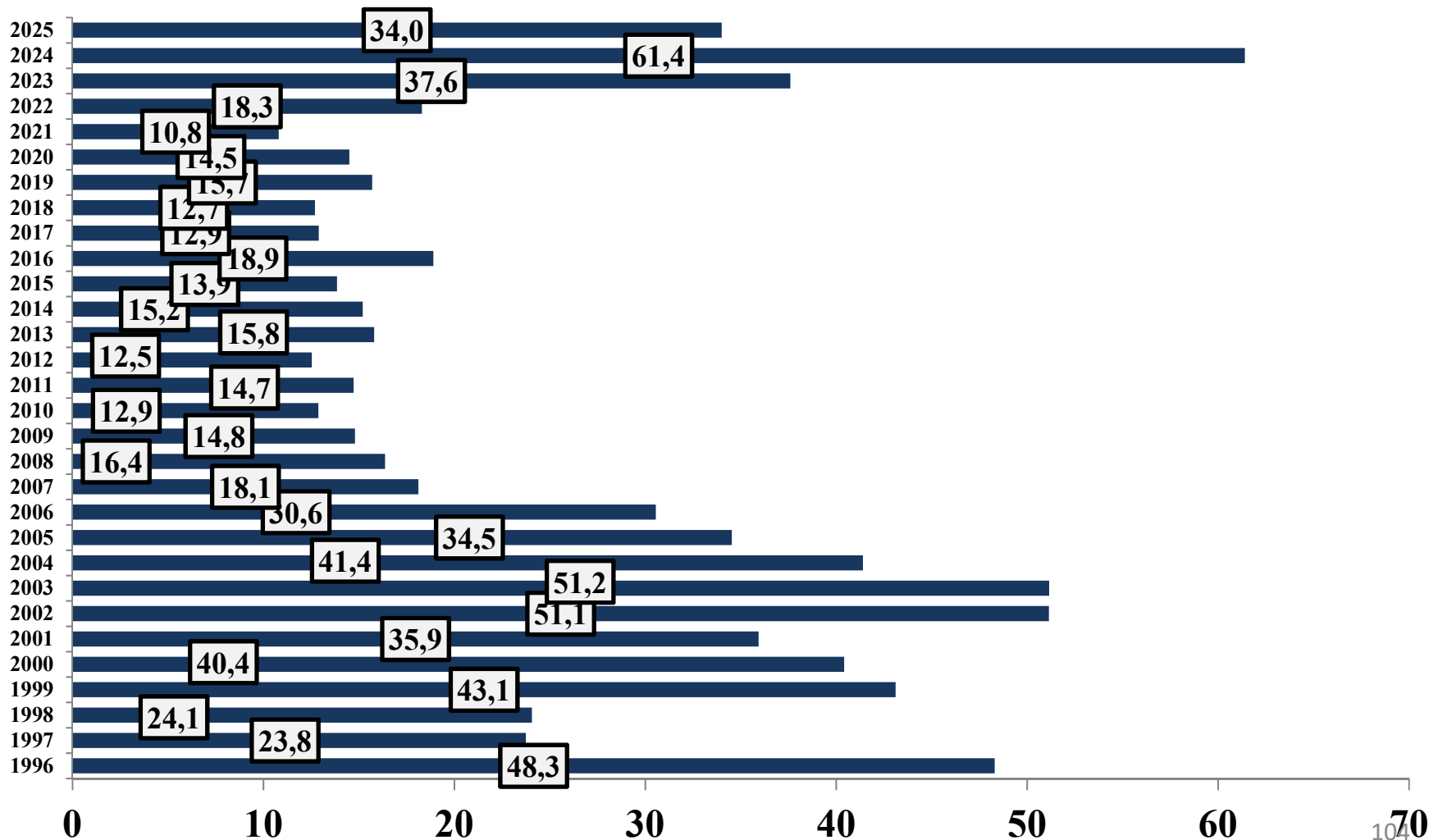
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

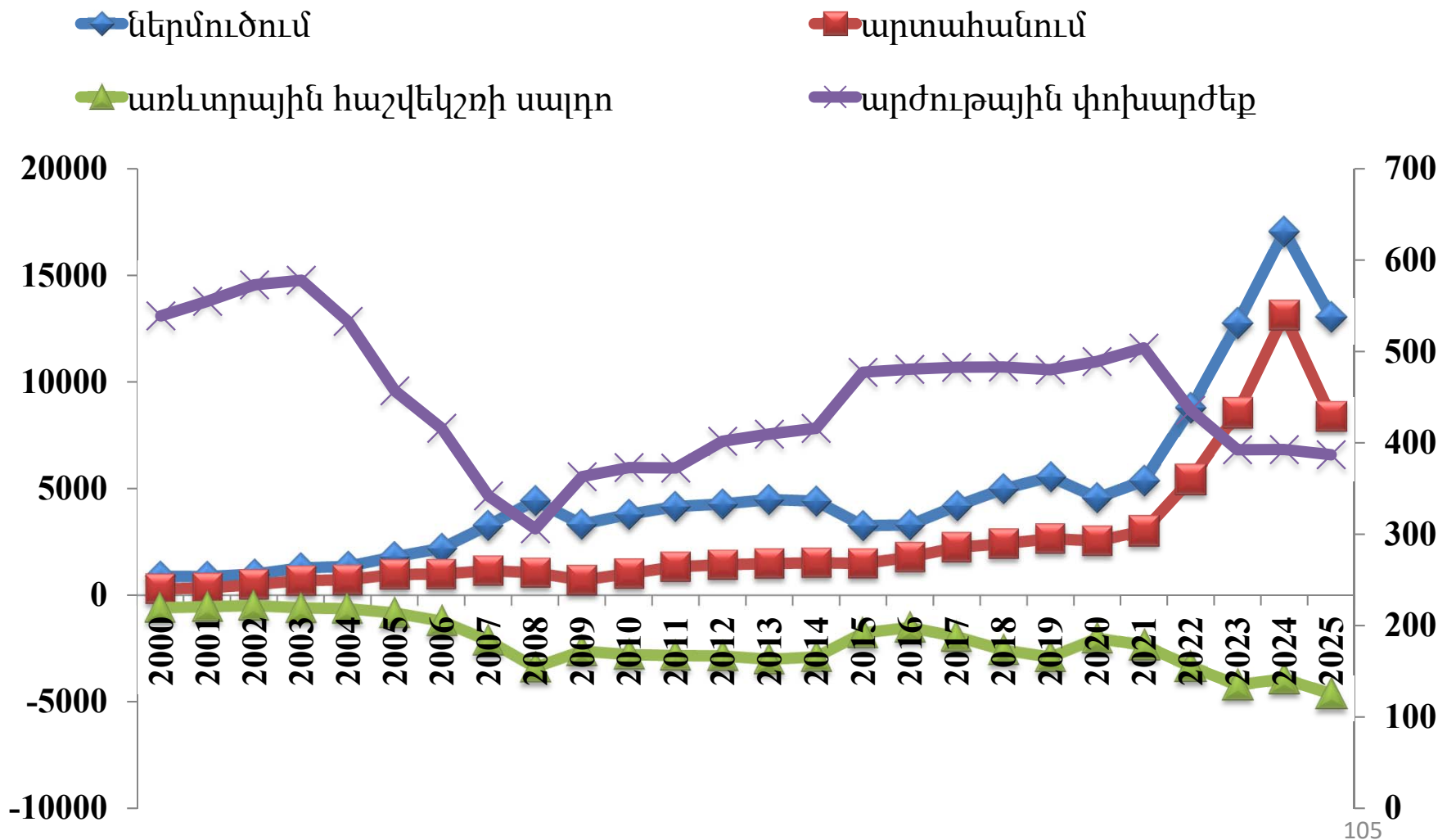
Թանկարժեք և կիսաթանկարժեք քարերի և մետաղների արտահանման տեսակարար կշիռն ընդհանուր արտահանման մեջ, %

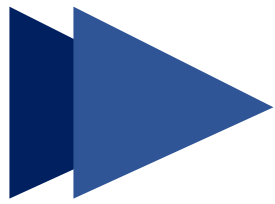
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

Արտաքին առևտրի ցուցանիշները (մլն ԱՄՆ դոլար), արժույթային փոխարժեքը ՀՀ-ում

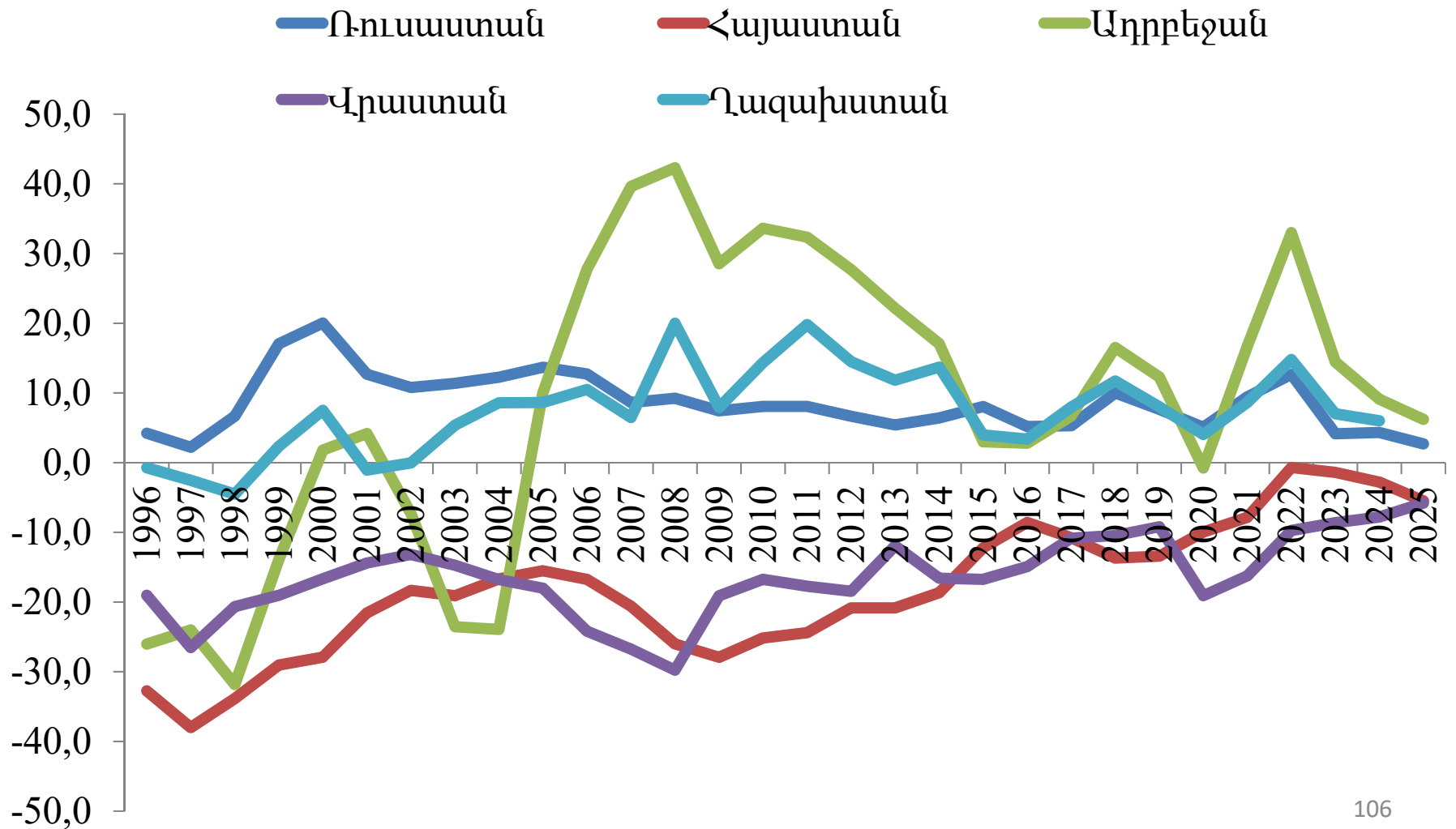
Աղբյուր. ՀՀ ԱՎԾ - Վիճակագրական Տարեգիրք

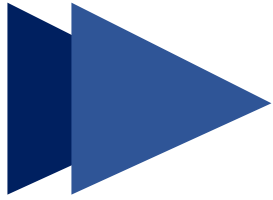

Առևտրային հաշվեկշռի պակասուրդ/հավելուրդը ՀՆԱ-ի համեմատ

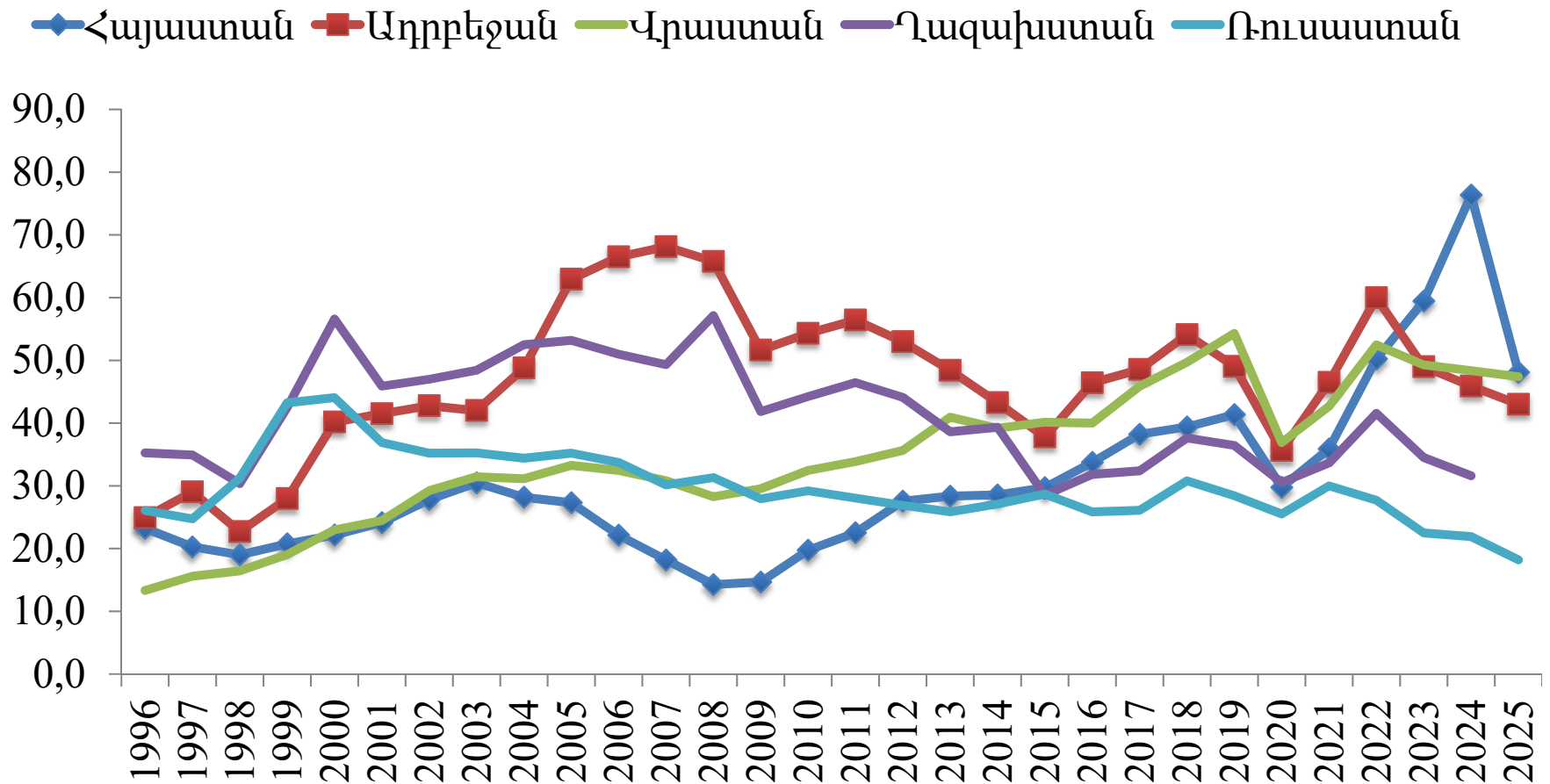
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/datatopic/datatopic.html>

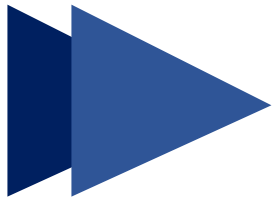

Արտահանման մասը ՀՆԱ-ում(%)

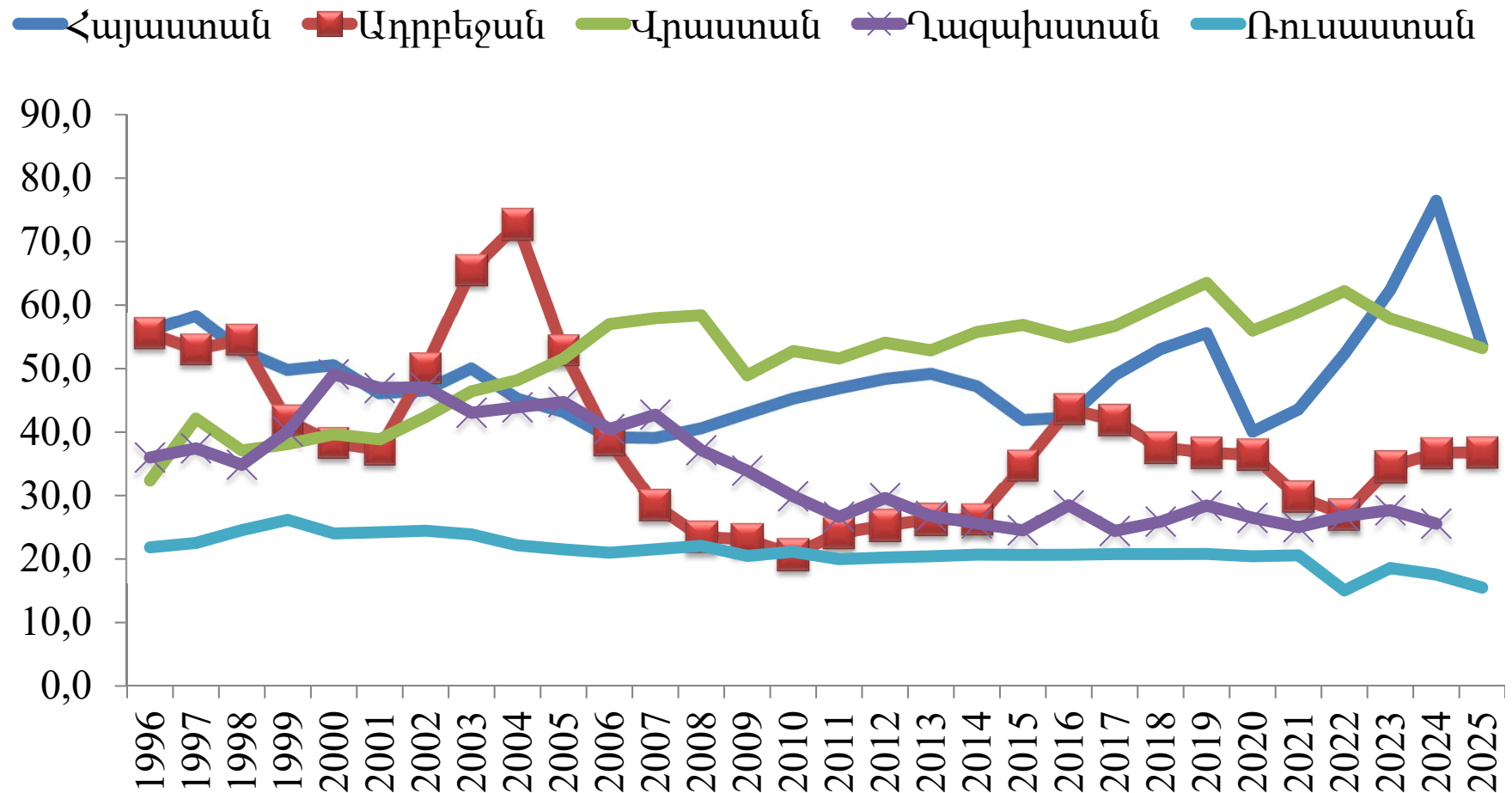
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/datatopic/datatopic.html>

Ներմուծման մասը ՀՆԱ-ում (B %)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

1300 руб.;
130 руб. – 100 мл

13000 руб.-0,7 ;
1850 руб. – 100 мл

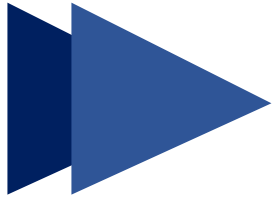

240 руб. – 100 мл

220 руб. – 100 мл

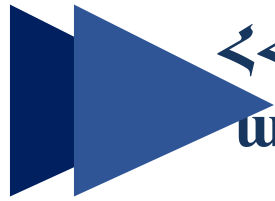

ՀՀ-ից ՌԴ ապրանքների արտահանումը, որոնց գծով զգալի աճ է գրանցվել 2017 -2025 թթ.

Աղբյուր. www.customs.ru

Կո դ	Ապրանքի կրճատ անվանումը	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Արտահանումը ԵԱՏՄ երկրներ, բնդամներ	570 999 404	688 831 102	767 810 318	709 895 397	882 633 406	TradeMap			
	այդ թվում Ռուսաստան	557 256 204	666 126 094	741 441 496	680 357 440	840 679 575	2 365 199	3 383 879	3 116 006	2 902 971
	դրանցից:						В ТЫС. ДОЛЛ.			
0809	Ծիրան, բալ, կեռաս, դեղձ, սալոր և փշատերև, թարմ	11 901 137	26 499 352	23 289 368	29 050 942	39 432 351	13 683	16 900	15 098	22 912
6202	Վերնահագուստ կանացի, տեքստիլային	9 778 002	20 625 171	22 548 262	9 742 301	11 045 271	11 239	20 827	14 603	5 810
0808	Խնձոր, տանձ և սերկյիլ, թարմ	2 482 450	6 187 964	5 701 817	4 416 083	6 938 900	3 172	3 527	3 911	4 390
6109	Մայկա, ֆուֆայկա՝ տրիկոտաժե	1 972 179	4 932 354	2 880 685	356 203	3 837 486	5 017	16 322	14 597	5 662
4203	Կաշվե հագուստի պարագաներ	1 937 487	4 843 718	3 364 657	2 099 649	1 856 033	3 528	4 418	5 449	1 659
6104	Կանանցի հագուստ, տրիկոտաժ	1 550 932	4 652 797	3 074 360	162 152	2 476 115	2 815	9 831	14 764	9 460
8471	Հաշվիչ մեքենաներ տեղեկատվության ավտոմատ մշակման համար	319 328	3 033 625	2 550 004	2 436 825	1 598	70 539	86 091	72 441	96 539
5509	Գործվածք սինթետիկ մանրաթել	184 091	1 677 736	256 452	1 121	12 315	6 969	10 423	15 110	12 501
1601	Երշիկ եւ նմանատիպ միսից արտադրան	45 645	425 069	807 379	706 342	986 222	1 382	1 152	1 181	1 156
1905	Հաց և խմորեղեն	65 923	344 176	338 623	313 159	266 402	1 282	583	369	518

ՀՀ-ից ՌԴ արտահանումը 2013, 2015 - 2025 թթ. ըստ առավել զգալի ապրանքային խմբերի, ԱՄՆ դոլար

Աղբյուր. ԵՏՀ կայք էջը: armstat.am http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/tables/intra/Pages/default.aspx

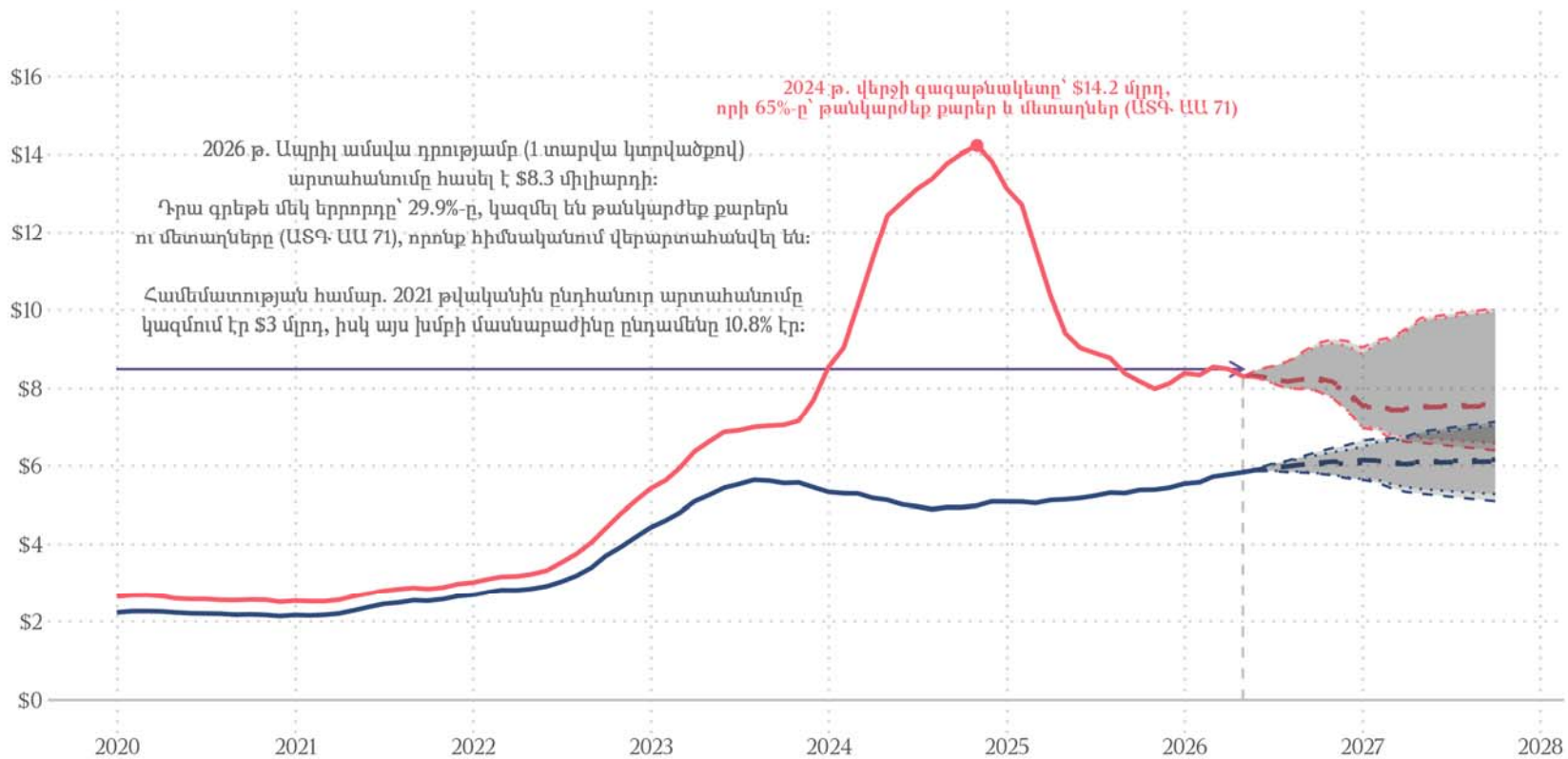
Կոդ	Ապրանքի կրճատ անվանումը	2013	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
	Արտահանումը ԵԱՏՄ երկրներ, ընդամենը	350 000 100	256 240 046	393 893 248	570 999 404	688 831 102	767 810 318	709 895 397	882 633 406	TradeMap			
	այդ թվում Ռուսաստան	334 100 000	244 892 851	374 470 679	557 256 204	666 126 094	741 441 496	680 357 440	840 679 575	2 365 199	3 383 879	3 116 006	2 902 971
	դրանցից:									В ТЫС. ДОЛЛ.			
0302	Ձուկ թարմ կամ պաղեցրած	5 760 223	9 917 450	8 409 066	16 788 917	16 788 917	25 013 931	46 179 867	55 630 328	76 228	30 917	43 469	55 984
0406	Պանիր և կաթնաշոռ	12 518 442	13 108 728	12 438 362	12 192 552	12 192 552	5 984 518	10 096 187	13 703 895	11 015	8 836	11 323	13 529
0702	Լոլիկ	16 751 916	1 519 673	22 835 314	13 440 961	13 572 925	22 216 252	30 386 114	43 807 767	47 052	25 927	32 979	33 702
0806	Խաղող թարմ կամ չորացած	16 556 804	1 577 924	16 976 538	2 676 016	4 952 567	6 650 916	13 749 437	10 542 545	9 277	6 676	5 917	5 966
2208	Թուփ ալկոհոլային խմիչքներ	151 735 470	79 914 683	124 749 139	177 117 891	183 528 308	219 950 105	157 674 159	180 128 202	235 742	252 774	263 172	284 709
2402	Ծխախոտային արտադրանք	6 748 914	4 406 504	9 182 233	4 113 670	5 142 770	5 642 183	11 601 280	13 843 354	9 966	25 419	40 452	34 483
6201	Վերնահագուստ տղամարդու, տեքստիլային	4 574 738	6 087 196	6 450 969	8 064 801	8 069 976	42 169	5 865 198	8 501 748	7 402	20 553	16 982	9 803
6203	Հագուստ տղամարդու, տեքստիլային	4 045 085	6 720 872	7 883 214	11 703 308	11 703 307	988 951	5 041 664	8 921 166	8 797	18 764	21 668	14 174
6802	Հուշարձանի և շինարարության համար մշակված քար և արտադրանք դրանից	5 639 181	3 725 237	6 599 225	5 427 107	5 427 107	4 099 537	4 109 434	3 382 766	9 212	6 125	7 067	7 907

Հայաստանի արտահանումը, 2020-2028

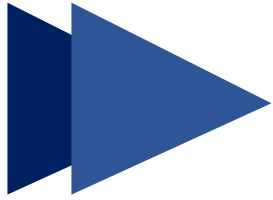
Հայաստանի արտահանման կանխատեսումը

Միլիարդ ԱՄՆ դոլար, 12-ամսյա կուտակային ցուցանիշ

— Ընդհանուր արտահանում — Արտահանումն առանց թանկարժեք քարերի և մետաղների (ԱՏԳ ԱԱ 71)

— Փաստացի տվյալներ — ETS կանխատեսում •• STLM կանխատեսում

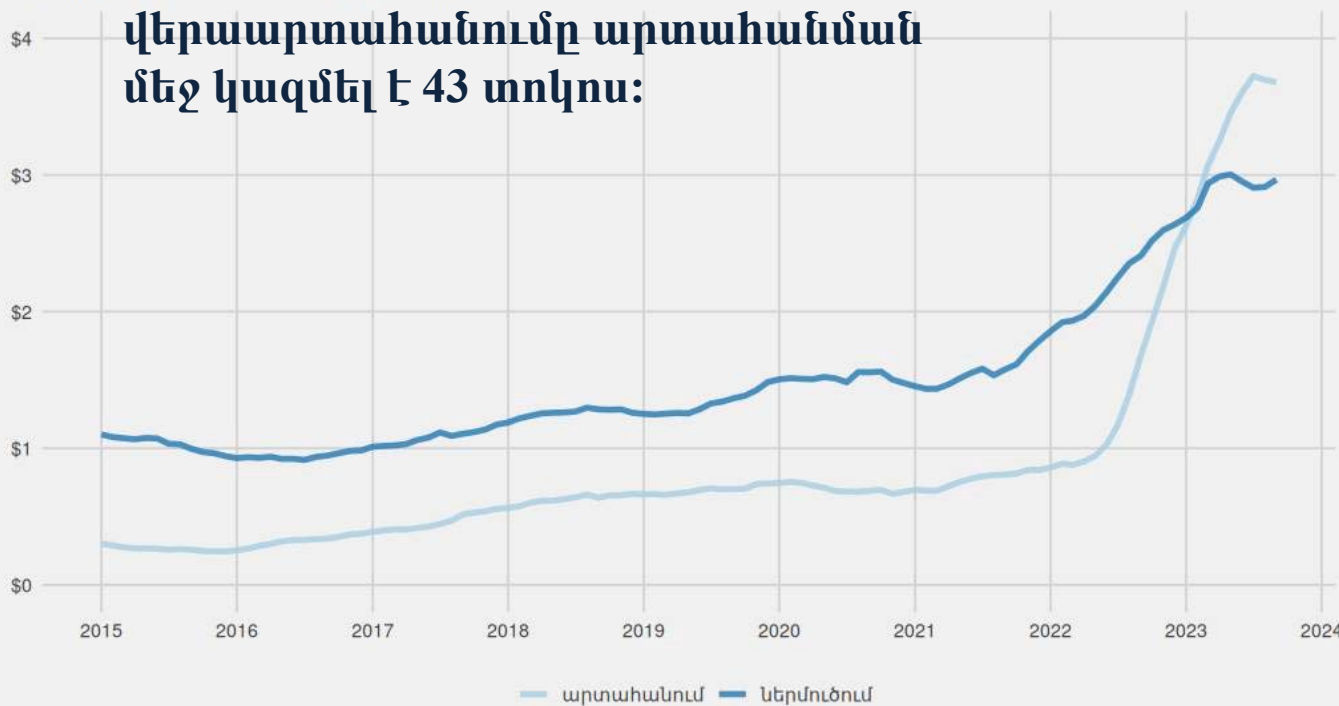

Հայաստանի արտահանումը Ռուսաստան

Հայաստանից Ռուսաստան ներմուծումը և արտահանումը

Մլրդ դոլար, 12 ամսյա կտրվածքով

վերաարտահանումը արտահանման մեջ կազմել է 43 տոկոս:

Հեղինակ՝ Ադասի Թավադյան | tvyal.com | tavadyan.com | Աղբյուր: armstat.am

Այս պահին Հայաստանը **24 %** ավելի շատ ապրանք է արտահանում Ռուսաստան, քան ներմուծում է:

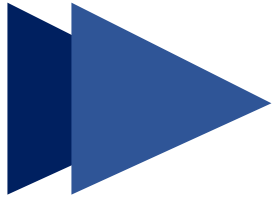
Ապրանքների ավելի քան **52 %** արտահանվում է Ռուսաստան և դա հիմնականում բարձր ավելացված արժեք ունեցող վերջնական արտադրանք է:

Այս պահին Ռուսաստանի տնտեսությունը Հայաստանից ավելի շատ է կախված:

2023 թ. սեպտեմբերին նախորդ 12 ամիսների կտրվածքով արտահանվել է **3.68 մլրդ դոլարի** ապրանք, իսկ ներմուծվել **2.97 մլրդ դոլարի** ապրանք:

Այն ինչ **2021 թ.** տարեկան արտահանումը կազմում էր **841 մլն դոլար**, իսկ ներմուծումը մոտ 2 անգամ ավել էր՝ **1,79 մլրդ դոլար**:

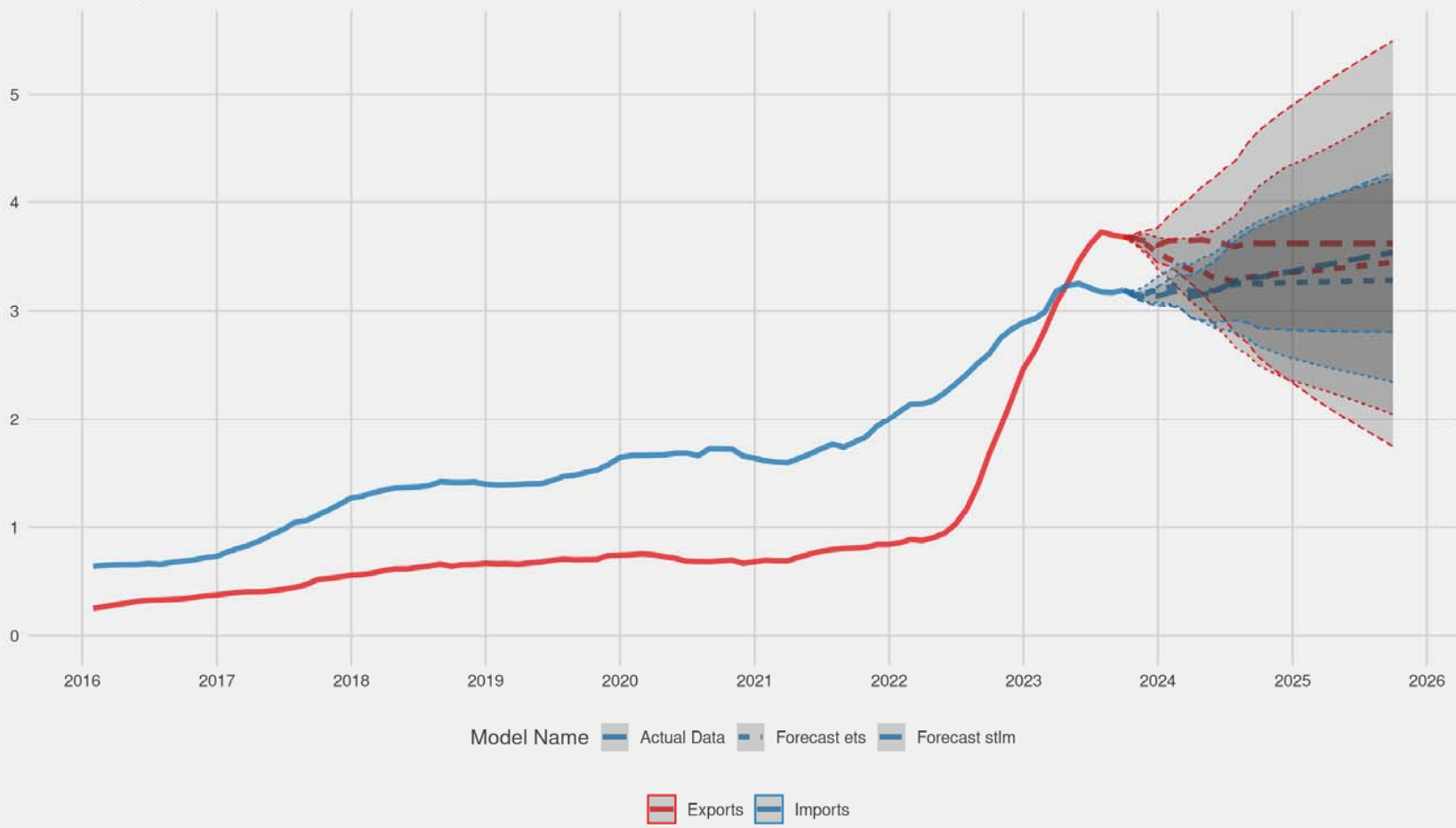
Այս 2 տարվա ընթացքում արտահանումը աճեց ավելի քան 4 անգամ:

Հայաստանի արևտրաշրջանառությունը Ռուսաստանի հետ և կանխատեսումը

Armenia's Exports and Imports to Russia

Million USD, Year over Year

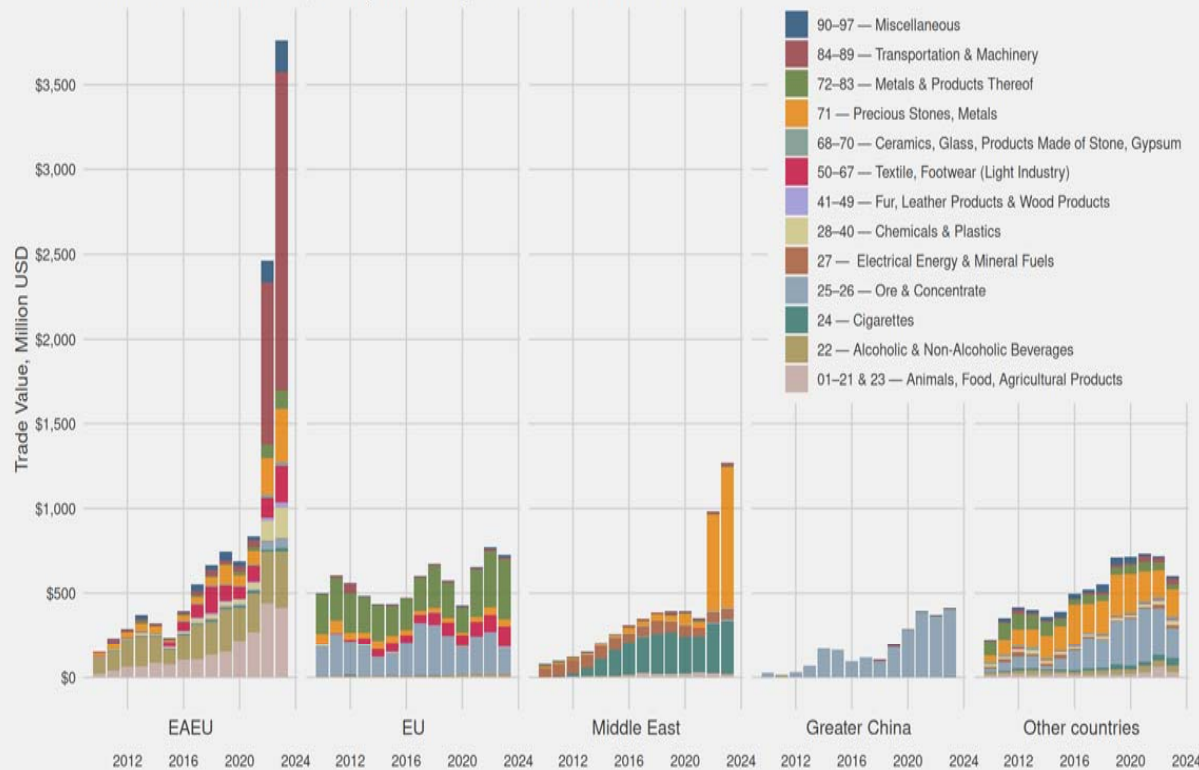
The projection is the 12 month cumsum forecast of monthly data with 0.5 interval

Author: Aghasi Tavadyan | tvyal.com | tavadyan.com | Data Source: Comtrade

Հայաստանի արտահանման կառուցվածքը ըստ գործընկեր տարածաշրջանների և ապրանքնատեսակների, 2010-2023 թթ.

Who are Armenia's Trade Partners?

Structure of Armenia's Exports by Trade Regions and Goods in 2010-2023*

* Data for 2023 is available till June and is the cumulative sum of the past 12 months

Author: Aghasi Tavadyan | tvyal.com | tavadyan.com | Data Source: Comtrade

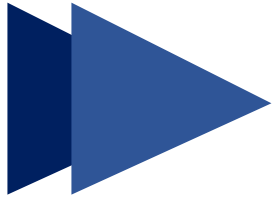
Գծապատկեր 2-ում ցույց տված ցուցանիշներ մեջ դեպի ԵԱՏՄ 84 արտաքին տնտեսական գործունեության հոդվածից վերև գրեթե բոլոր ապրանքները վերաարտահանում են, ինչպես նաև դեպի Միջին Արևելք 71-րդ հոդվածը (թանկարժեք քարեր և մետաղներ) նույնպես վերաարտահանում է:

Դեպի ԵԱՏՄ այս պահին գնում է ընդհանուր արտահանման 55.6 %, մոտ 3.8 մլրդ դոլար, դեպի Միջին արևելք արտահանման մոտ 18.8 %, 1.3 մլրդ դոլար: Այսինքն Դեպի ԵԱՏՄ արտահանվում է ապրանքի կեսից ավելին: **Դեպի Չինաստան առյուծի բաժինը պղնձի հանքաքարն է (25-րդ հոդված), այս ուղղությունը կազմում է արտահանման 6.1 %:**

Դեպի Եվրամիություն արտահանման հիմնականում հանքաքարն է և մետաղները (76 տոկոս), բացառություն է կազմում 2013-ից զարգացում ապրած թեթև արդյունաբերությունը, որը այս պահին դեպի ԵՄ արտահանման 18 % է: **ԵՄ-ն կազմում է ընդհանուր արտահանման 10.7 % 0.73 մլրդ դոլարով:**

Վերաարտահանման մեջ Հայաստանի տնտեսության համար կարևոր հոդված է մեքենաների արտահանումը, որը նույնպես որոշակի խթան հանդիսացավ տնտեսության զարգացման համար:

Գծապատկեր 2-ում ցույց տված ցուցանիշներ մեջ դեպի ԵԱՏՄ 84 արտաքին տնտեսական գործունեության հոդվածից վերև գրեթե բոլոր ապրանքները վերաարտահանում են, ինչպես նաև դեպի Միջին Արևելք 71-րդ հոդվածը (թանկարժեք քարեր և մետաղներ) նույնպես վերաարտահանում է:

Հայաստանի արտահանման կառուցվածքը ըստ գործընկեր տարածաշրջանների և ապրանքատեսակների

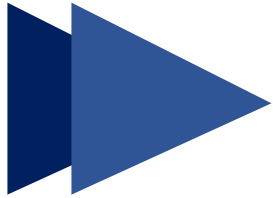
Գծապատկեր 2-ում ցույց տված ցուցանիշներ մեջ դեպի ԵԱՏՄ 84 արտաքին տնտեսական գործունեության հոդվածից վերև գրեթե բոլոր ապրանքները վերաարտահանում են, ինչպես նաև դեպի Միջին Արևելք 71-րդ հոդվածը (թանկարժեք քարեր և մետաղներ) նույնպես վերաարտահանում է:

Դեպի ԵԱՏՄ այս պահին գնում է ընդհանուր արտահանման 55.6 %, մոտ 3.8 մլրդ դոլար, դեպի Միջին արևելք արտահանման մոտ 18.8 %, 1.3 մլրդ դոլար: Այսինքն Դեպի ԵԱՏՄ արտահանվում է ապրանքի կեսից ավելին:

Դեպի Չինաստան առյուծի բաժինը պղնձի հանքաքարն է (25-րդ հոդված), այս ուղղությունը կազմում է արտահանման 6.1 %:

Դեպի Եվրամիություն արտահանման հիմնականում հանքաքարն է և մետաղները (76 տոկոս), բացառություն է կազմում 2013-ից զարգացում ապրած թեթև արդյունաբերությունը, որը այս պահին դեպի ԵՄ արտահանման 18 % է: **ԵՄ-ն կազմում է ընդհանուր արտահանման 10.7 % 0.73 մլրդ դոլարով:**

Վերաարտահանման մեջ Հայաստանի տնտեսության համար կարևոր հոդված է մեքենաների արտահանումը, որը նույնպես որոշակի խթան հանդիսացավ տնտեսության զարգացման համար:

ՀՀ արտաքին առևտուրը (մլն ԱՄՆ դոլար)

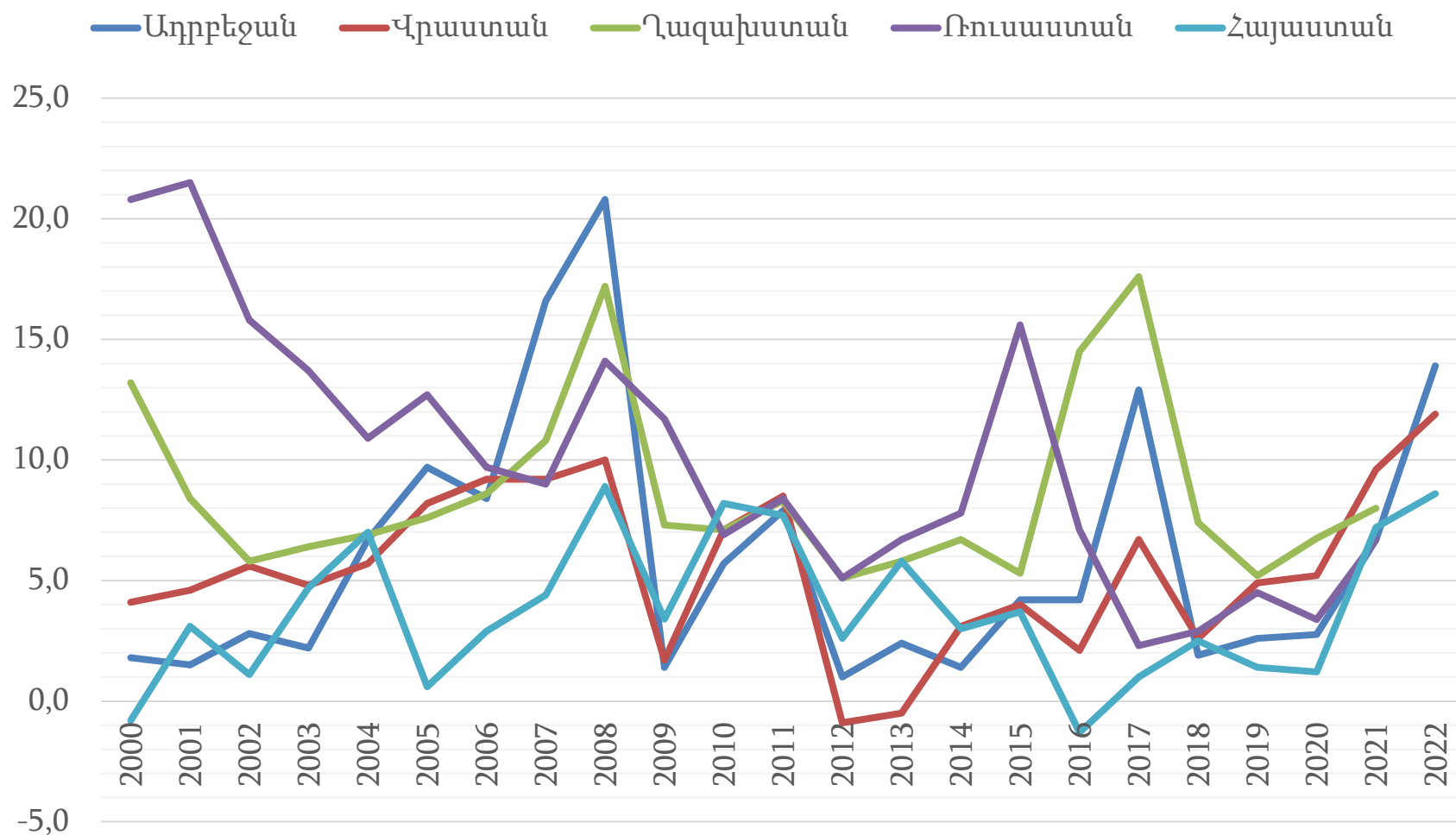
	ՀՀ-ից ՌԴ արտահանումը	ՀՀ արտահանումը (ԸՆԴԱՄԵՆԸ)
2013	334.1	1 478.7
2014	308.3	1 547.3
2015	244.9	1 485.3
2016	374.5	1 791.7
2017	557.2	2 237.7
2018	666.1	2 412.4
2019	741.4	2 648.6
2020	680.4	2 537.7
2021	882.6	3 022.4
2022 armstat	2 463	5 419
2023 armstat	3 540	8 552
2024 armstat	3 182	13 136
2025 armstat	2 964	8 395

	ՀՀ-ից ՌԴ ներմուծումը	ՀՀ ներմուծումը (ԸՆԴԱՄԵՆԸ)
2013	1 025	4 385.9
2014	1 123	4 424.4
2015	960	3 239.2
2016	1 031	3 273.5
2017	1 270	4 097.1
2018	1 396	4 975.5
2019	1 643	5 537.6
2020	1 636	4 583.3
2021	1 998	5 356.8
2022 armstat	2 891	8 776
2023 armstat	4 543	12 758
2024 armstat	9 433	17 065
2025 armstat	4 871	13 035

	List of importing markets for the product exported by Armenia		List of supplying markets for the product imported by Armenia	
	Importers	Value exported (USD thousand)	Exporters	Value imported
1	World	8,325,704	World	12,802,708
2	Russian Federation	2,902,971	Russian Federation	4,715,770
3	United Arab Emirates	2,054,198	China	1,794,424
4	China	763,58	Viet Nam	1,042,656
5	Hong Kong, China	536,199	Iran, Islamic Republic of	678,945
6	Iraq	331,626	Italy	383,113
7	Belarus	162,581	Türkiye	366,756
8	Switzerland	156,839	Germany	321,603
9	Netherlands	141,808	India	225,245
10	Belgium	134,233	United States of America	223,319
11	Georgia	126,728	Curaçao	202,993
12	Germany	112,436	France	202,927
13	Iran	88,164	Egypt	146,558
14	India	85,157	Georgia	145,995
15	Bulgaria	84,465	Brazil	117,309
16	Kazakhstan	81,998	Japan	114,639
17	Italy	67,37	Korea, Republic of	112,268
18	Slovakia	53,292	Mexico	97,805
19	United States of America	52,811	Romania	97,151
20	Malaysia	42,83	Ukraine	96,871
21	Curaçao	42,83	United Kingdom	92,942
22	Syrian Arab Republic	40,306	Belarus	88,645
23	Turkmenistan	35,15	Spain	83,419
24	Japan	19,413	Poland	81,323
25	Korea, Republic of	14,657	Indonesia	79,157
26	Uzbekistan	13,192	United Arab Emirates	78,739
27	Singapore	12,692	Europe Othr. Nes	78,182
28	Poland	12,401	Netherlands	68,523
29	Israel	12,254	Thailand	54,87
30	Ukraine	11,517	Belgium	51,902
31	Austria	11,508	Greece	50,653
32	Lithuania	10,645	Zimbabwe	49,029
33	Kyrgyzstan	9,735	Austria	45,832
34	Latvia	8,762	Hungary	44,729
35	Brazil	8,023	Finland	44,371
36	Thailand	7,09	Bangladesh	44,247
37	Oman	6,877	Czech Republic	43,507

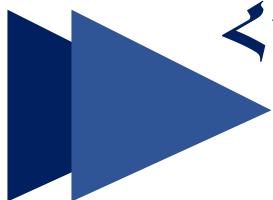
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/databytopic/databytopic.html>

Հայաստանի արտահանումը ԵԱՏՄ երկրներ 2021-2025 USD

https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=5%7c051%7c%7c112%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

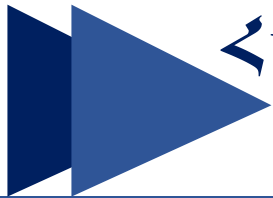
Արմենիա → Բելարусь	2021	2022	2023	2024	2025
Рыба	20 т.	1 млн 177 т.	401 т.	237 т.	209 т.
Фрукты и орехи	254 т.	5 млн 212 т.	240 т.	370 т.	250 т.
Алкобольные напитки	17 млн 743 т.	12 млн 078 т.	14 млн 896 т.	18 млн 458 т.	15 млн 623 т.
Сыворотки и лекарства	95 т.	1 млн 384 т.	8 млн 533 т.	14 млн 712 т.	15 млн 455 т.
Изделия из пластмассы	303 т.	1 млн 140 т.	873 т.	926 т.	1 млн 814 т.
Электр. машины и оборудование, их части	265 т.	22 млн 200 т.	34 млн 790 т.	52 млн 800 т.	101 млн 521т.
Бриллианты и другие драг-е камни	2 млн 110 т.	7 млн 340 т.	2 млн 519 т.	2 млн 181 т.	1 млн 312 т.
Ядерн. реакторы, котлы, машины и механические устройства; их части	427 т.	13 млн 151 т.	20 млн 126 т.	13 млн 134 т.	7 млн 105 т.
Արմենիա → Կաзахстан	2021	2022	2023	2024	2025
Табак	216 т.	307 т.	530 т.	4 млн 145 т.	8 млн 777 т.
Лекарства	525 т.	783 т.	901 т.	335 т.	651 т.
Краски, клей, замазки, герметики	0	689 т.	2 млн 575 т.	2 млн 287 т.	1 млн 186 т.
Дверные и оконные рамы из пластмассы	321 т.	528 т.	937 т.	1 млн 063 т.	717 т.
Ювелирные изделия	2 млн 569 т.	2 млн 759 т.	2 млн 863 т.	4 млн 368 т.	5 млн 955 т.
Алкобольные напитки	4 млн 794 т.	4 млн 585 т.	5 млн 392 т.	6 млн 064 т.	7 млн 410 т.
Легковые автомобили	57 т.	4 млн 201 т.	45 млн 393 т.	22 млн 902 т.	18 млн 203 т.
Ядерн. реакторы, котлы, машины и механические устройства; их части	53 т.	1 млн 256 т.	4 млн 737 т.	4 млн 801 т.	2 млн 426 т.
Летательные аппараты, космические аппараты	0	0	0	0	14 млн 000 т.

Հայաստանի արտահանումը ԵԱՏՄ երկրներ 2021-2025 USD

https://www.trademap.org/Bilateral_TS.aspx?nvpm=5%7c051%7c%7c643%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c2%7c1%7c1%7c1%7c1%7c1

Արմենիա → Россия	2021	2022	2023	2024	2025
Рыба (охлажденная, замороженная) (03)	63 млн 024 т.	117 млн 663 т.	53 млн 001 т.	58 млн 580 т.	78 млн 450 т.
Табак (24)	13 млн 900 т.	13 млн 485 т.	30 млн 215 т.	44 млн 219 т.	42 млн 467 т.
Кофе, чай (09)	5 млн 495 т.	22 млн 190 т.	20 млн 319 т.	13 млн 942 т.	33 млн 757 т.
Фрукт. и овощные консервы и соки (20)	30 млн 788 т.	42 млн 397 т.	41 млн 505 т.	43 млн 505 т.	44 млн 766 т.
Вино (в т.ч. фруктовое) (2204)	5 млн 434 т.	12 млн 848 т.	12 млн 843 т.	12 млн 087 т.	13 млн 553 т.
Алкогольные напитки (22)	180 млн 716 т.	288 млн 190 т.	303 млн 809 т.	314 млн 836 т.	360 млн 489 т.
Концентраты меди и молибдена (26)	917 т.	42 млн 359 т.	63 млн 252 т.	52 млн 311 т.	21 млн 496 т.
Парфюмерия и косметика (33)	2 млн 159 т.	10 млн 470 т.	12 млн 785 т.	18 млн 419 т.	36 млн 159 т.
Изделия из пластмассы, резины, (39,40)	9 млн 319 т.	46 млн 037 т.	48 млн 118 т.	41 млн 010 т.	28 млн 104 т.
Одежда и обувь (61-64)	93 млн 313 т.	100 млн 911 т.	231 млн 944 т.	257 млн 139 т.	210 млн 668 т.
Жемчуг, алмазы, другие драгоценные камни (71)	76 млн 721 т.	203 млн 961 т.	347 млн 757 т.	387 млн 829 т.	154 млн 843 т.
Ювелинные изделия (7113)	902 т.	15 млн 779 т.	49 млн 665 т.	49 млн 198 т.	27 млн 053 т.
Ферросплавы (в осн-м ферромолибден) (72)	10 млн 843 т.	52 млн 508 т.	73 млн 515 т.	73 млн 065 т.	45 млн 626 т.
Оборудование механическое, электронное, оптическое (84, 85 и 90 гр)	42 млн 418 т.	712 млн 588 т.	1 281 млн 775 т.	1 074 млн 519 т.	1 341 млн 112 т.
Легковые и грузовые машины (87)	9 млн 615 т.	290 млн 779 т.	431 млн 576 т.	55 млн 749 т.	24 млн 658 т.

Հայաստանի արտահանումը ԵԱՏՄ երկրներ 2021-2025 USD

В 2022 году экспорт из Армении в страны ЕАЭС вырос **в 3 р.**

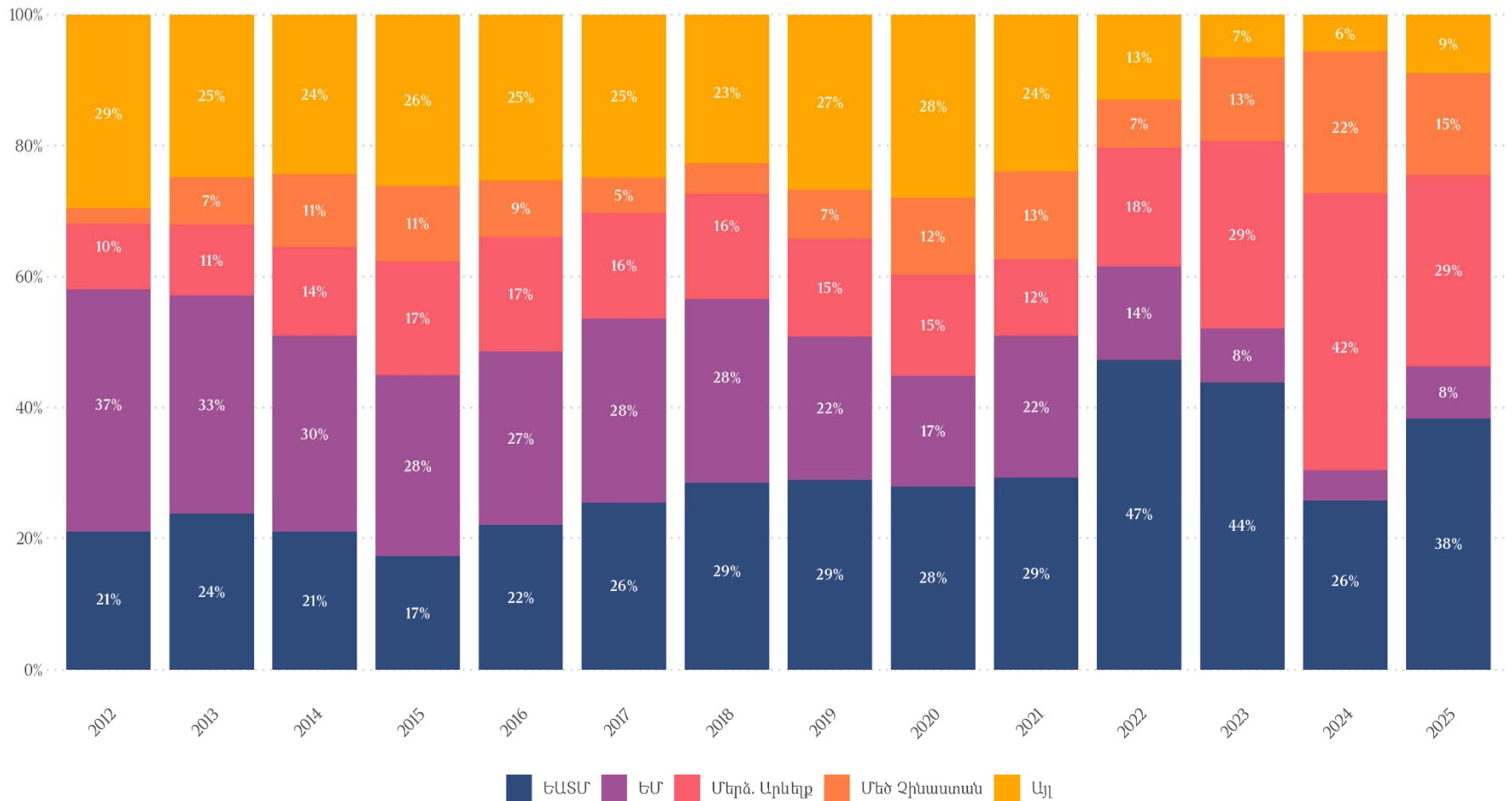
Армения → Кыргызстан	2021	2022	2023	2024	2025
Колбасы (16)	143 т.	191 т.	0	0	
Лекарства (30)	303 т.	616 т.	564 т.	537 т.	1 млн 504 т.
Покрышки (40)	0	1 млн 076 т.	5 т.	0	0
Жемчуг, алмазы, другие драг. камни (71)	0	256 т.	205 т.	0	0
Оборудование механическое, электронное, оптическое (84, 85 и 90 гр)	6 т.	724 т.	3 млн 096 т.	3 млн 973 т.	1 млн 102 т.
Легковые автомобили (87)	0	0	17 млн 860 т.	5 млн 377 т.	981 т.
Готовые корма для животных (23)	1 млн 938 т.	1 млн 675 т.	956 т.	0	0
Ядерн. реакторы, котлы, машины и механические устройства; их части (84)	0	654 т.	20млн 430 т.	3 млн 946 т.	1 млн 039 т.
Табак	0	0	275 т.	2 млн 475 т.	465 т.

ՀՀ արտահանումը ըստ տարածաշրջանների 2012-2025

Հայաստանի արտահանման աշխարհագրական կառուցվածքը, 2012–2025

Տարեկան արտահանման մասնաբաժինն ըստ ուղղությունների (%)

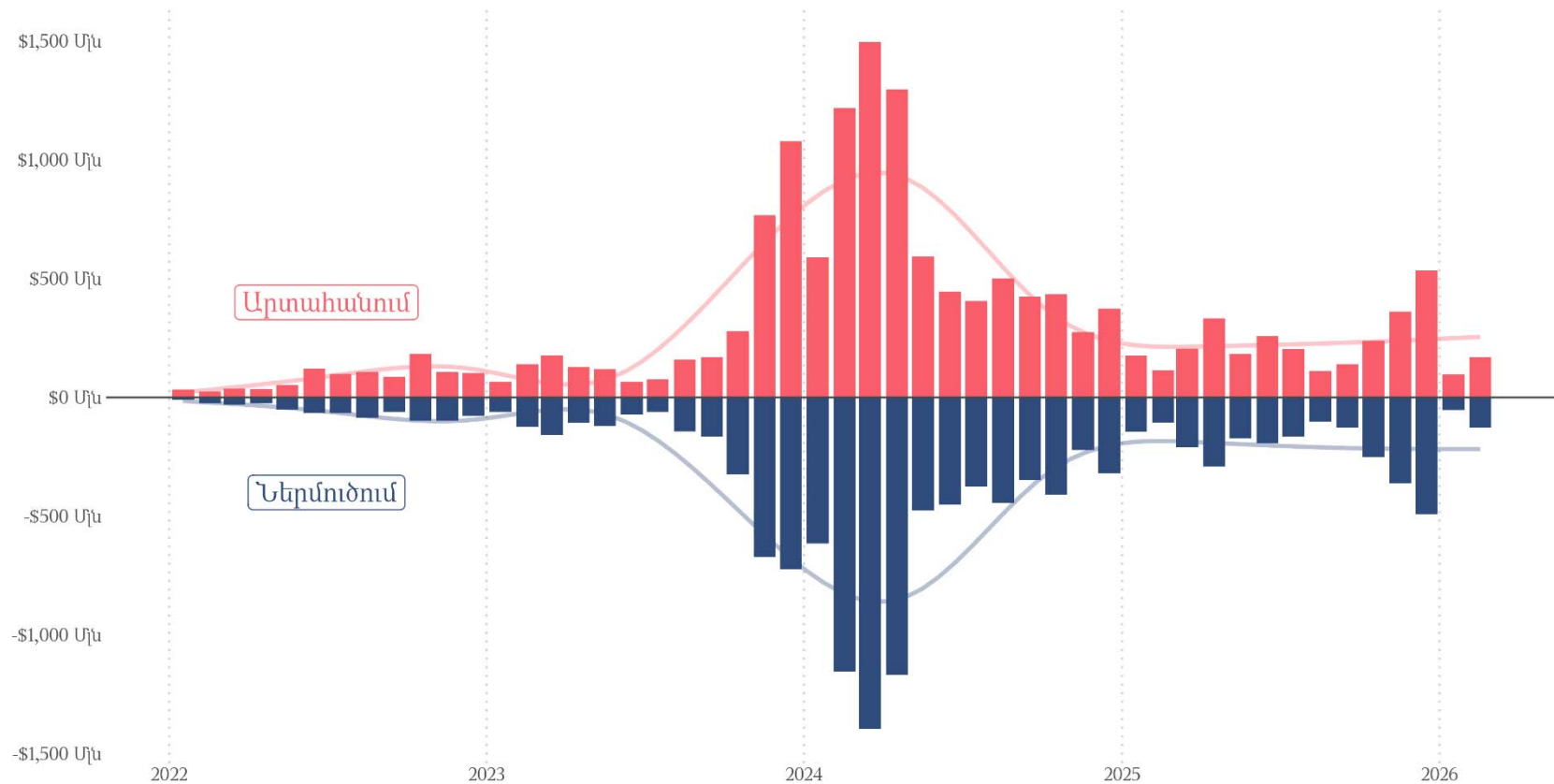

Հայաստանի արտահանումը ըստ տարածաշրջանների (մլն ԱՄՆ դոլար)

Հայաստանի արտահանման դինամիկան ըստ ուղղությունների (Մլն ԱՄՆ դոլար)								
	2018		2021	2022	2024	2025		
	Մլն \$	Մասնաբաժին (%)	Մլն \$	Մլն \$	Մլն \$	Մլն \$	Մասնաբաժին (%)	2018–2025 Փոփոխություն (%)
ԵԱՏՄ	689	28.5%	883	2,564	3,390	3,219	38.3%	4.7×
ԵՄ	676	28.0%	656	773	612	667	7.9%	-1.3%
Մերձավոր Արևելք	388	16.1%	351	983	5,552	2,459	29.3%	6.3×
Մեծ Չինաստան	113	4.7%	403	395	2,854	1,300	15.5%	11.5×
Այլ երկրներ	547	22.7%	723	704	729	751	8.9%	+37.3%
Ընդամենը	2,413	100.0%	3,016	5,419	13,136	8,395	100.0%	3.5×

Հայաստանի արտահանման 71%-ը թանկարժեք քարեր և մետաղներն են 2022-2026 (մլն ԱՄՆ դոլար) ամսական

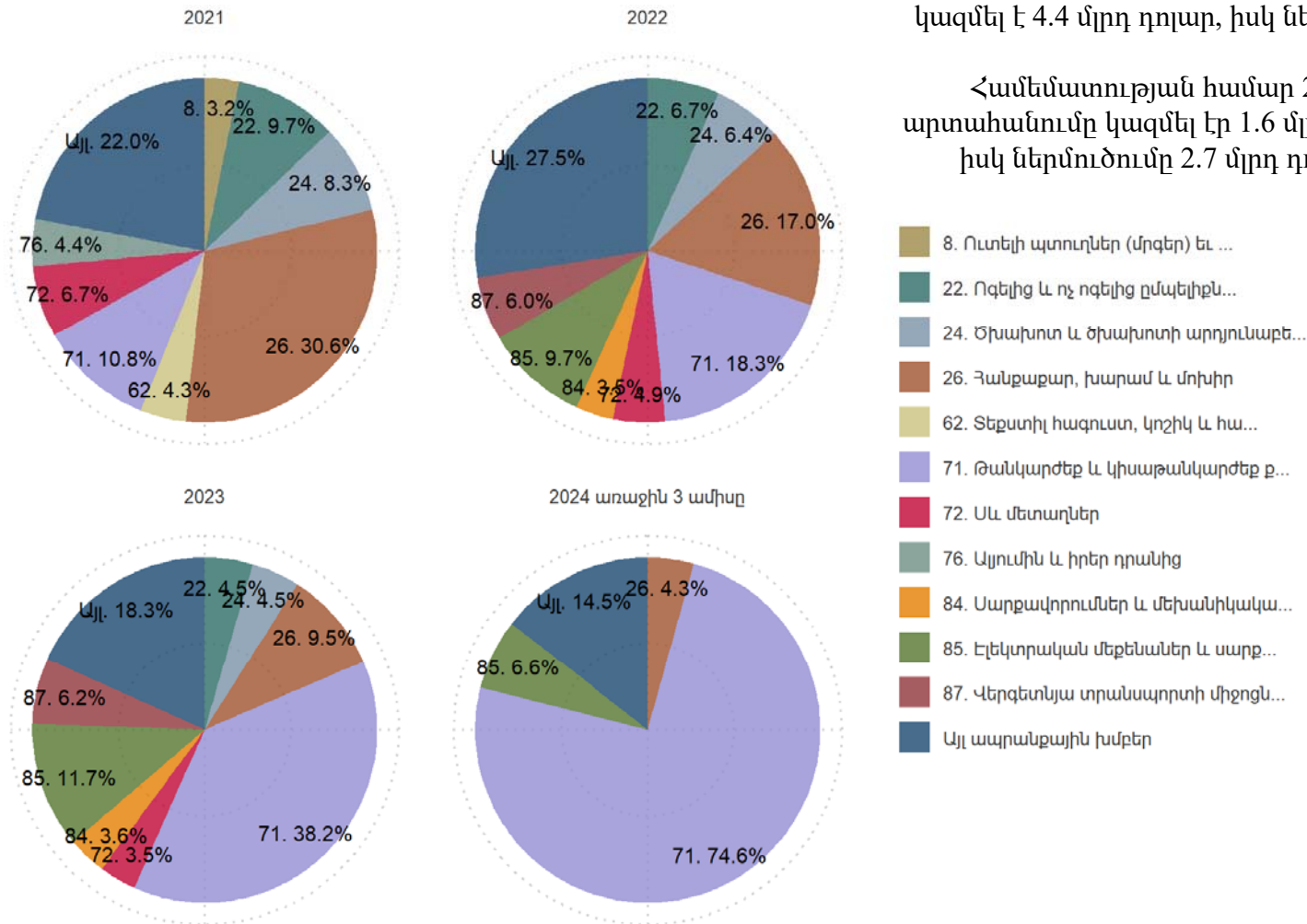
Թանկարժեք քարերի և մետաղների արտահանում և ներմուծում (ԱՏԳ ԱԱ 71)

Հայաստանի արտահանման տեսակարար կշիռը ըստ ԱՏԳ ԱԱ երկնիշապրանքանիշերի

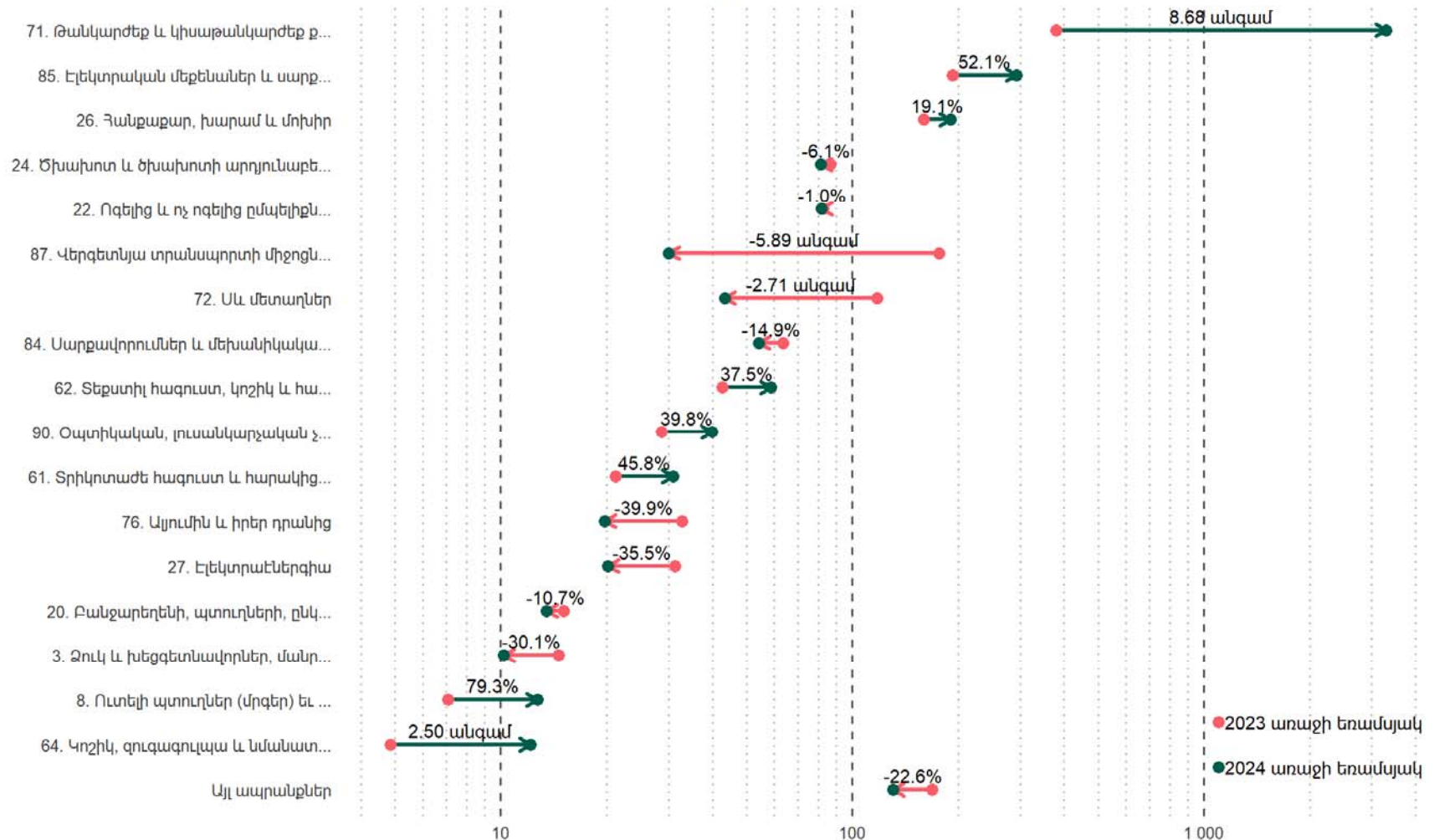
Միայն 2024 թ. I եռամսյակի կտրվածքով ՀՀ արտահանումը կազմել է 4.4 մլրդ դոլար, իսկ ներմուծումը 4.7 մլրդ դոլար:

Համեմատության համար 2023 թ. I եռամսյակում արտահանումը կազմել էր 1.6 մլրդ դոլար (2.72 անգամ ան), իսկ ներմուծումը 2.7 մլրդ դոլար (1.76 անգամ ան):

Հայաստանի արտահանումը ըստ ապրանքային խմբերի (մլն ԱՄՆ դոլար)

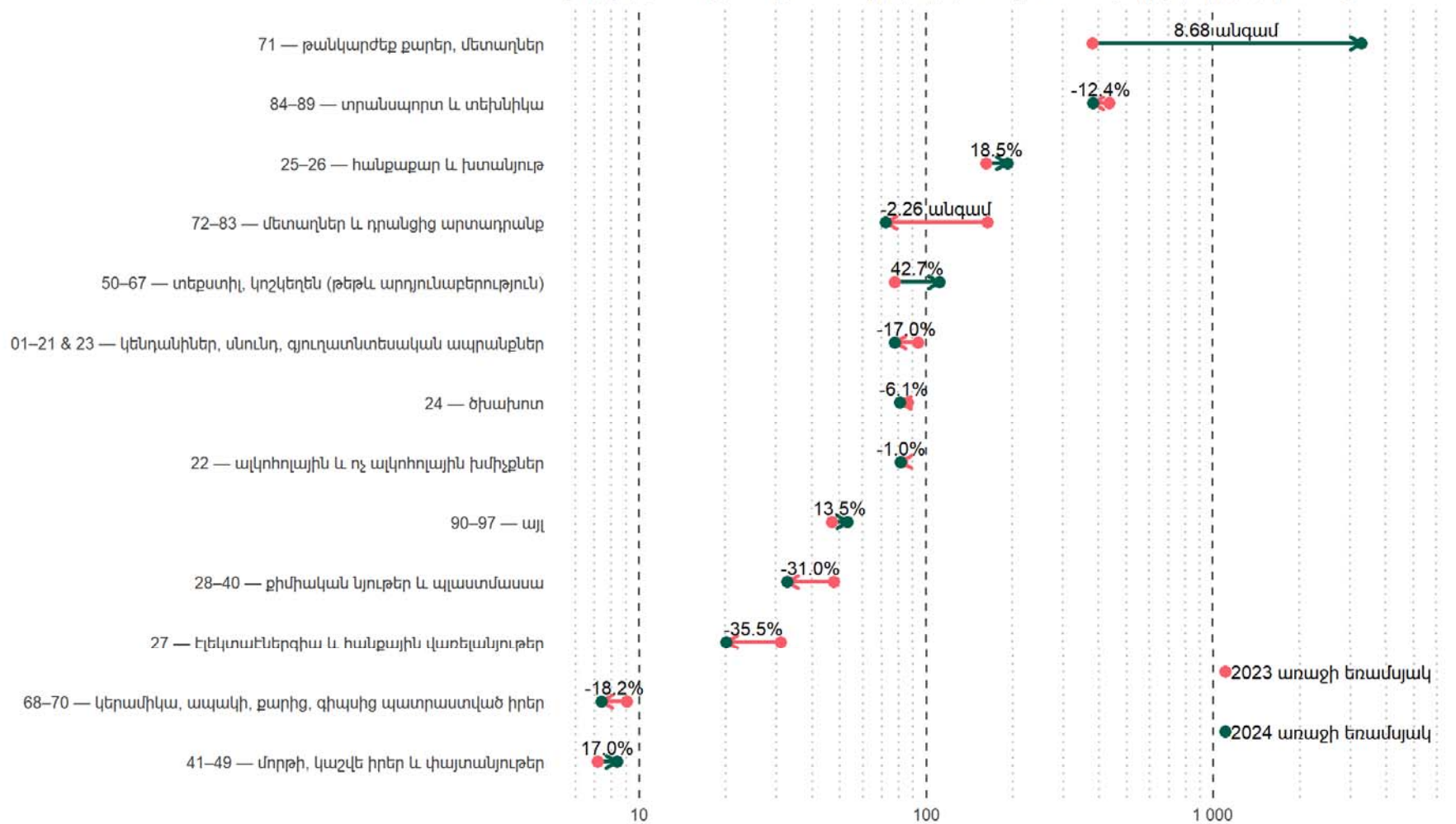
մլն դոլար, 2024 (կանաչ) և 2023 (կարմիր) առաջին եռամսյակ, լոգարիթմիկ առանց

Հեղինակ՝ Աղասի Թավադյան | tvyal.com | tavadyan.com | տվյալների աղբյուր՝ armstat.am

Հայաստանի արտահանումը ըստ խոշորացված ապրանքային խմբերի (մլն ԱՄՆ դոլար)

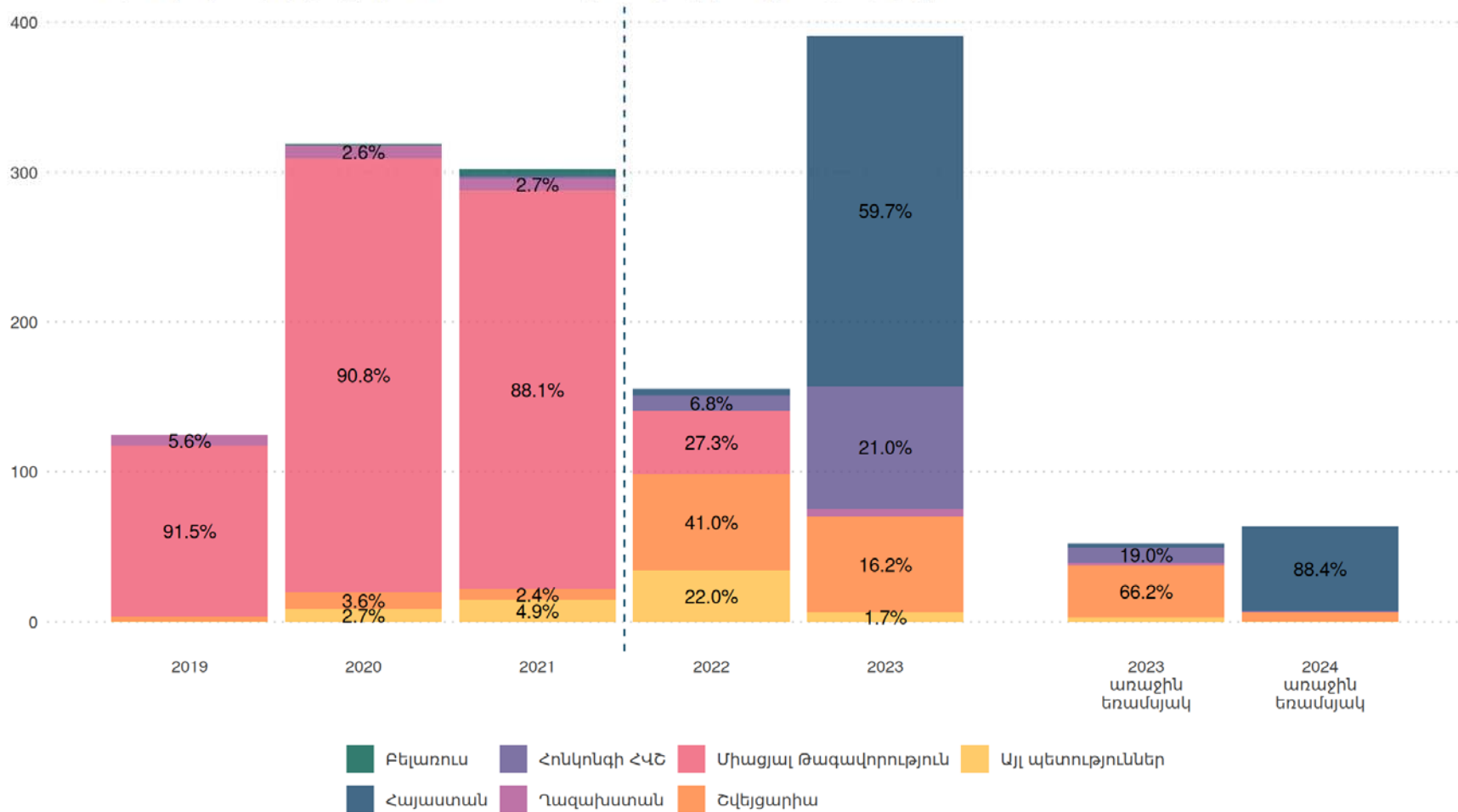
մլն դոլար, 2024 (կանաչ) և 2023 (կարմիր) առաջին եռամսյակ, լոգարիթմիկ առանց

Չեղիմակ՝ Աղասի Թավադյան | tvyal.com | tavadyan.com | տվյալների աղբյուր՝ armstat.am

Ռուսաստանից ոսկու արտահանումը

Տոննա, տարեկան կտրվածքով, ԱՏԳ ԱԱ 7108. Ոսկի անմշակ կամ կիսամշակ, փոշի

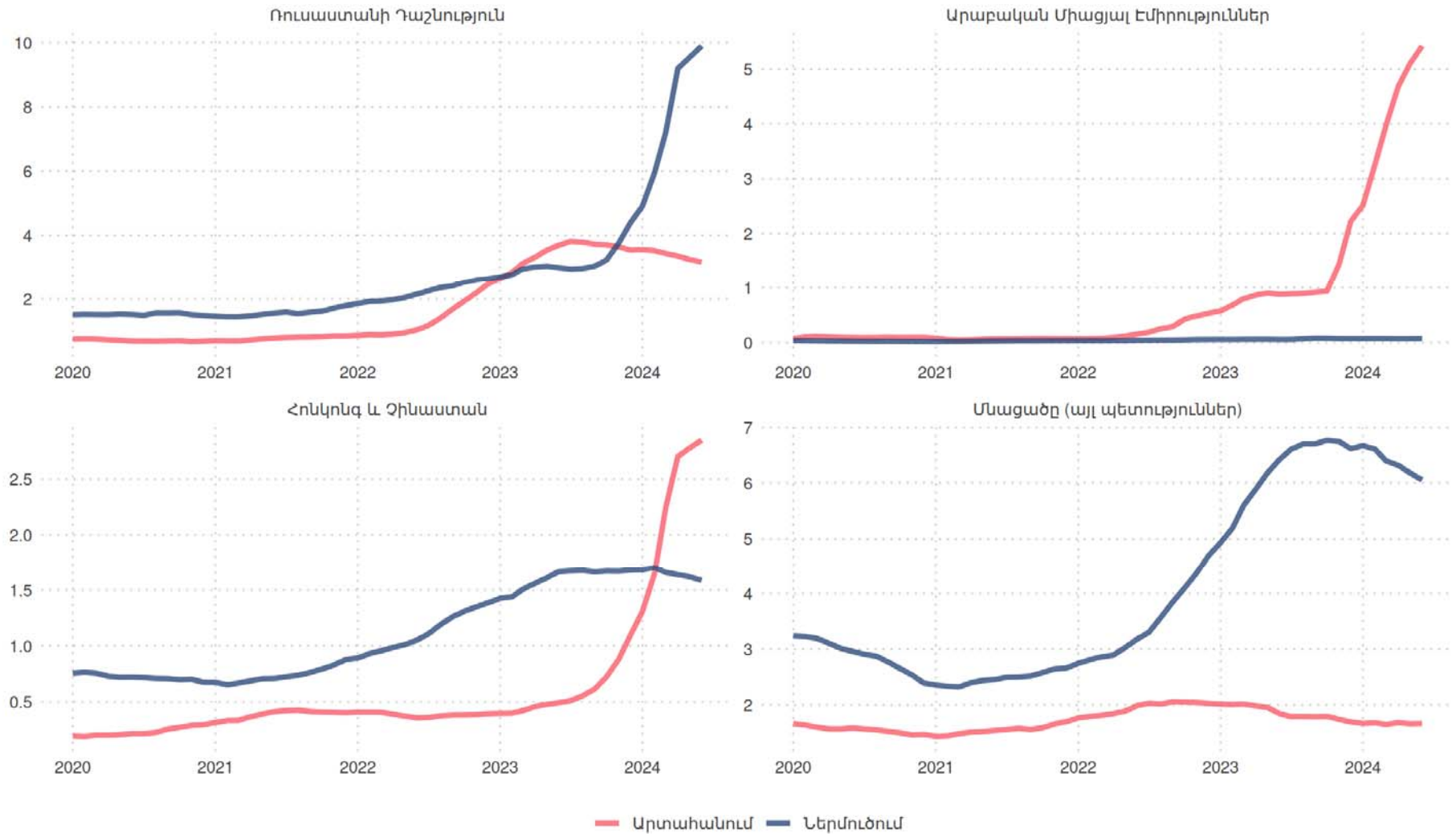

* 2022 թվականից հետո նշված տվյալները գնահատված են

Հեղինակ՝ Ադասի Թավադյան | tvya.com | tavadyan.com | Տվյալների աղբյուր՝ UN Comtrade, հեղինակի գնահատական

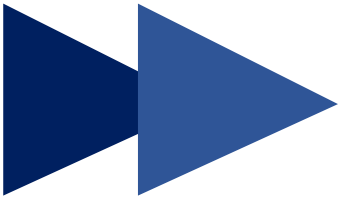
Հայաստանից ներմուծումը և արտահանումը (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

տարեկան (տվյալ ամիսը նախորդ տարվա նույն ամսվա համեմատ)

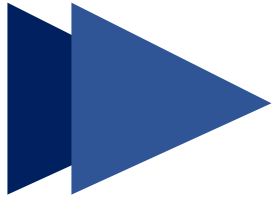

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՏՎԱԾ

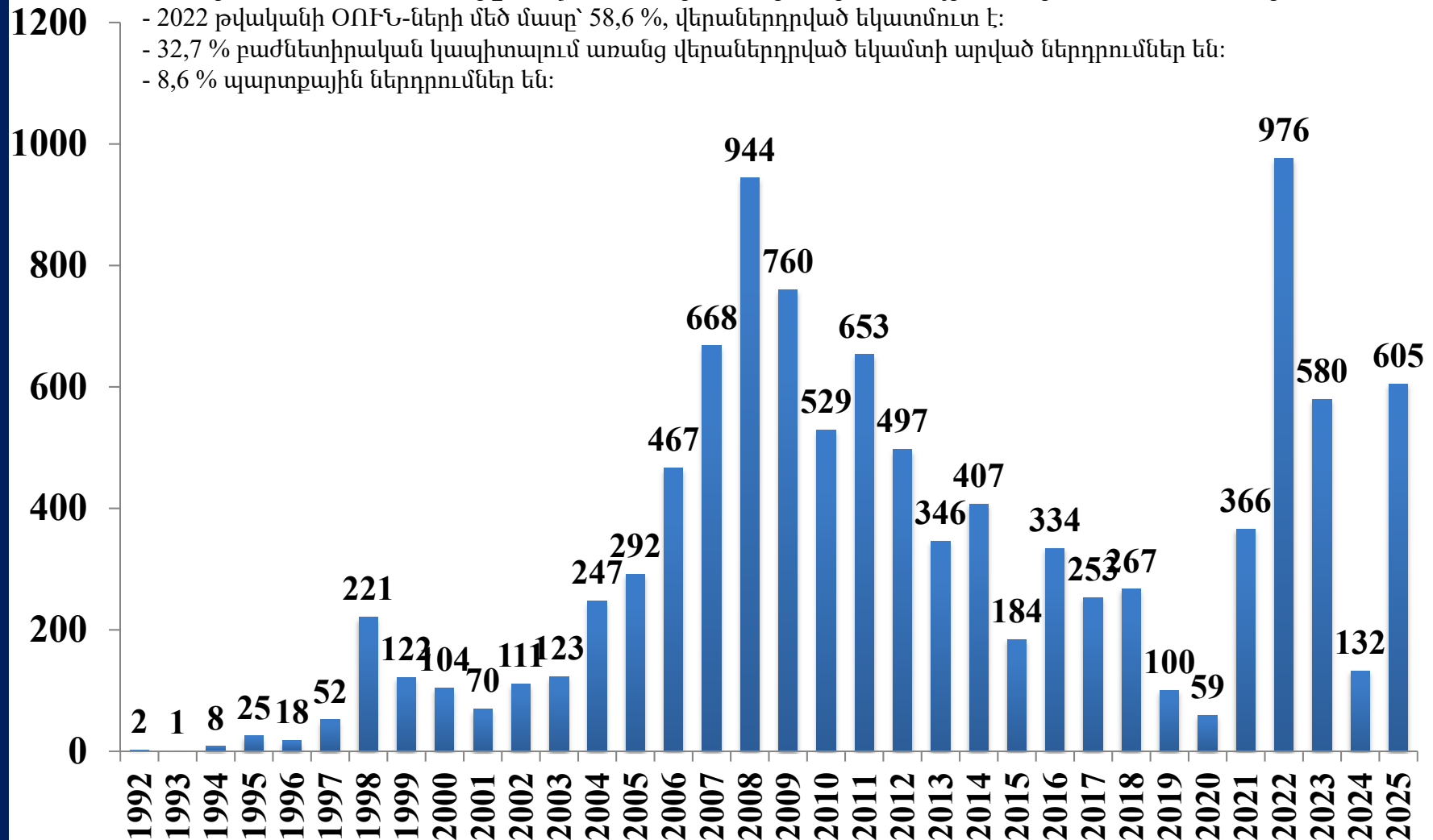
ՕՏԱՐԵՐԿՐՅԱ ՈՒՂՂԱԿԻ
ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ

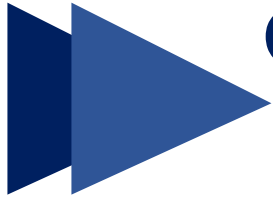

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր: <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>

- 2021 թ. համեմատ՝ ՕՈԲՆ-ները աճել են 2.7 անգամ: Նախաճգնաժամային 2019 թ. համեմատ՝ 10 անգամ:
- 2022 թվականի ՕՈԲՆ-ների մեծ մասը՝ 58,6 %, վերաներդրված եկատմուտ է:
- 32,7 % բաժնետիրական կապիտալում առանց վերաներդրված եկամտի արված ներդրումներ են:
- 8,6 % պարտքային ներդրումներ են:

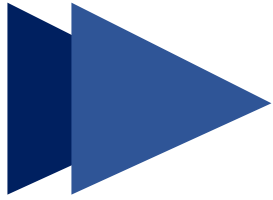

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ (մլն դրամ)

Աղբյուր. <http://data.worldbank.org/indicator/BX.KLT.DINV.CD.WD>

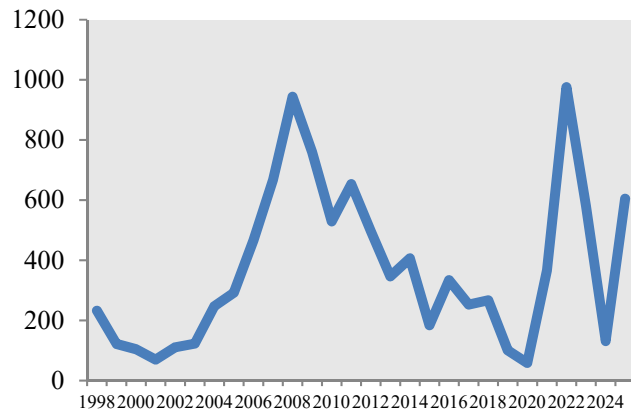
Երկիր	2022		2023		2024		2025	
	ընդամենը	որից՝ ուղղակի	ընդամենը	որից՝ ուղղակի	ընդամենը	որից՝ ուղղակի	ընդամենը	որից՝ ուղղակի
Ռուսաստան	158 581	108 983	-12 640	30 833	-63 203	-85 285	-37 276	-9 128
Կիպրոս	15 382	10 249	-32 536	-25 861	7 180	6 633	1 830	1 548
Իտալիա	8 010	6 675	-1 110	-1 747	-1 876	-993	-1 087	-1 026
Ֆրանսիա	5 385	5 006	10 521	9 478	11 307	7 334	11 121	10 846
Վրաստան	5 271	1 332	3 357	3 336	- 052	-1 130	-4 271	-4 549
Միացյալ Թագավորություն	4 575	-1 063	-20 235	-3 123	-7 453	954	-2 410	2 690
Լյուքսեմբուրգ	3 974	3 918	40 176	40 197	1 230	-192	41 503	41 503
Իրան	2 746	12	-525	-2	-1 701	16	-1 023	15
ԱՄԷ	2 131	1 485	104 273	100 766	-283	-9 270	-8 371	-3 414
Գերմանիա	1 180	354	-9 353	-9 293	-6 253	-4 668	-36 824	-791
Շվեյցարիա	1 049	1 100	4 552	5 234	11 381	11 052	17 735	5 771
Կանադա	1 042	8 052	25 977	25 977	17 892	17 895	-73 835	7 572

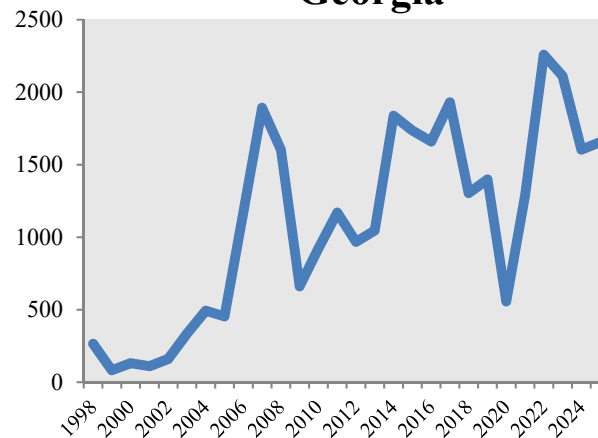
ՕՈԲՆ-ների դինամիկան, 1998-2025 (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2015

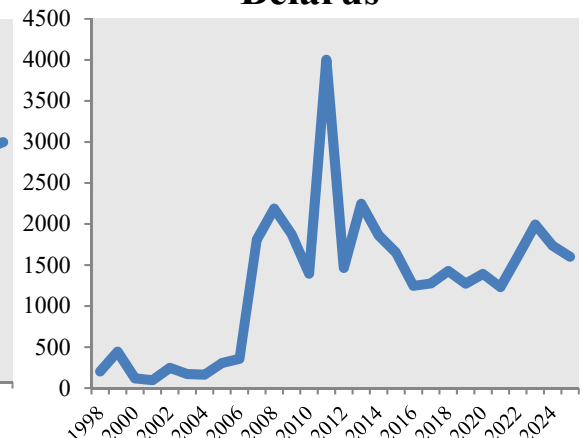
Armenia

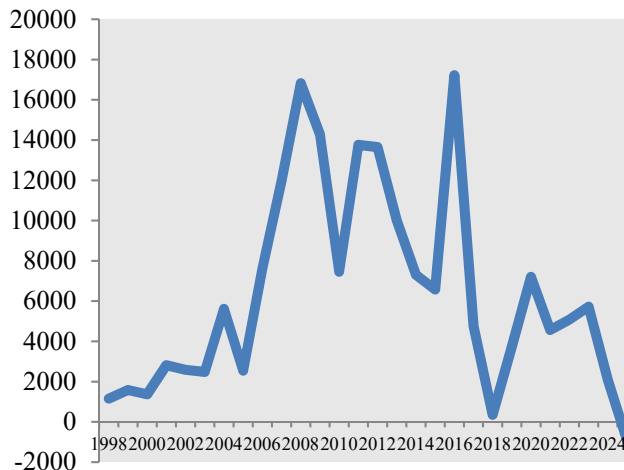
Georgia

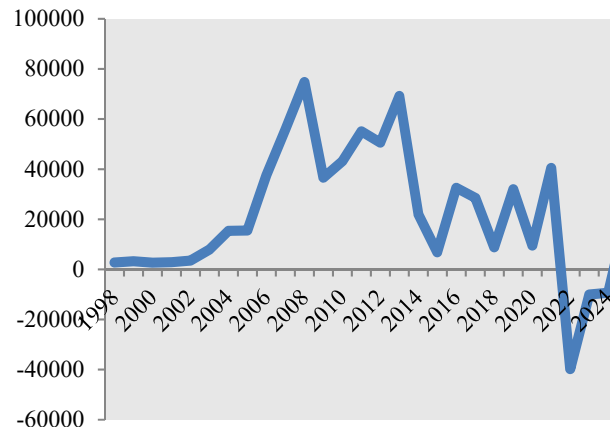
Belarus

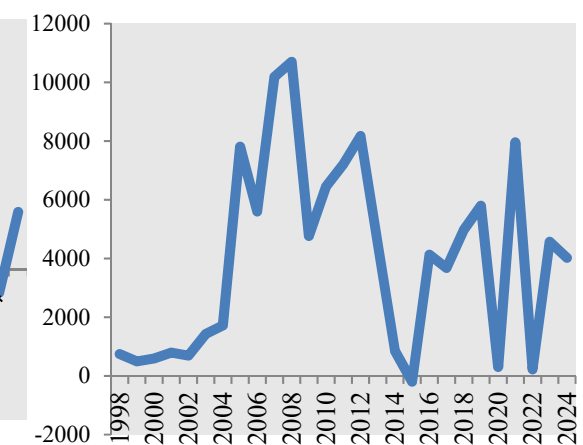
Kazakhstan

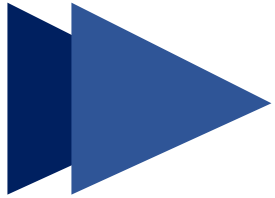

Russian Federation

Ukraine

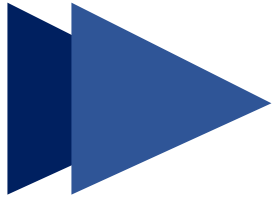

ՕՈՒՆ (ՀՆԱ նկատմամբ %-ներով, 2024թ.)

Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2015

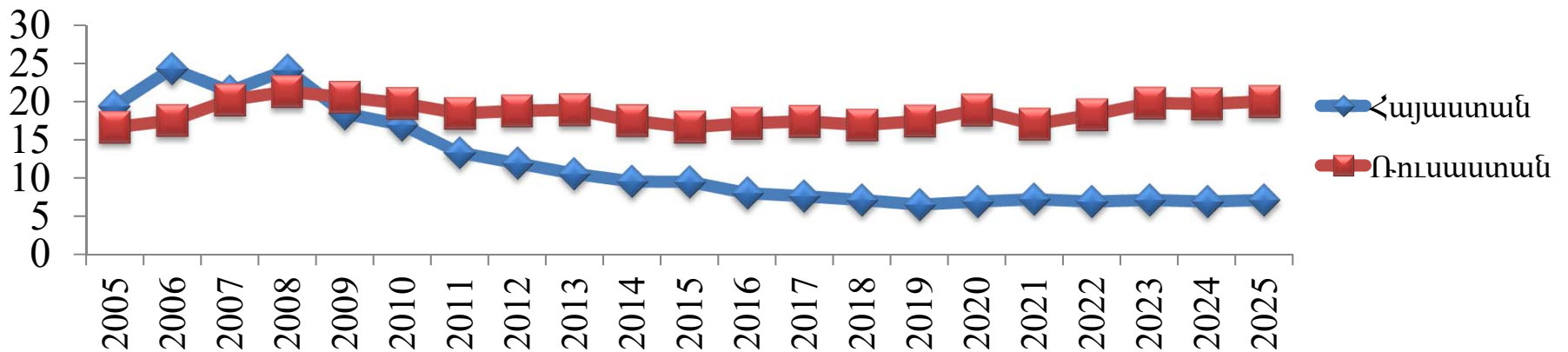
Ադրբեջան	0.3
Հայաստան	0.5
Բելառուս	2.8
Վրաստան	4.0
Ղազախստան	-0.2
ՌԴ	-0.4
Ուկրաինա	2.0

Ներդրումներ հիմնական կապիտալում

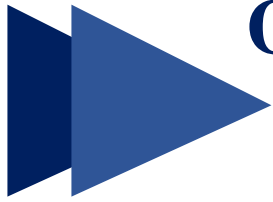
Աղբյուր. Եվրասիական Տնտեսական Հանձնաժողով

Ներդրումներ հիմնական կապիտալում (ՀՆԱ %)

Հիմնական կապիտալում ներդրումները մեկ շնչի հաշվով (ԱՄՆ դոլար)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
ԵԱՀՄ	873	1 179	1 731	2 325	1 702	1 999	2 422	2 597	2 729	2 350	1 511	1 389	1 711	1 796	1 880	1 766	1 949	2 523	2 465	2 656	
Հայաստան	302	495	631	909	520	518	448	395	366	370	335	286	299	304	317	299	342	462	583	680	679
Բելառուս	725	988	1 268	1 817	1 628	1 951	1 860	1 953	2 474	2 324	1 347	988	1 150	1 298	1 464	1 284	1 314	1 168	1 358	1 599	2 044
Ղազախստան	1 203	1 463	1 788	2 233	1 932	1 935	2 064	2 186	2 343	2 128	1 806	1 275	1 492	1 774	1 775	1 584	1 636	1 687	1 944	2 057	2 137
Դրոգստան	55	90	123	167	184	176	193	276	296	340	327	314	334	341	353	237	212	238	297	436	584
Ռուսաստան	890	1 217	1 839	2 480	1 763	2 110	2 629	2 825	2 939	2 499	1 559	1 496	1 860	1 924	2 019	1 919	2 143	2 871	2 748	2 955	

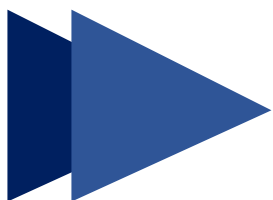
Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումները և անդրազգային կորպորացիաները

Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2015

Երկրների միջև այսօր աշխարհում տեղի է ունենում սուր մրցակցային պայքար օտարերկրյա ուղղակի ներդրումների (ՕՈԻՆ) գրավման համար

Սակայն ՕՈԻՆ-ների գերակշռող մեծամասնությունը (35-40%) շարունակում է ուղղվել դեպի ԱՄՆ և Եվրոմիության երկրներ, իսկ գուտ ներհոսքը (ՕՈԻՆ ներհոսք հանած ՕՈԻՆ արտահոսք)՝ 30-45% համաաշխարհային գումարային ծավալից:

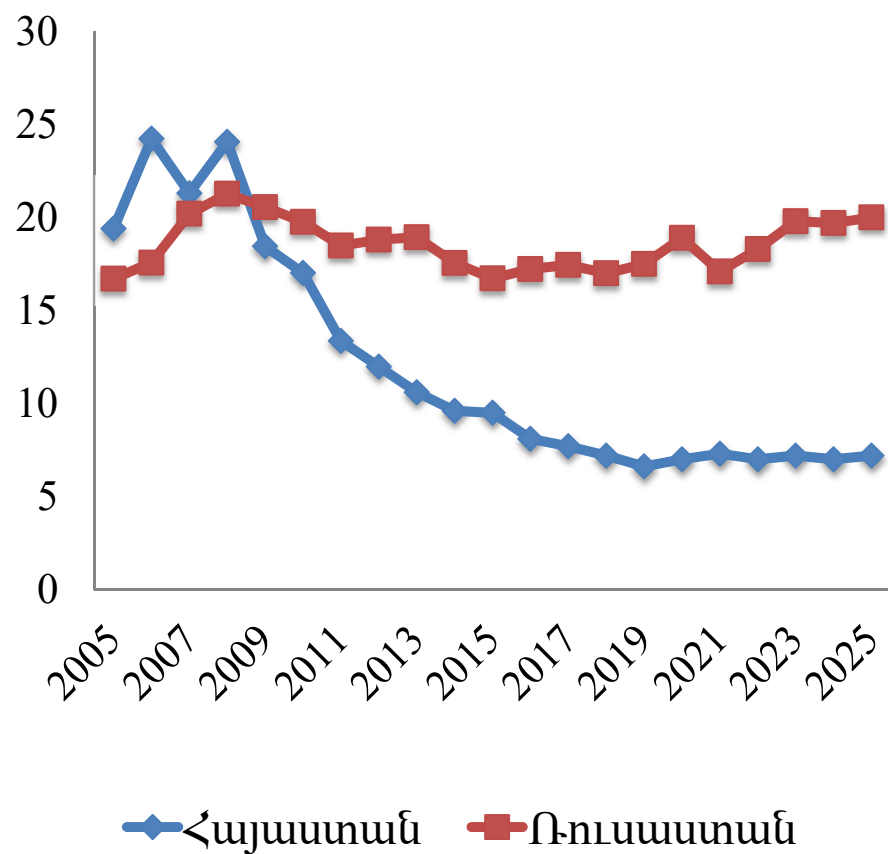
Անդրազգային կորպորացիաներ (ԱԱԿ)՝ համաաշխարհային տնտեսական զարգացման հիմնական շարժիչը, հատկապես նորարարական: Այսօր արդեն համաաշխարհային համախառն թողարկման (ՀՆԱ) ավելի քան 50%-ը պատկանում է ԱԱԿ-ներին:

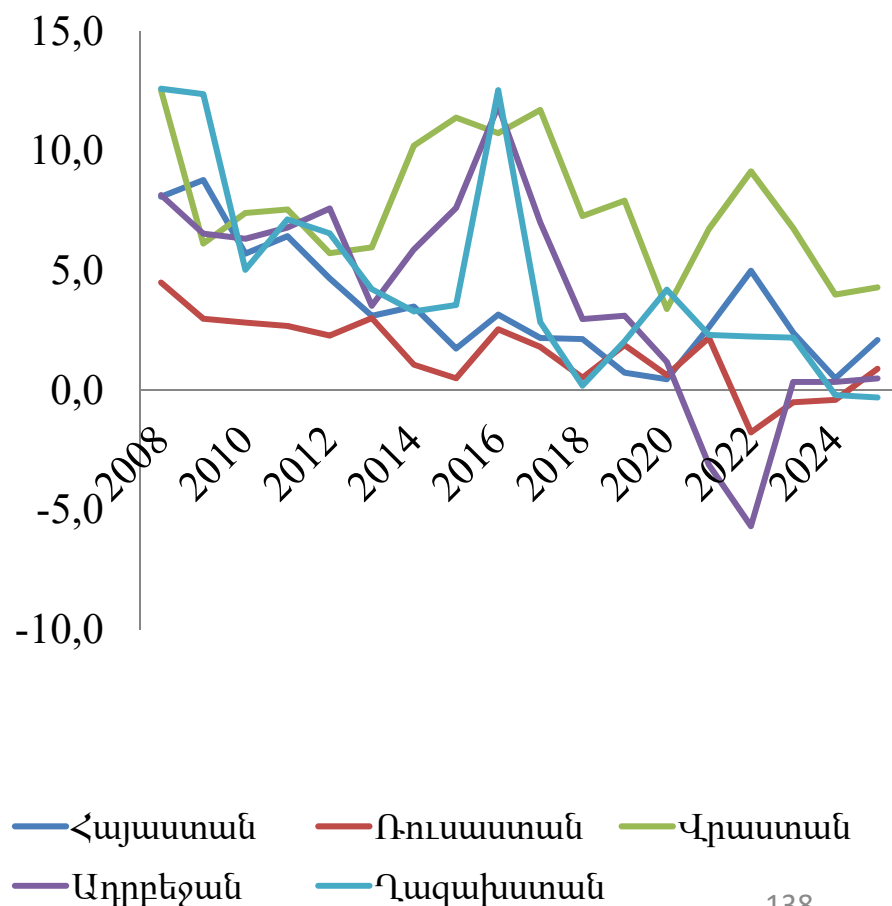
Ներդրումներ

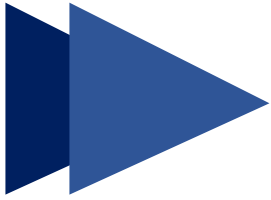
Աղբյուր. Եվրասիական Տնտեսական Հանձնաժողով

Ներդրումներ հիմնական կապիտալում (ՀՆԱ %)

ՕՈՒՆ (ՀՆԱ %)

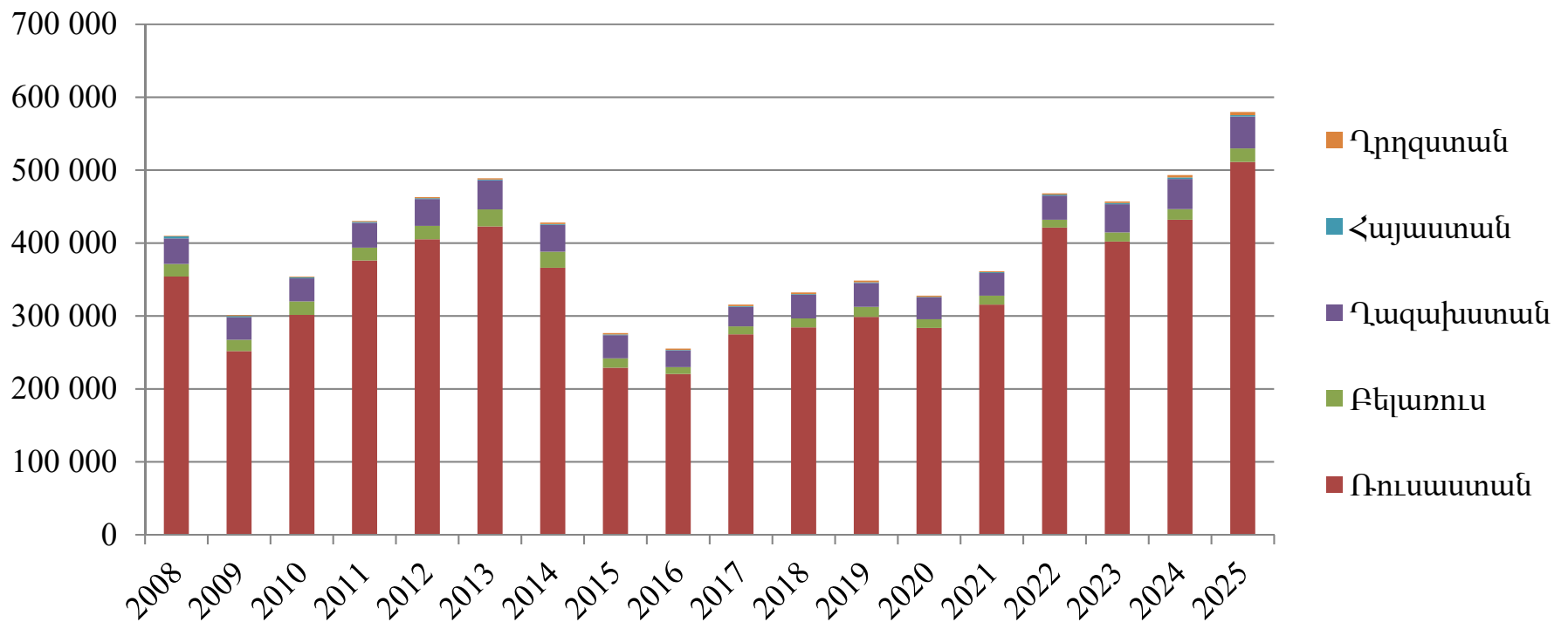

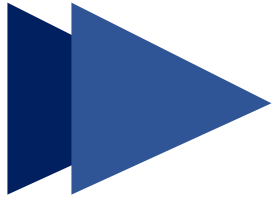

Ներդրումներ

Աղբյուր. Եվրասիական Տնտեսական Հանձնաժողով

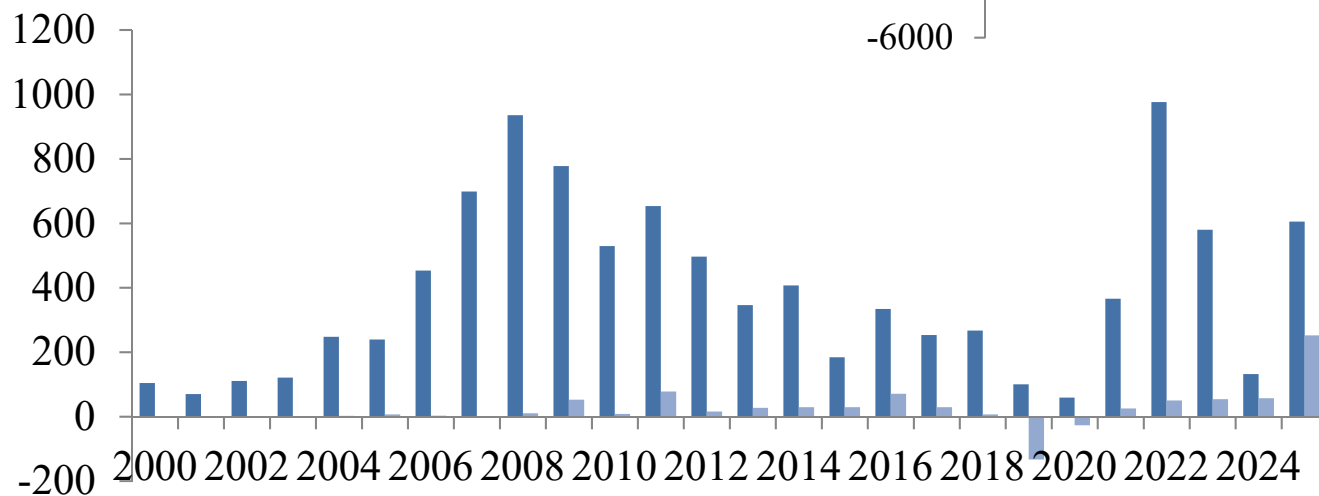
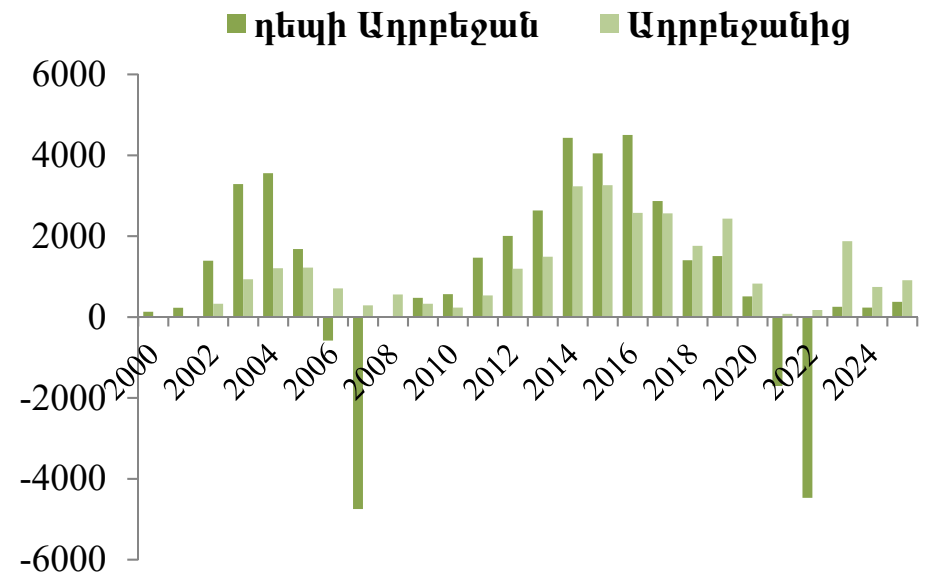
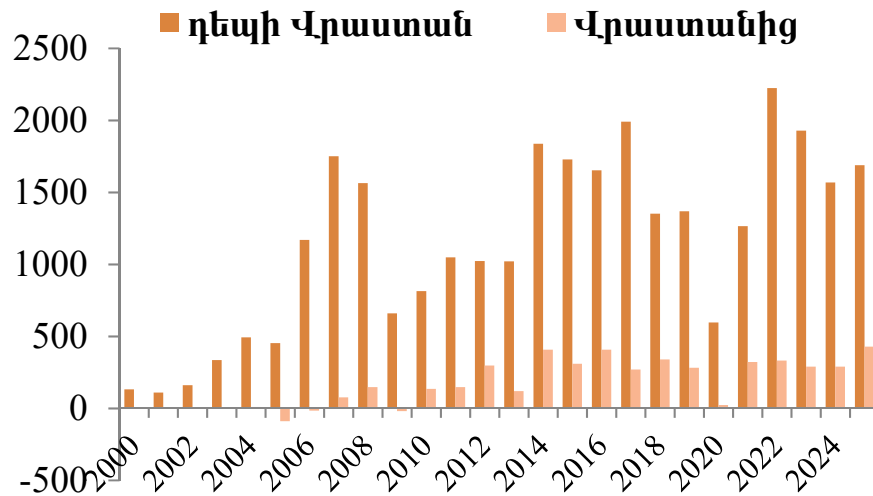
Ներդրումներ հիմնական կապիտալում (ընթացիկ գներով; մլն ԱՄՆ դոլար)

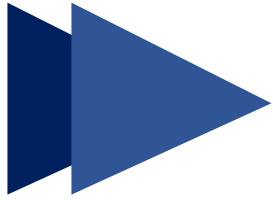

ՕՈՒՆ-ների դինամիկան (մլն ԱՄՆ դոլար)

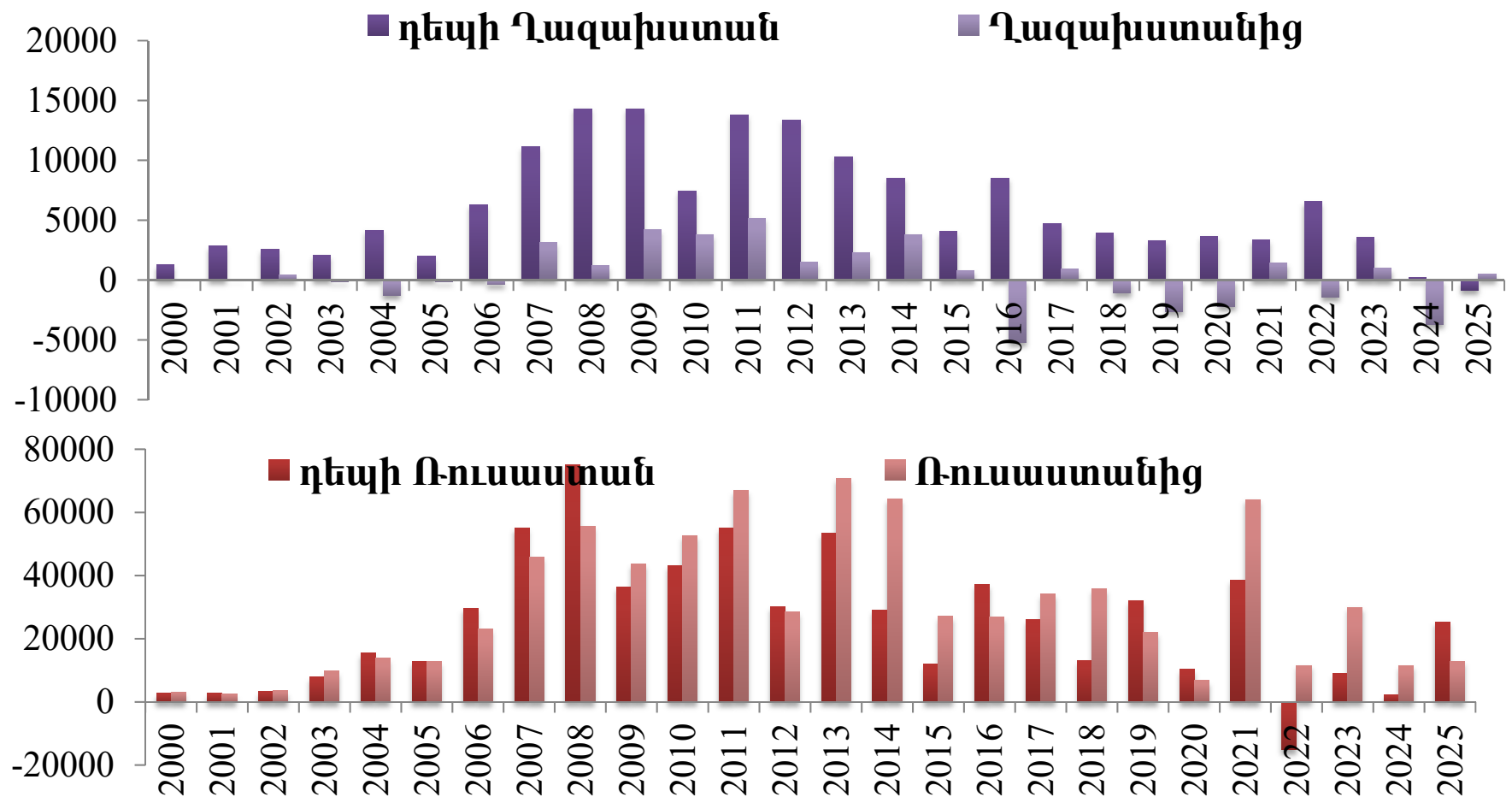
Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2025

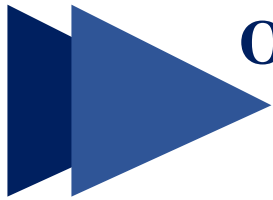

ՕՈՒՆ-ների դինամիկան (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2025

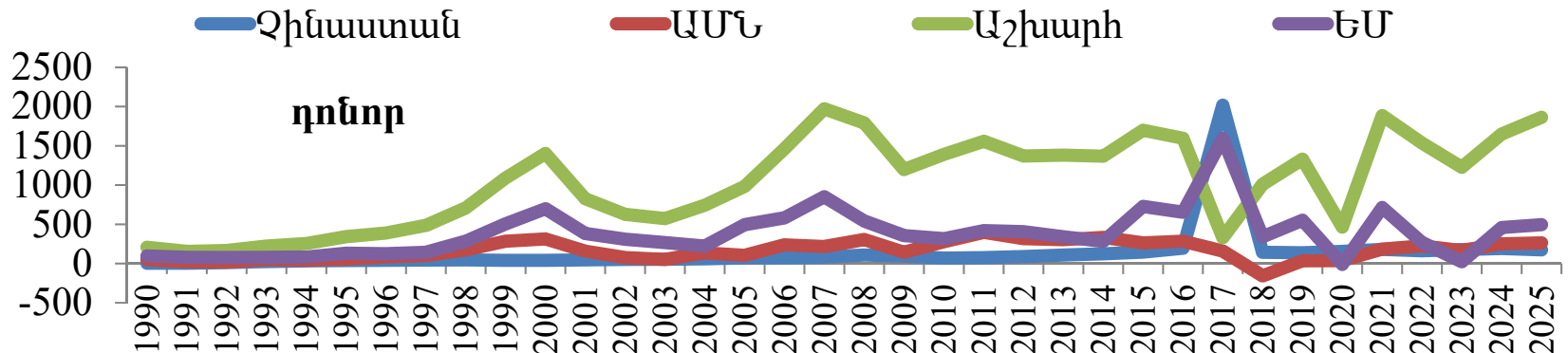
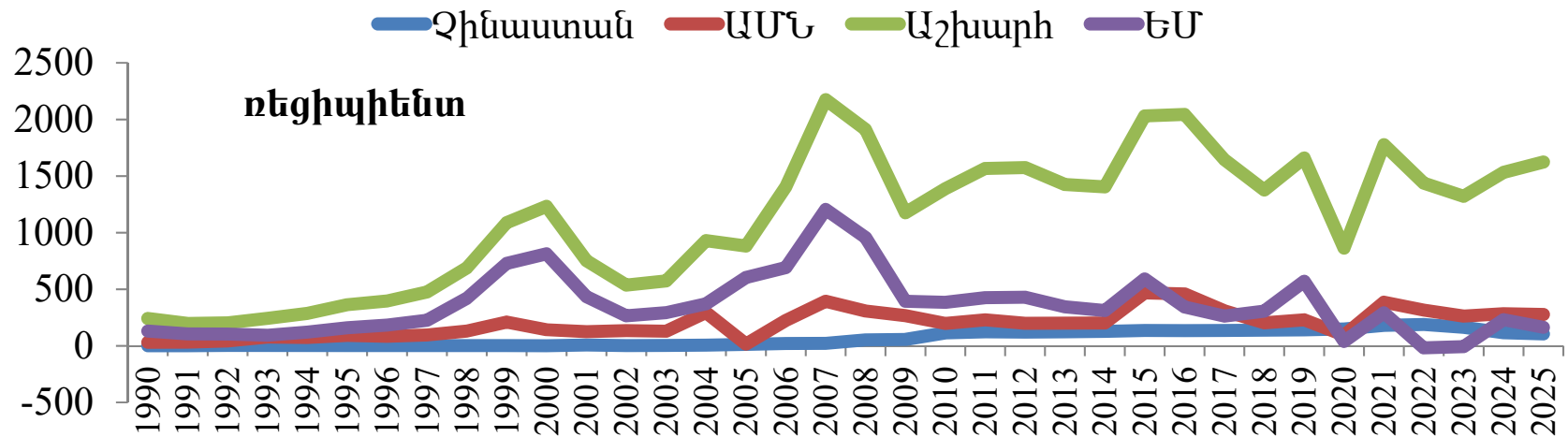
ՕՈՒՆ-ների ներհոսքի դինամիկան հետխորհրդային երկրներում (մլն ԱՄՆ դոլար)

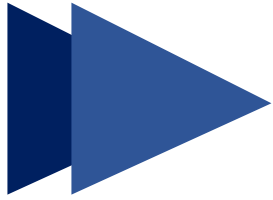
Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2025

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

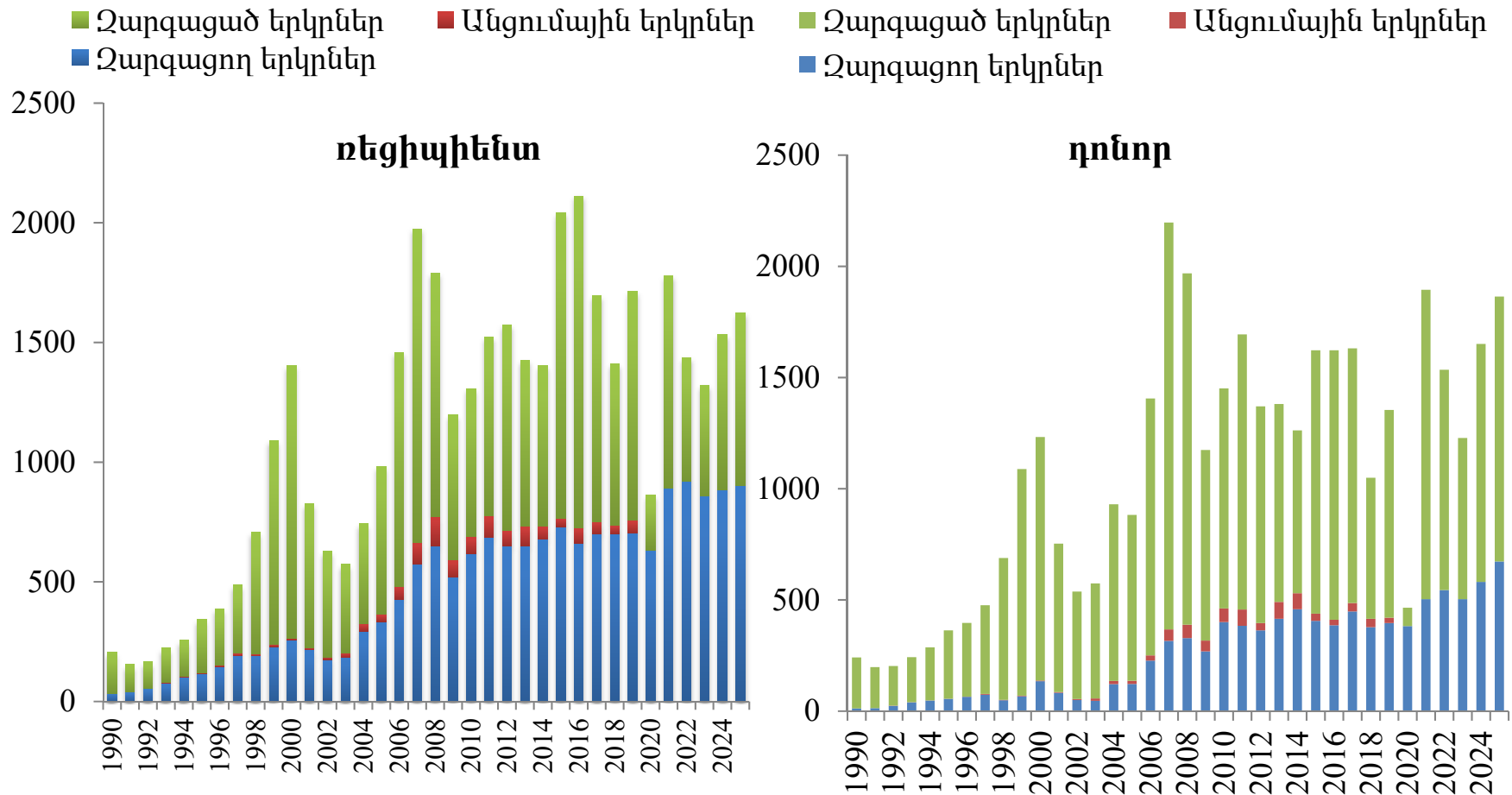
Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2025

Օտարերկրյա ուղղակի ներդրումներ; (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

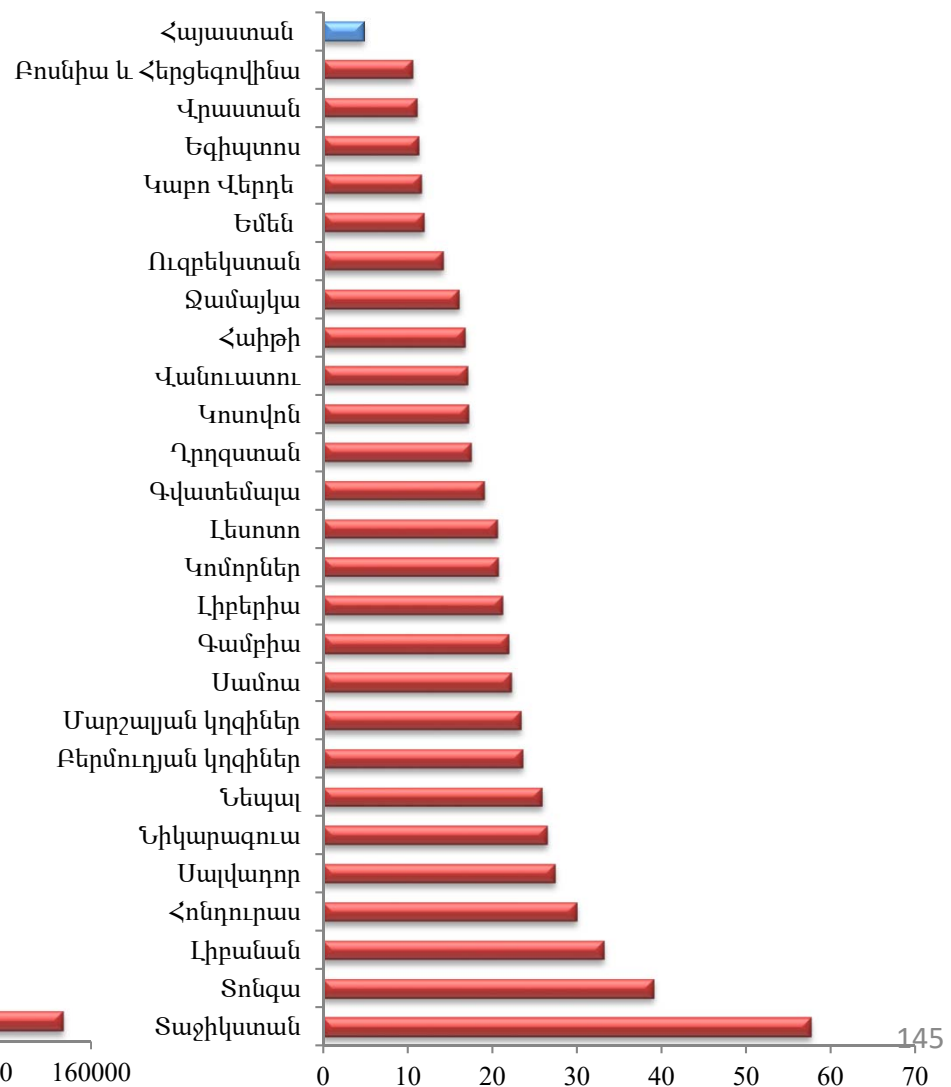
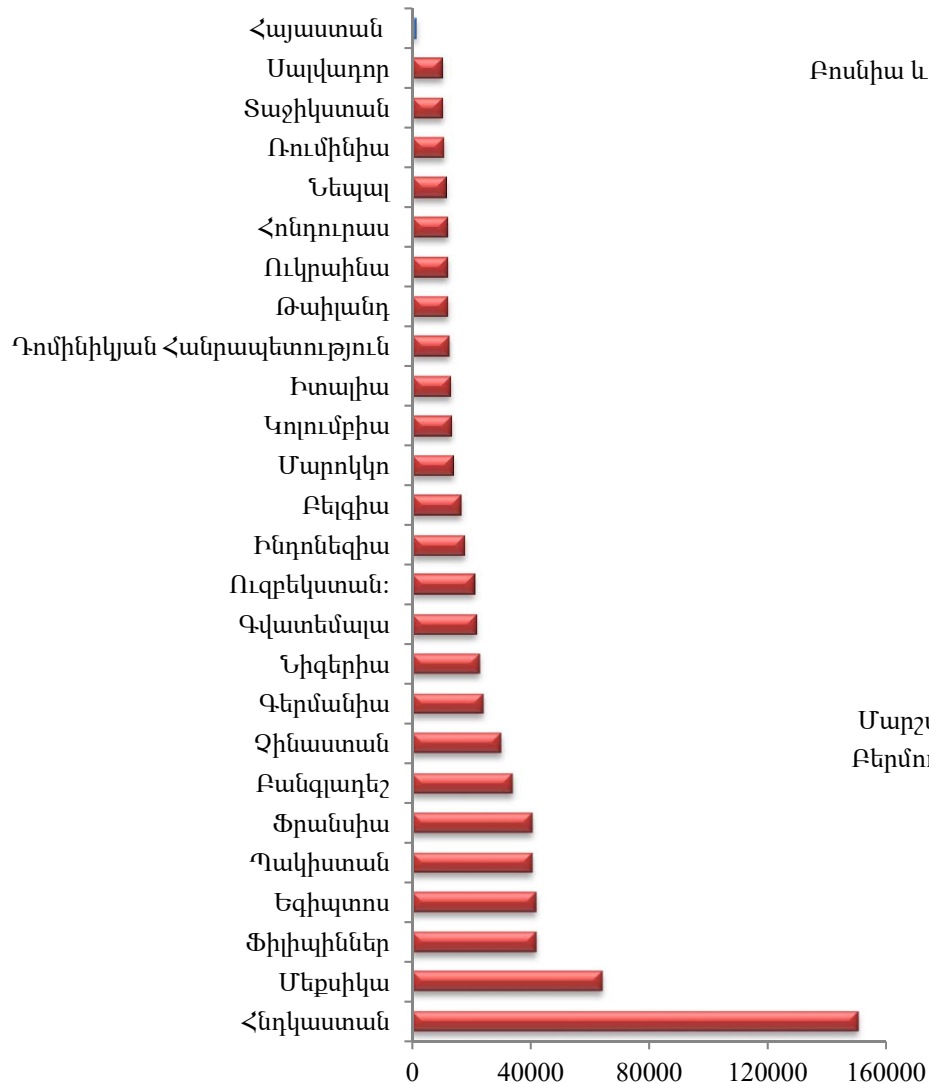
Աղբյուր. UNCTAD, World Investment Report 2025

Օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների հիմնական ռեցիպիենտ երկրներ (մլն ԱՄՆ դոլար), 2025

Օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների հիմնական դոնոր երկրներ (ՀՆԱ %), 2025

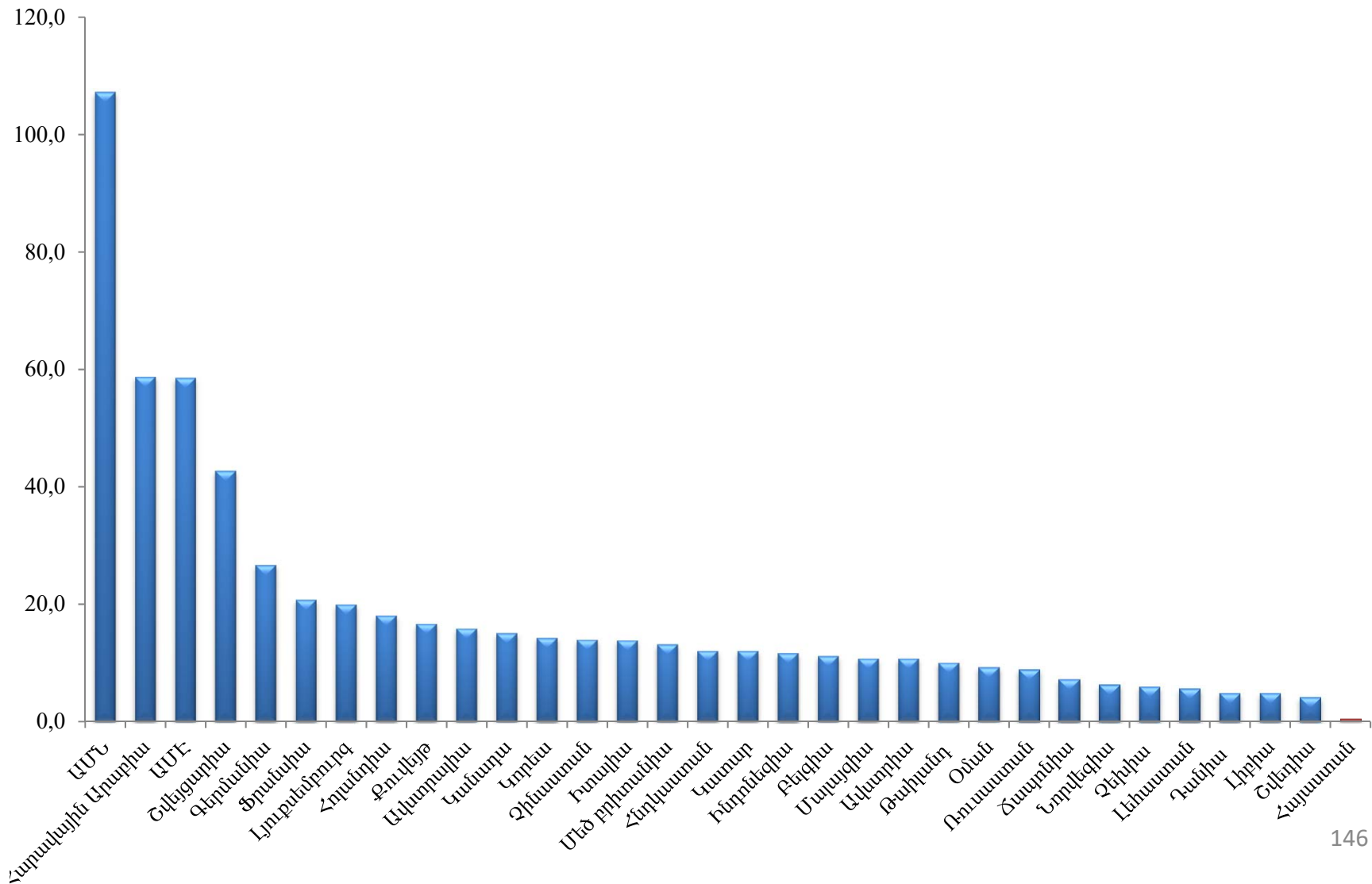
Աղբյուր: <http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTDECPROSPECTS/0,,contentMDK:22759429~pagePK:64165401~piPK:64165026~theSitePK:476883,00.html>

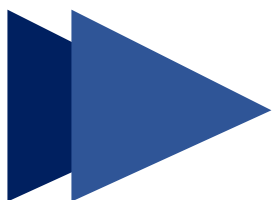

Օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների հիմնական դոնոր երկրներ (մլրդ ԱՄՆ դոլար), 2025

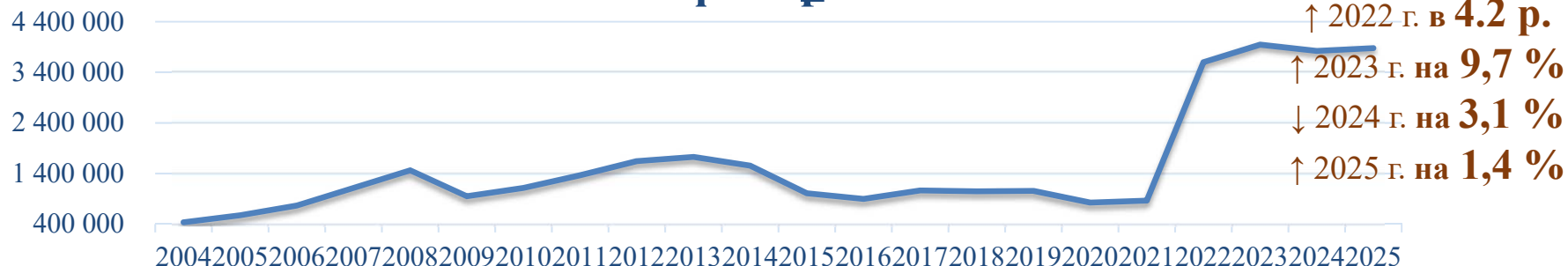
Աղբյուր. <https://data.worldbank.org/indicator/>

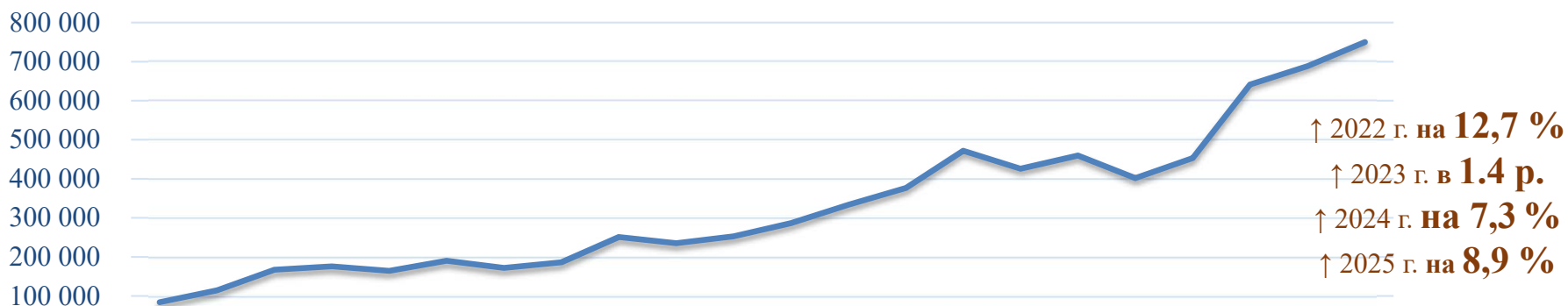
Ռուսաստանից մասնավոր արտասահմանյան տրանսֆերտների ներհոսք և արտահոսք (հազ. ԱՄՆ դոլար)

ներհոսք

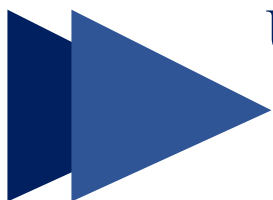

Դոԁ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Սրիտոկ	1,461,825	949,974	1,114,114	1,364,892	1,643,995	1,727,946	1,554,852	1,008,635	896,916	1,064,984	1,049,564	1,055,640	824,360	865,580	3,598,175	3,945,873	3,821,614	3,878,294

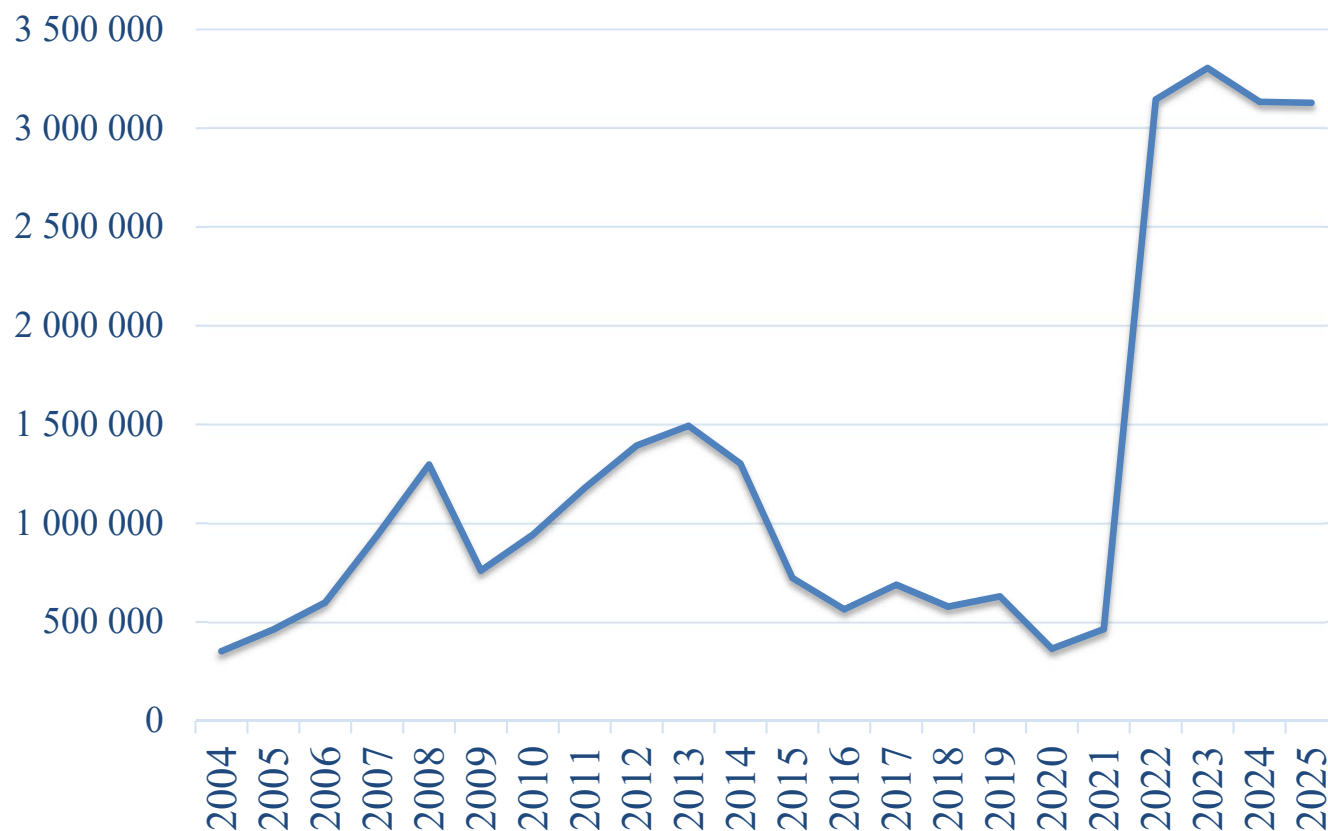
արտահոսք

Դոԁ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Օտտոկ	164,538	190,074	172,036	186,441	250,883	235,156	252,788	286,327	333,400	376,109	471,658	425,984	459,593	401,807	452,967	641,428	688,423	749,896

Մասնավոր արտասահմանյան տրանսֆերտների զուլտ ներհոսք, ՌԴ (հազ. ԱՄՆ դոլար)

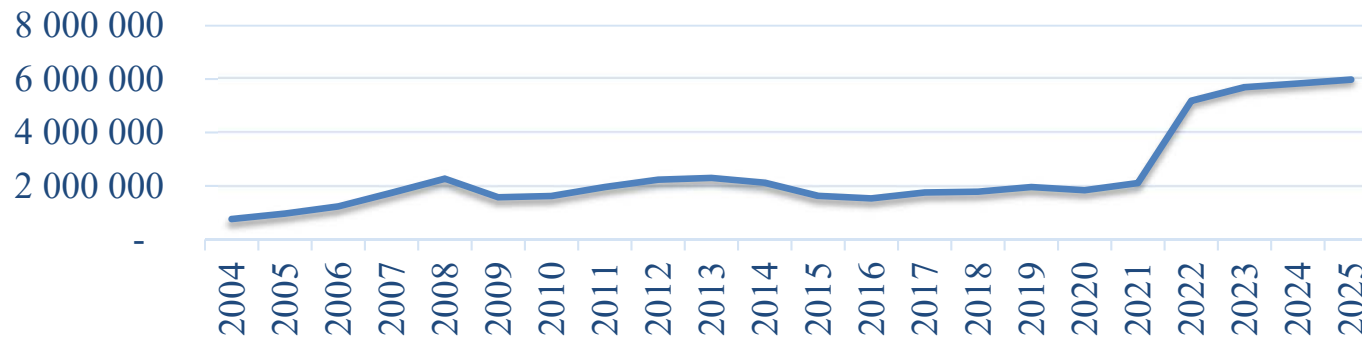

↑ 2022 թ. **в 6.8 ր.**
 ↑ 2023 թ. **на 5,1 %**
 ↓ 2024 թ. **на 5,2 %**
 ↓ 2025 թ. **на 0,01 %**

Год	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Прито к	1,297,287	759,899	942,078	1,178,451	1,393,111	1,492,790	1,302,064	722,308	563,516	688,875	577,906	629,657	364,767	463,773	3,145,207	3,304,445	3,133,191	3,128,398

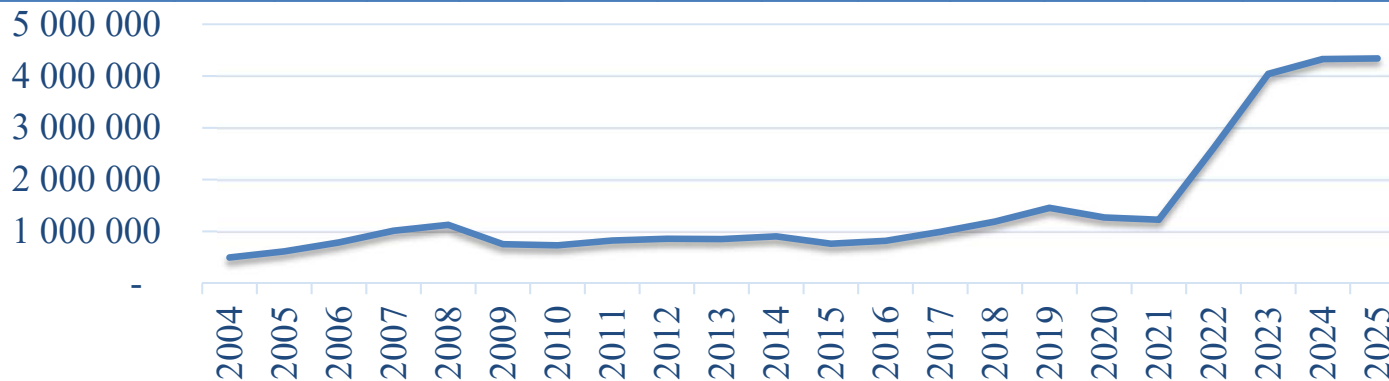
Մասնավոր արտասահմանյան տրանսֆերտների հերիտք և արտահոսք (հազ. ԱՄՆ դոլար)

ստրուկտ

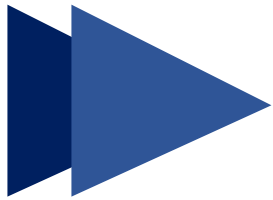
↑ 2022 Վ. Վ 2.5 ր.
↑ 2023 Վ. ՆԱ 9,7 %
↑ 2024 Վ. ՆԱ 2,5 %
↑ 2025 Վ. ՆԱ 2,4 %

Գոտ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Սրտոտ	2,270,615	1,575,678	1,627,056	1,960,033	2,234,124	2,302,336	2,123,615	1,631,659	1,532,883	1,756,485	1,784,876	1,958,573	1,841,679	2,108,936	5,190,411	5,695,527	5,837,096	5,979,881

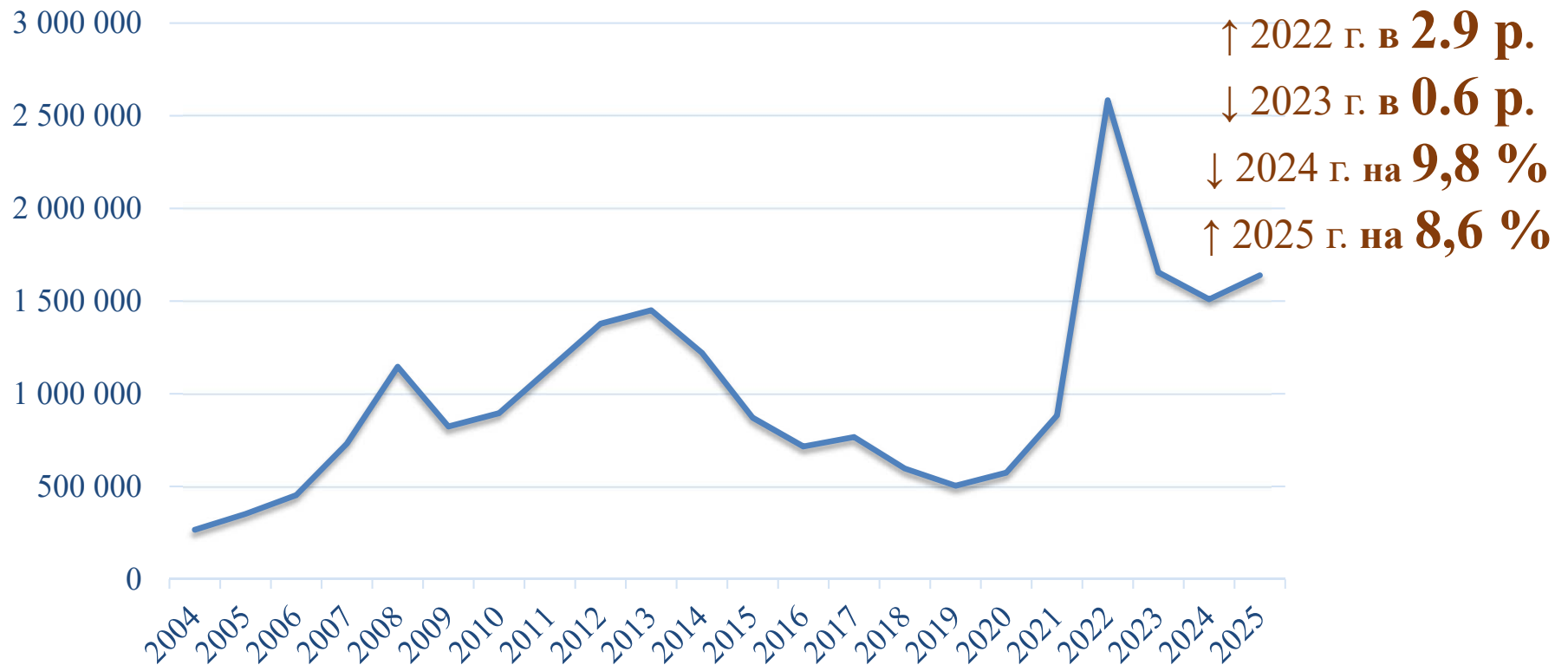

↑ 2022 Վ. Վ 2.1 ր.
↑ 2023 Վ. Վ 1.6 ր.
↑ 2024 Վ. ՆԱ 7,1 %
↑ 2025 Վ. ՆԱ 0,02 %

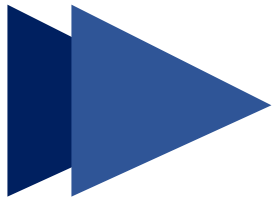
Գոտ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Օտտոտ	1,124,466	752,370	731,555	823,547	856,519	852,151	902,819	760,992	816,982	989,801	1,188,231	1,454,552	1,267,340	1,225,622	2,606,767	4,040,814	4,327,722	4,340,352

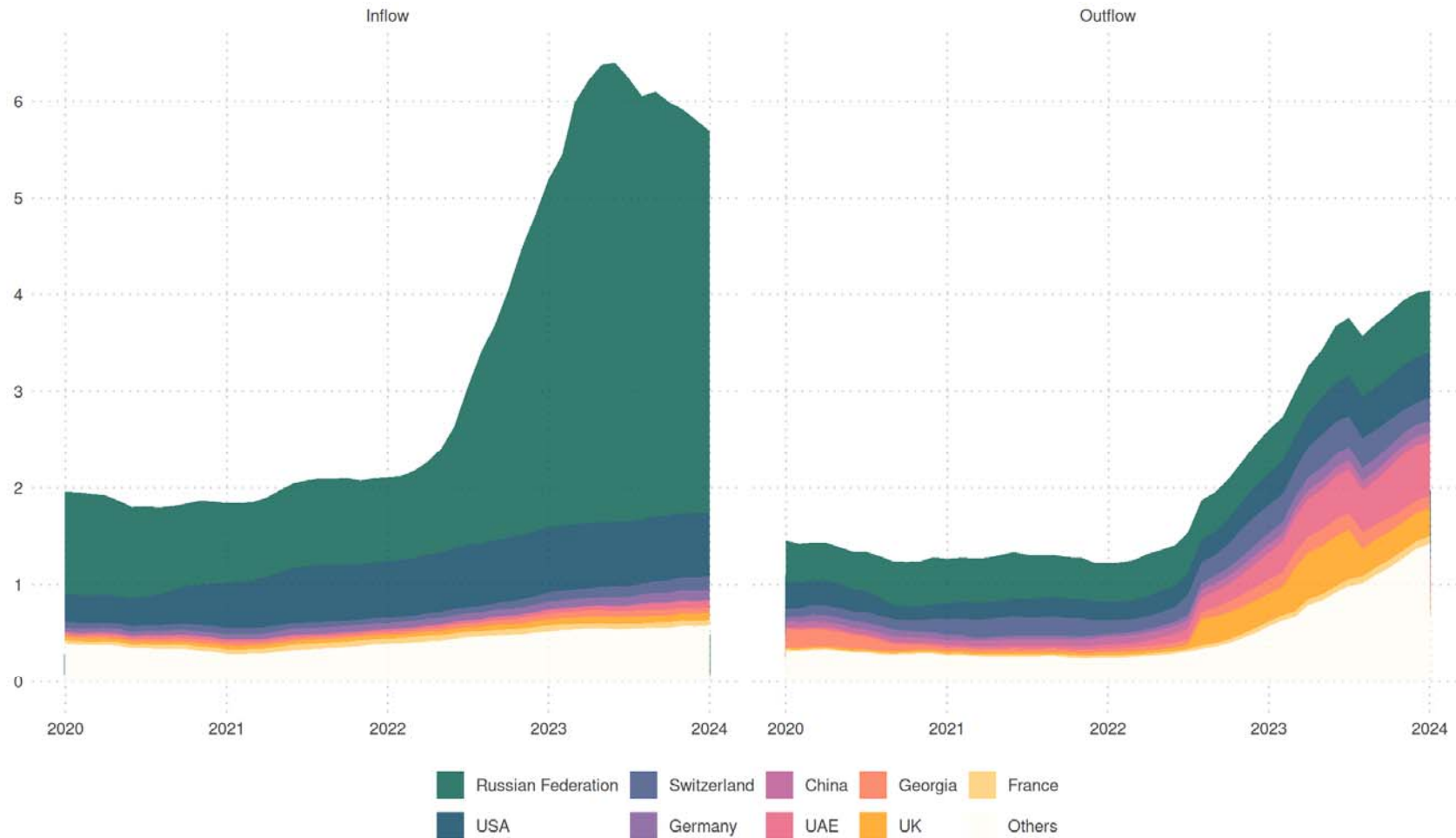
Մասնավոր արտասահմանյան տրանսֆերտների զուլտ ներհոսք (հազ. ԱՄՆ դոլար)

Գոԁ	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Քրիտոկ	1,146,148	823,308	895,500	1,136,486	1,377,605	1,450,184	1,220,796	870,667	715,901	766,684	596,646	504,020	574,339	883,315	2,583,644	1,654,713	1,509,374	1,639,529

ՀՀ բանկային համակարգով կատարված դրամական փոխանցումներ (ամսական), 2020-2024 թթ. (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

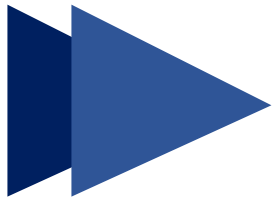

Author: Aghasi Tavadyan | tvyal.com | tavadyan.com | Data Source: CBA.am

Ոչ առևտրային և ընդհանուր բանկային փոխանցումներ Ռուսաստանից (ամսական), 2020-2024 թթ. (մլն ԱՄՆ դոլար)

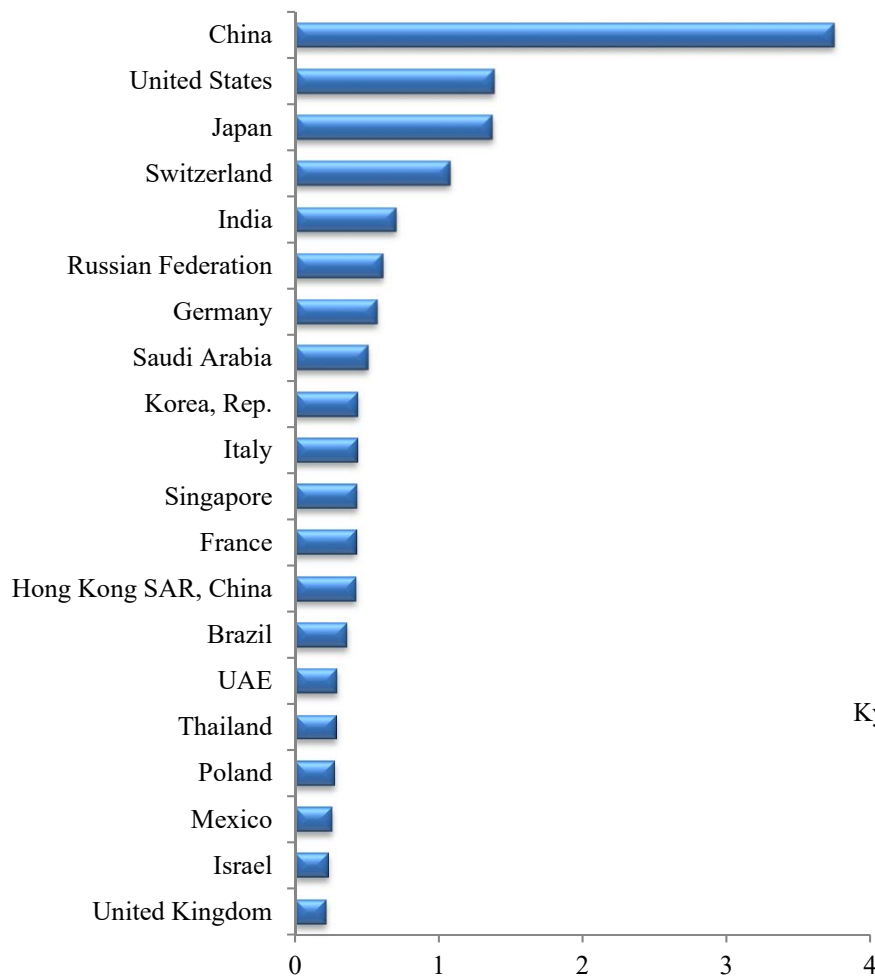
Author: Aghasi Tavadyan | tvyal.com | tavadyan.com | Data Source: CBA.am

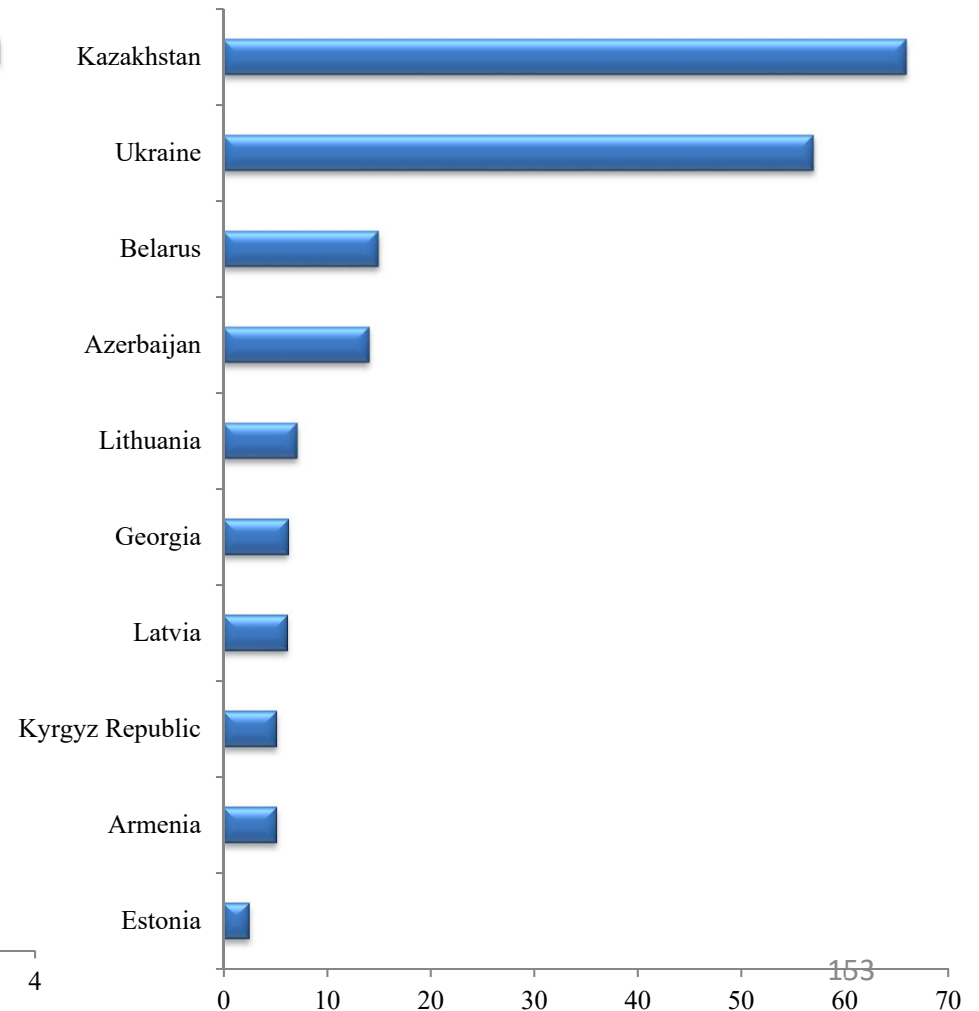
Ոսկեարժուրթային պաշարների ամենամեծ ծավալով երկրները, 2025թ. (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

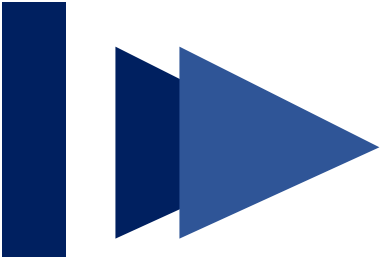
Աղբյուր. Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամ; www.imf.org <http://elibrary-data.imf.org/>

Առաջատար 20-յակը

Հետսովետական երկրներ (առանց ՌԴ)

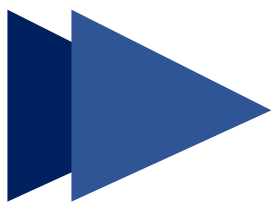

ԱՐՏԱՔԻՆ ՀԱՏՎԱԾ

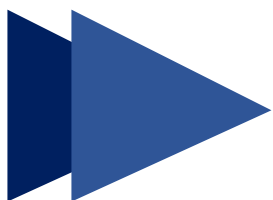
ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՓՈԽԱՐԺԵՔ

Արժույթային փոխարժեք, 2014 -2026 թթ.

Աղբյուր. https://www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=582&lng=eng>
<https://www.cba.am/ru/sitepages/exchangearchive.aspx?DateFrom=2021-06-01&DateTo=2022-03-03&ISOCodes=USD,GBP,RUB,EUR>

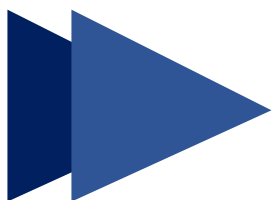

Արժույթային փոխարժեք, 2014 -2026 թթ.

Աղբյուր. https://www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=582&lng=eng>
<https://www.cba.am/ru/sitepages/exchangearchive.aspx?DateFrom=2021-06-01&DateTo=2022-03-03&ISOCodes=USD,GBP,RUB,EUR>

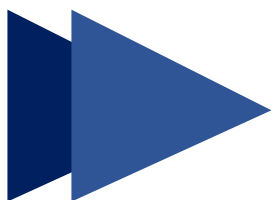

Արժույթային փոխարժեք, 2014 -2026 թթ.

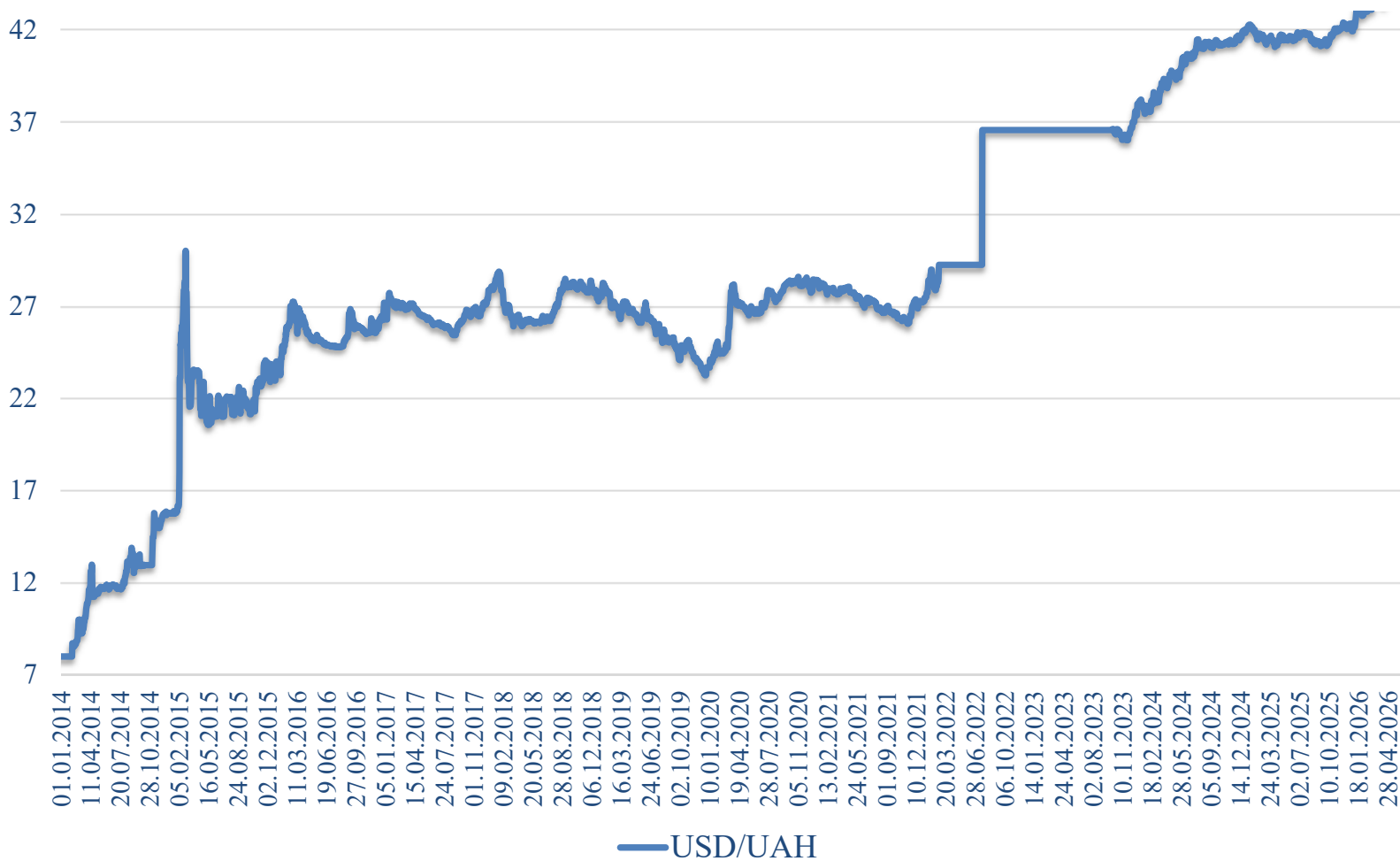
Աղբյուր. www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=582&lng=eng>
<https://www.cba.am/ru/sitepages/exchangearchive.aspx?DateFrom=2021-06-01&DateTo=2022-03-03&ISOCodes=USD,GBP,RUB,EUR>

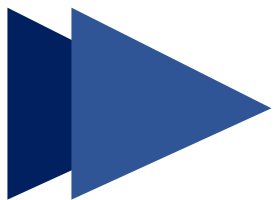

Արժույթային փոխարժեք, 2014 -2026 թթ.

Աղբյուր. https://www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls <https://bank.gov.ua/en/markets/exchangerate-chart?cn%5B%5D=USD&startDate=2021-06-01&endDate=2022-03-10>

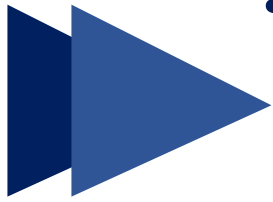

Արժույթային փոխարժեք, 2014 -2026 թթ.

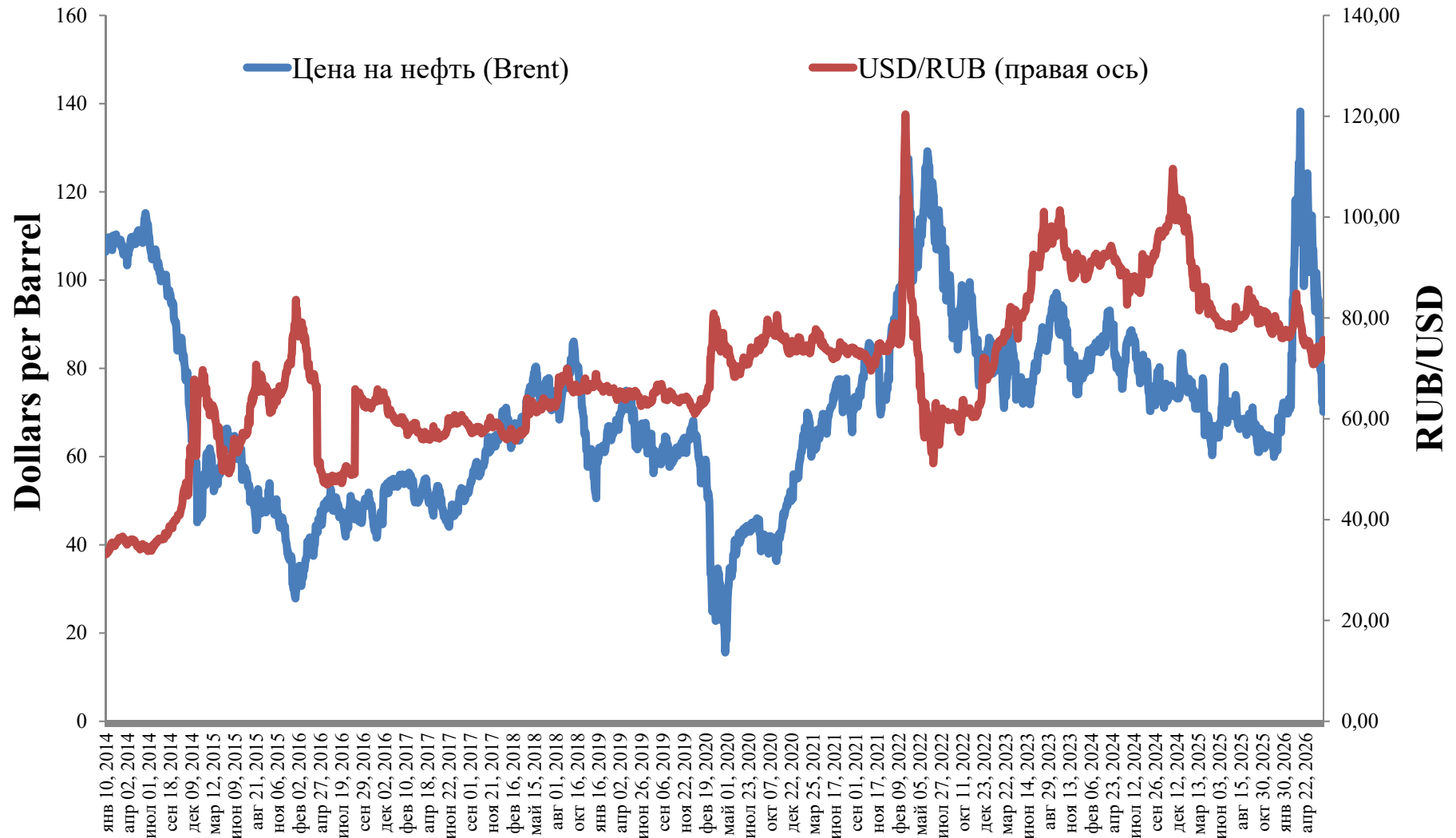
Աղբյուր. https://www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls <https://www.nbg.gov.ge/index.php?m=582&lng=eng>
<https://www.cba.am/ru/sitepages/exchangearchive.aspx?DateFrom=2021-06-01&DateTo=2022-03-03&ISOCodes=USD,GBP,RUB,EUR>

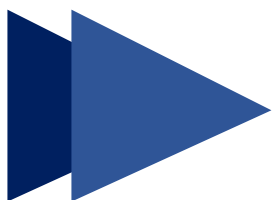

Նավթի գներ (Brent) և արժույթային փոխարժեք (RUB/USD)

Աղբյուր. https://www.eia.gov/dnav/pet/xls/PET_PRI_SPT_S1_D.xls

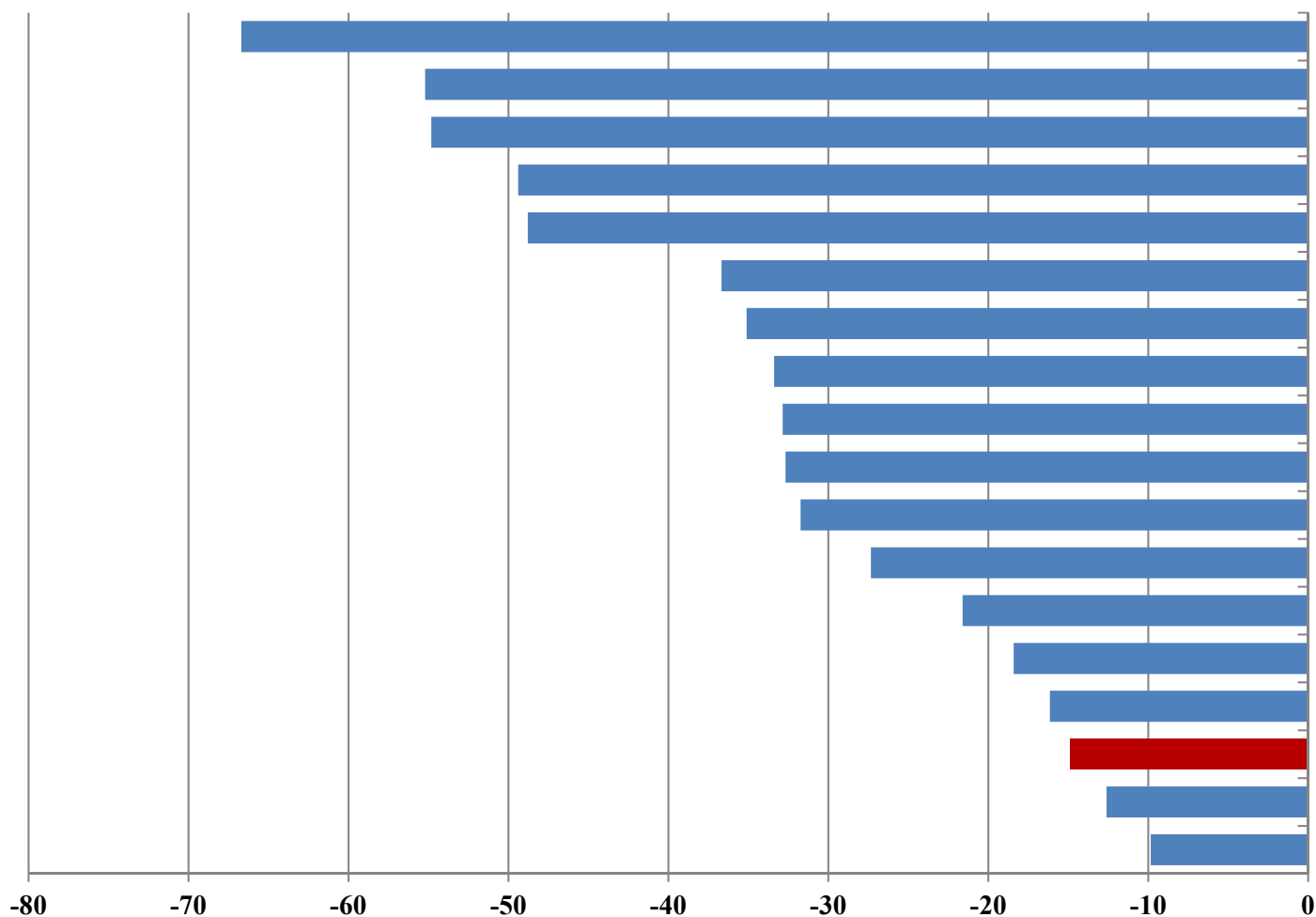

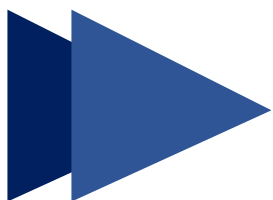
Ազգային արժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը USD-ի նկատմամբ

01.01.2014 - 01.01.2016

Ադրյուր. Деловая газета

Ուկրաինա
Ռուսաստան
Ղազախստան
Ադրբեջան
Բելառուս
Չեխիա
Հրդրգստան
Մոլդովա
Տաջիկստան
Եվրոգոտու
Մակեդոնիա
Վրաստան
Ուզբեկստան
Լեհաստան
Հայաստան
Հունգարիա
Խորվաթիա
Սերբիա

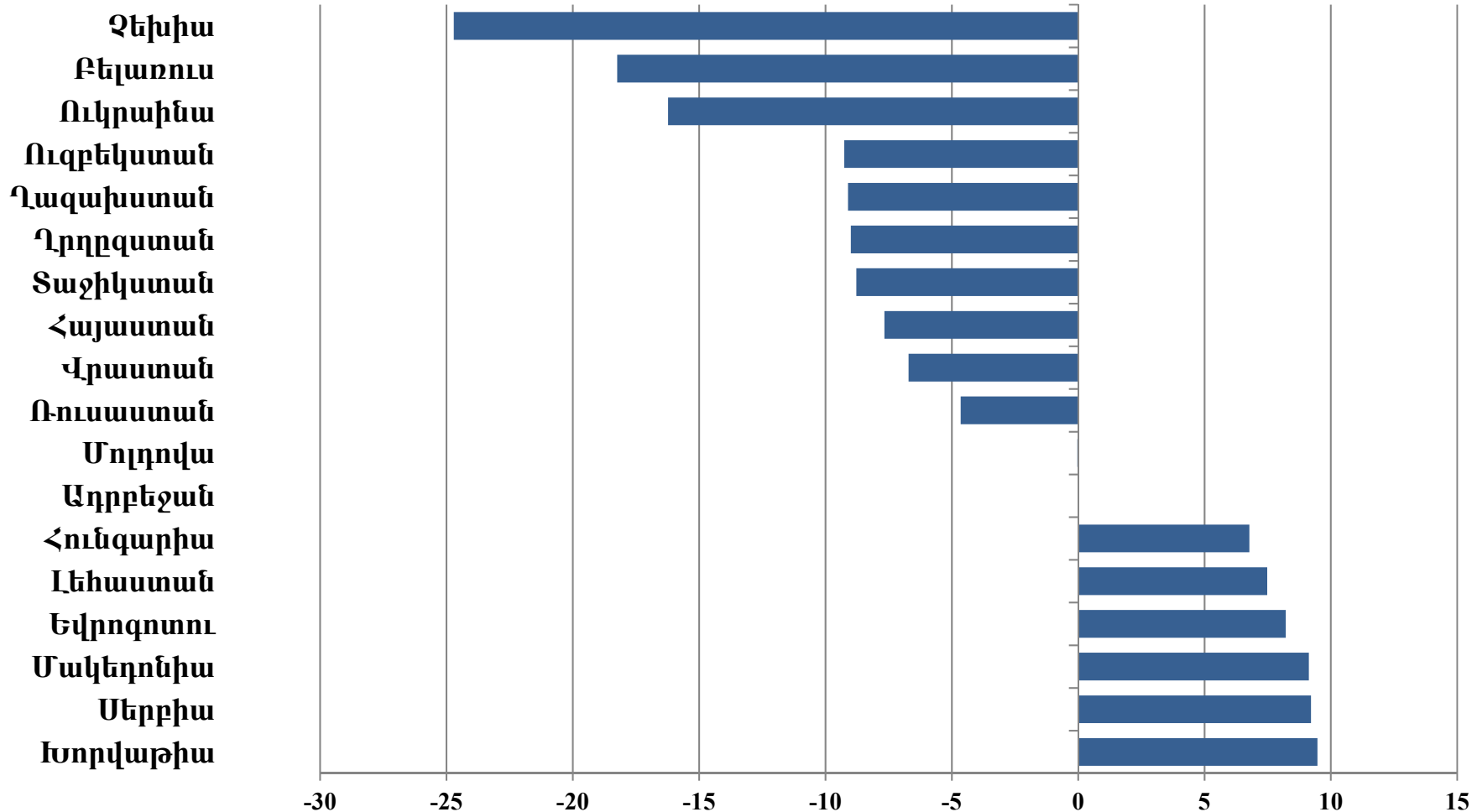

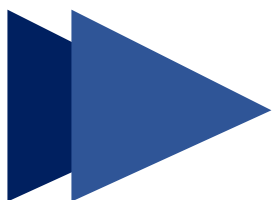

Ազգային արժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը USD-ի նկատմամբ

01.01.2020 - 01.01.2021

Աղբյուր. <http://www.finmarket.ru/currency/rates/?id=10131>, <https://www.exchangerates.org.uk/currency/currency-exchange-rates.html>

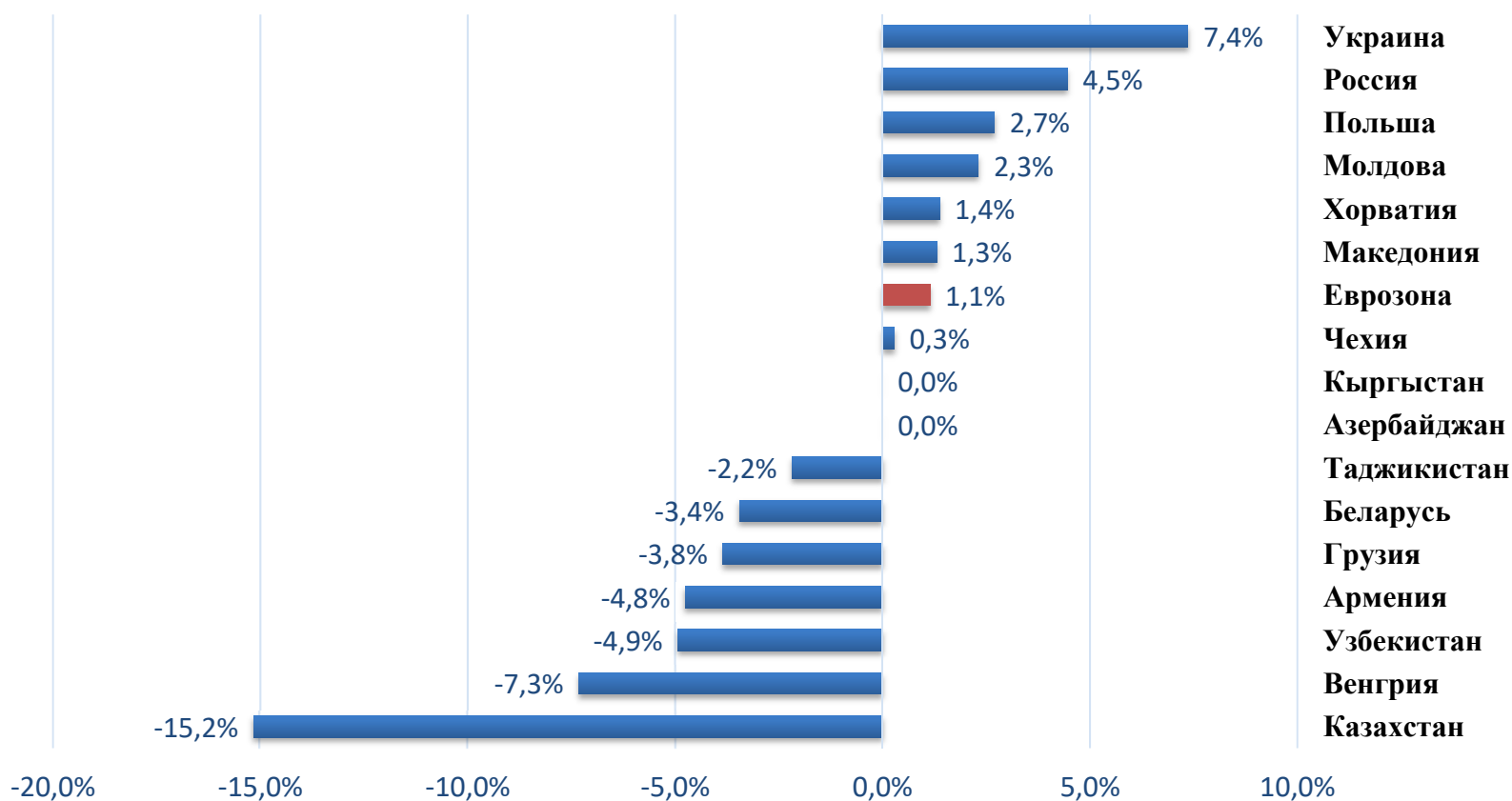

Ազգային արժույթի փոխարժեքի փոփոխությունը USD-ի նկատմամբ

07.08.2025 - 07.08.2026

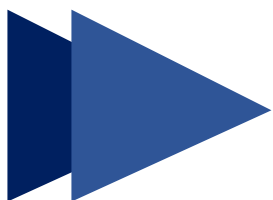
Աղբյուր. <http://www.finmarket.ru/currency/rates/?id=10131>, <https://www.exchangerates.org.uk/currency/currency-exchange-rates.html>

Բենզինի գնագոյացումը

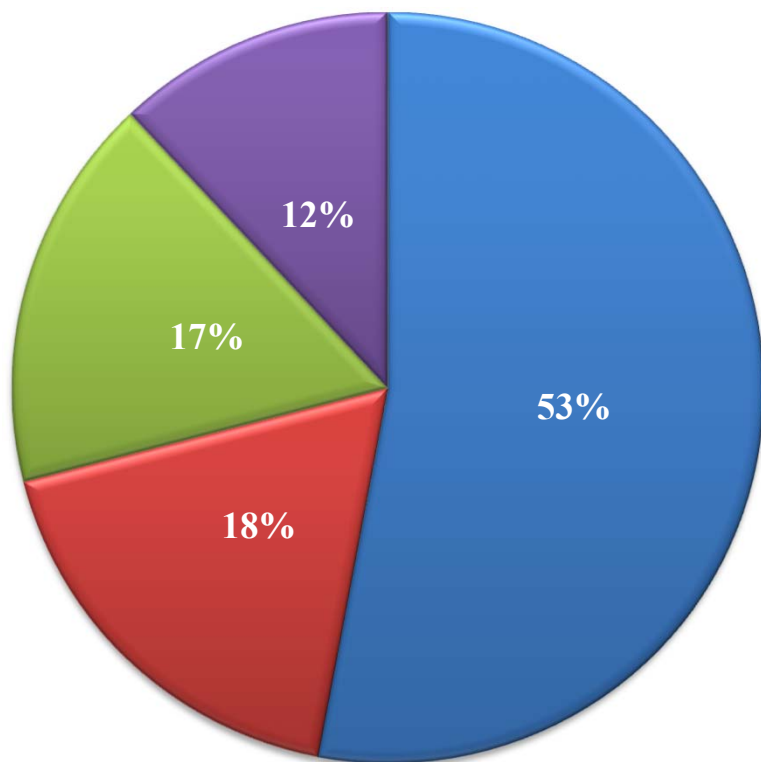
Աղբյուր. https://aif.ru/auto/support/iz_chego_skladyvaetsya_cena_na_benzin_infografika

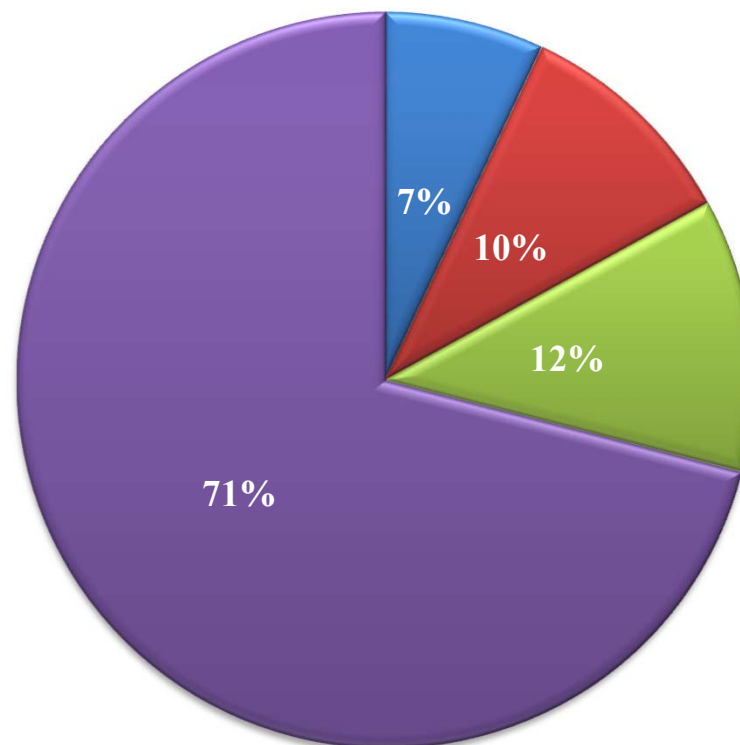
Բենզինի գնագոյացումը

ԱՄՆ

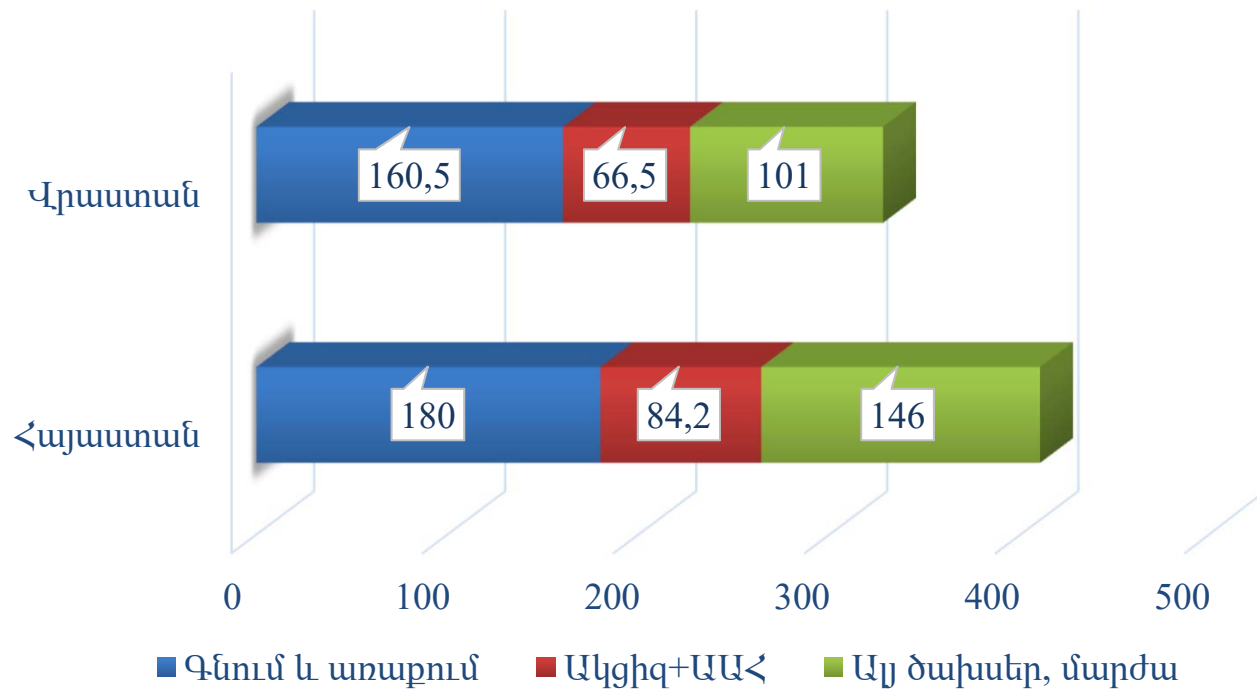
■ հումքի արժեքը ■ նավթի վերամշակում
■ առաքում և վաճառք ■ հարկերը

Ռուսաստան

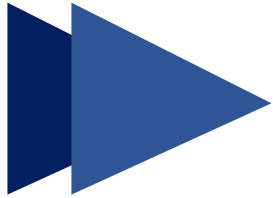

■ հումքի արժեքը ■ նավթի վերամշակում
■ առաքում և վաճառք ■ հարկերը

PREMIUM քենդինի գինը, դրամ

Թվերը ներկայված են ՀՀ դրամով, ներառյալ ԱԱՀ, 1 լիտրը 410 դրամ Հայաստանում և 1.64 լարի՝ Վրաստանում հաշվարկից ելնելով:

Բենզինի գնագոյացումը

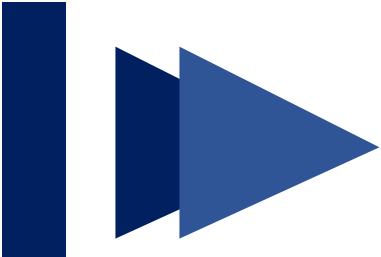
•ԱՄՆ: 64% - հում նավթ; 14% - վերամշակում; 10% - տրանսպորտ և վաճառք; 12% - հարկեր:

•ՌԴ: 11% - հում նավթ; 9% - վերամշակում; 15% - տրանսպորտ և վաճառք; 65% - հարկեր (ակցիզներ, ԱԱՀ և այլն):

•Հայաստան: 44% - ծախսեր Ռուսաստանում; 35% - վաճառք; 21% - հարկեր.

Ստացվում է, որ Հայաստանում բենզինի գինը հում նավթի գնից կախված է մոտ 4,8%-ով, իսկ եթե հաշվի առնենք բարձրացված եկամտաբերությունը (35%), ապա կարելի է ասել, որ ընդհանրապես կախված չէ:

Այժմ Հայաստանում բենզինի գինը միջինում 50%-ով բարձր է, քան ՌԴ-ում: Սա այն դեպքում, երբ Հայաստանում կենսամակարդակը (մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ) զիջում է ռուսական ցուցանիշին 2.5 անգամ ըստ անվանականի (2,6 անգամ ըստ ԳՀ-ի):

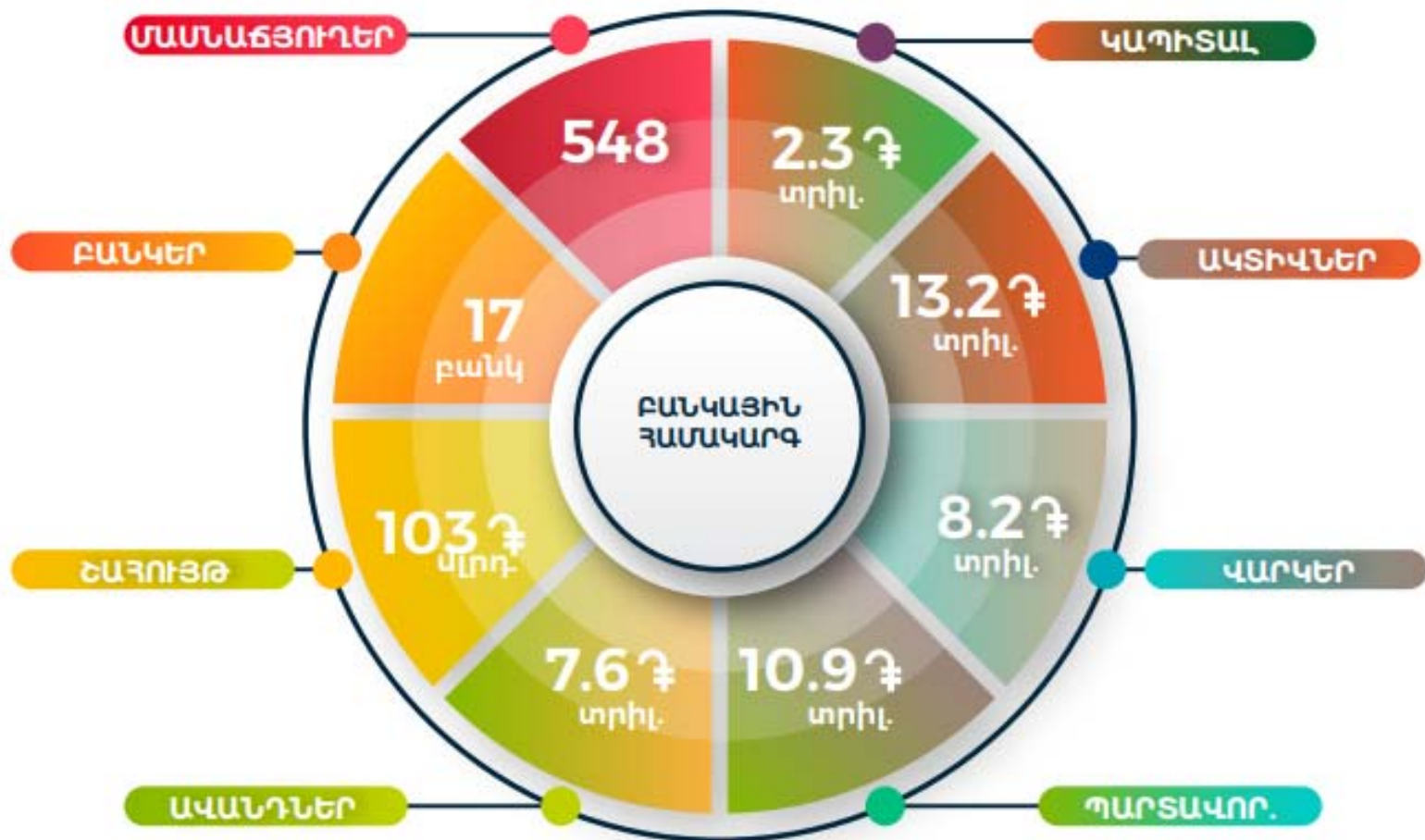
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

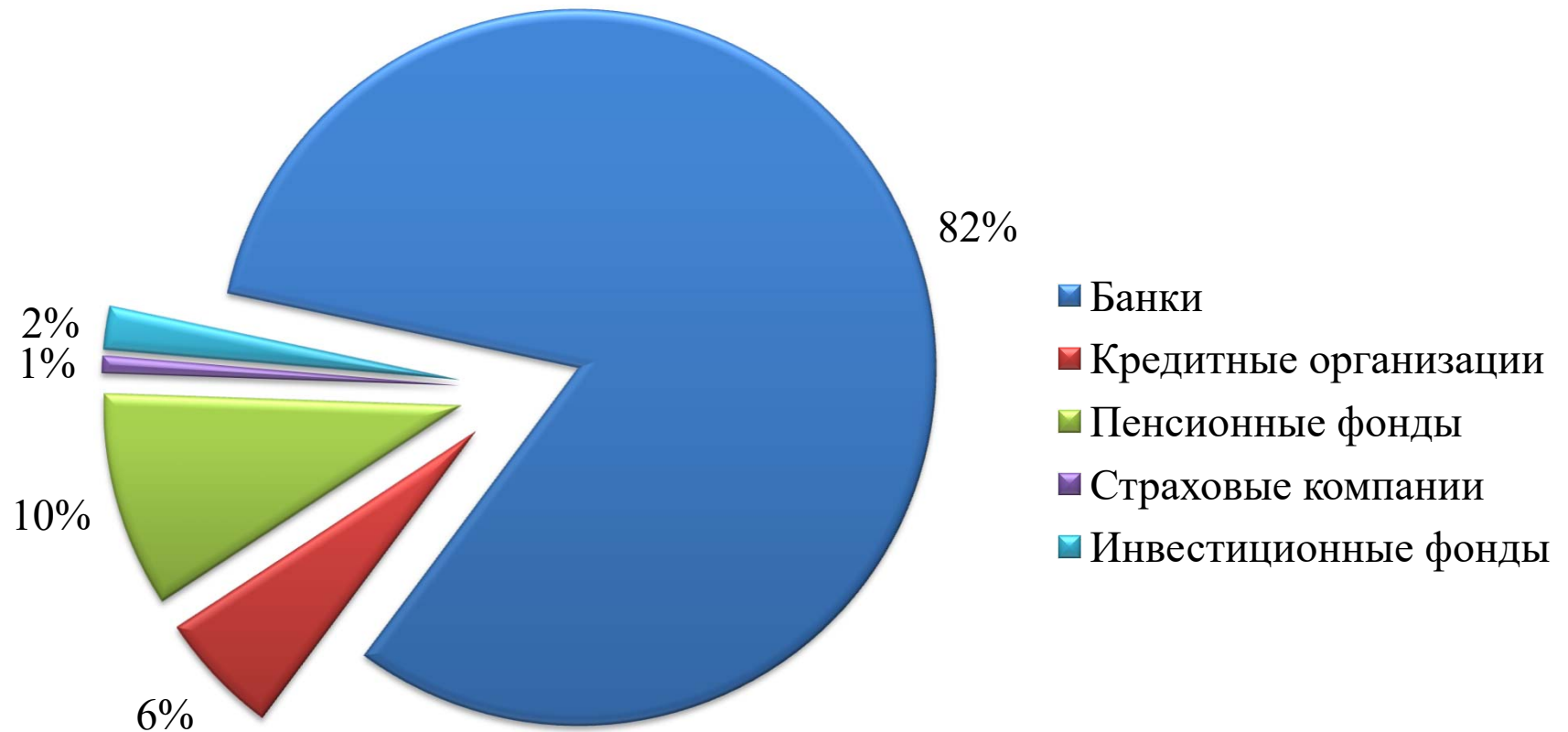
2025

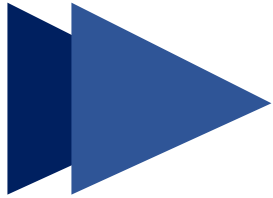
Աղբյուր. https://uba.am/upload/bankain_hamakarg_tverov/2026/Armenian_Banking_System_In_Figures_31.03.2026.pdf https://www.uba.am/uba/hh_bankain_hamakargy_tverov.html

Ֆինանսական ինստիտուտների մասնաբաժինը Ֆինանսական համակարգի ակտիվներում (%-ներով), 2026

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական բանկի պաշտոնական կայքի տվյալներով. www.cba.am

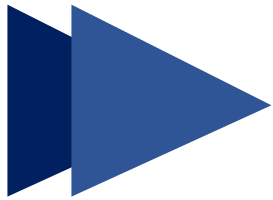

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ և ԿԱՊԻՏԱԼԻ ՇՈՒԿԱՆ

Դրամական հոսքերը շրջանցում են բանկային համակարգը և կապիտալի շուկան. սա շատ լուրջ հիվանդություն է:

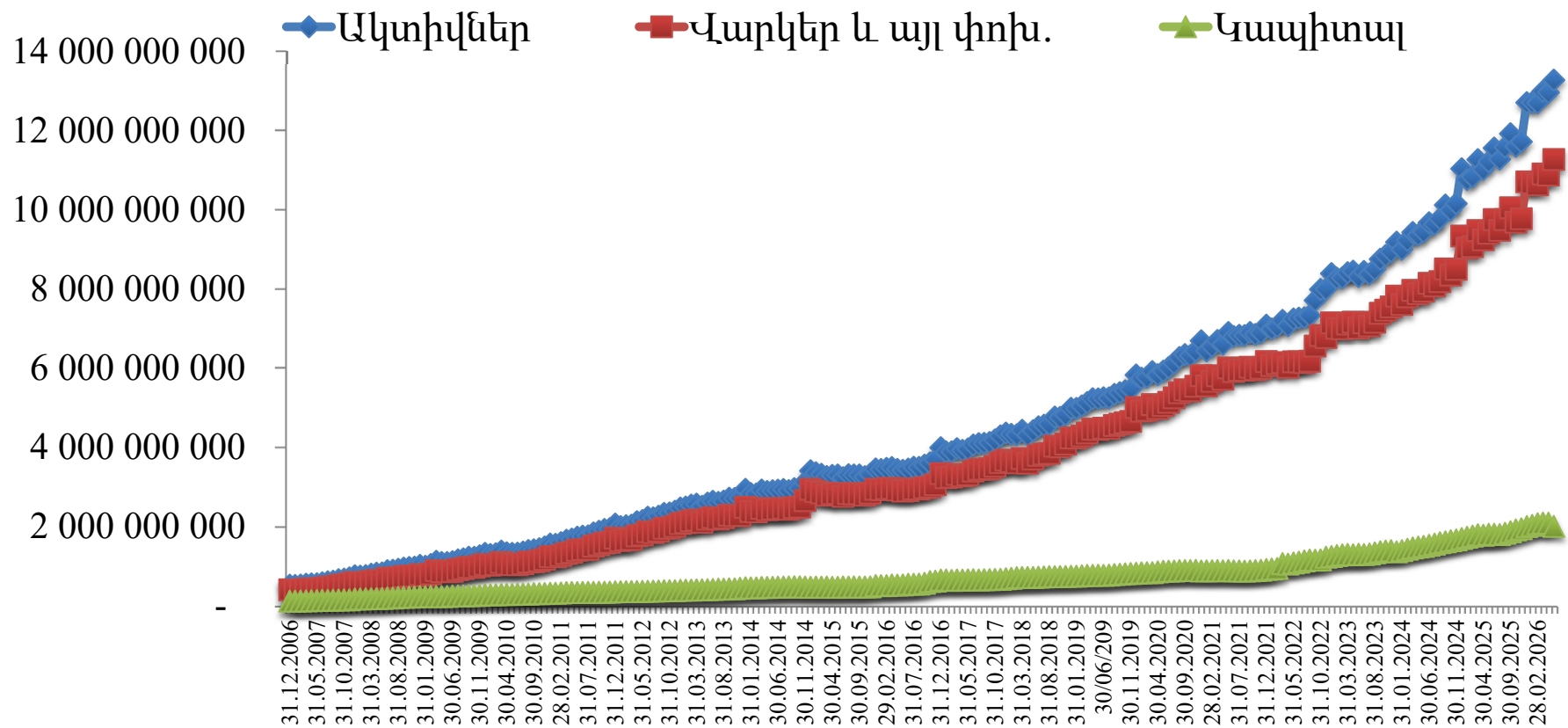
Բանկային համակարգի վարկային ներդրումները 2025թ.-ին կազմեցին ՀՆԱ-ի 63.6%-ը, 2024թ.-ին՝ 58.1%-ը, 2023թ.-ին՝ 49.7%-ը, 2022թ.-ին՝ 45.9%-ը, 2021թ.-ին՝ 53.0%-ը, 2020թ.-ին՝ 63.2%-ը, 2019թ.-ին՝ 52.1%-ը, 2018թ.-ին՝ 48.9 %-ը, 2017թ.-ին՝ 45.1%-ը, 2016թ.-ին՝ 45.8%-ը, 2015թ.-ին՝ 39.8%-ը, 2014թ.-ին՝ 42.7%-ը, 2013թ.-ին՝ 42.1%-ը, 2012թ.-ին՝ 40.2%-ը: Բացարձակ արժեքով համախառն վարկերը կազմեցին. 2025 թ.-ին 7869,6 մլրդ դր., 2024 թ.-ին 6396,3 մլրդ դր., 2023 թ.-ին 5150,6 մլրդ դր., 2022 թ.-ին 4209,4 մլրդ դր., 2021 թ.-ին 3995,9 մլրդ դր. 2020 թ.-ին 4027.9 մլրդ դր., 2019 թ.-ին 3572.2 մլրդ դր., 2018 թ.-ին 3071.3 մլրդ դր., 2017 թ.-ին 2639.7 մլրդ դր., 2016թ.-ին 2538.5 մլրդ դր., 2015 թ.-ին 2182.2 մլրդ դր.; 2014 թ.-ին 2167.3 մլրդ դր.; 2013 թ.-ին 1784.7 մլրդ դր.; 2012 թ.-ին 1526.5 մլրդ դր.:

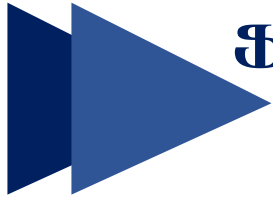
Իսկ ահա զարգացած երկրներում սույն ցուցանիշների մեծությունը գրեթե 2 անգամ գերազանցում է երկրի ՀՆԱ-ն (օրինակ, ԱՄՆ-ում համապատասխանաբար՝ 241% և 145%):

Բանկային համակարգի ցուցանիշները (մլրդ դրամ)

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am, առևտրային բանկերի պաշտոնական հաշվետվությունները՝ հրապարակված թերթերում

Ֆինանսական հատվածի խորությունը և վարկային պորտֆելների որակը (ՀՆԱ %), 2021-2025 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական բանկի պաշտոնական կայքի տվյալներով. www.cba.am

Շուկայի կապիտալացում, ՀՆԱ %, 2025թ.

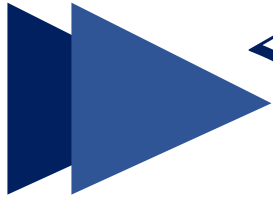
Հայաստան	18.7 (2024)
Բելառուս	5.9
ՌԴ	31.8 (2023)
Ղազախստան	51.7

Ընդհանուր վարկային պորտֆելում չաշխատող վարկերը, %, 2025թ.

Հայաստան	1.1 (2024)
Բելառուս	2.2
Ուկրաինա	13.9
ՌԴ	4.5 (2023)
Ղազախստան	3.6

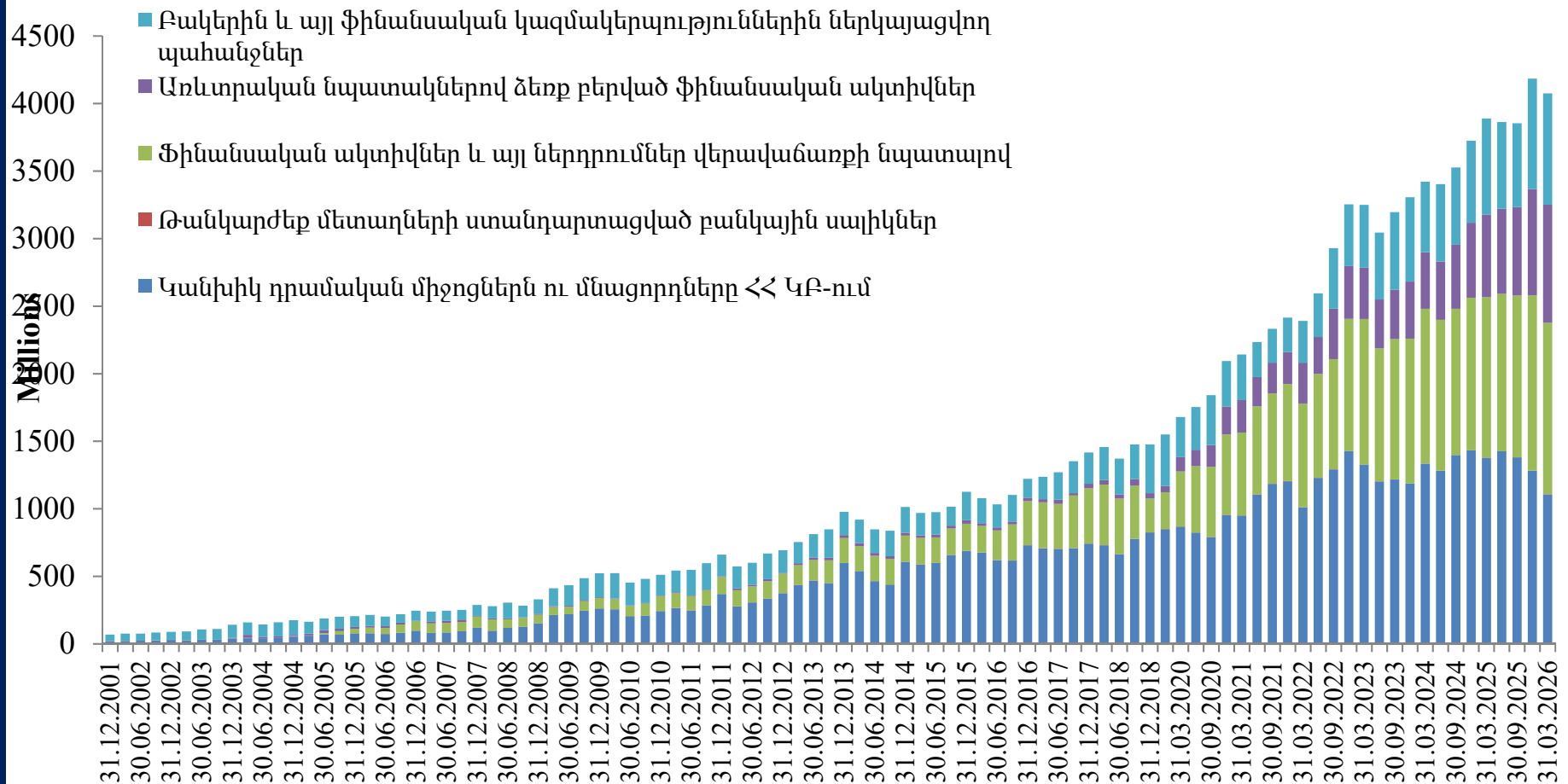
Ֆինանսական հատվածի վարկային ներդրումները, ՀՆԱ %, 2025թ.

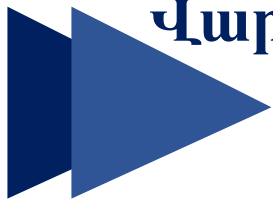
Հայաստան	83
Ադրբեջան	22
Բելառուս	40.7 (2021)
Ուկրաինա	38.3 (2024)
ՌԴ	86.2 (2020)
Ղազախստան	41.6

ՀՀ բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվները 2001-2026 թթ.

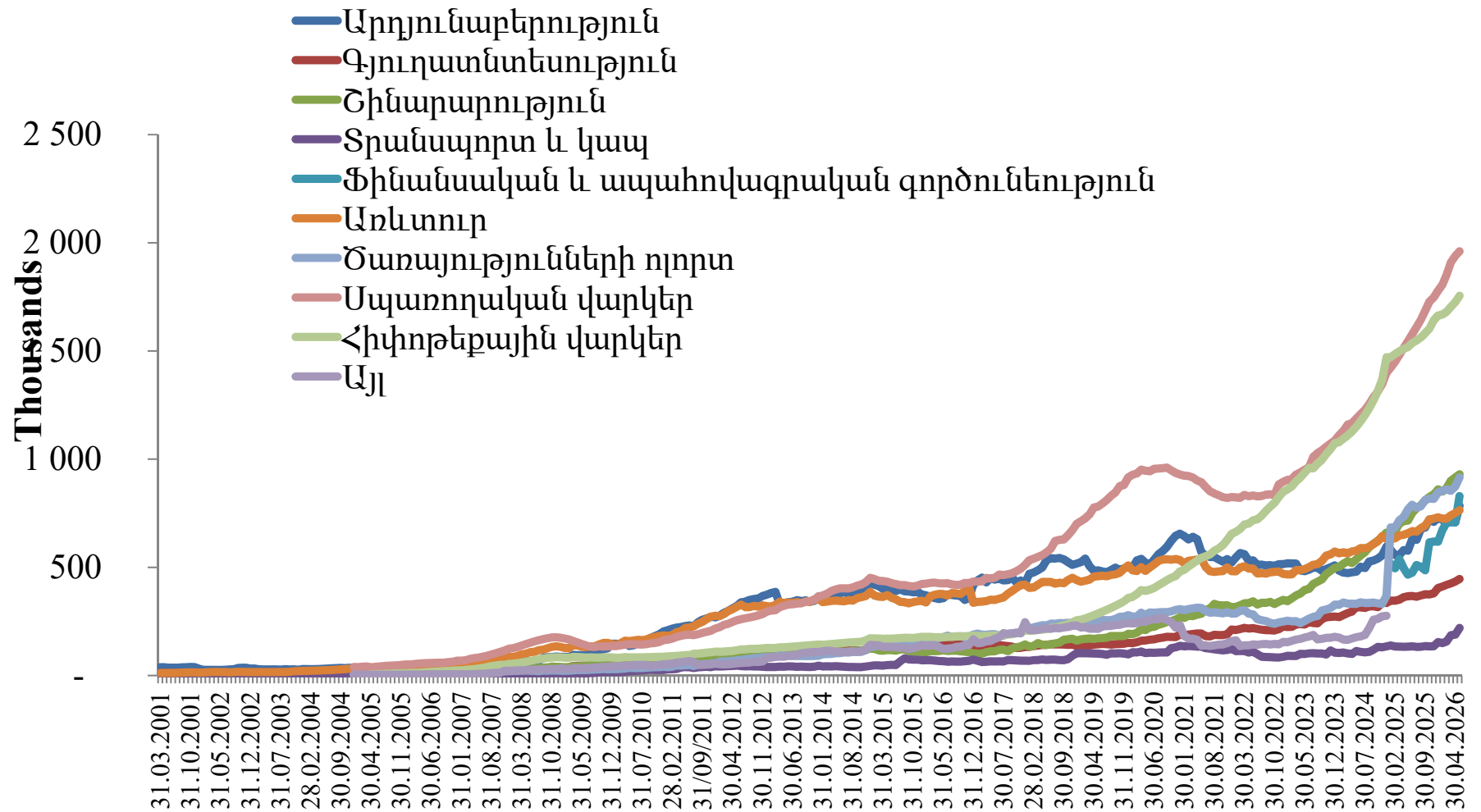
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՉԼՄ-ներում հրապարակված առևտրային բանկերի պաշտոնական հաշվետվությունների տվյալներով

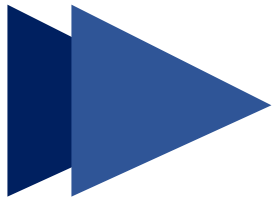

Վարկավորման առանձին ուղղությունների ծավալների անի միատվմները (մլն դր.) 2001-2026

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

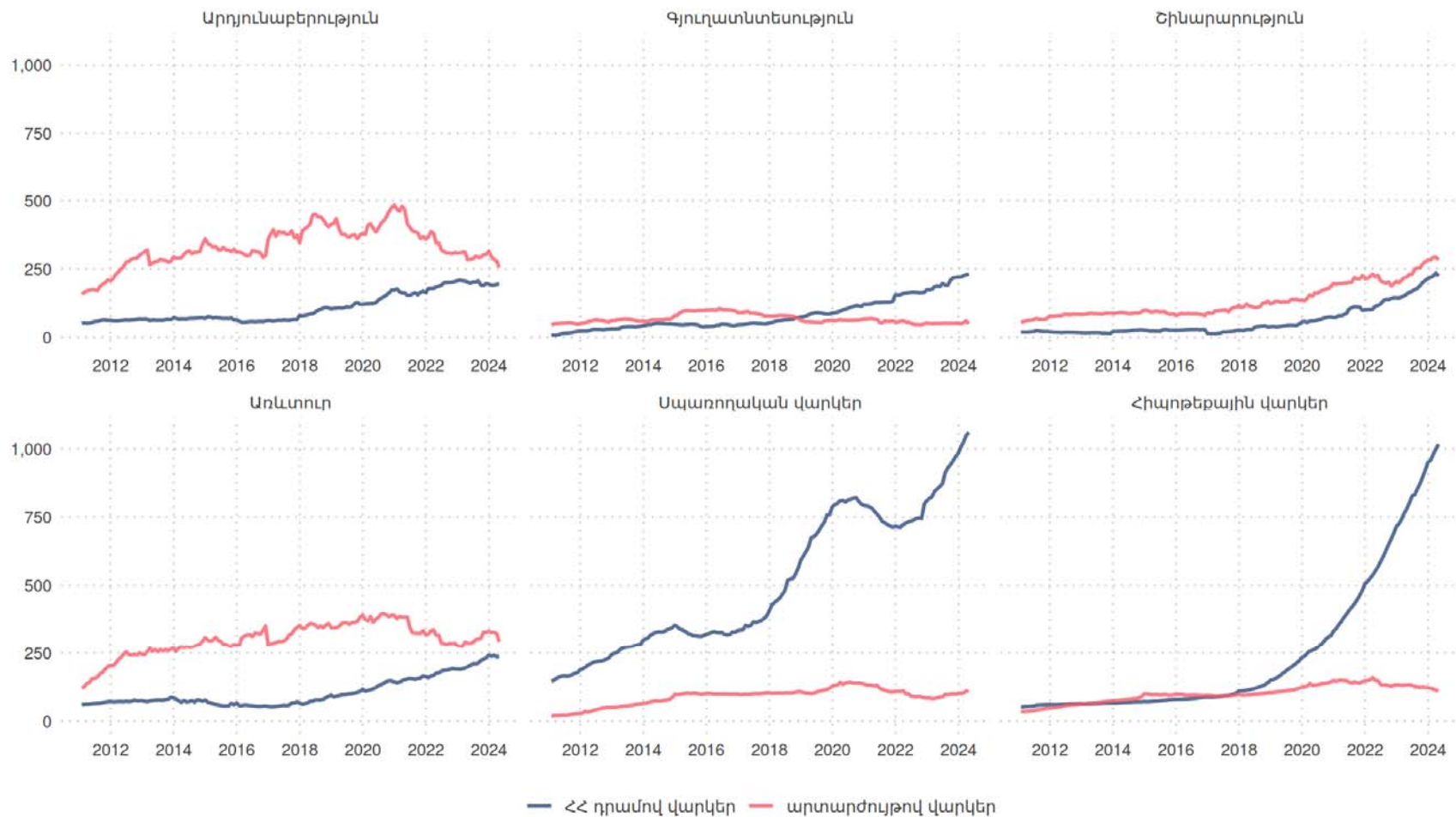

ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից ռեզիդենտներին տրամադրված վարկերը՝ ըստ ոլորտների (մլրդ դր.) 2011-2024

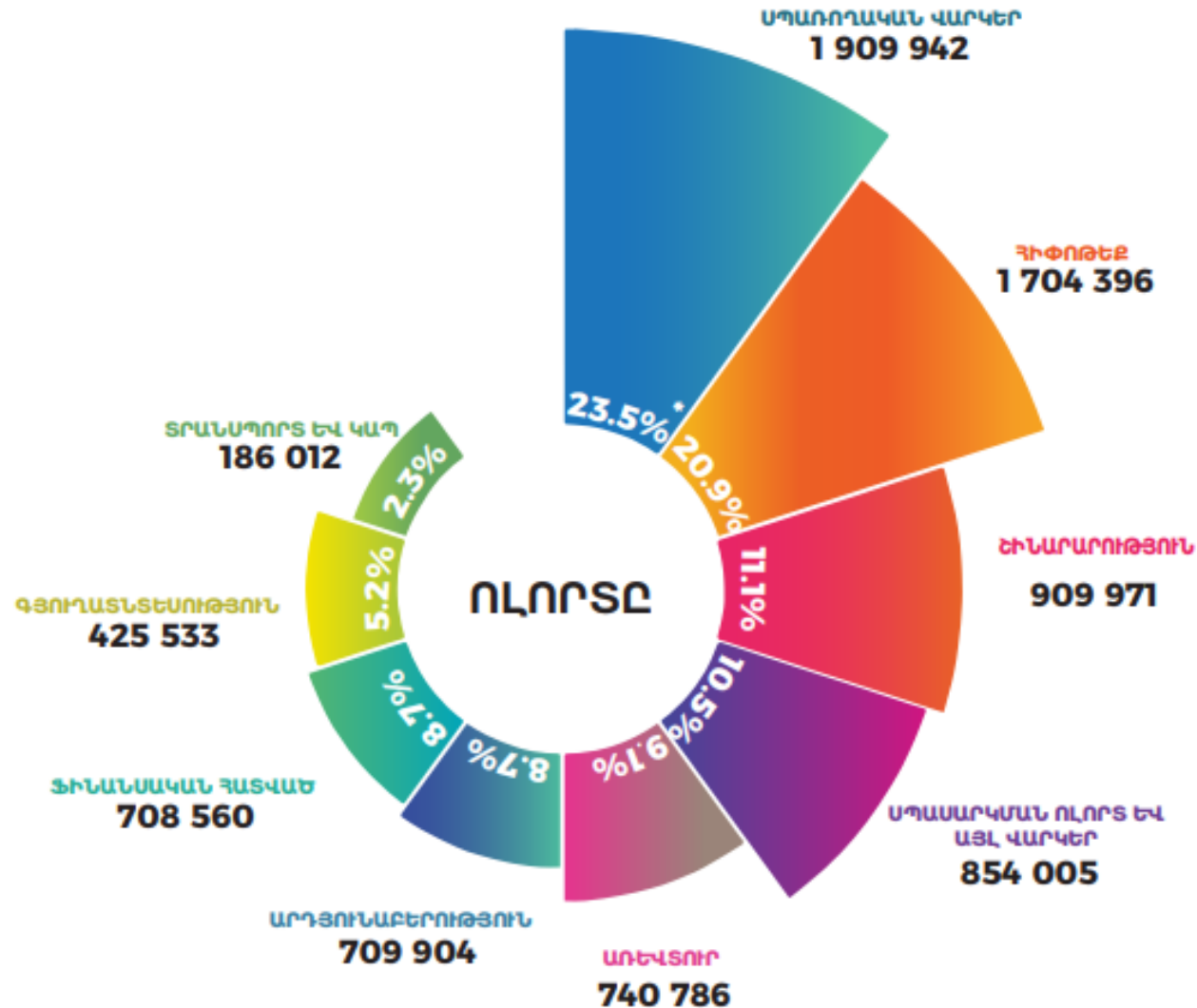
Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_06_07

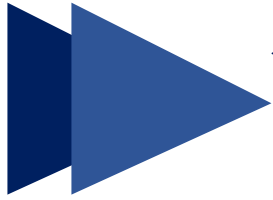
Չի ներառում ֆինանսական և ապահովագրական գործունեությանը մլրդ ՀՀ դրամ

ՎԱՐԿԵՐԻ ԿԱՌՈՒՅՎԱԾՔԸ ԸՍՏ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ ՃՅՈՒՂԵՐԻ 2026 (մլն դր.)

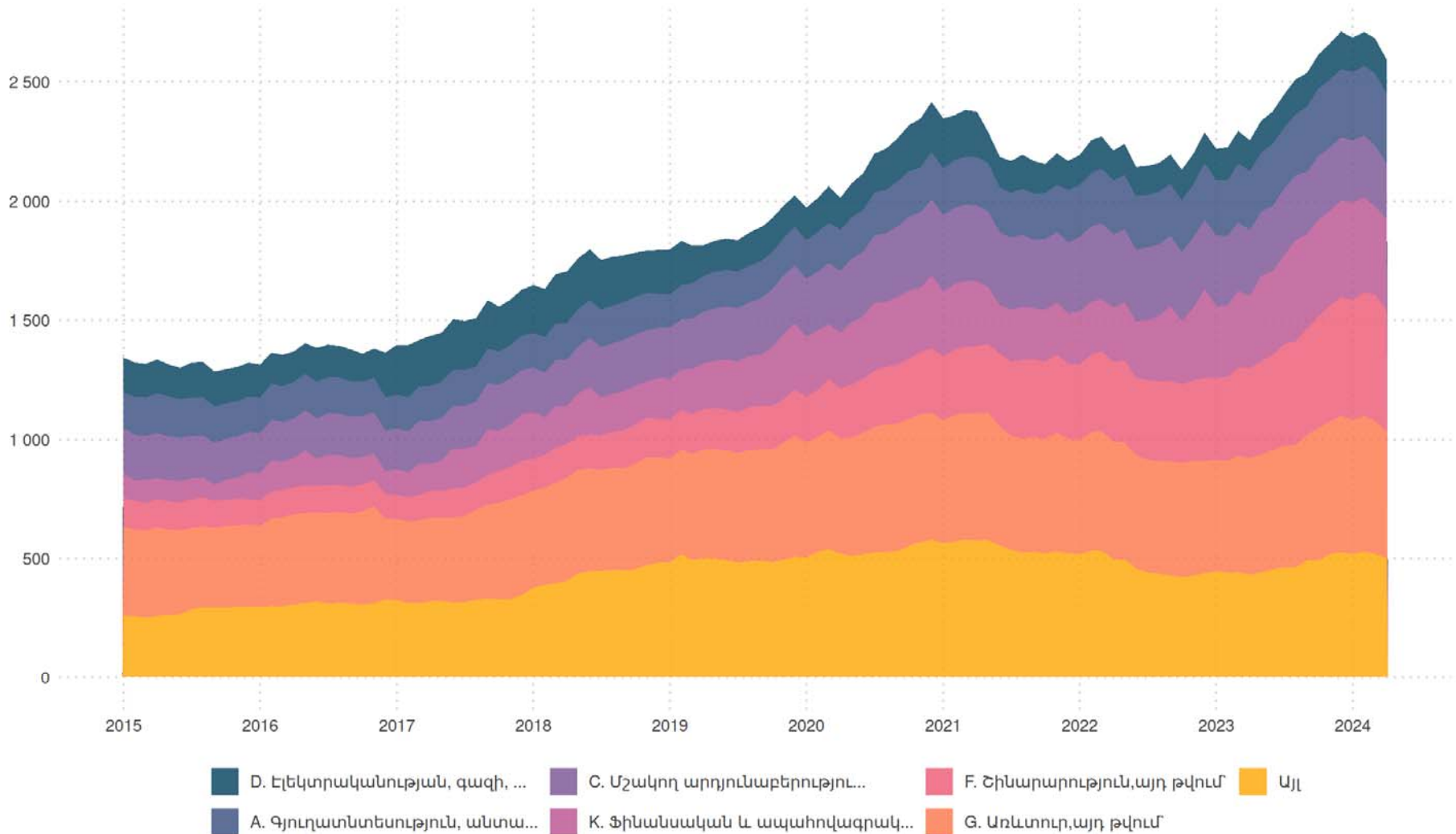
Աղբյուր. https://uba.am/upload/bankain_hamakarg_tverov/2026/Armenian_Banking_System_In_Figures_31.03.2026.pdf

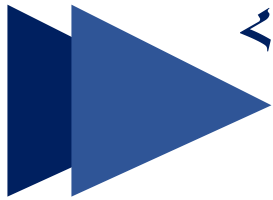

ՀՀ առևտրային բանկերի կողմից տրված վարկերը ըստ ՏԳՏԴ դասակարգի (մլրդ դր.) 2015-2024

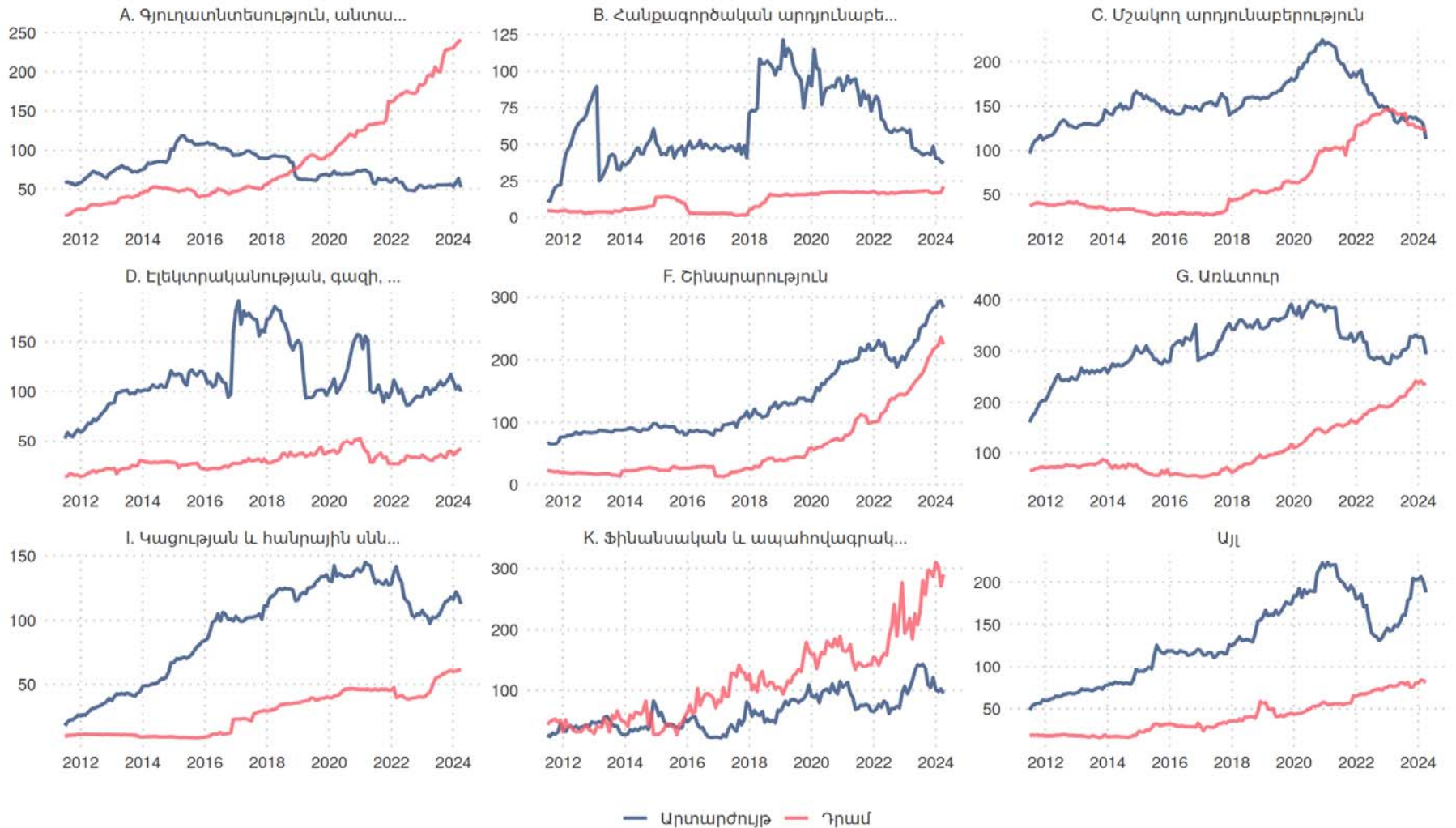
Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_06_07

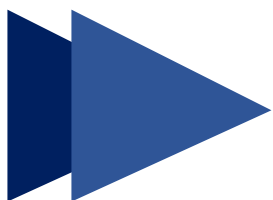

ՀՀ ԱՌԵՎՏՐԱՅԻՆ ԲԱՆԿԵՐԻ Կողմից տրված վարկերը ըստ NACE դասակարգի (մլրդ դր.) 2011-2024 թթ.

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_06_07

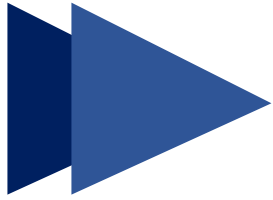

Տոկոսադրույքներ (%), 2026

Աղբյուր. <https://tradingeconomics.com/country-list/interest-rate>

Վարկանիշ	Երկիր	%
1	Turkey	37
2	Argentina	29
3	Russia	14,25
4	Brazil	14,25
5	South Africa	7
6	Mexico	6,5
7	Indonesia	5,75
8	India	5,25
9	Australia	4,25
10	Saudi Arabia	4.5

Երկիր	%
Kazakhstan	17
Uzbekistan	14
Kyrgyzstan	12
Belarus	9,25
Georgia	8,25
Tajikistan	7
Azerbaijan	6,5
Armenia	6,5
China	3
Japan	1
Switzerland	0

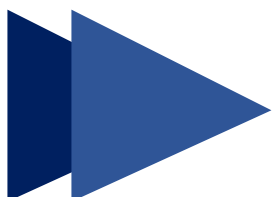

Ավանդների տոկոսադրույքներ, 2026

Աղբյուր. <https://www.deposits.org/world-deposit-rates.html>

Վարկանիշ	Երկիր	%
1	Venezuela	38
2	Turkey	35,5
3	Argentina	21,3
4	Uzbekistan	15
5	Egypt	14,2
6	Russia	13,4
7	Madagascar	12,4
8	Honduras	12,4
9	Mongolia	12
10	Kenya	12

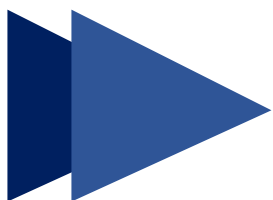
Երկիր	%
Ukraine	9,8
Georgia	9,5
Azerbaijan	9,4
Armenia	5
Moldova	5
Kyrgyzstan	3,7
United Kingdom	3,6
South Korea	2,9
Japan	0,33
Switzerland	0,02
Croatia	0.02

Տարբեր երկրների ԿԲ տոկոսադրույքները 2026

Աղբյուր. <https://www.global-rates.com/interest-rates/central-banks/central-banks.aspx>

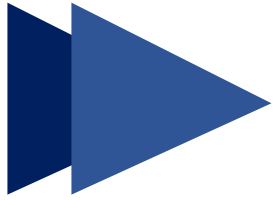
Անվանում	Երկիր	Ընթացիկ դրույք	Վերջին փոփոխության ամսաթիվը	Անվանում	Երկիր	Ընթացիկ դրույք	Վերջին փոփոխության ամսաթիվը
American Central Bank	United States	3.75 %	12.11.2025	Japanese Central Bank	Japan	1.00 %	06-16-2026
Australian Central Bank	Australia	4.35 %	05.06.2026	Mexican Central Bank	Mexico	6.50 %	05.08.2026
Brazilian Central Bank	Brazil	14.25 %	06-18-2026	New Zealand Central Bank	New Zealand	2.25 %	11-26-2025
British Central Bank	Great Britain	3.75 %	12-18-2025	Norwegian Central Bank	Norway	4.25 %	05.07.2026
Canadian Central Bank	Canada	2.25 %	10-29-2025	Polish Central Bank	Poland	3.75 %	03.04.2026
Chilean Central Bank	Chile	4.50 %	12-17-2025	Russian Central Bank	Russia	14.25 %	06-22-2026
Chinese Central Bank	China	3.00 %	05-20-2025	Saudi Arabian Central Bank	Saudi Arabia	4.25 %	12.10.2025
Czech Central Bank	Czech Republic	3.75 %	06-19-2026	South African Central Bank	South Africa	7.00 %	05-28-2026
Danish Central Bank	Denmark	2.00 %	06.11.2026	South Korean Central Bank	South Korea	2.50 %	05-29-2025
European Central Bank	Europe	2.40 %	06.11.2026	Swedish Central Bank	Sweden	1.75 %	09-23-2025
Hungarian Central Bank	Hungary	6.00 %	06-24-2026	Swiss Central Bank	Switzerland	0.00 %	06-19-2025
Indian Central Bank	India	5.25 %	12.05.2025	Turkish Central Bank	Turkey	37.00 %	01-22-2026
Israeli Central Bank	Israel	3.75 %	05-28-2026				

Գնաճը, 2026 (May 2026)

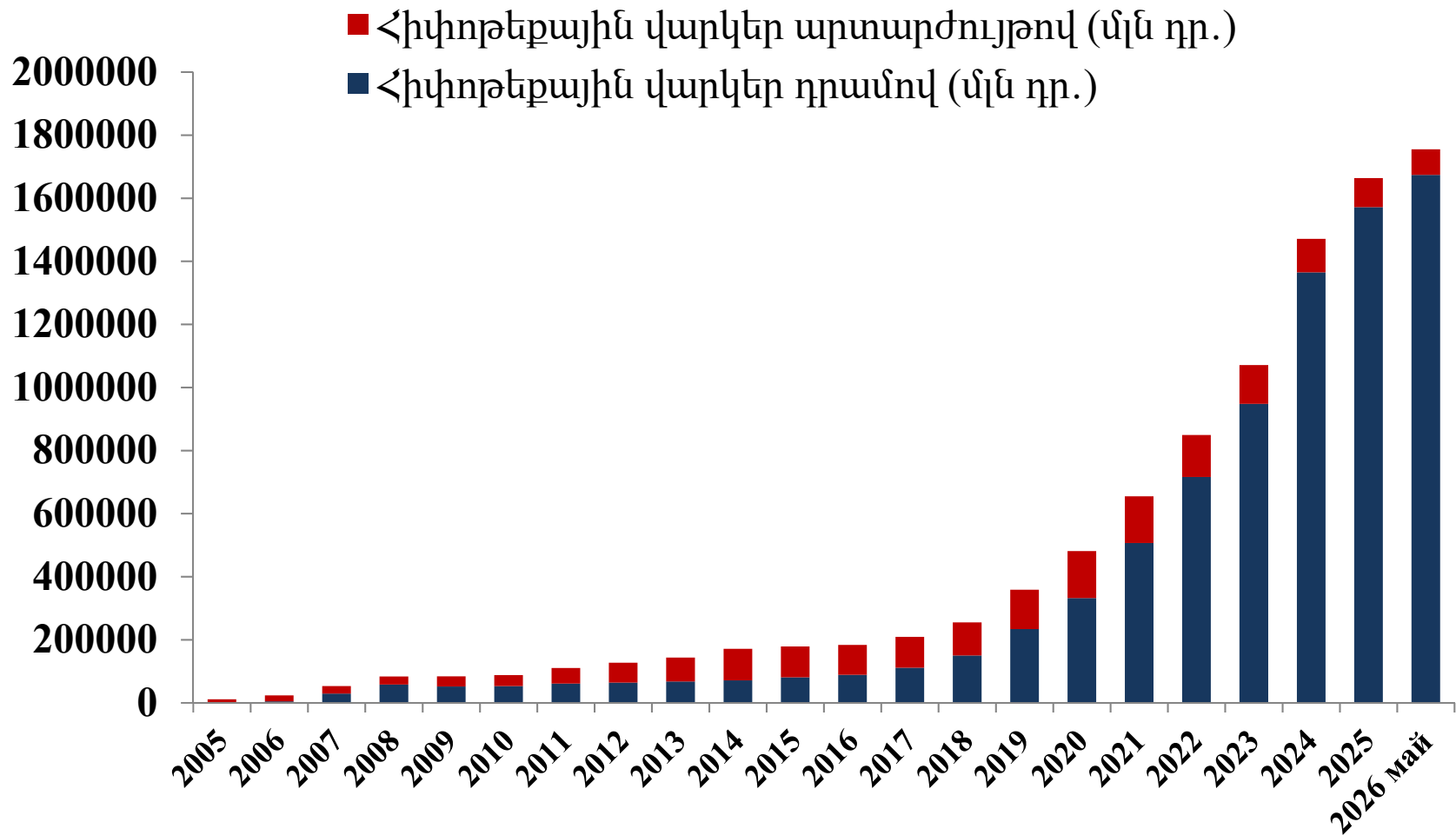
Աղբյուր. <https://www.global-rates.com/economic-indicators/inflation/consumer-prices/cpi/the-netherlands.aspx>

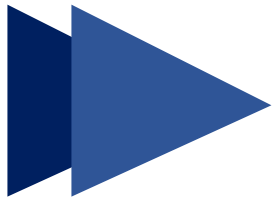
Երկիր	Գնաճը	Երկիր	Գնաճը
Belgium	4,1 %	Italy	3,2 %
Canada	3,2 %	Japan	1,5 %
China	1,2 %	Netherlands	3,5 %
Czech Rep.	2,1%	Norway	3,1 %
Denmark	1,9 %	Poland	2,4 %
Estonia	3,7 %	Russia	9,9 %
Finland	2,1 %	South Korea	3,1%
France	2,4 %	Spain	3,3 %
Germany	2,6 %	Sweden	0,8 %
Greece	5,2 %	Switzerland	0,6 %
India	4,5 %	Turkey	32,6 %
Ireland	3,6 %	United Kingdom	2,9 %
Israel	1,9 %	USA	4,3 %

Արտարժույթով և AMD-ով հիփոթեքային վարկավորում, 2005-2026 թթ.

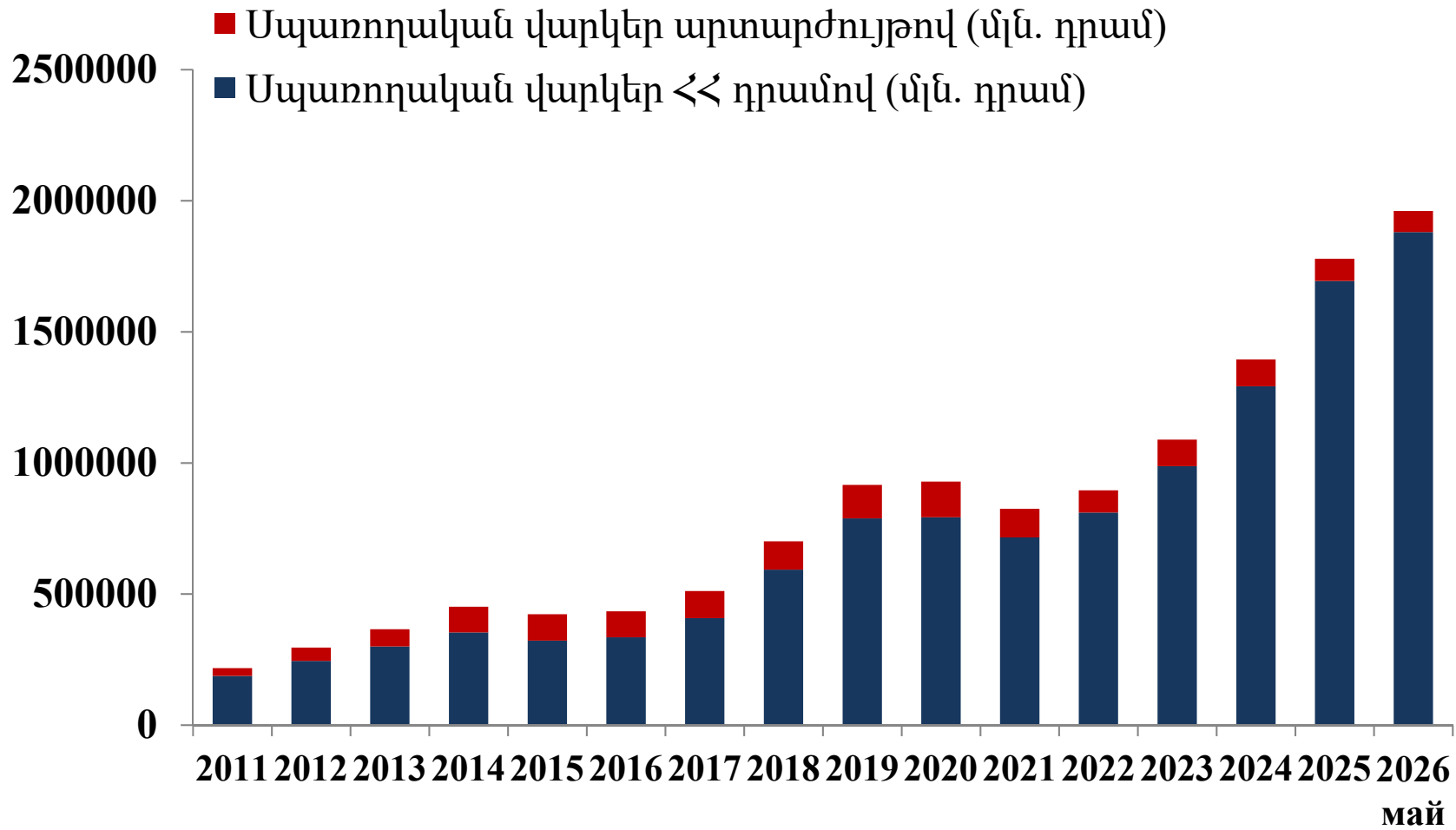
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

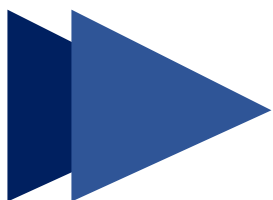

Արտարժույթով և AMD-ով սպառողական վարկավորում, 2011-2026 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

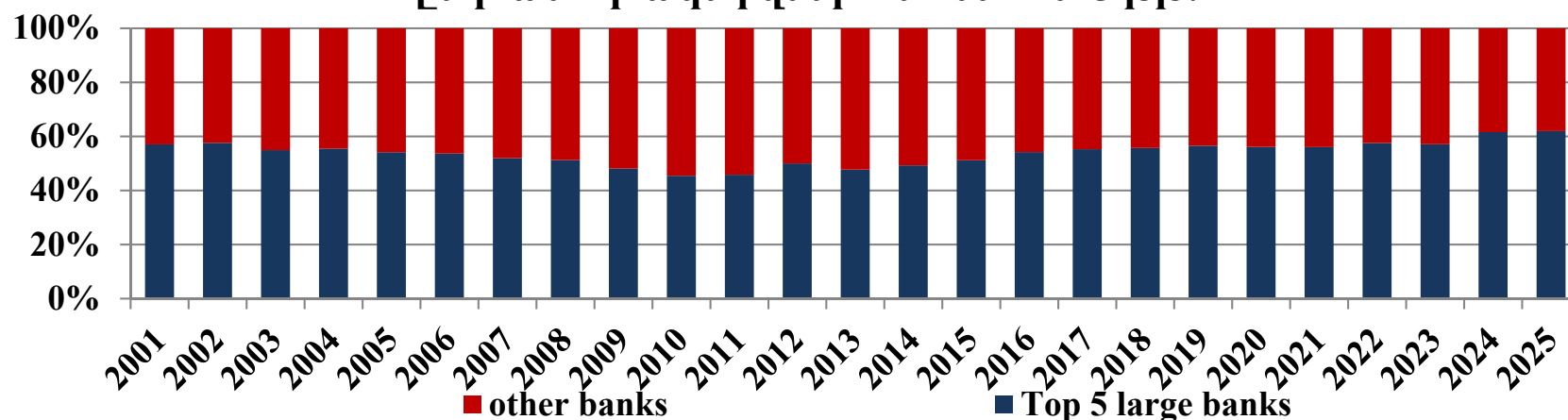

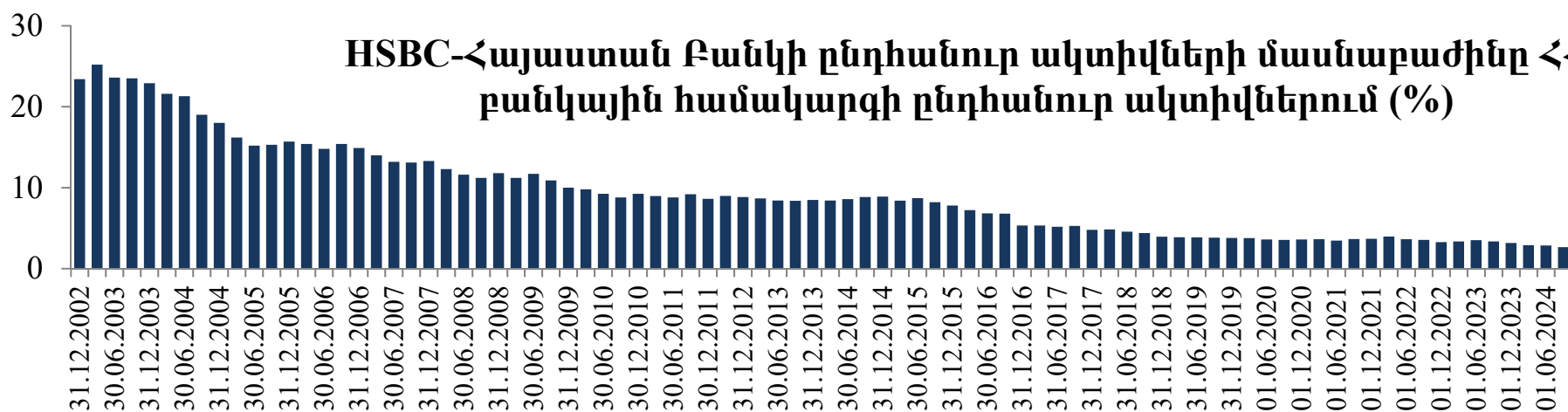
5 խոշորագույն բանկերի մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներում 2001-2025 թթ.

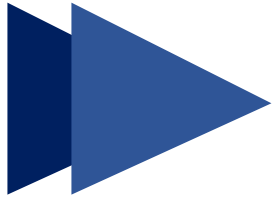
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

5 ամենախոշոր բանկերի մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներում 2001-2025 թթ.

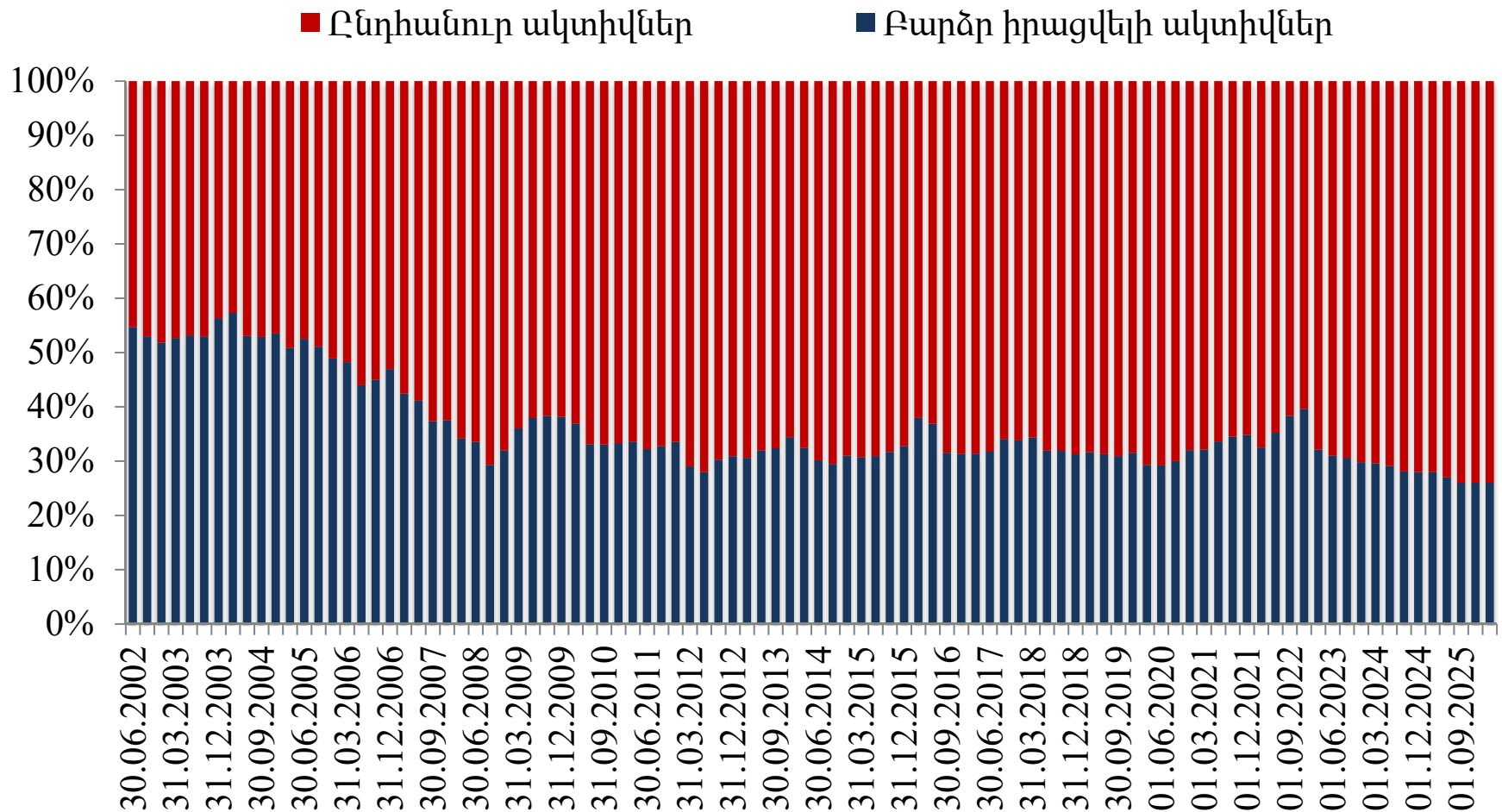
HSBC-Հայաստան Բանկի ընդհանուր ակտիվների մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներում (%)

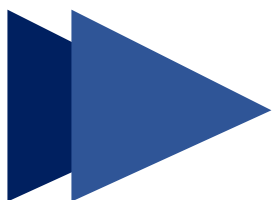

Բարձր իրացվելի ակտիվների մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվներում 2001-2026 թթ.

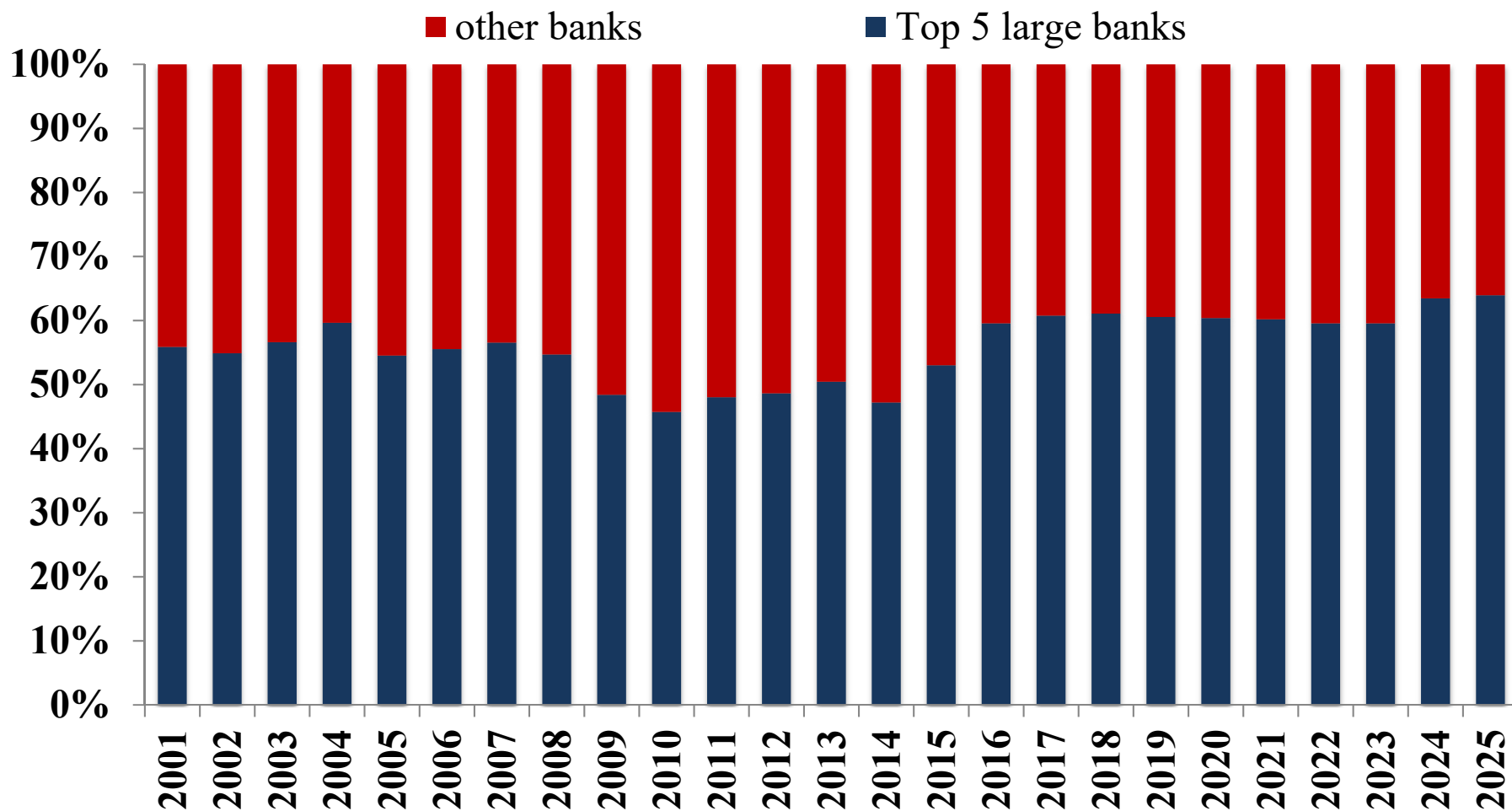
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

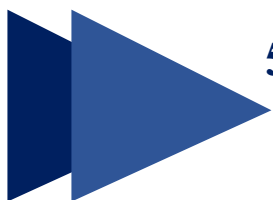

5 խոշորագույն բանկերի մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի վարկային ներդրումների ընդհանուր ծավալում 2001-2025 թթ.

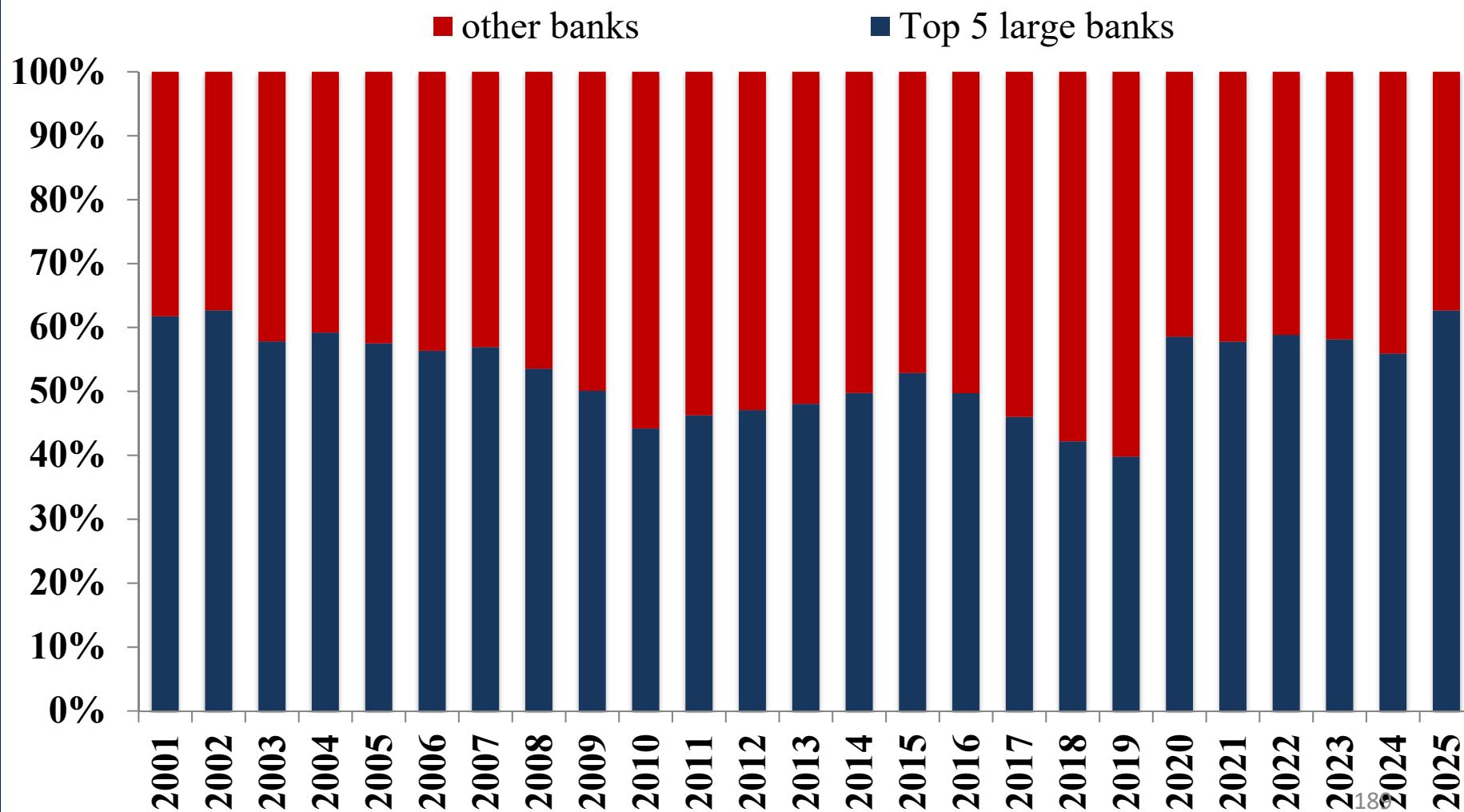
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

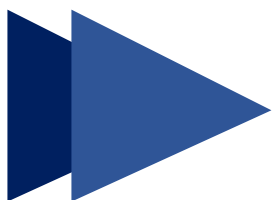

5 խոշորագույն բանկերի մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորություններում 2001-2025 թթ.

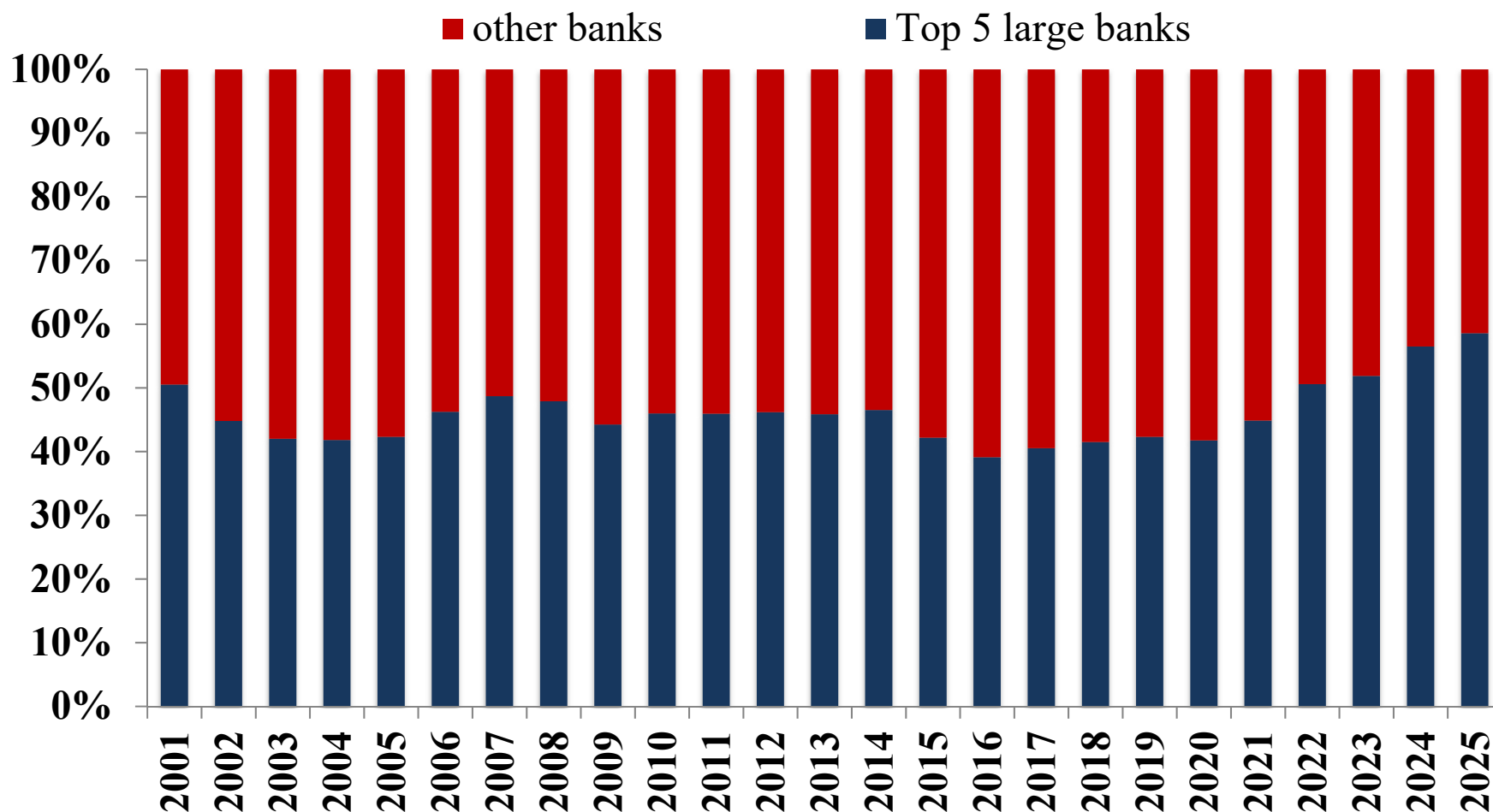
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

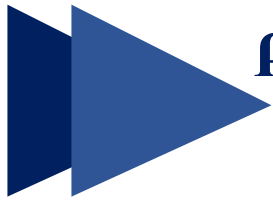

5 խոշորագույն բանկերի մասնաբաժինը ՀՀ բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալում 2001-2025 թթ.

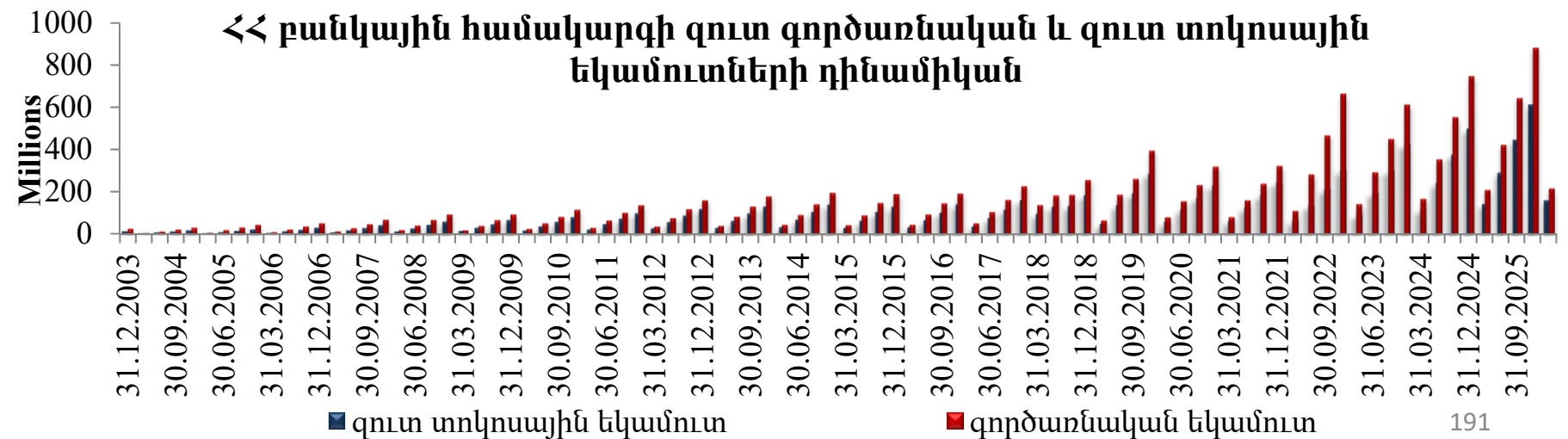
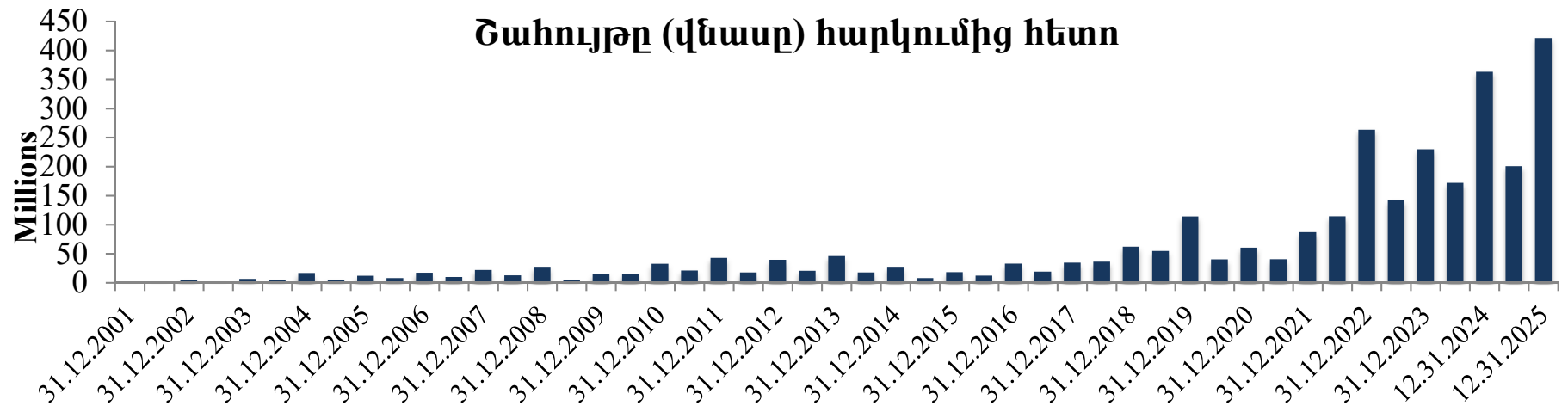
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

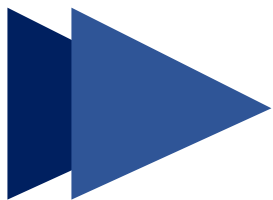

Բանկային համակարգի եկամուտները և շահույթը, 2002-2026 թթ.

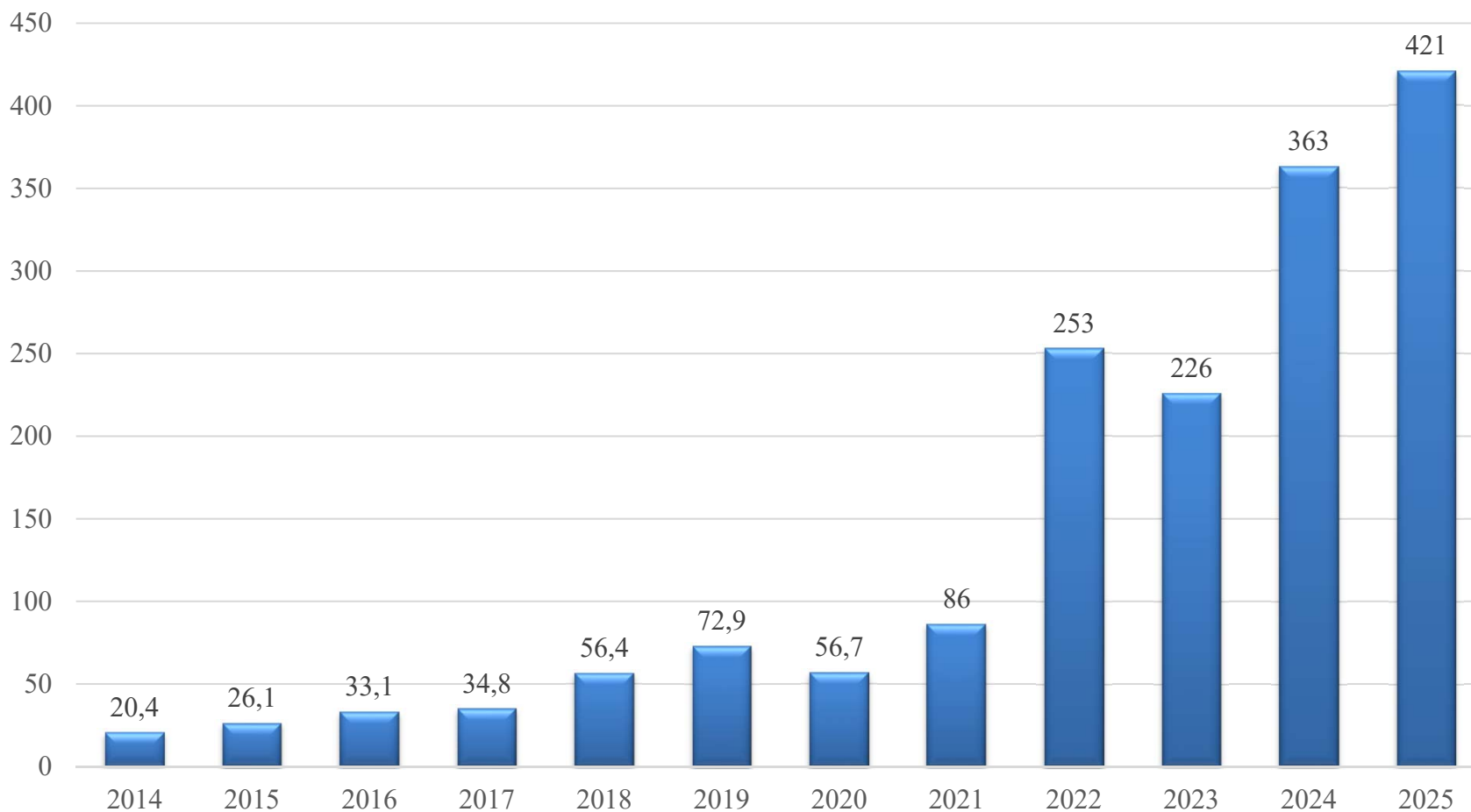
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

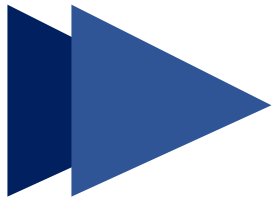

Բանկային համակարգի շահույթը, (մլրդ դր.) 2014-2025 թթ.

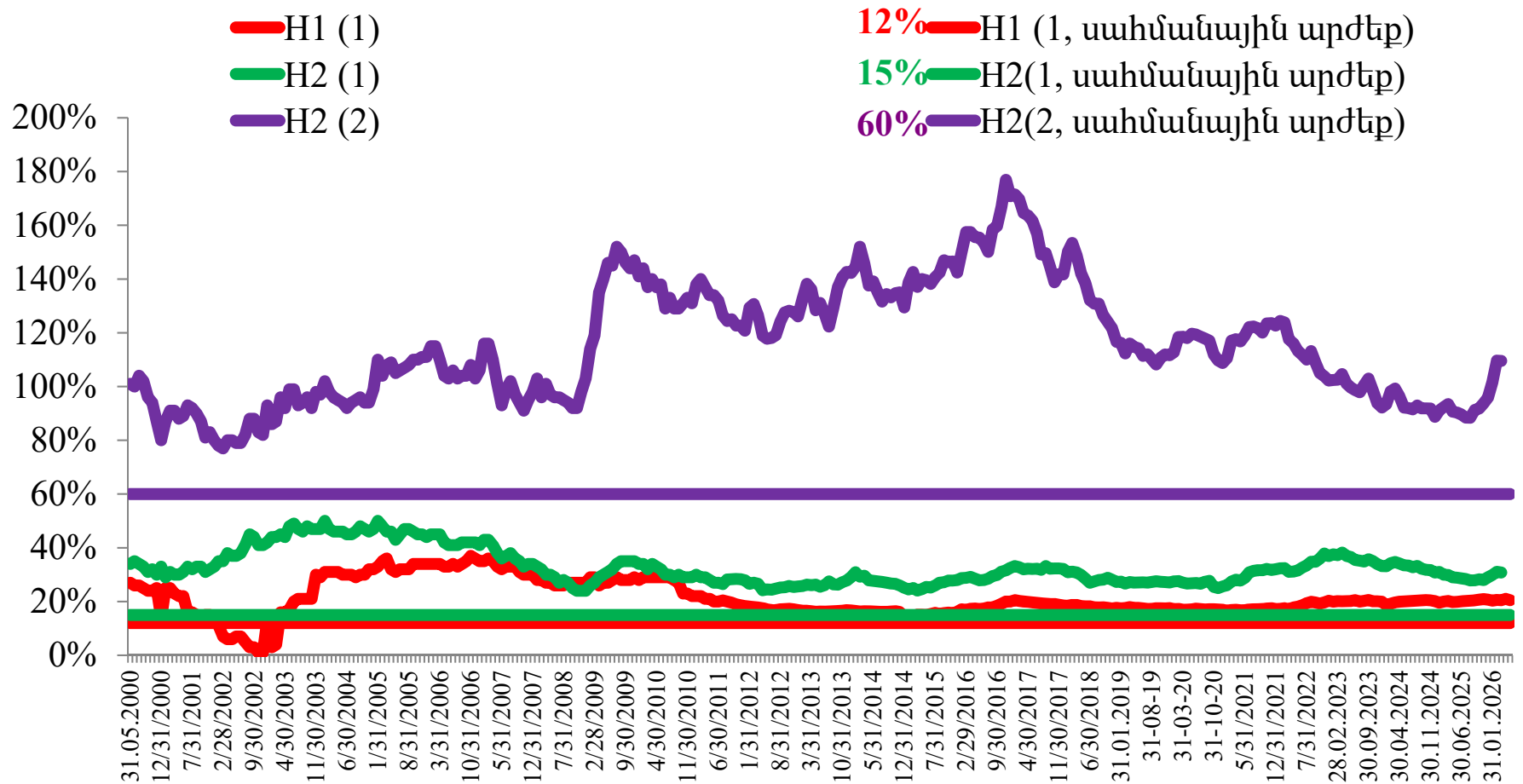
Աղբյուր. https://uba.am/upload/bankain_hamakarg_tverov/2024/Armenian_Banking_System_In_Figures_31.12.2024.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAR10-XiQXIydaqLtE-ijAdO4c1IbSuEnC93NkFzIM9UJLazxR5izIeOIft1UJ_aem_e7SZduAoEo0IBZBPvHEI.XO

Նորմատիվային ցուցանիշներ(%) 2000-2026 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am և բանկերի թերթային հաշվետվություններ

ՀՀ բանկային համակարգի ROA (շահույթ հարկումից հետո/ընդհանուր ակտիվներ), 2024-2025 թթ.

Բանկեր	31.12.2024	Բանկեր	31.12.2025
ЗАО "Ардшинбанк"	5,75	ЗАО "Инекобанк"	11,91
ЗАО "Банк Меллат"	5,12	ЗАО "FastBank"	11,50
ЗАО "Инекобанк"	3,77	ЗАО "АмериаБанк"	10,38
ЗАО "ID Банк"	3,74	ЗАО "Эвокабанк"	9,28
ЗАО "АмериаБанк"	3,19	ЗАО "Ардшинбанк"	8,86
ЗАО "АСВА-Кредит агриколь банк"	3,02	ЗАО "АСВА-Кредит агриколь банк"	8,35
ОАО "Юнибанк"	2,99	ЗАО "БиблосБанк Армения"	7,31
ОАО "Арарат Банк"	2,99	ОАО "Юнибанк"	7,25
ЗАО "Конверсбанк"	2,71	ЗАО "ID Банк"	5,37
ЗАО "Эвокабанк"	2,65	ОАО "Армэкономбанк"	4,99
ЗАО "ВТБ-Армения банк"	2,59	ЗАО "ВТБ-Армения банк"	3,92
ЗАО "Армсвисбанк"	2,21	ЗАО "Армсвисбанк"	2,71
ЗАО "Арцахбанк"	1,97	ЗАО "Арцахбанк"	2,66
ЗАО "FastBank"	1,80	ЗАО "АМИО банк"	1,99
ОАО "Армэкономбанк"	1,71	ЗАО "Банк Меллат"	1,22
ЗАО "БиблосБанк Армения"	1,02	ОАО "Арарат Банк"	-0,04
ЗАО "АМИО банк"	0,32	ЗАО "Конверсбанк"	-0,29

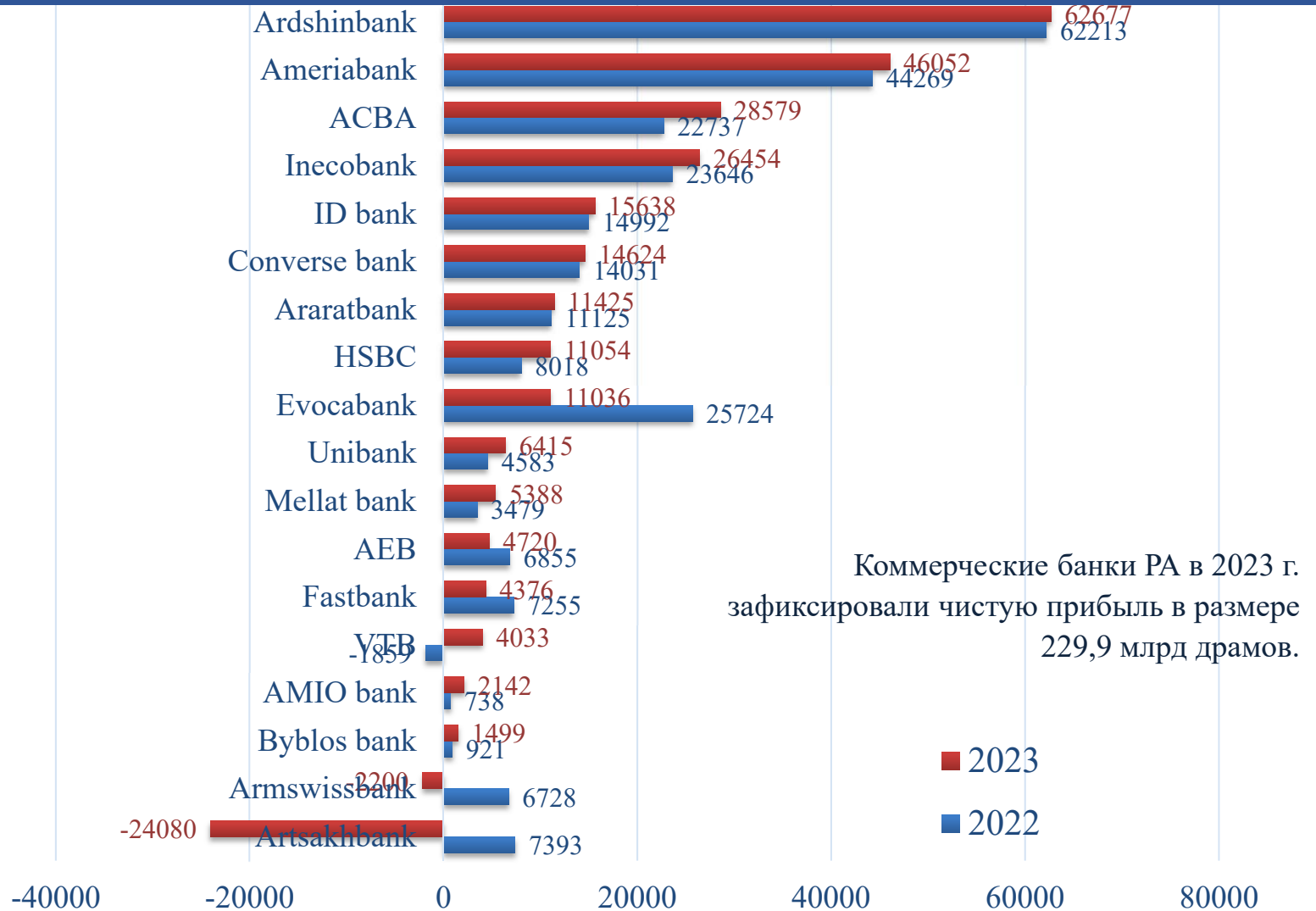
ՀՀ բանկային համակարգի ROE (շահույթ հարկումից հետո/ընդհանուր կապիտալ), 2024-2025 թթ.

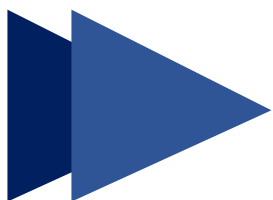
Բանկեր	31.12.2024	Բանկեր	31.12.2025
ЗАО "Арджинбанк"	41,10	ЗАО "FastBank"	12,10
ЗАО "Инекобанк"	28,20	ЗАО "Армсвисбанк"	11,86
ЗАО "АмериаБанк"	23,42	ЗАО "Арджинбанк"	10,09
ОАО "Юнибанк"	22,03	ЗАО "АмериаБанк"	9,47
ЗАО "ID Банк"	20,25	ОАО "Юнибанк"	9,04
ОАО "Арарат Банк"	17,93	ЗАО "Конверсбанк"	7,77
ЗАО "Конверсбанк"	17,52	ЗАО "Инекобанк"	6,99
ЗАО "АСВА-Кредит агриколь банк"	17,39	ЗАО "АСВА-Кредит агриколь банк"	6,19
ЗАО "Эвокабанк"	17,35	ЗАО "ВТБ-Армения банк"	5,17
ЗАО "Армсвисбанк"	14,23	ЗАО "ID Банк"	4,99
ОАО "Армэкономбанк"	11,65	ЗАО "Эвокабанк"	4,53
ЗАО "Банк Меллат"	10,47	ОАО "Армэкономбанк"	4,50
ЗАО "ВТБ-Армения банк"	10,32	ЗАО "Банк Меллат"	3,93
ЗАО "Арцахбанк"	9,48	ОАО "Арарат Банк"	3,35
ЗАО "FastBank"	7,19	ЗАО "АМИО банк"	3,13
ЗАО "БиблосБанк Армения"	3,87	ЗАО "БиблосБанк Армения"	2,26
ЗАО "АМИО банк"	1,78	ЗАО "Арцахбанк"	1,85

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից առևտրային բանկերի պաշտոնական և հաշվետվությունների տվյալներով՝ հրապարակված ՉԼՄ-ներում

ՀՀ առևտրային բանկերի զուտ շահույթը 2022-2023 թթ.

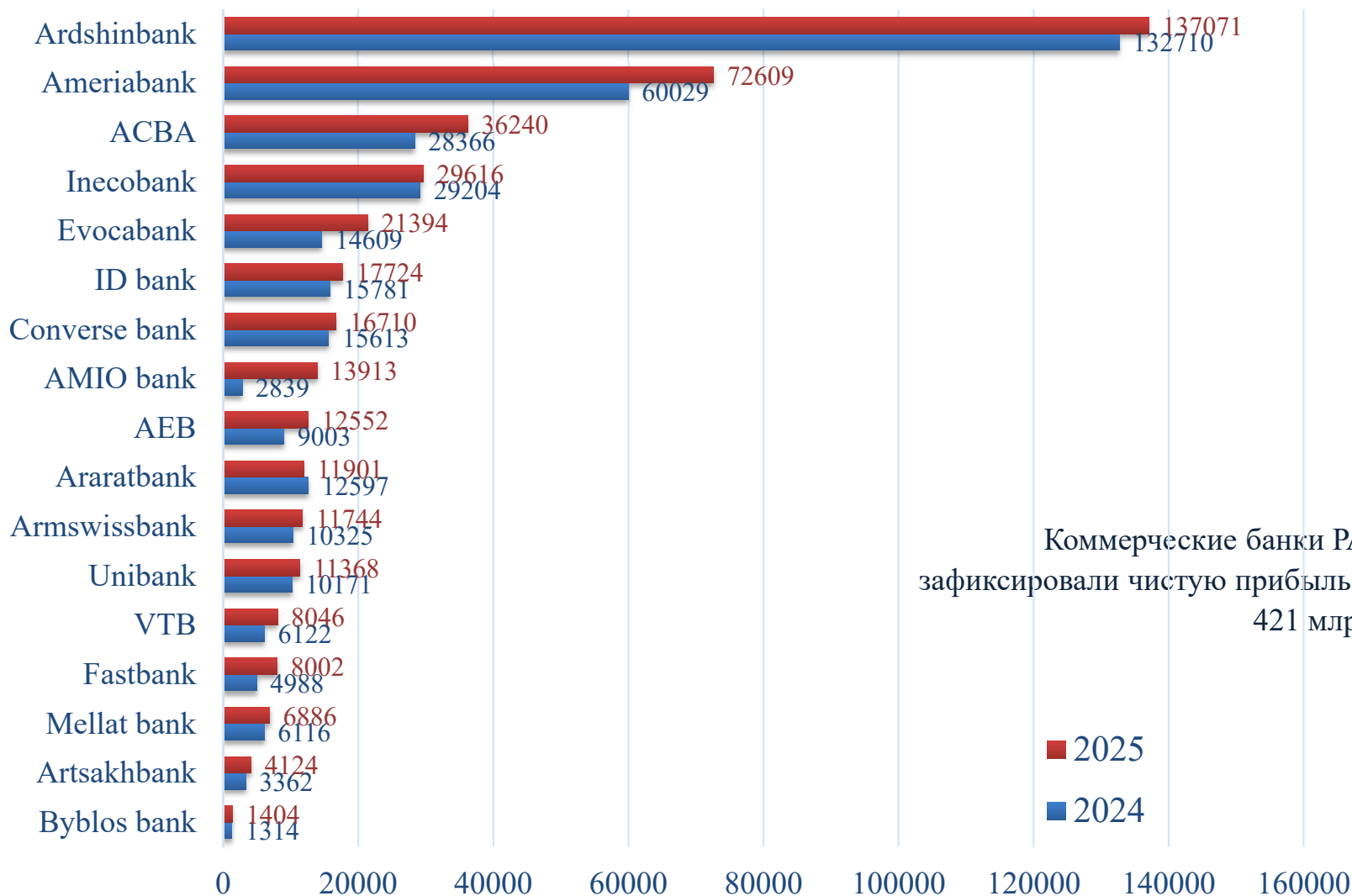
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից առևտրային բանկերի պաշտոնական հաշվետվությունների տվյալներով՝ հրապարակված ՉԼՄ-ներում

ՀՀ առևտրային բանկերի զուտ շահույթը 2024-2025 թթ.

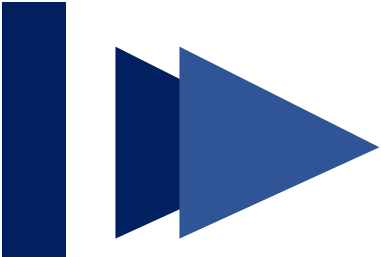
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից առևտրային բանկերի պաշտոնական հաշվետվությունների տվյալներով՝ հրապարակված ՉԼՄ-ներում

Коммерческие банки РА в 2025 г.
зафиксировали чистую прибыль в размере
421 млрд драмов.

■ 2025

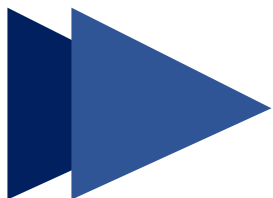
■ 2024

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

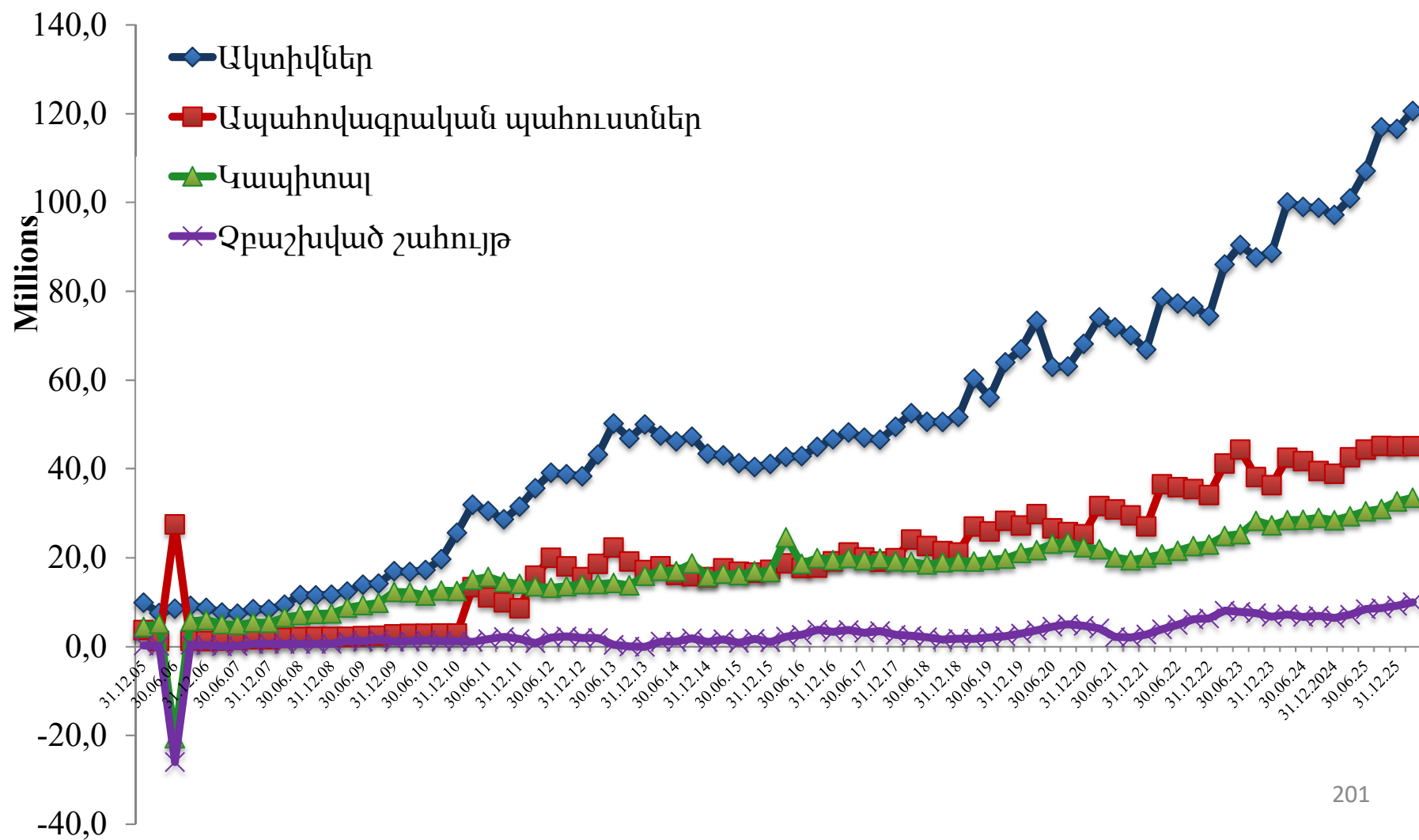

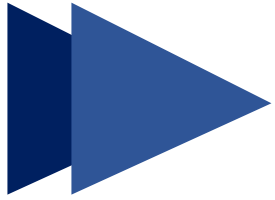
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

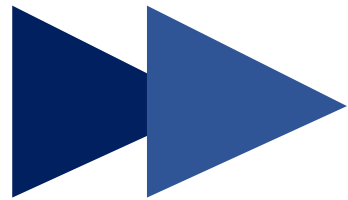
Ապահովագրական շուկայի ցուցանիշները (հազ. դրամ), 2000-2026 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am և բանկերի թերթային հաշվետվություններ

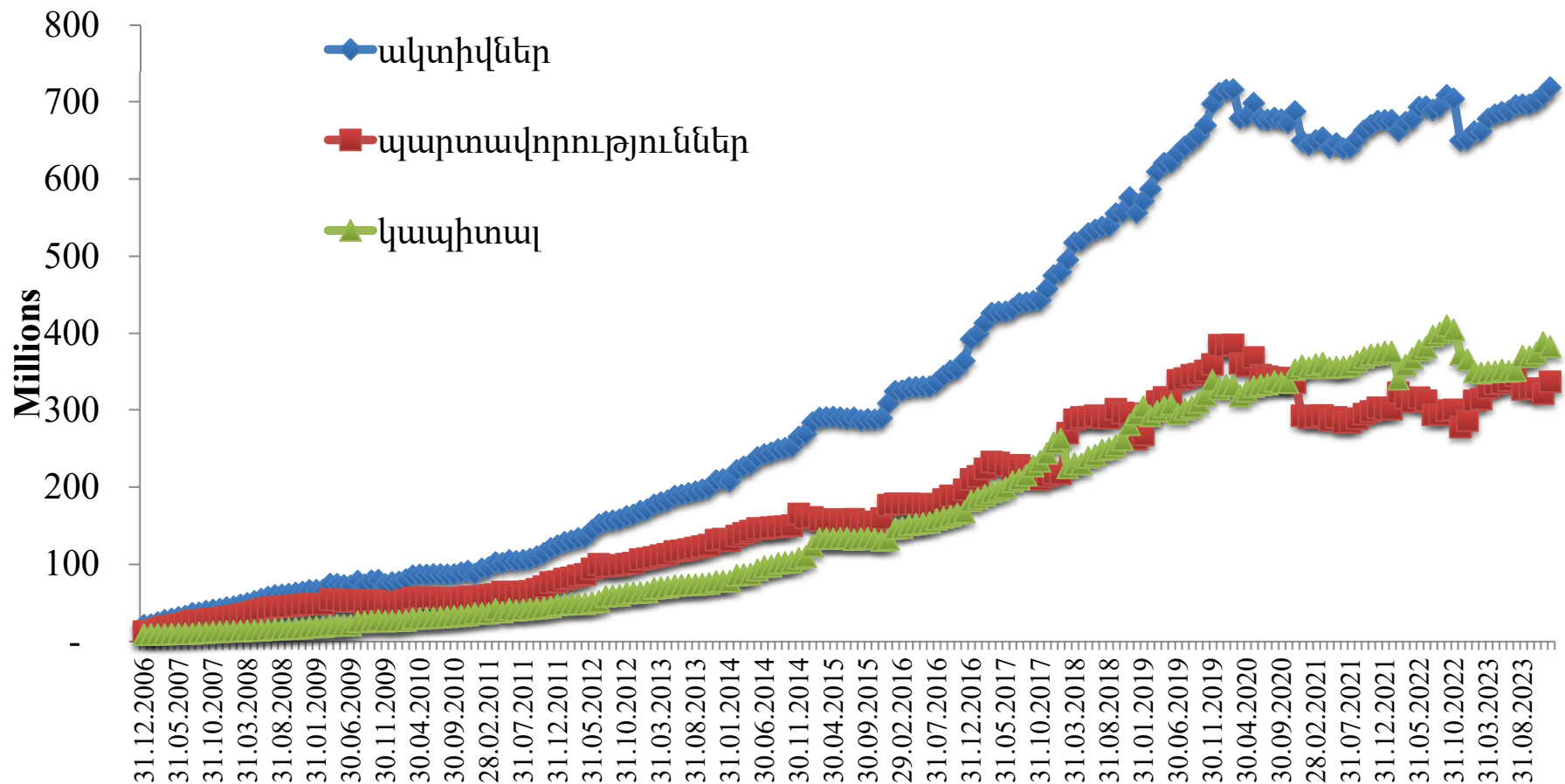
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՎԱՐԿԱՅԻՆ

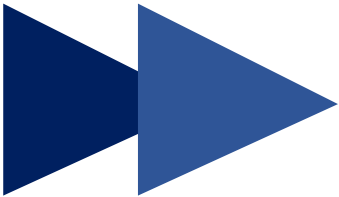
ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Վարկային կազմակերպությունների ցուցանիշները (հազ. դրամ), 2005-2026 թթ.

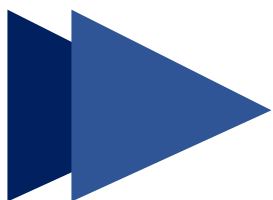

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

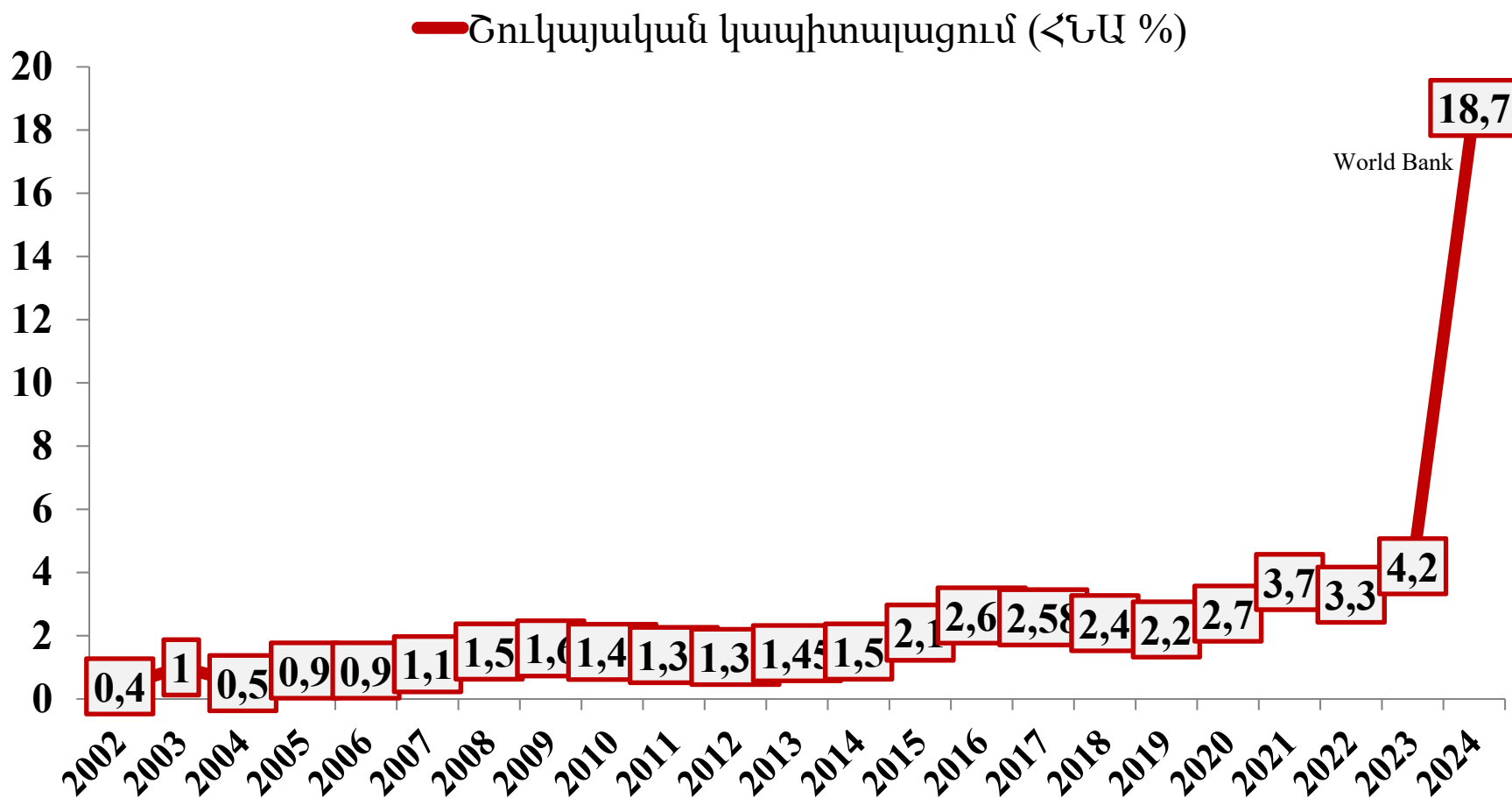

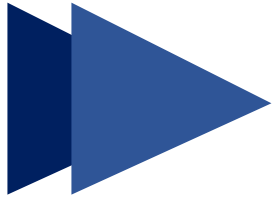
ՖՈՆԴԱՅԻՆ ԲՈՐՍԱ

Շուկայական կապիտալացումը Հայաստանում, 2002-2024 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից Հայաստանի Փոնդային Բորսայի տվյալներով, www.nasdaqomx.am

Հայկական Փոնդային բորսայի (AMX) կապիտալացում 2025 թ.

Աղբյուր. <https://amx.am>

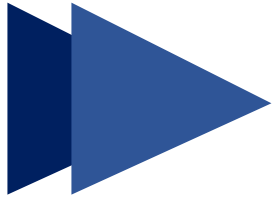
Հայկական Փոնդային բորսայի (AMX) կապիտալացումն ըստ դիրքի

- 2025 թ.՝ 668 մլրդ դոլար:
- 34 - թողարկողների քանակ
- 206 - ցուցակված և առևտրին թույլատրված արժեթղթերի քանակ
- 630,6 մլրդ դրամ - կորպորատիվ պարտատոմսերի ընդհանուր շուկայական ծավալ

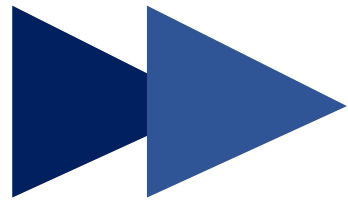
2024 թ.

- 6.6 տրլն դրամ՝ արժեթղթերի ընդհանուր անվանական արժեքը բոլոր հաշիվներում
- 4,1 տրլն դրամ՝ ընդհանուր շուկայական արժեք
- 439.3 մլրդ դրամ՝ Փոնդային շուկայի կապիտալացում
- 768,7 մլրդ դրամ՝ կորպորատիվ պարտատոմսերի շուկայական արժեք
- 2,9 տրլն դրամ՝ պետական պարտատոմսերի շուկայական արժեք

Ամեն տարի կա առնվազն մեկ IPO, իսկ բորսայում ցուցակված ընկերությունների թիվը այժմ հասել է 13-ի:

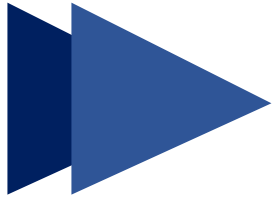

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ԿԵՆՍԱԹՈՇԱԿԱՅԻՆ

ՖՈՆԴԵՐ

**ՀՀ պարտադիր կուտակային ապահովագրության
կենսաթոշակային ֆոնդերի ակտիվների կառուցվածքը
30.05.2026 թ. դրությամբ (ընդհանուր ակտիվների %-ներ)**

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ, <https://www.cba.am/am/SitePages/statfinorg.aspx>

	հազ. AMD	% - ընդհանուր ակտիվների
Ակտիվներ USD-ով	599 268 317	37,5
Ակտիվներ AMD-ով	997 196 817	62,5
Ընդամենը:	1 596 465 134	100,0
ՀՀ պետական պարտատոմսեր	524 606 137	32,9
դրամական ակտիվներ և ավանդներ	398 510 767	24,9
բաժնետոմսեր	552 122 041	34,6
այլ ակտիվներ	121 226 188	7,6

Top 10 Economies Old-Age Dependency

Աղբյուր. https://www.voroniapp.com/demographics/World-is-ageing-Is-there-a-dependency-crisis-794?fbclid=IwY2xjawE6j0dleHRuA2FlbQIxMQABHSpzZi-n-BvOxsiL-UJb7fvQ3eORVpKn_6GKLu4gGhKocEiaS6yaSRbHUA_aem_REdJgyZxXftQPwKTNGS3lw#home

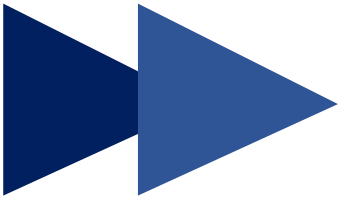

	Brazil	Canada	China	France	Germany	India	Italy	Japan	UK	USA
1950	6,5	14	8,5	19,5	16,2	6,4	14,3	9,9	17,9	14,2
2023	17,1	33,4	20	38,4	41,4	11,6	40,9	54,5	34,2	31,3
2050F	39,5	44,9	47,5	54,5	58,1	22,5	74,4	80,7	47,1	40,4

number of individuals aged 65+
100 people of working age (20-64)

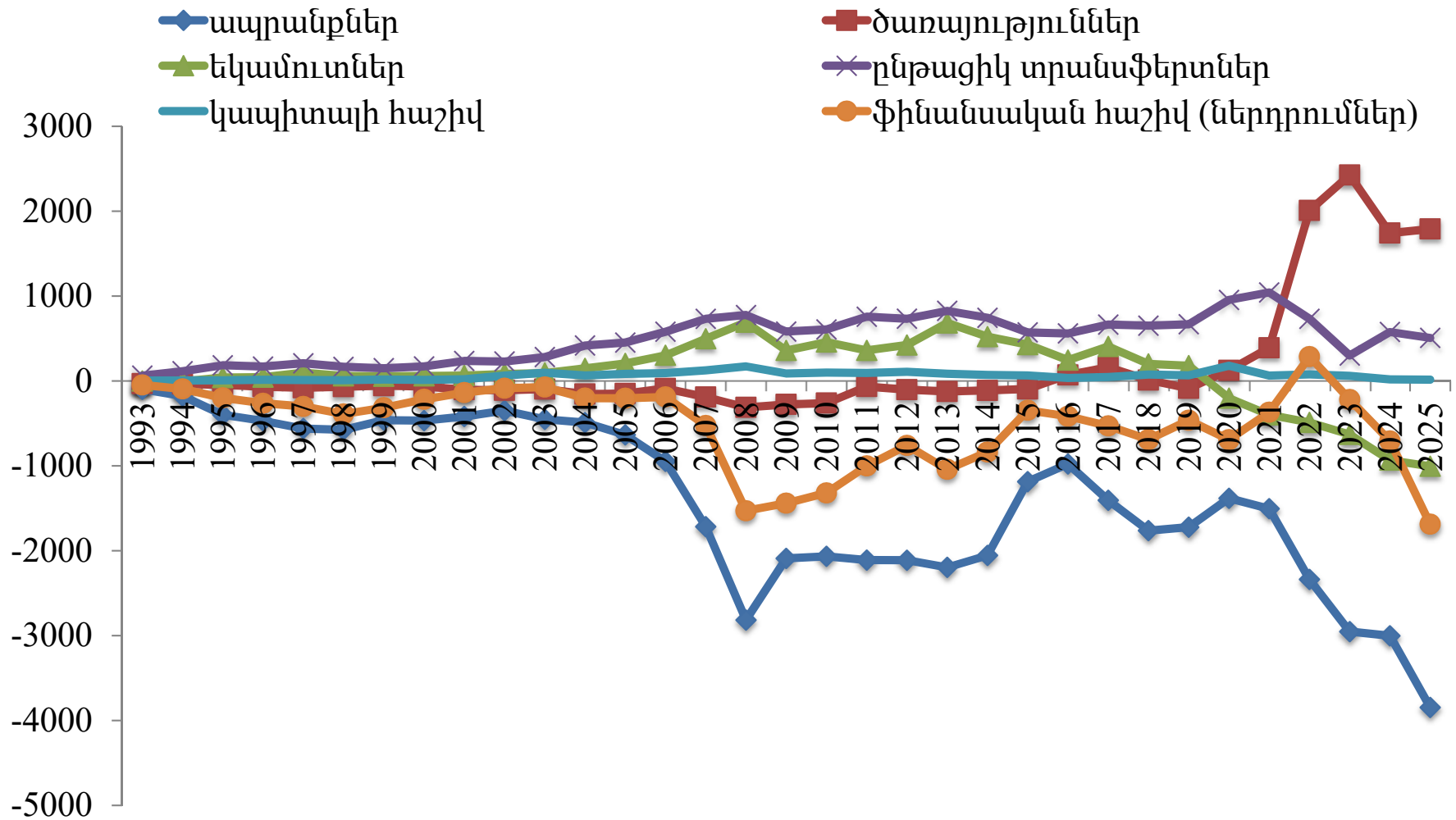
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

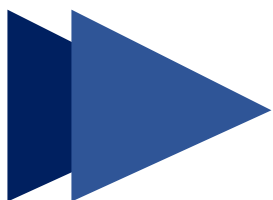

**ԴՐԱՄԱՎԱՐԿԱՅԻՆ
ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ**

ՀՀ վճարային հաշվեկշիռը և դրա կառուցվածքը 1993-2025 թթ.

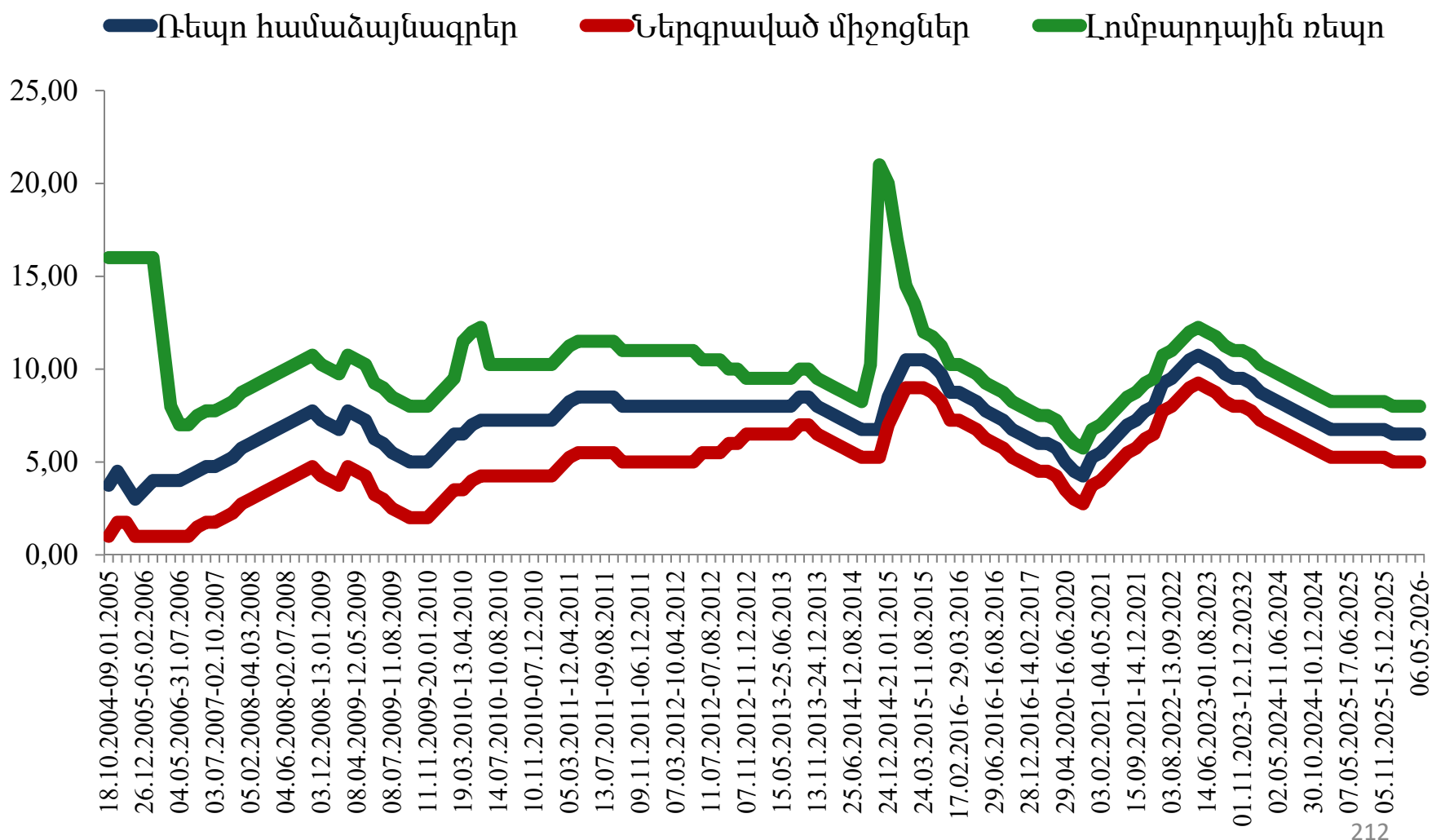
Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

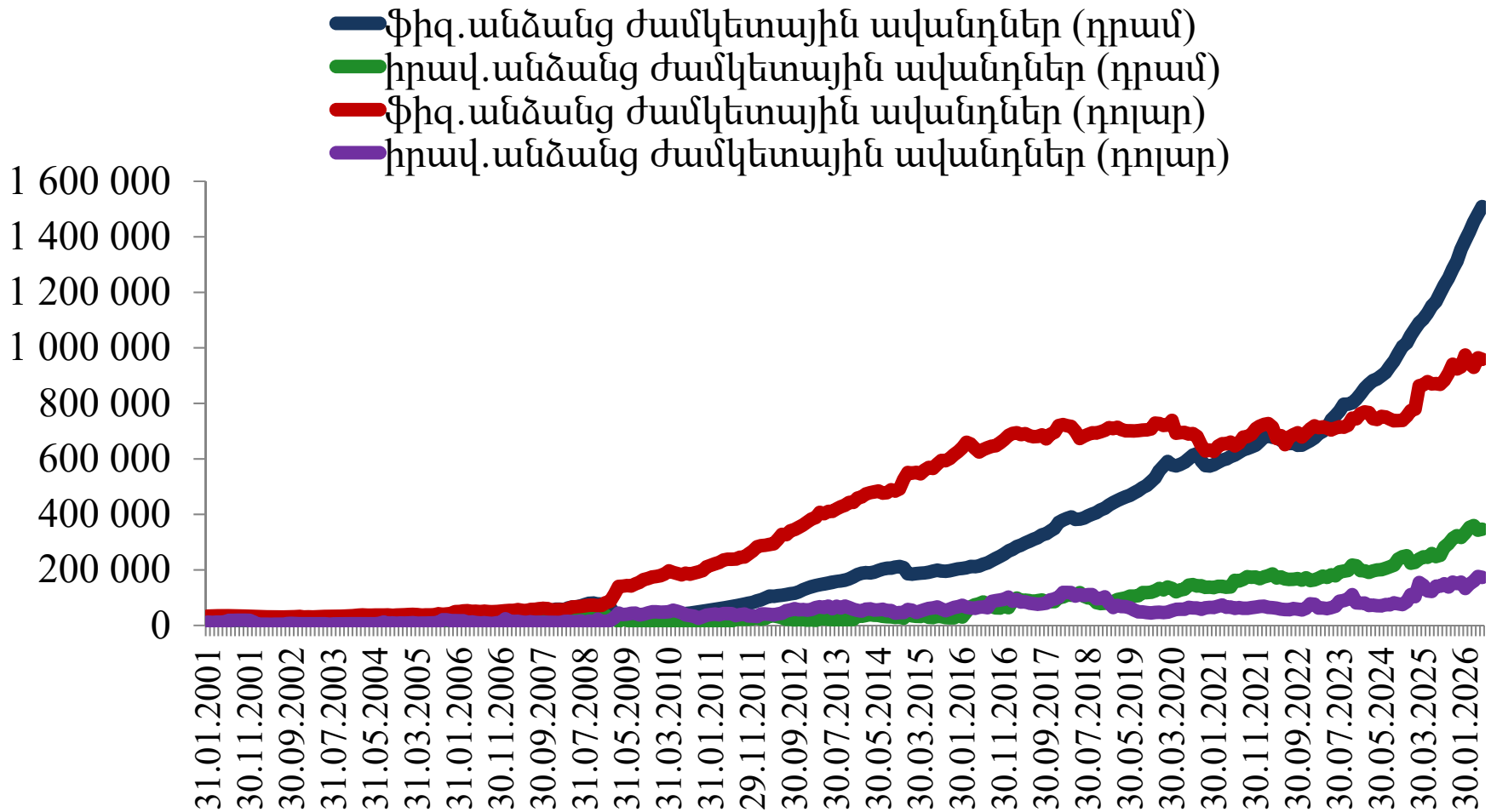

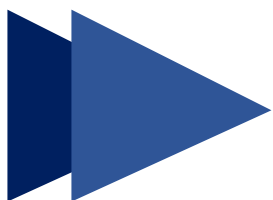
Ֆինանսական շուկայում ՀՀ ԿԲ գործառնությունների տոկոսադրույքները, 2003-2026 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

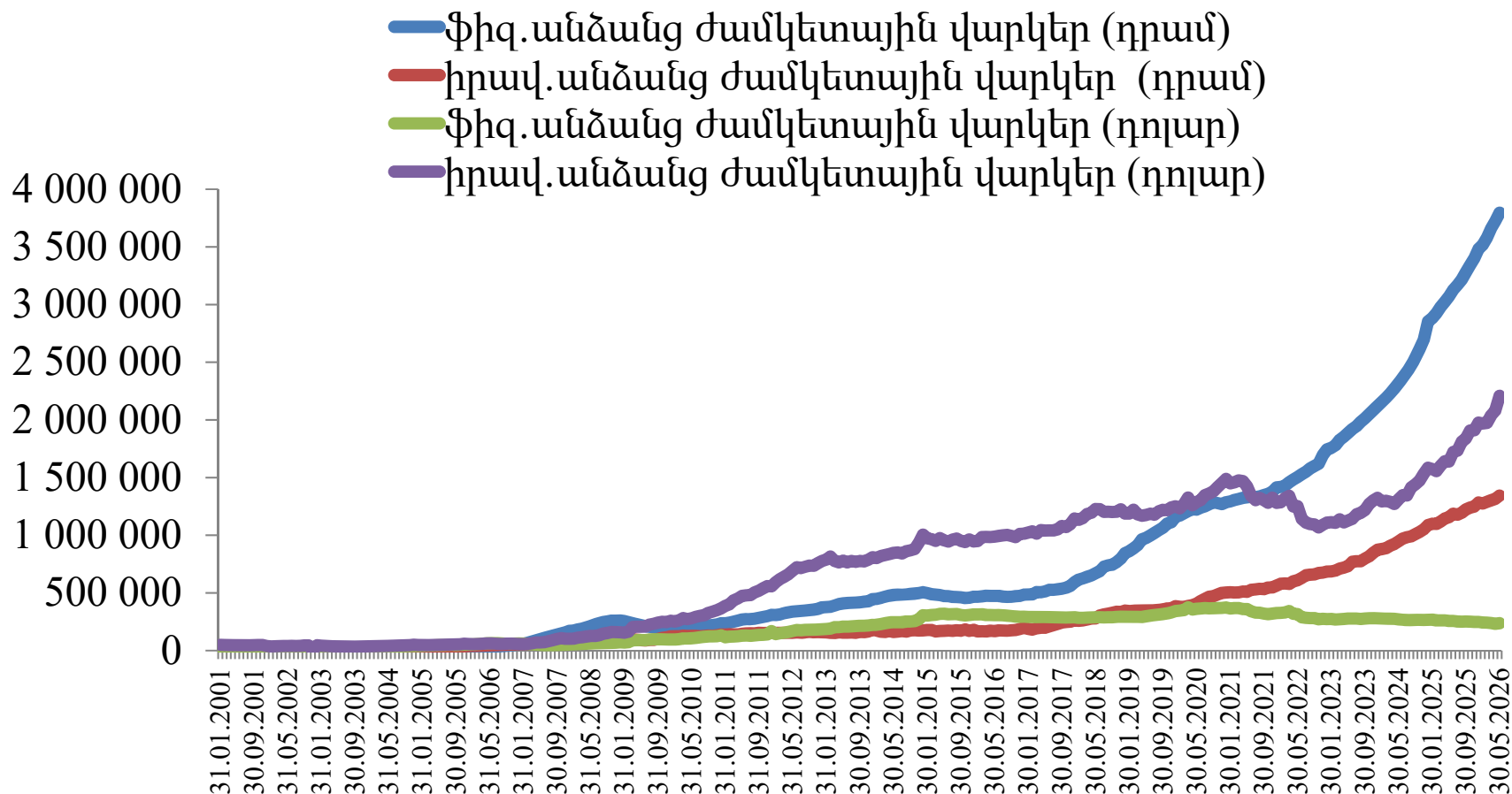

Ժամկետային ավանդներ (մլն դրամ), 2001-2026 թթ.

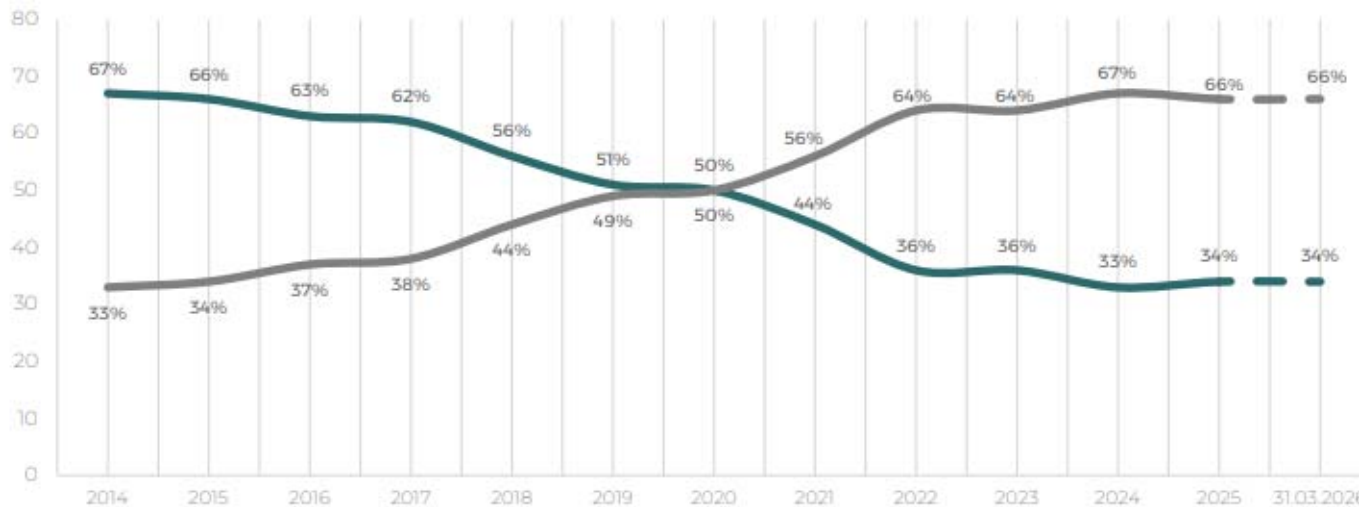

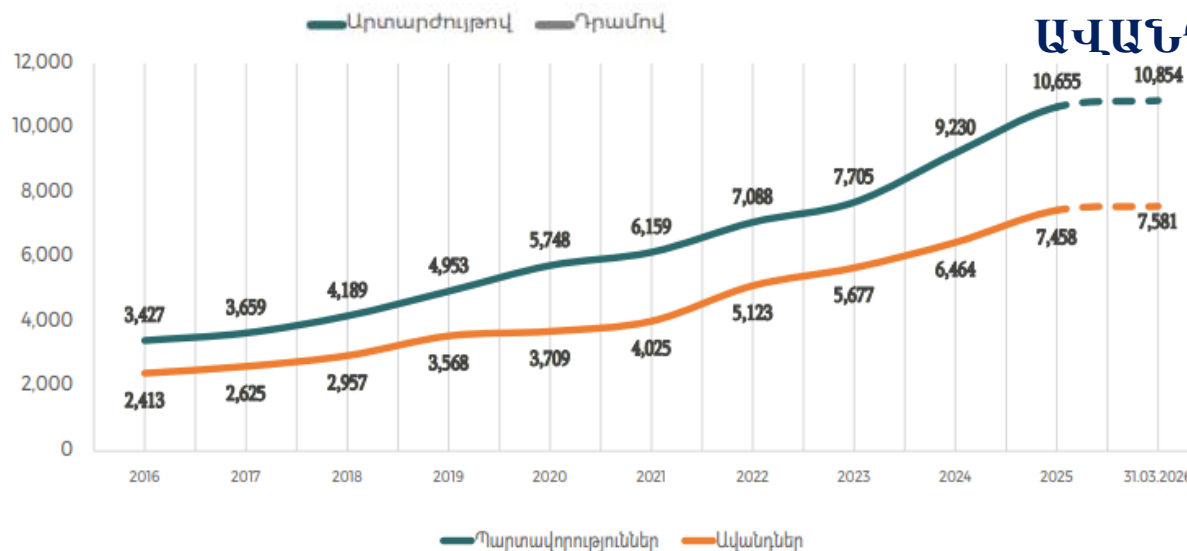
Վարկեր (մլն AMD), 2001-2026 թթ.

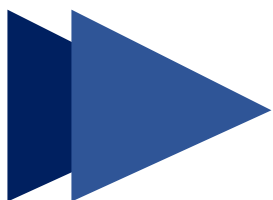

ԴՐԱՄՈՎ ԵՎ ԱՐՏԱՐԺՈՒՅԹՈՎ ՎԱՐԿԵՐԻ ՄԱՍՆԱԲԱԺԻՆԸ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՎԱՐԿԵՐՈՒՄ, 2014-2026 թթ.

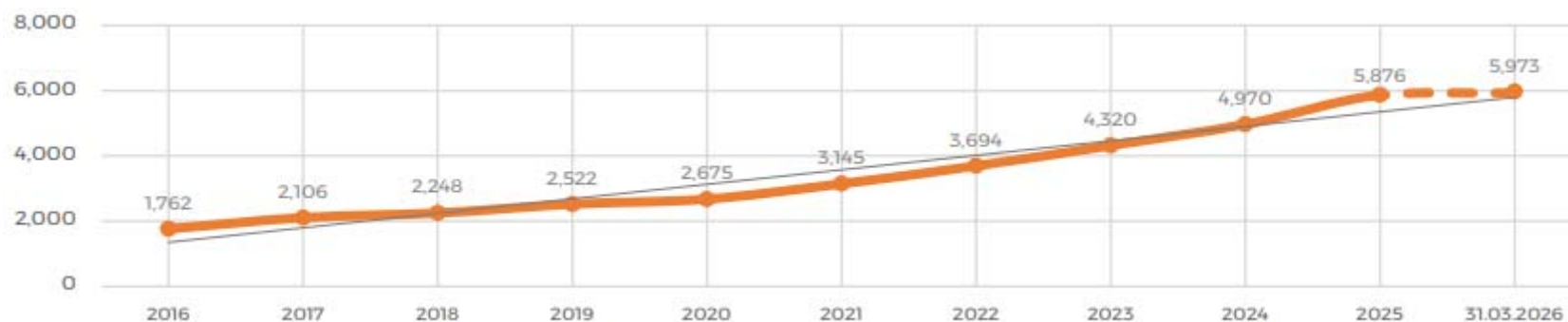
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ, ԱՎԱՆԴՆԵՐ (մլրդ դրամ)

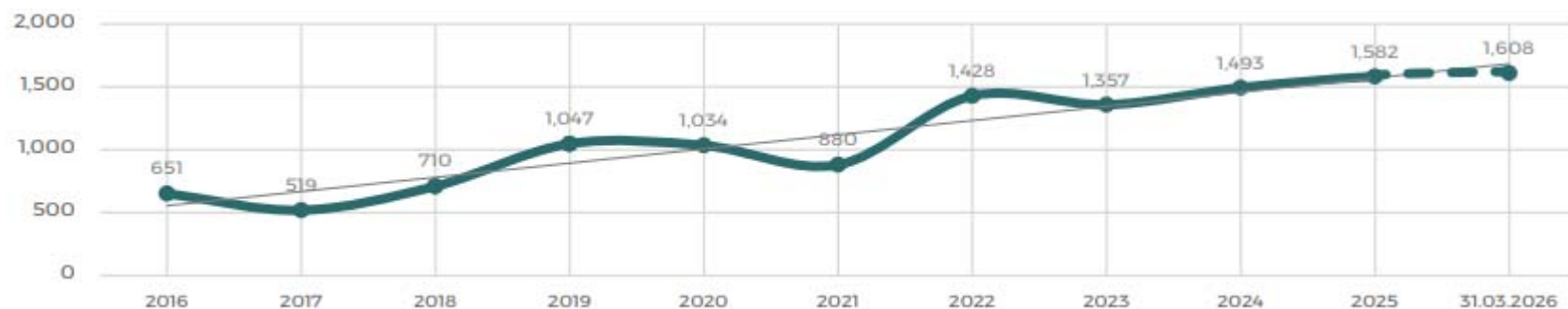
ԱՎԱՆԴՆԵՐ (մլրդ դր.) 2014-2026 թթ.

ՌԵԶԻԴԵՆՏՆԵՐԻ

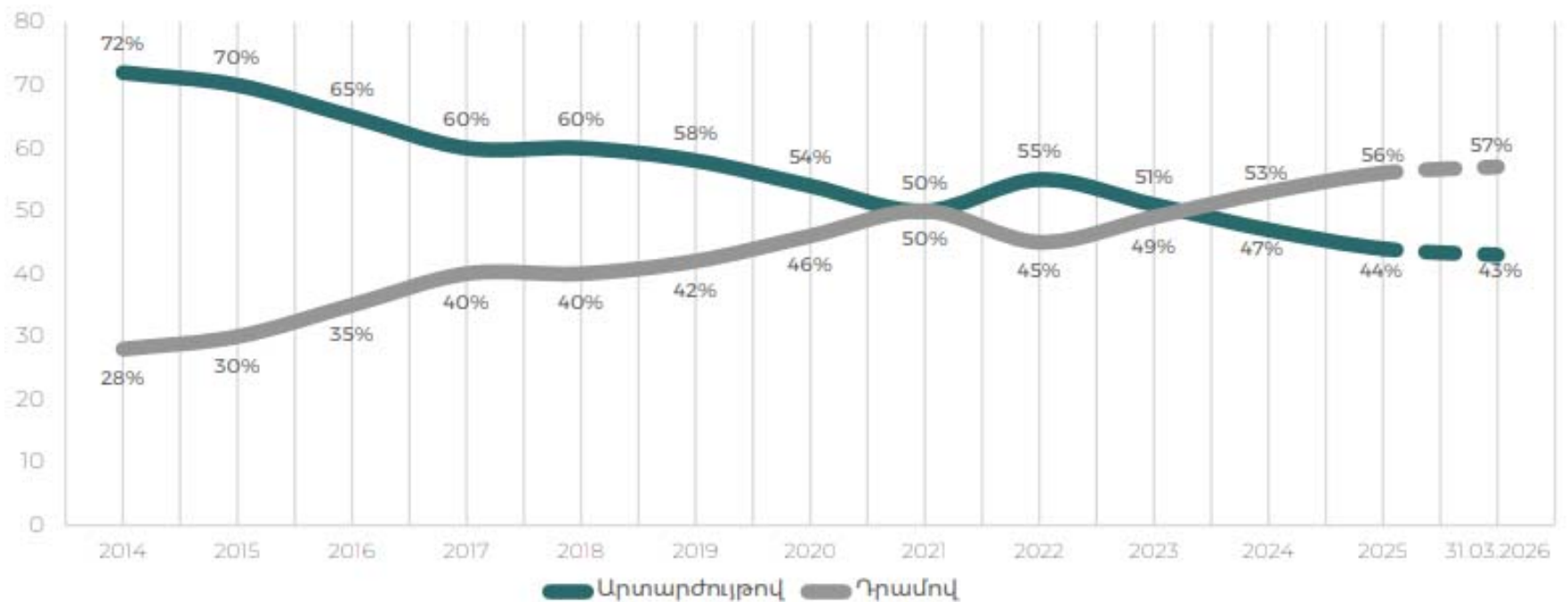
2026թ-ի 1-ին եռամսյակում ռեզիդենտների ավանդներն 2025թ. դեկտեմբերի նկատմամբ ավելացել են շուրջ 97 մլրդ ՀՀ դրամով կամ 1.7%-ով:

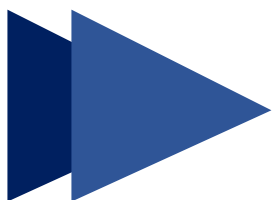
ՈՉ ՌԵԶԻԴԵՆՏՆԵՐԻ

2026թ-ի 1-ին եռամսյակում ոչ ռեզիդենտների ավանդներն 2025թ. դեկտեմբերի նկատմամբ ավելացել են շուրջ 26 մլրդ ՀՀ դրամով կամ 1.6%-ով:

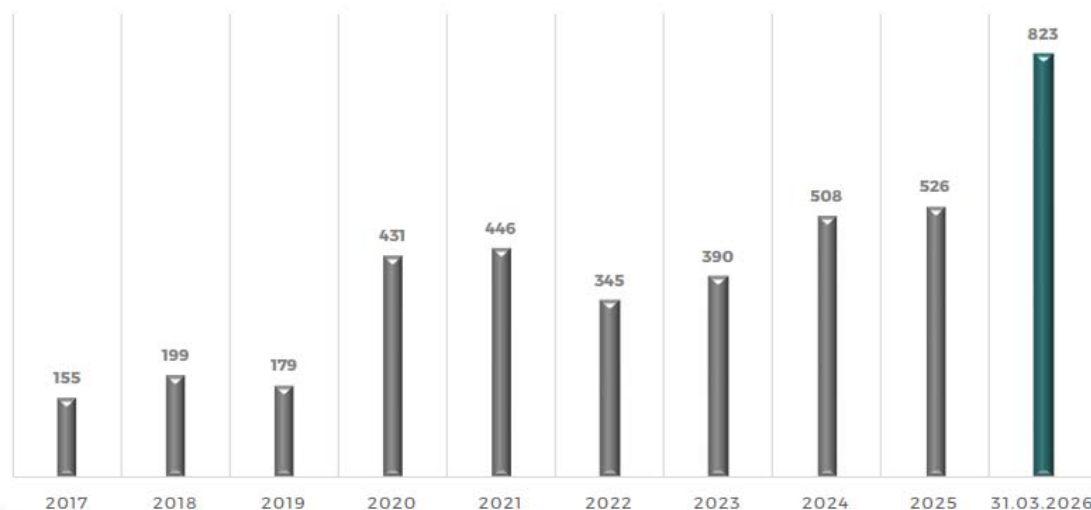
ԴՐԱՄՈՎ ԵՎ ԱՐՏԱՐԺՈՒՅԹՈՎ ԱՎԱՆԴՆԵՐԻ ՄԱՍՆԱԲԱԺԻՆԸ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՎԱՆԴՆԵՐՈՒՄ 2014-2026 թթ.

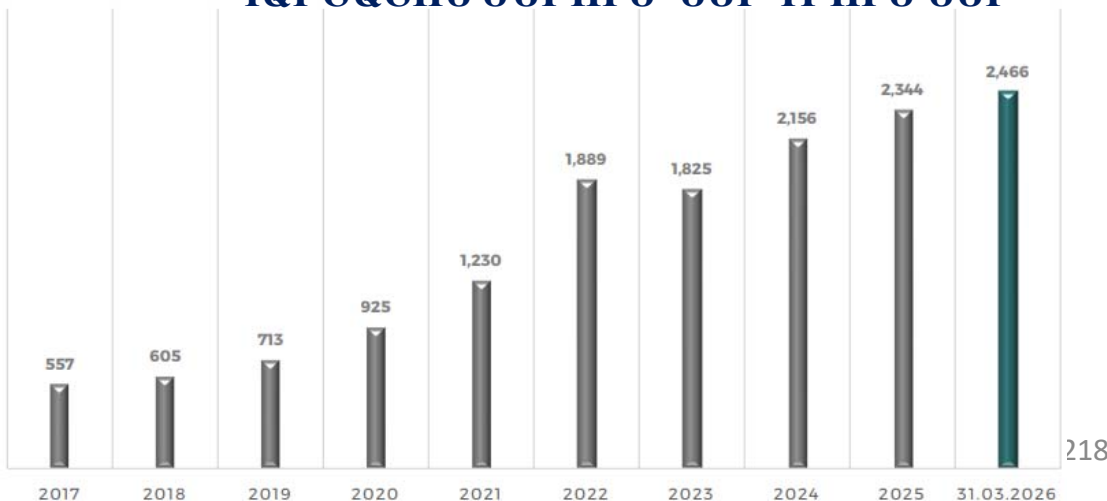
ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԵՐ (մլրդ դր.) 2014-2026 թթ.

ԲԱՆԿԵՐԻ ԿՈՂՄԻՑ ԹՈՂԱՐԿՎԱԾ ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԵՐ

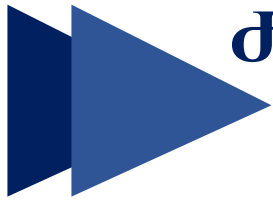

2026թ-ի 1-ին եռամսյակում բանկային համակարգի կողմից թողարկված պարտատոմսերի ծավալը 2025թ. դեկտեմբերի նկատմամբ ավելացել է 296 մլրդ ՀՀ դրամով կամ 56.3%-ով

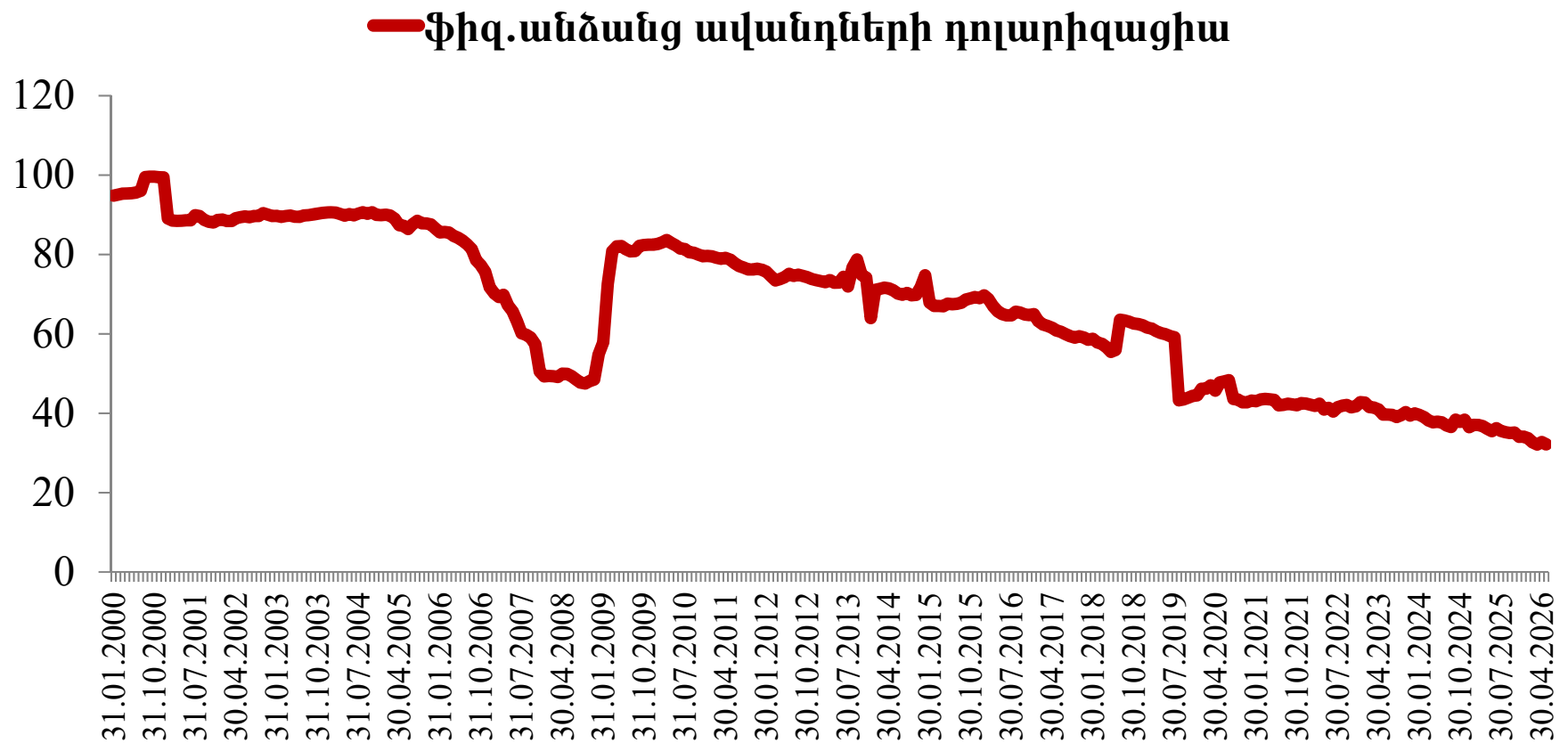
ՊԱՐՏԱՏՈՄՍԵՐՈՒՄ ՆԵՐԴՐՈՒՄՆԵՐ

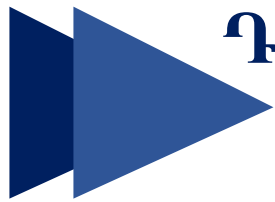

2026թ-ի 1-ին եռամսյակում արժեթղթերում ներդրումները 2025թ. Դեկտեմբերի նկատմամբ ավելացել են շուրջ 122 մլրդՀՀ դրամով կամ 5.2%-ով

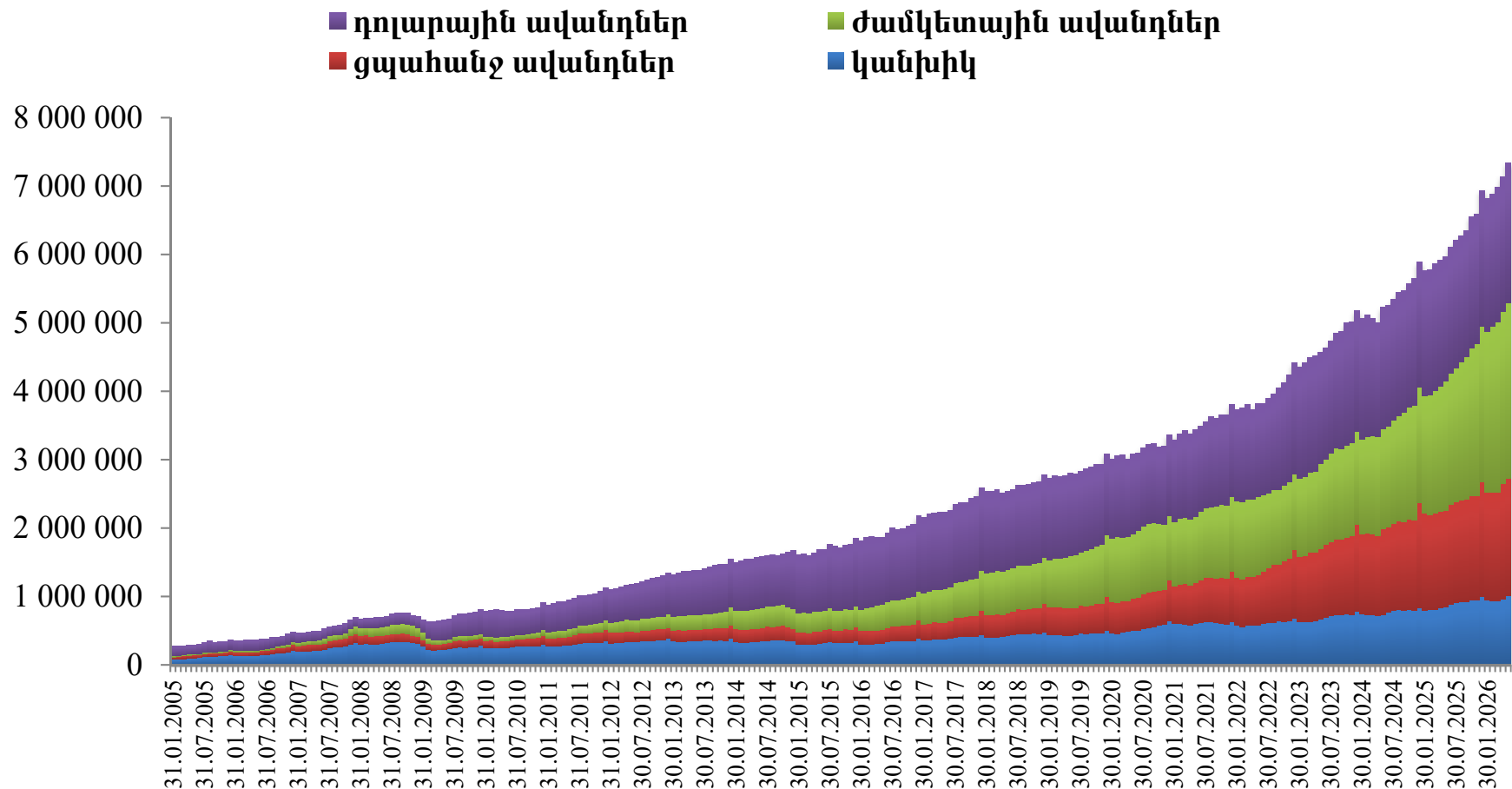

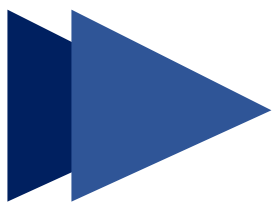
Ժամկետային ավանդների դոլարիզացիա, % 2000-2026 թթ.

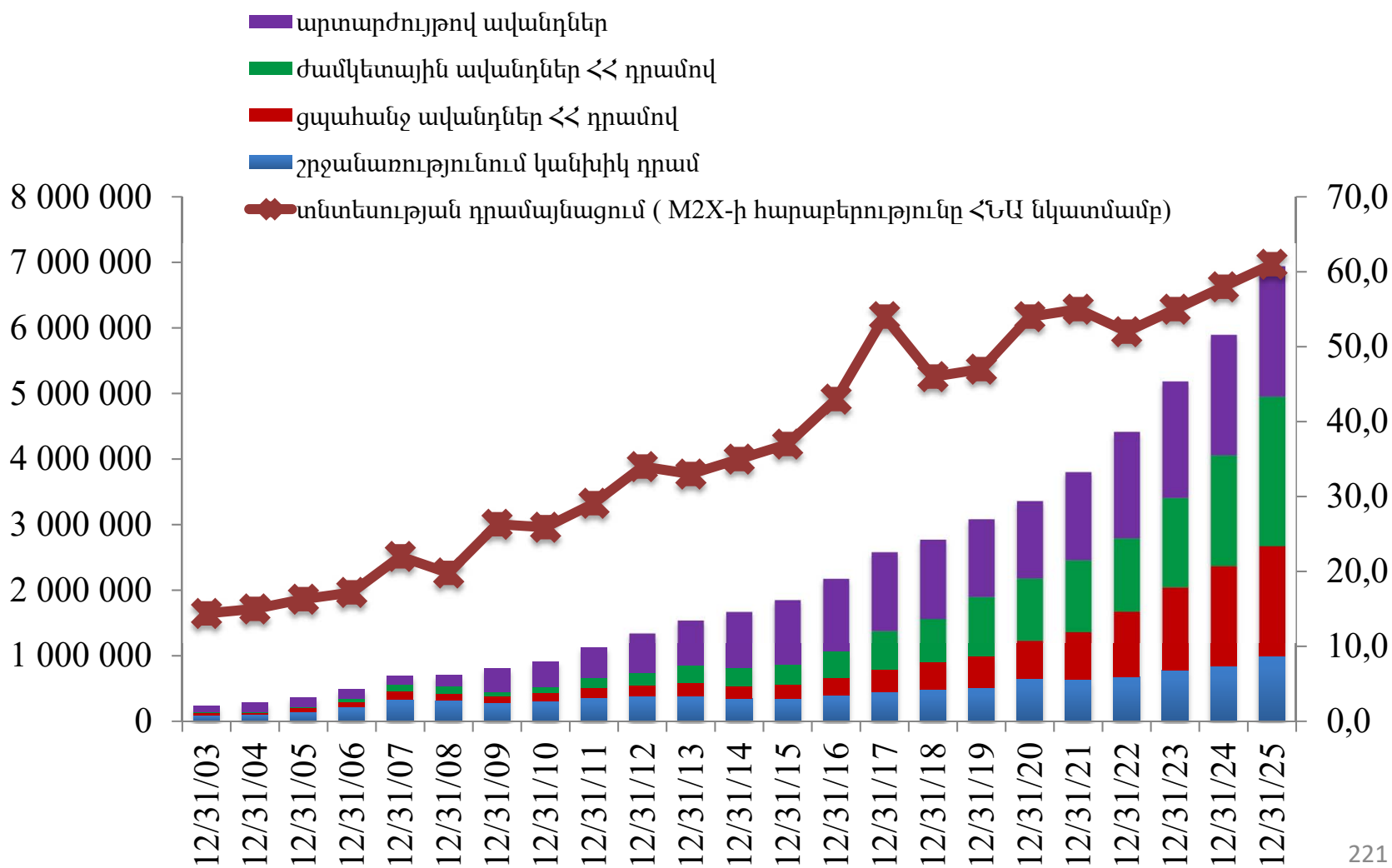
Դրամական զանգվածը և դրա կառուցվածքը (մլն դրամ), 2005-2026 թթ.

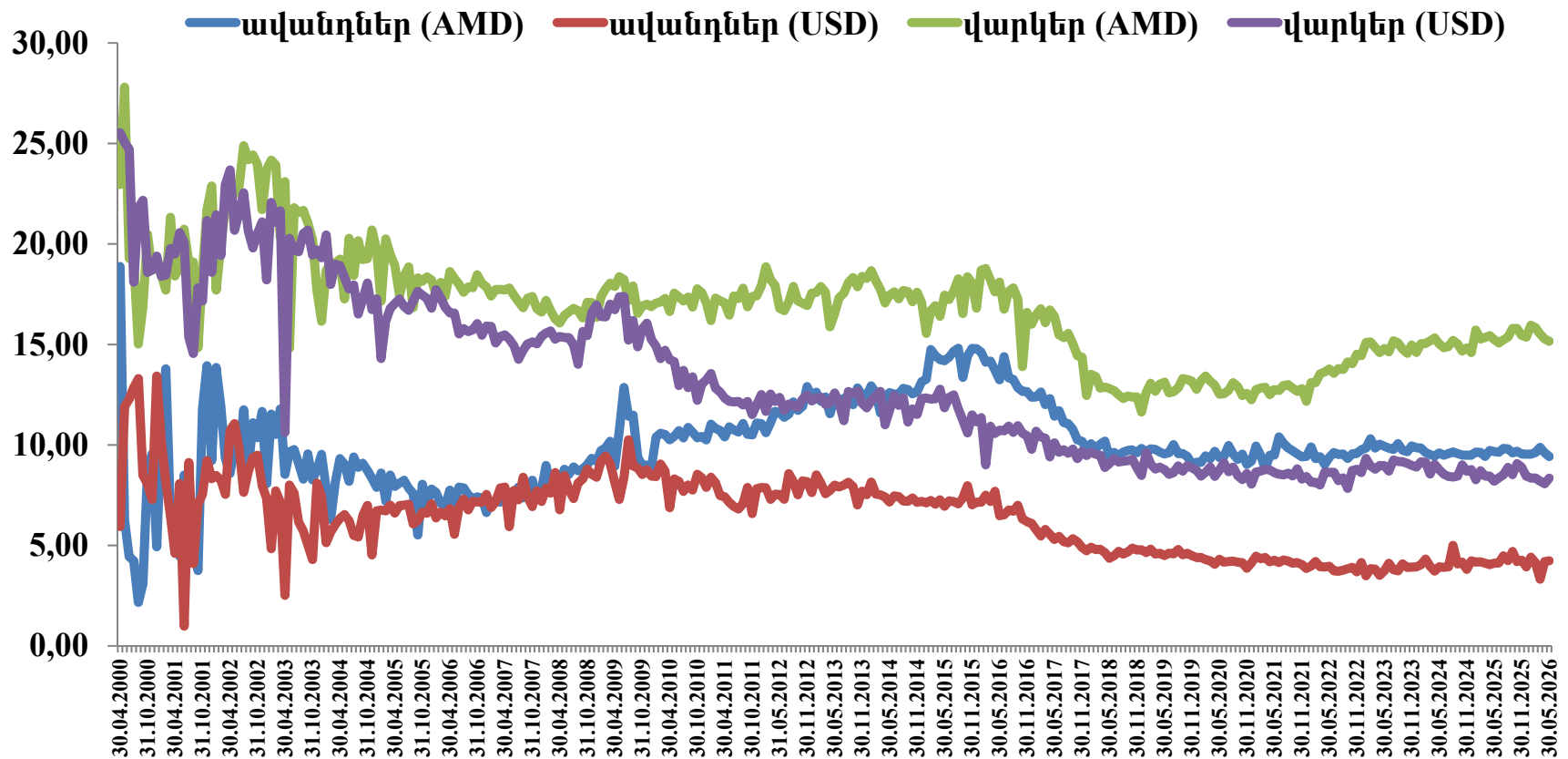

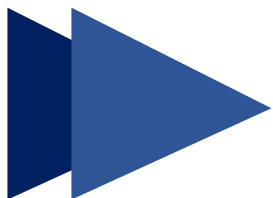
Դրամական զանգվածի կառուցվածքը և ՀՀ տնտեսության դրամայնացումը (աջ առանցք), 2003-2025 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

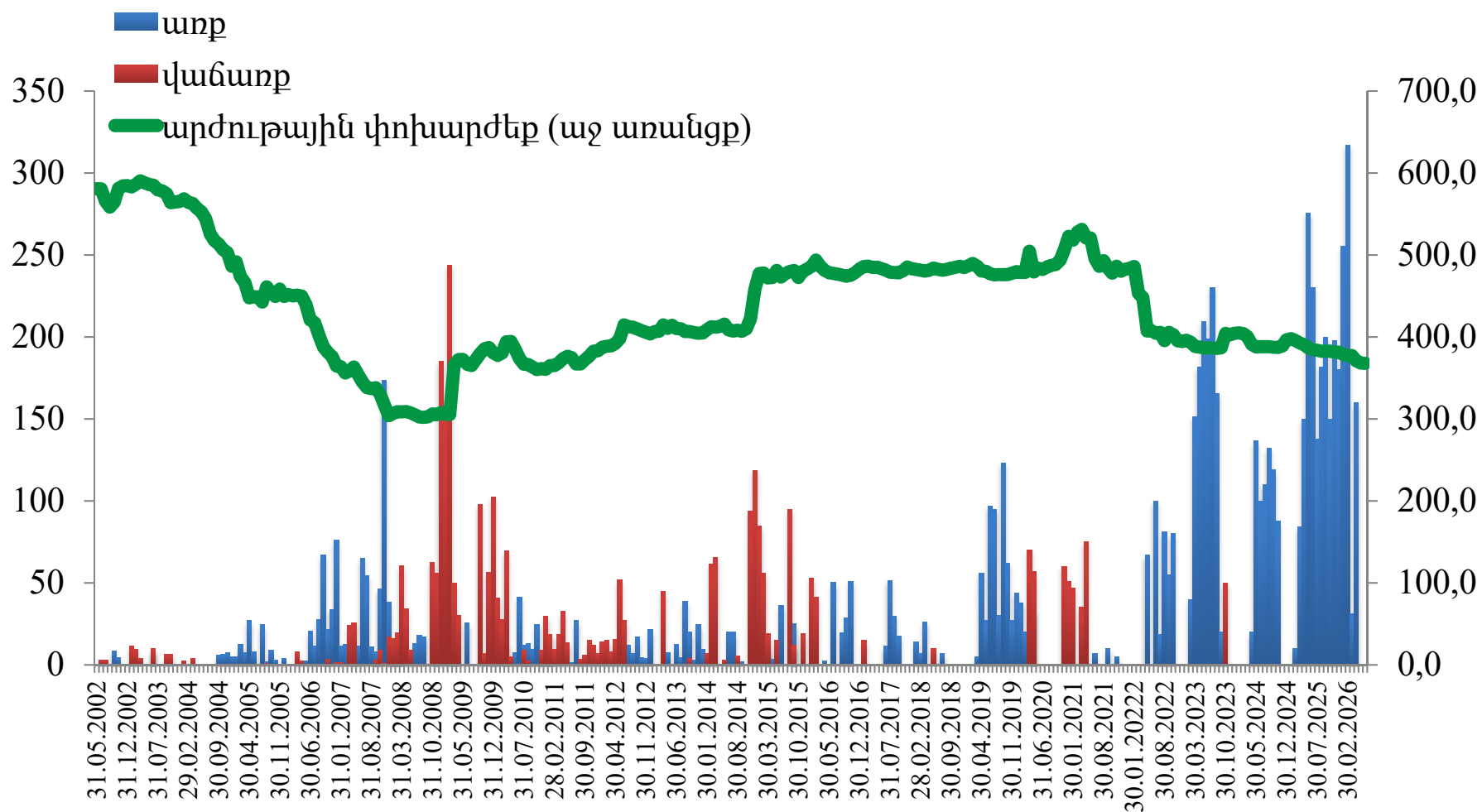
Մեկ տարուց ավել ժամկետով ավանդների և վարկերի տոկոսադրույքները 2000-2026 թթ.

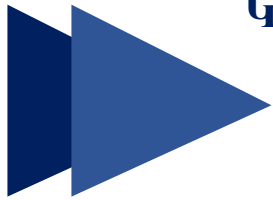

ԿԲ-ի արժուրային ինտերվենցիաները (մլն ԱՄՆ դոլար) և արժուրային փոխարժեքը (USD/AMD)

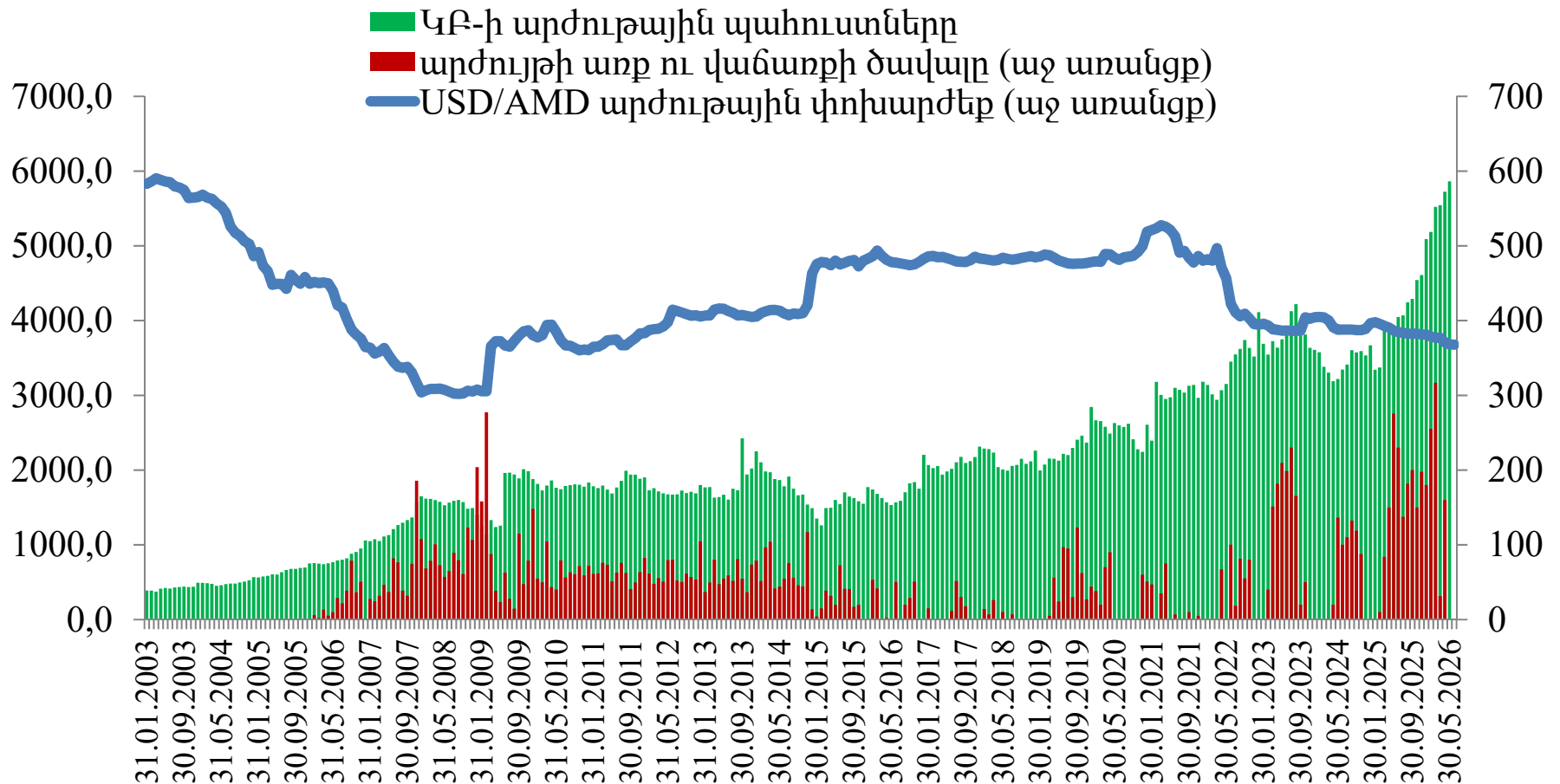
Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

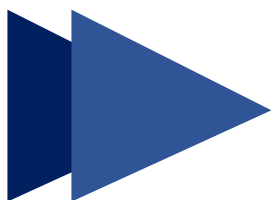

ԿԲ-Ի ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՊԱՀՈՒՄՏՆԵՐԸ (մլրդ ԱՄՆ դոլար), ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ՓՈԽԱՐԺԵՔԸ ԵՎ ԱՐԺՈՒԹԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ՔԱՆԱԿԸ NASDAQ OMX ԱՐՄԵՆԻԱ ԲՈՐՍԱՅՈՒՄ (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

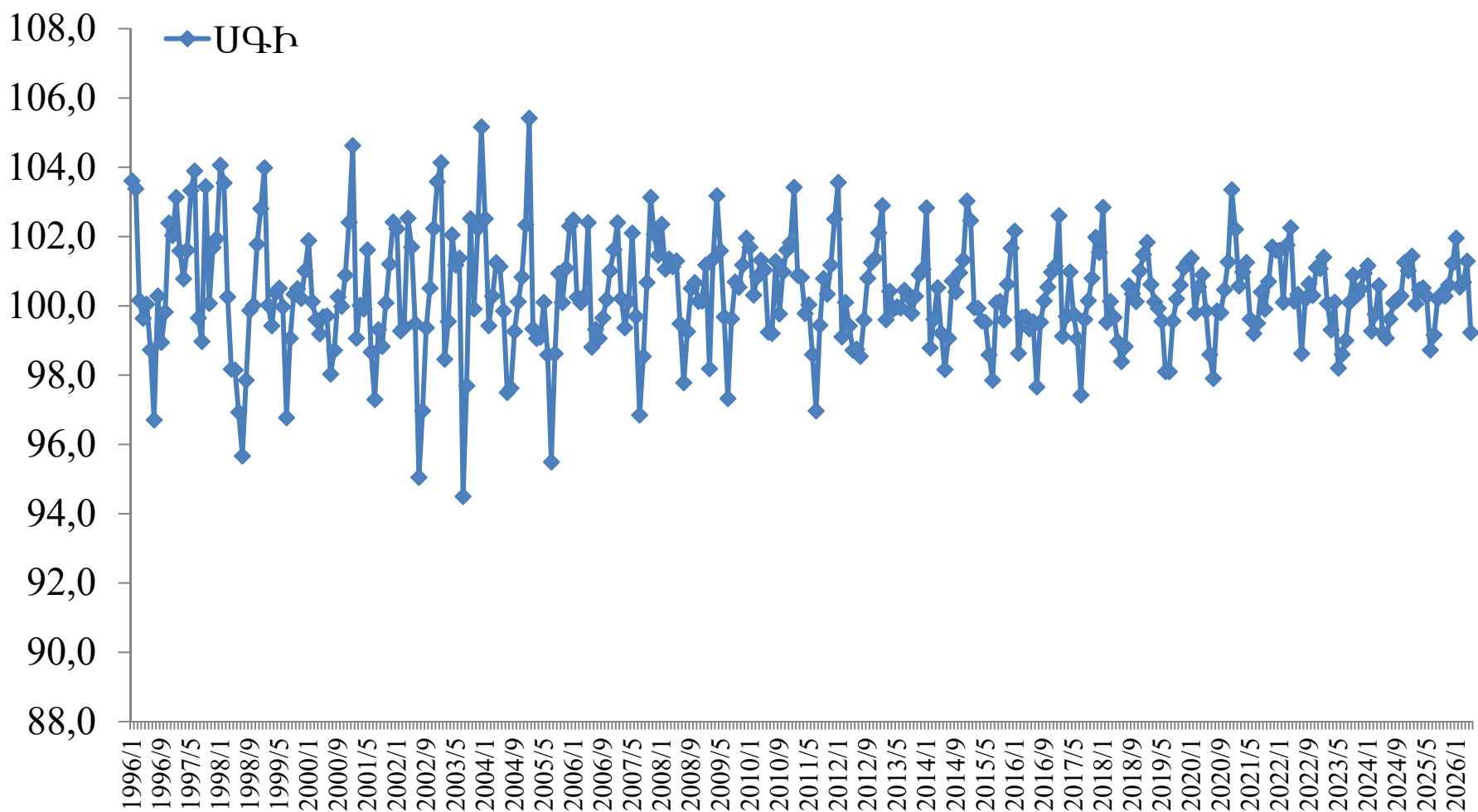
Աղբյուր. ՀՀ ԿԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

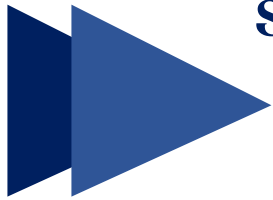

Մաառողական գների ինդեքսը 1996-2026 թթ.

Աղբյուր. ՀՀ ՆԲ պաշտոնական կայք, www.cba.am

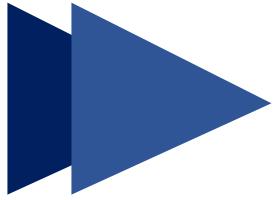

Տվյալներ ՀՀ-ում օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների մասին(բանկերի միջոցով), 2021-2025 թթ. հազ. ԱՄՆ դոլար

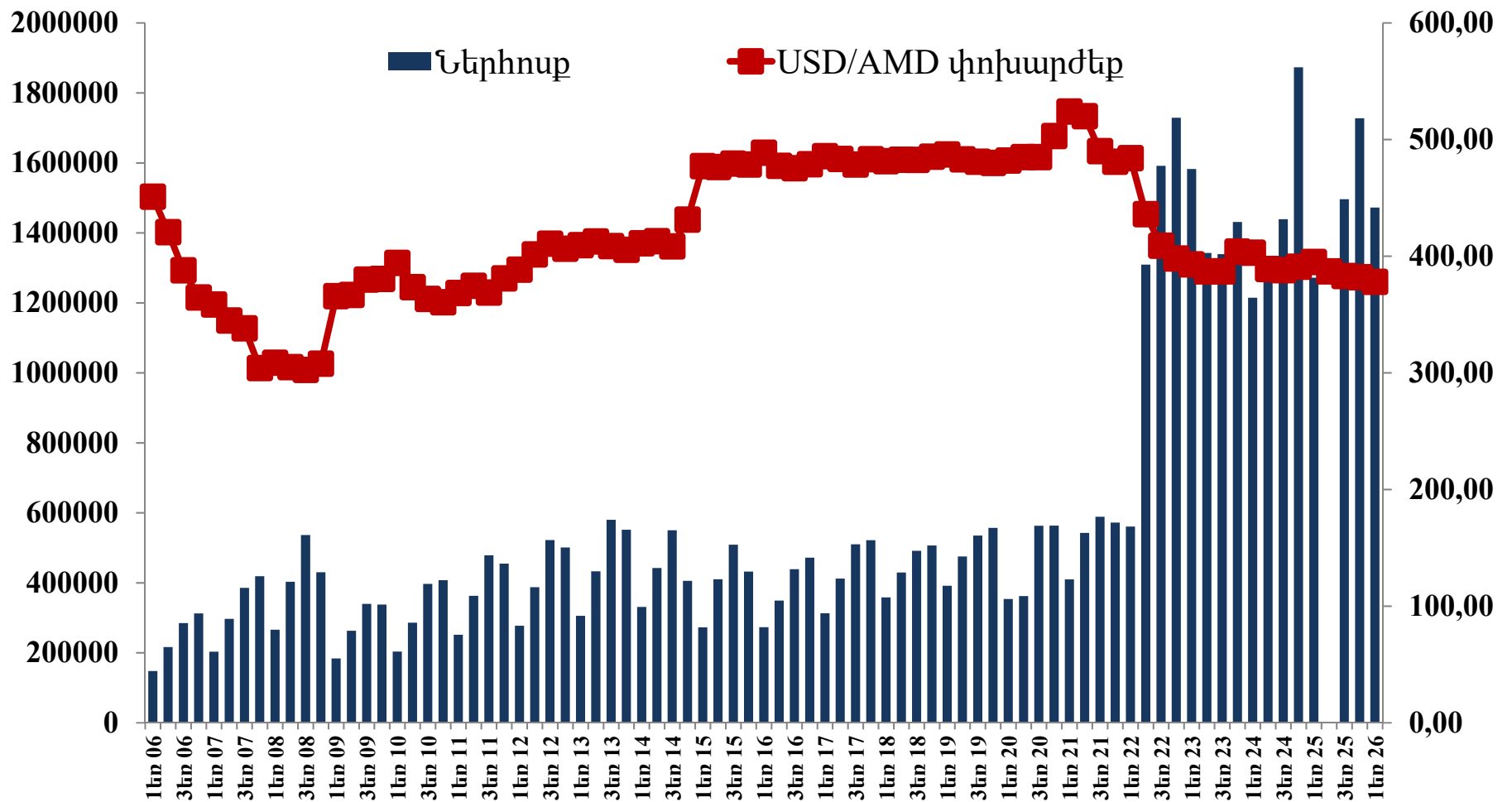
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am, Трансграничные переводы в пользу физических лиц полученные из-за рубежа и перечисления физическими лицами за рубеж осуществленные через банковскую систему РА по странам

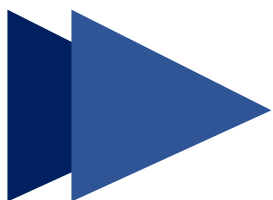
	2021	2022	2023	2024	2025
Всего	2 108 936	5 190 411	5 695 527	5 837 096	5 979 881
Россия	865 580	3 598 175	3 945 873	3 821 327	3 878 294
США	580 327	670 949	663 251	690 612	733 799
Швейцария	52 247	95 750	140 842	125 550	131 938
Германия	67 497	77 781	102 759	90 877	100 218
Великобритания	41 030	61 283	76 214	109 692	207 316
ОАЭ	24 829	38 278	74 442	116 020	105 029
Другие страны	36 380	52 350	63 649	62 523	77 754
Ирландия	23 703	46 206	63 351	71 829	58 813
Франция	56 491	59 350	53 365	62 406	55 588
Грузия	27 386	62 620	51 263	66 296	54 928
Казахстан	89 282	56 352	43 634	51 724	53 644
Австрия	19 228	29 003	35 403	38 573	32 380

Տվյալներ ՀՀ-ում օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների մասին (հազ. ԱՄՆ դոլար), 2006-2026 թթ.

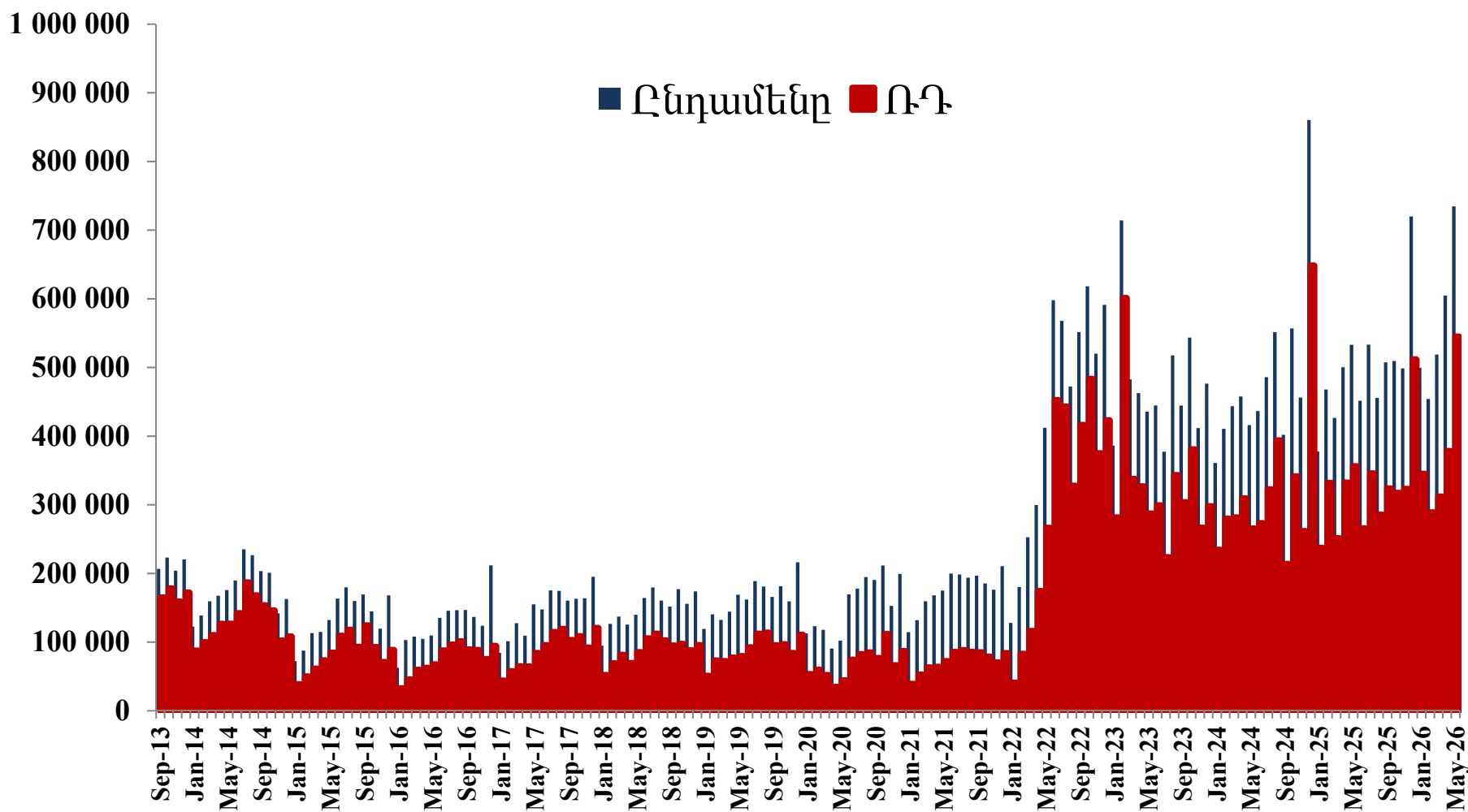
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

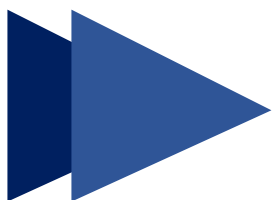

Տվյալներ ՀՀ-ում օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների մասին (հազ. ԱՄՆ դոլար), 2006-2026 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

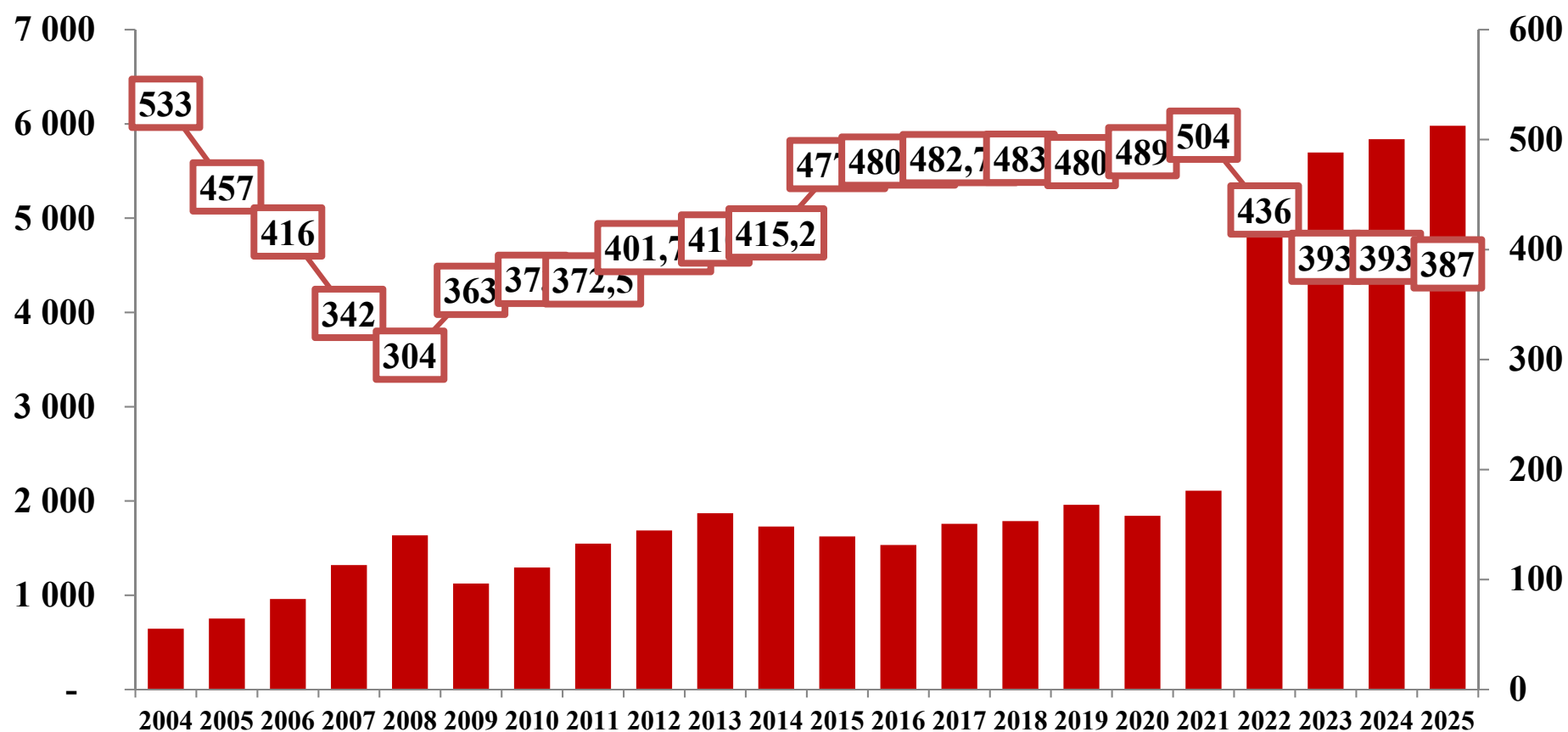

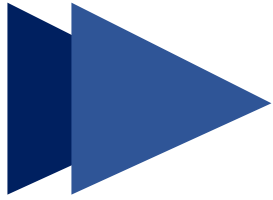

Տվյալներ ՀՀ-ում օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների մասին (մլն ԱՄՆ դոլար)

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am, hetq.am

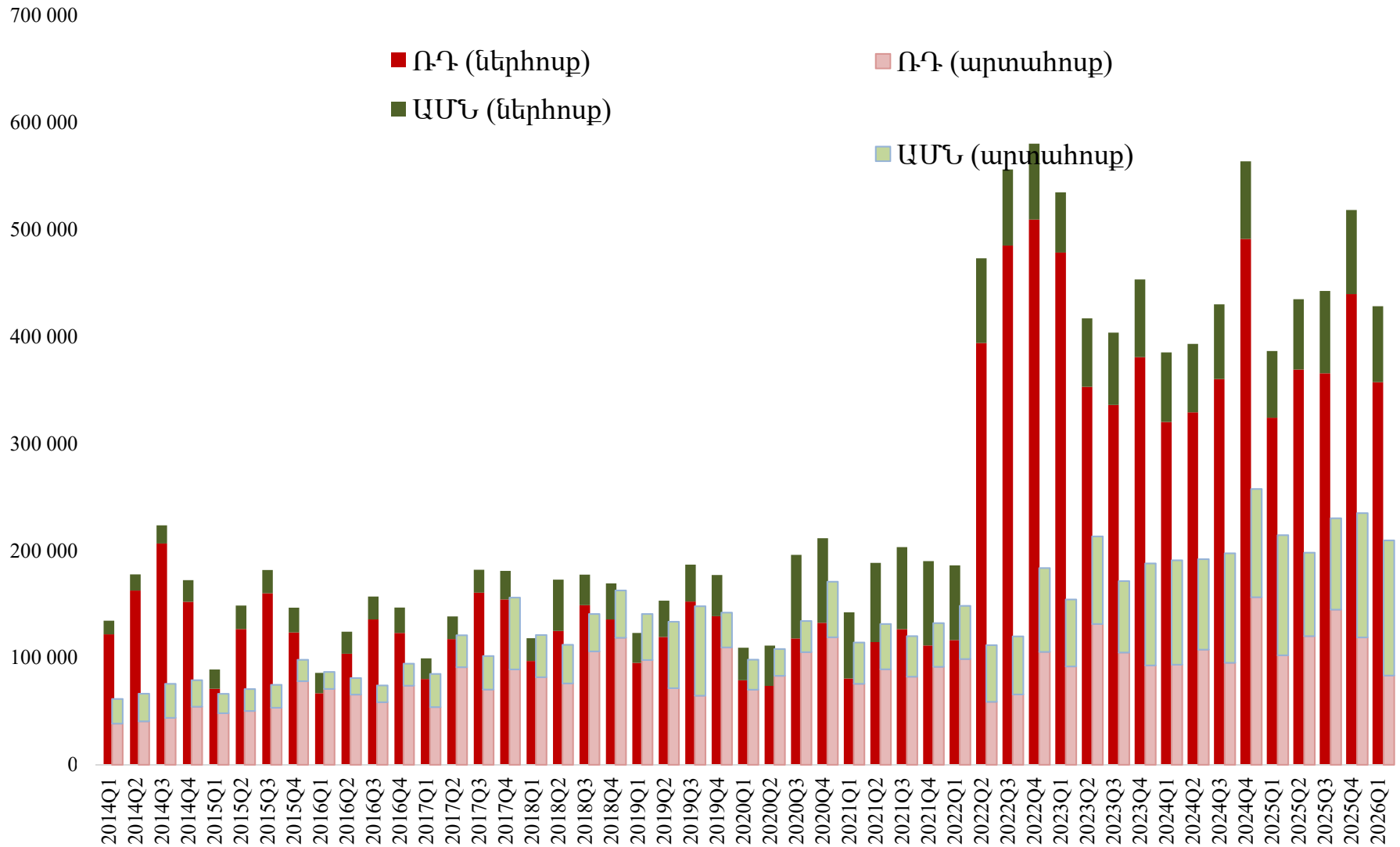
■ Օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտներ — Փոխարժեք, աջ առանցք (USD/AMD)

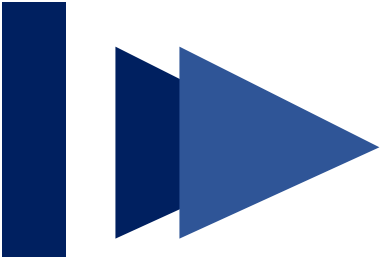
Դրամական մուտքերի ներհոսքը և արտահոսքը, 2014-2026 թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Կենտրոնական Բանկի տվյալներով, www.cba.am

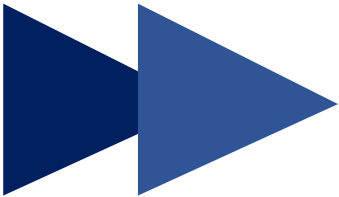

Սփյուռքի կողմից ամեն տարի Հայաստան ուղղվող օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտների տեսակարար կշիռը դրանց համաշխարհային հոսքում կազմում է 0,15:
Սա ՖԱՆՏԱՍՏԻԿԱ է, հատկապես ըստ տարածքի, բնակչության և ՀՆԱ-ի՝ աշխարհում Հայաստանի դիրքի հետ համեմատելիս (2025).

Ցուցանիշները	Հայաստան	Աշխարհ	%
Տարածք (կմ2)	29743*	510000000	0.0006
Բնակչություն (մարդ)	3 086 700	8 215 424 890	0,038
ՀՆԱ (մլն USD)	29 244	118 350 166	0,025
Օտարերկրյա մասնավոր տրանսֆերտներ(մլն USD)	1 278	856 610	0,15

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

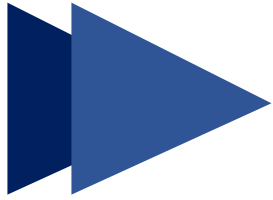

Բնակչության կենսամակարդակը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ: ՊԱՐԵՆԱՅԻՆ ՉԱՄԲՅՈՒՂԻ ԱՐԺԵՔԻ ՀԱՇՎԱՐԿԸ, 4Q 2025

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Ազգային վիճակագրական ծառայության տվյալներով - www.armstat.am

	Պարենամթերքի անվանումը	Օրական սպառման նորման 1 շնչի հաշվով, կգ	Տարեկան սպառման նորման 1 շնչի հաշվով, կգ	Օրական Էներգետիկան 1 շնչի հաշվով, կկալ	Միավորի գինը, դրամ	Տարեկան նորմայի արժեքը 1 շնչի հաշվով, դրամ
1.	Հացամթերք	0,355	129,6	992.2	4 506.4	99 804.1
	այդ թվում.					
1.1	հաց	0,25	91,3	622.5	686.1	62 640.6
1.2	այլուր	0,02	7,3	70.6	433.1	3 161.5
1.3	մակարոնեղեն	0,015	5,5	55.0	736.2	4 049.0
1.4	ծավարեղեն (բրինձ)	0,05	18,3	175.5	982.8	17 985.4
1.5	ընդեղեն (լոբեղեն)	0,02	7,3	68.6	1 639.4	11 967.6
2.	Մսամթերք (տավարի միս)	0,1	36,5	203.0	3 935.2	143 636.1
3.	Կաթնամթերք	0,255	93,1	339.7		114 818.5
	այդ թվում.					
3.1	կաթ, լիտր	0,2	73,0	122.0	461.4	33 683.6
3.2	կաթնաշոռ	0,01	3,7	7.5	3 151.7	11 661.3
3.3	կենդանական յուղ	0,02	7,3	143.4	6 346.0	46 325.5
3.4	պանիր	0,025	9,1	66.8	2 543.7	23 148.1
4	Կարտոֆիլ	0,25	91,3	167.5	230.3	21 027.6
5.	Բանջարեղեն (կաղամբ, գլուխ սոխ)	0,3	109,5	87.0	192.3	21 057.9
6.	Միրգ (խնձոր)	0,2	73,0	96.0	566.2	41 329.2
7.	Շաքար	0,05	18,3	193.5	372.1	6 808.9
8.	Ձուլ, հատ	0,5	182,5	40.0	78.4	14 301.9
9.	Բուսական յուղ	0,02	7,3	176.8	861.4	6 288.0
10.	Մարգարին	0,01	3,7	72.0	1 115.6	4 127.9
11.	Ձուլ	0,03	11,0	44.4	3 470.0	38 170.5
	Ընդամենը			2 412.1 կկալ		511 370.6

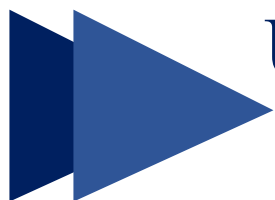

ՀԱՅԱՍՏԱՆ. ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ԶԱՄԲՅՈՒՂԻ ԱՐԺԵՔԻ ՀԱՇՎԱՐԿԸ ԸՍՏ ՀՀ ԱՌՈՂՋԱՊԱՀՈՒԹՅԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐՄԱՏԻՎՆԵՐԻ, 2012 և 2025

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Ազգային Վիճակագրական Ծառայության տվյալներով - www.armstat.am
https://www.armstat.am/file/article/sv_12_25r_6200.pdf ctp 9

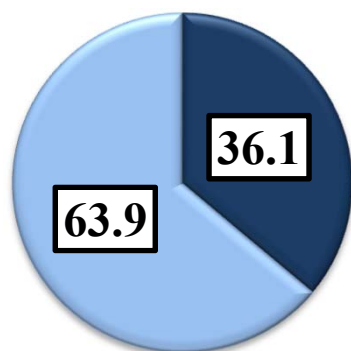
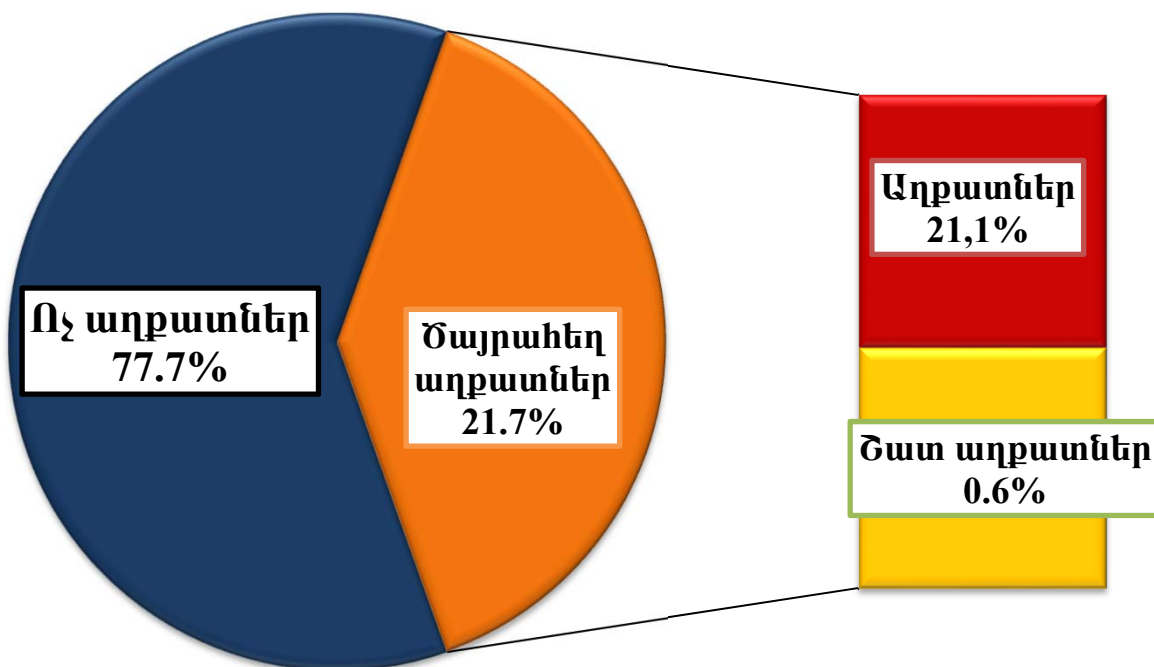
- դրամով	2012	2025
Պարենային զամբյուղի արժեքը		
- տարեկան հաշվով	352 804	511 371
- Ամսական հաշվով	29 400	42 614
Նվազագույն սպառողական զամբյուղի արժեքը		
- Տարեկան հաշվով	624 464 (1,77 գործակից)	946 036 (1,85 գործակից)
- Ամսական հաշվով	52 038	78 836

Նվազագույն աշխատավարձը
Հայաստանում՝ 75 000 AMD
с 01.01.2023

Աղքատության(%) և ոչ պաշտոնական հատվածի ցուցանիշները, 2024

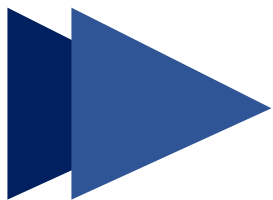
Աղբյուր. http://armstat.am/file/article/f_sec_1_2018_5.p

Աղքատության վերին սահման – 64 162AMD (163 \$)
Աղքատության ստորին սահման – 42 680AMD (109 \$)
Աղքատության պարենային սահմանը – 29 176 AMD (76 \$)

- ոչ պաշտոնական զբաղվածություն
- պաշտոնական բաղվածություն

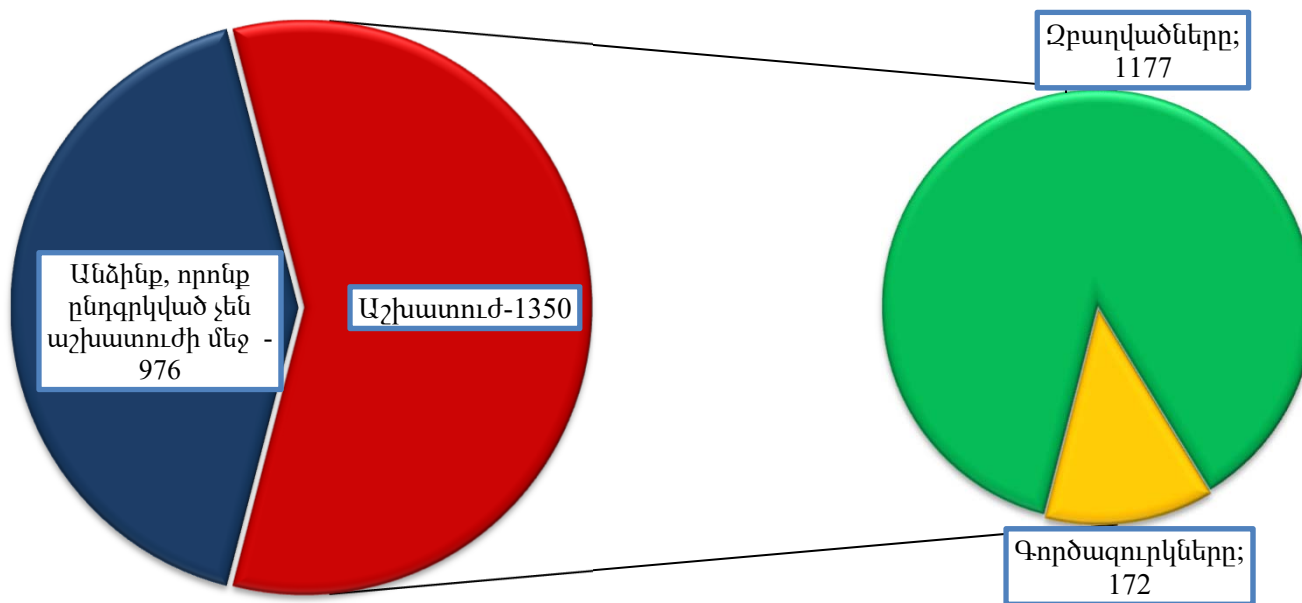
Средний размер месячной пенсии
– 49 567 драм

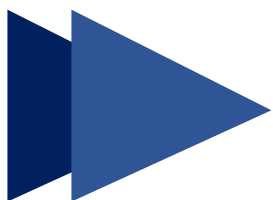

Աշխատանքային ռեսուրսներ, հազ. մ. 2025

Աղբյուր. http://armstat.am/file/article/f_sec_1_2018_5.p

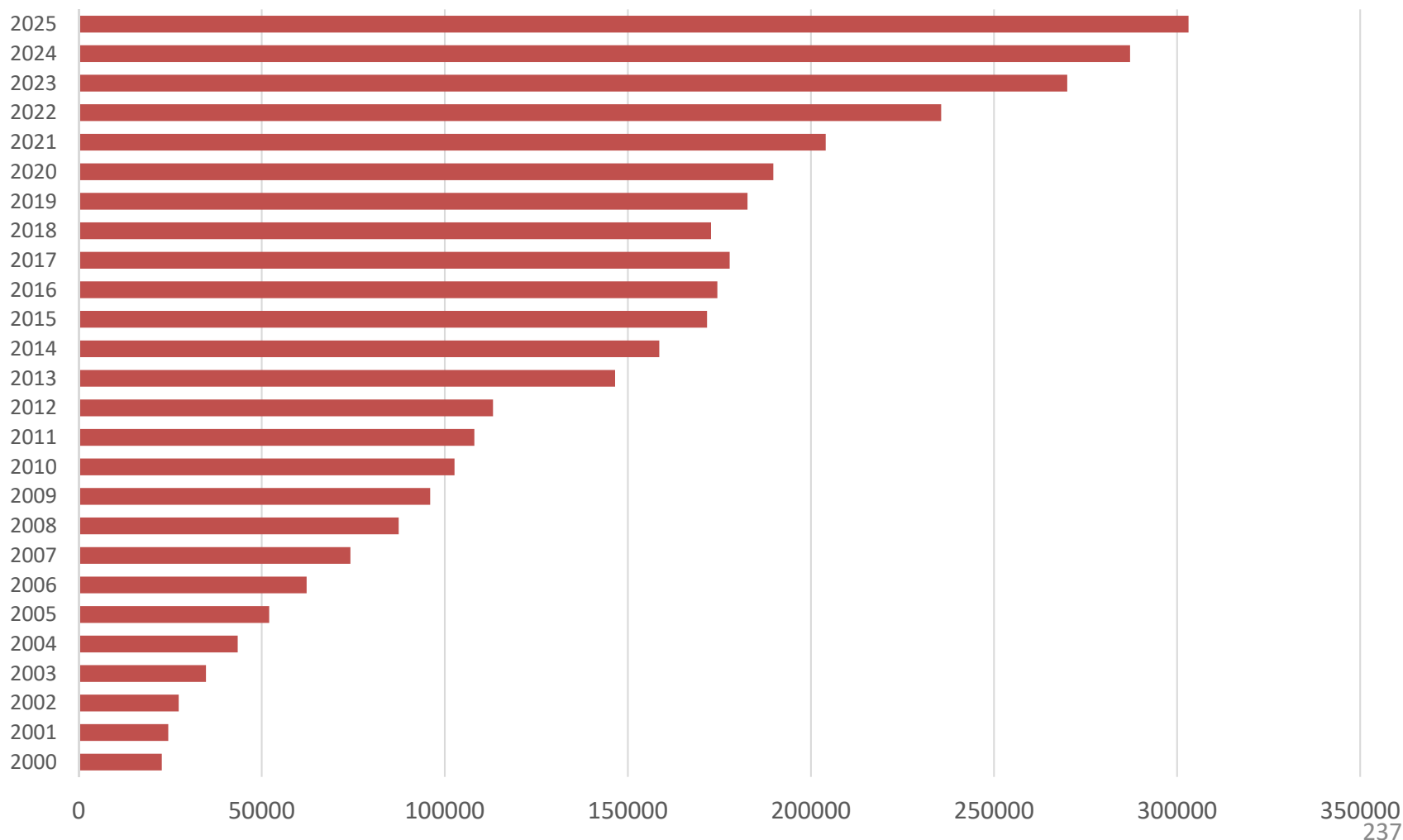
ԱՇԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐ– 2 325

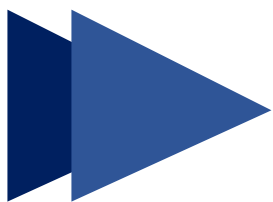

Միջին ամսական անվանական աշխատավարձը ՀՀ-ում

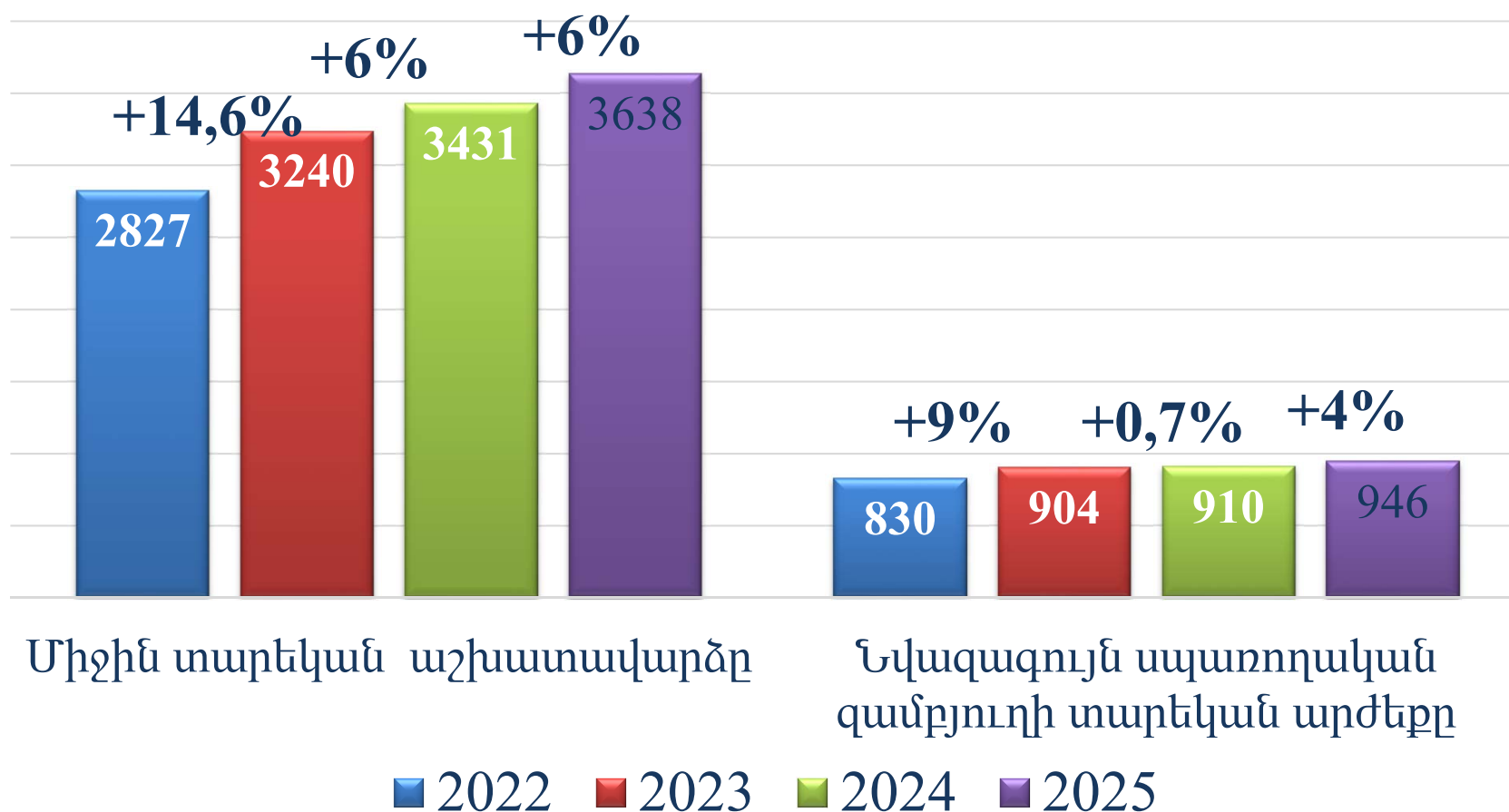
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Ազգային Վիճակագրական Ծառայության տվյալներով - www.armstat.am

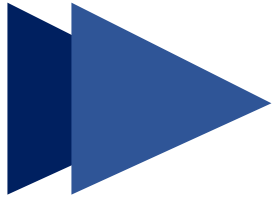

Միջին տարեկան աշխատավարձ և նվազագույն սպառողական զամբյուղ ՀՀ, 2022-2025 թթ., (հազ. դրամ)

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Ազգային Վիճակագրական ծառայության տվյալներով - www.armstat.am

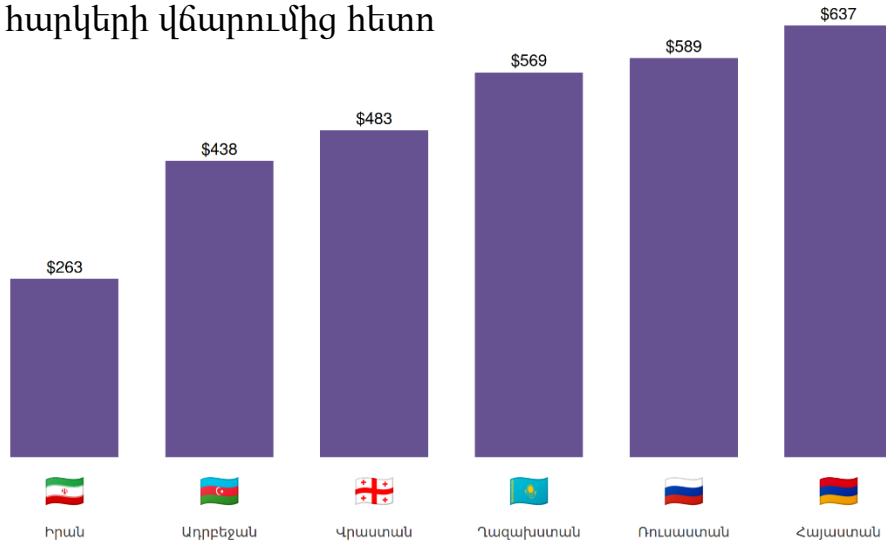

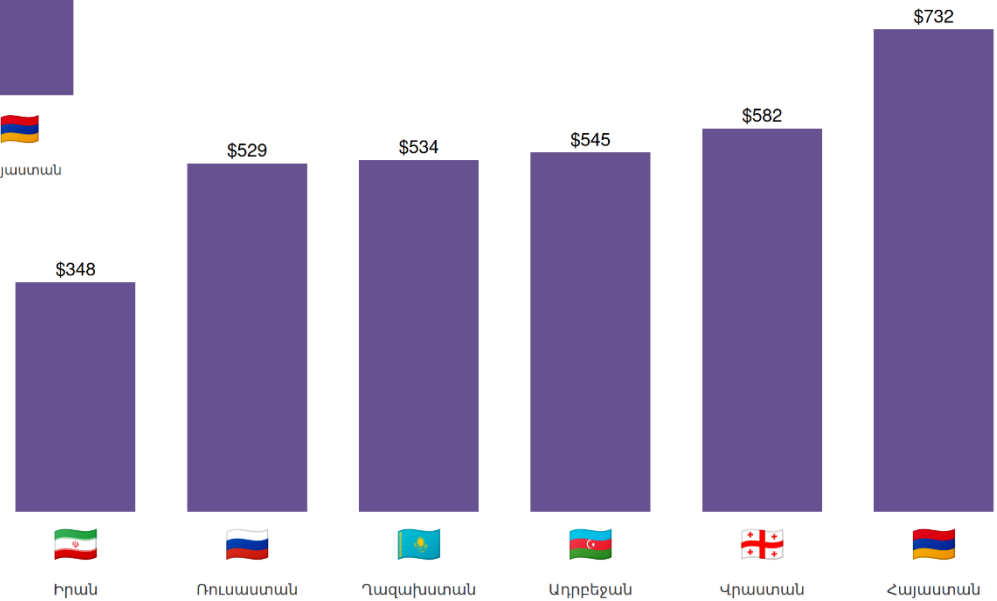
Բարձր աշխատավարձեր, բարձր ծախսեր Հայաստանի տնտեսական մրցունակության վերլուծություն հուլիս 2024

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_08_12

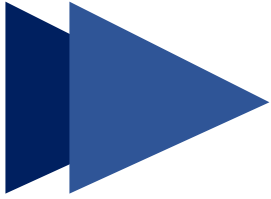
Միջին ամսական աշխատավարձ հարկերի վճարումից հետո

Մեկ անձի միջին ամսական ծախսեր առանց վարձակալություն ծախսերի

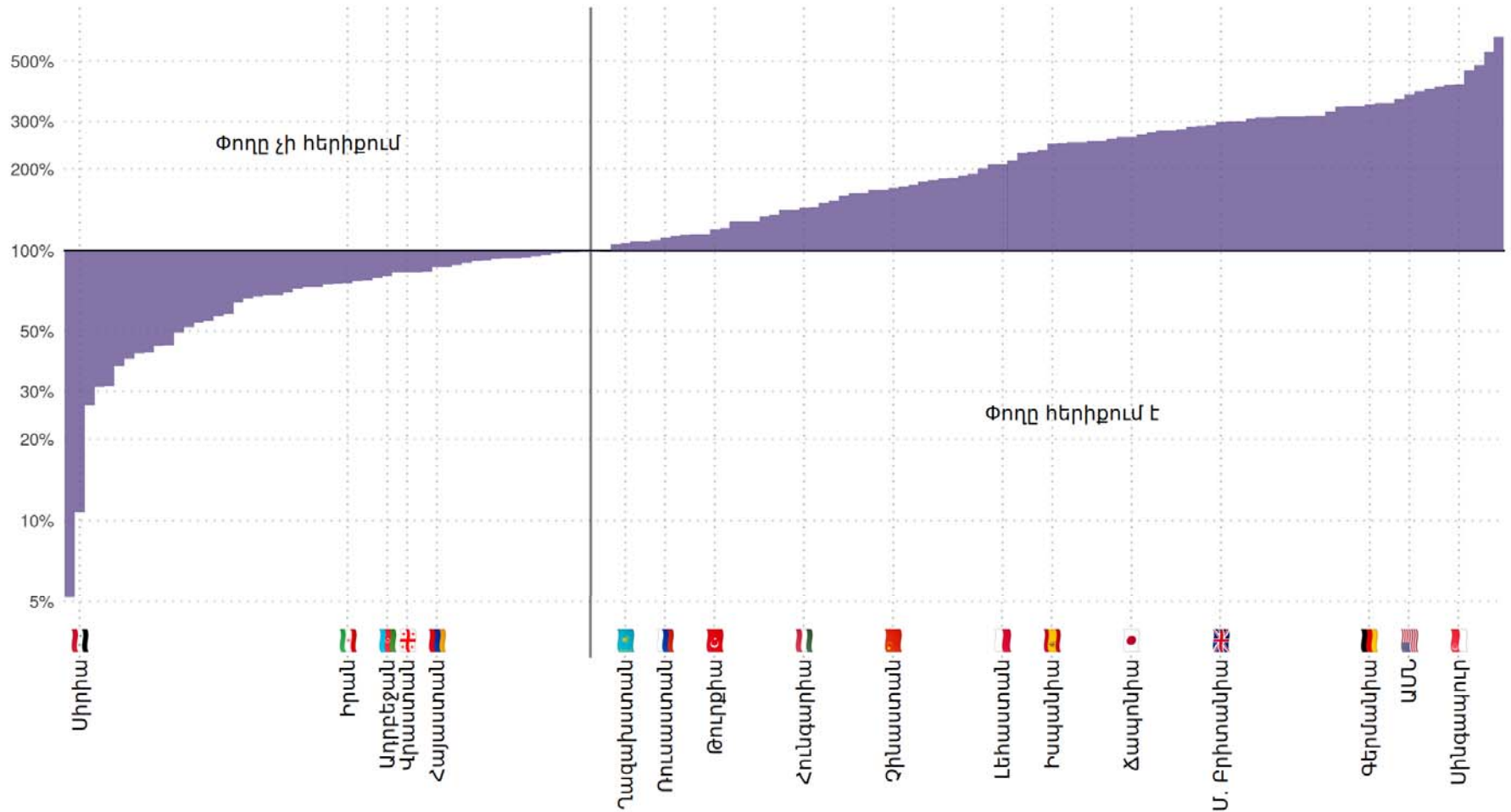
Նույն կենսամակարդակը պահպանելու համար Երևանում անհրաժեշտ է 3,735.0 դրլար, իսկ Մոսկվայում՝ 3,573.5 դրլար: 239
Սպառողական գները արդեն 11.1%-ով բարձր են, քան Մոսկվայում, իսկ վարձակալության գները՝ 4.5%-ով:

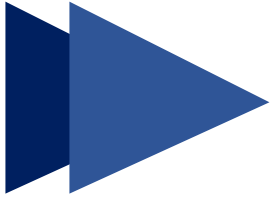
Փողը որ երկրներում է հերիքում հուլիս 2024

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_08_12

Միջին ամսական զուտ աշխատավարձի և ապրուստի ծախսերի հարաբերանցությունը՝

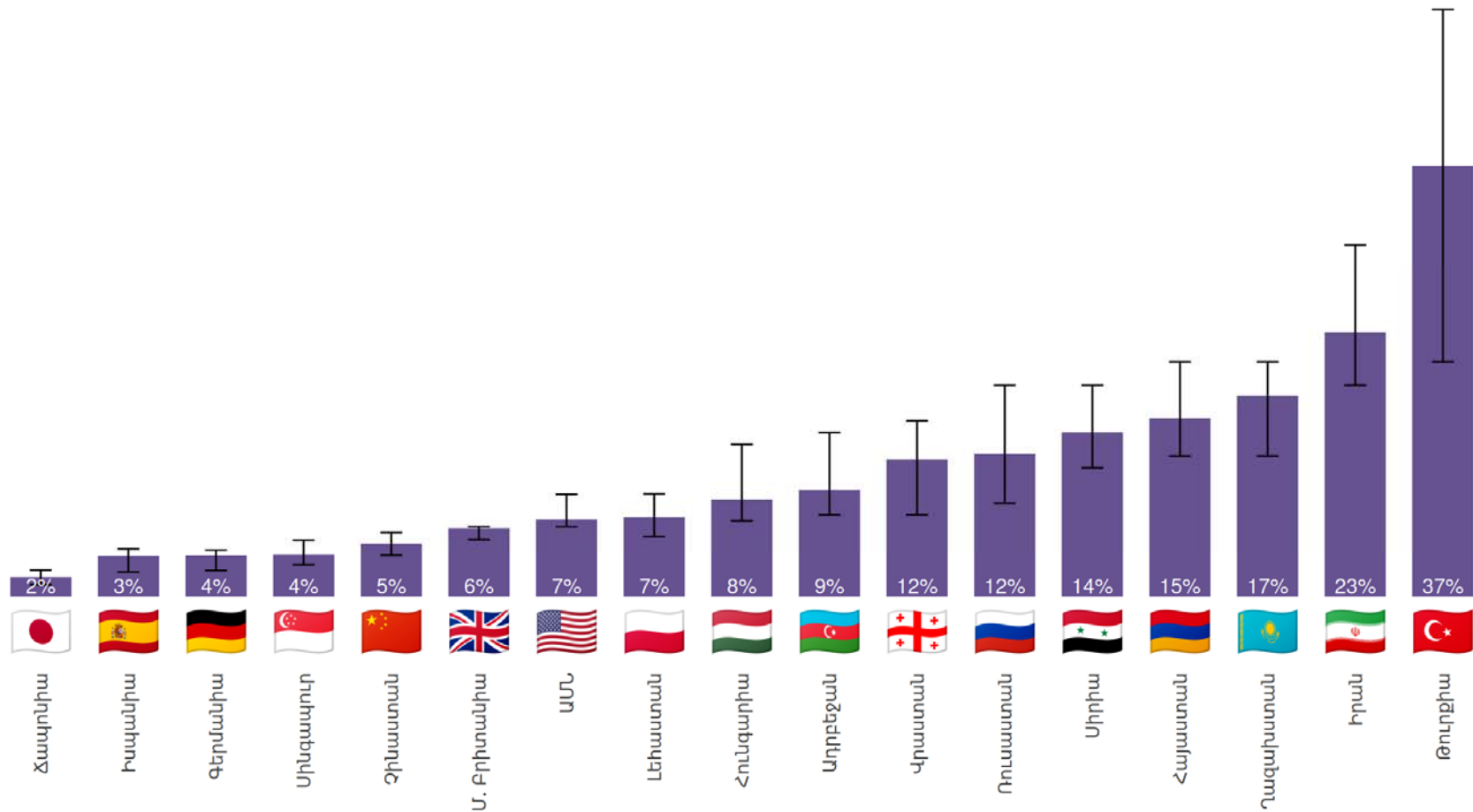
* Միջին ամսական զուտ աշխատավարձը ներկայացված է հարկերից հետո:
Միջին ծախսերը չեն ներառում բնակարանի վարձակալության ծախսերը:
Գծապատկերում ներառված չեն աֆրիկյան երկրները:

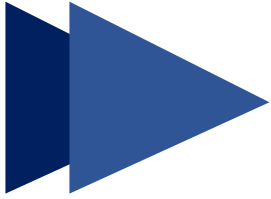
Որտե՞ղ է ավելի մատչիլի հիփերթեքով տուն վերցնելը հուլիս 2024

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_08_12

Հիփերթեքային տարեկան տոկոսադրույքը

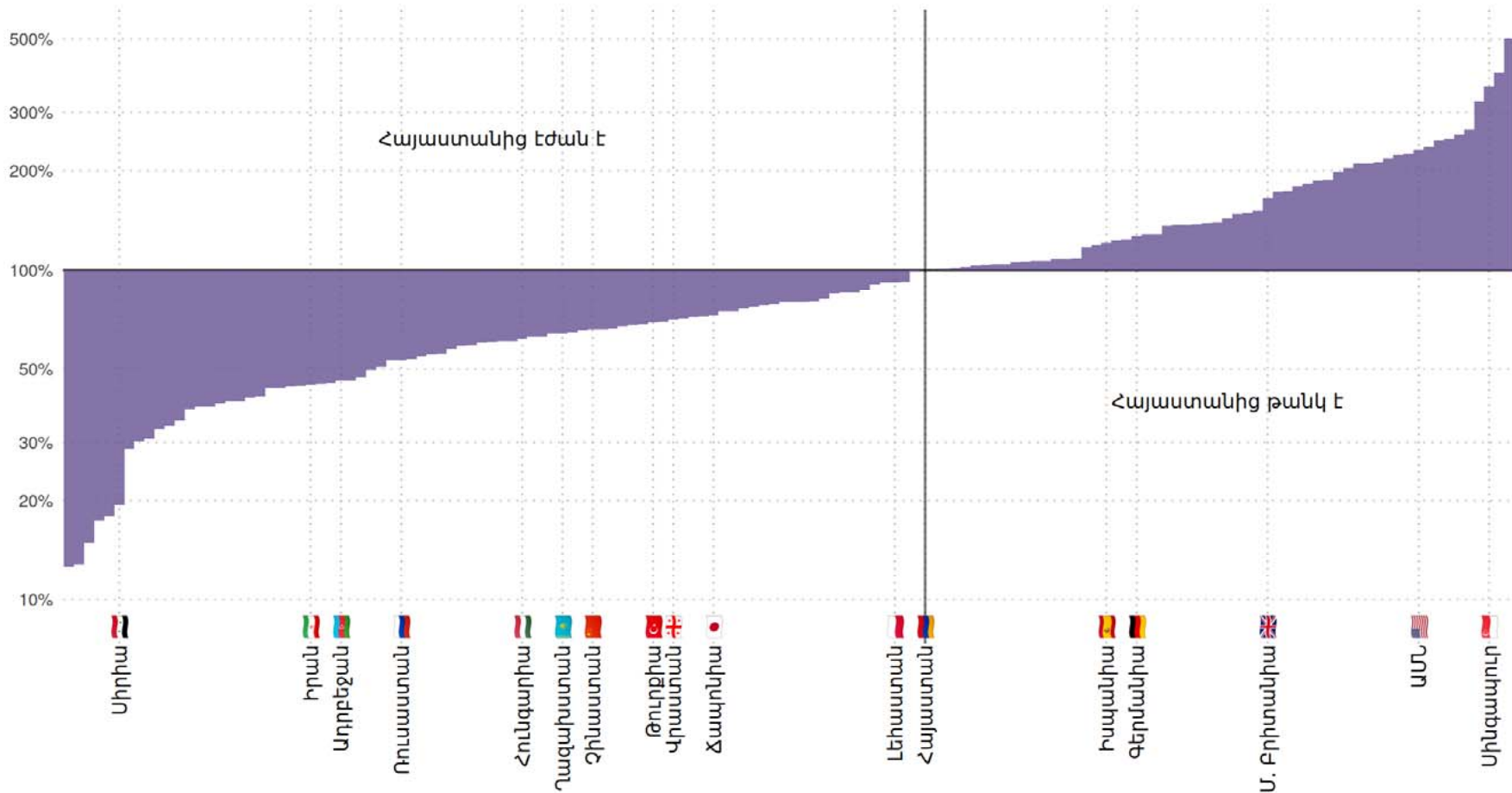
* 20 տարվա կտրվածքով հաստատուն միջին տոկոսադրույք

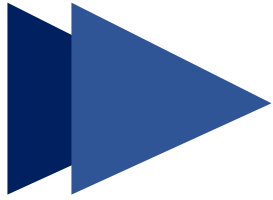
Որտե՛ղ է կյանքն ավելի էժան հուլիս 2024

Աղբյուր. https://www.tvyal.com/newsletter/2024/2024_08_12

Կյանքի արժեքի համեմատությունը Հայաստանի հետ՝

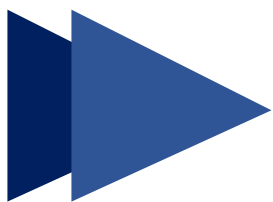
* Կյանքի արժեքը (Cost of living) ինդեքս է մշակված Numbeo հարթակի կողմից:
Այս ինդեքսը հաշվում է ապրուստի համար բոլոր միջինացված ծախսերի արժեքը՝ բացառությամբ վարձակալության:
Գծապատկերում ներառված չեն աֆրիկյան երկրները:

Գործազրկության մակարդակը, % 2025

Աղբյուր. <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?view=chart> <https://www.armstat.am/file/doc/99533348.pdf>

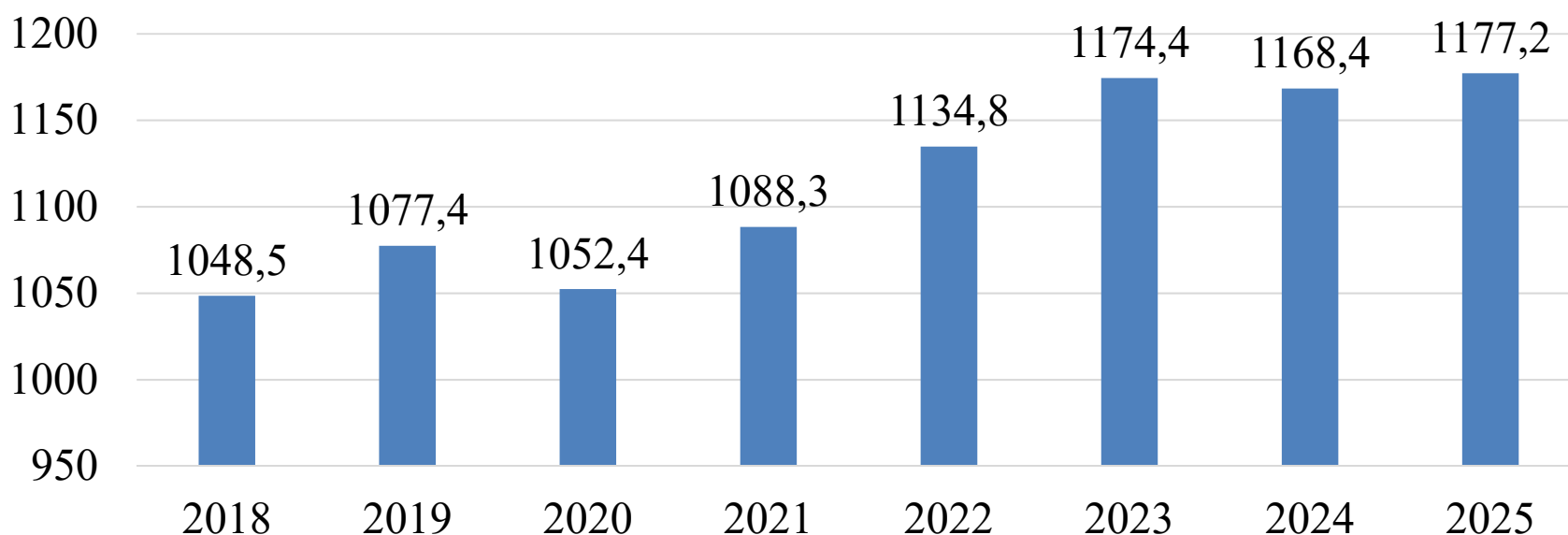
Армения	12,9
Грузия	12,1
Украина 2021	9,8
Эстония	8,3
Таджикистан	6,9
Литва	6,7
Латвия	6,6
Азербайджан	5,5
Казахстан	4,8
Узбекистан	4,6
Туркменистан	4,3
Киргизия	3,5
Беларусь	3,4
Россия	2,1
Молдова	1,5

Զբաղվածություն 2018-2025 թթ. (հազ.)

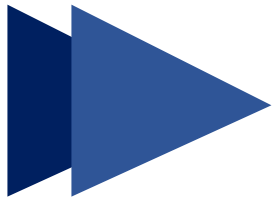
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ Ազգային Վիճակագրական ծառայության տվյալներով - www.armstat.am

Աշխատողների թվաքանակը, հուլիս

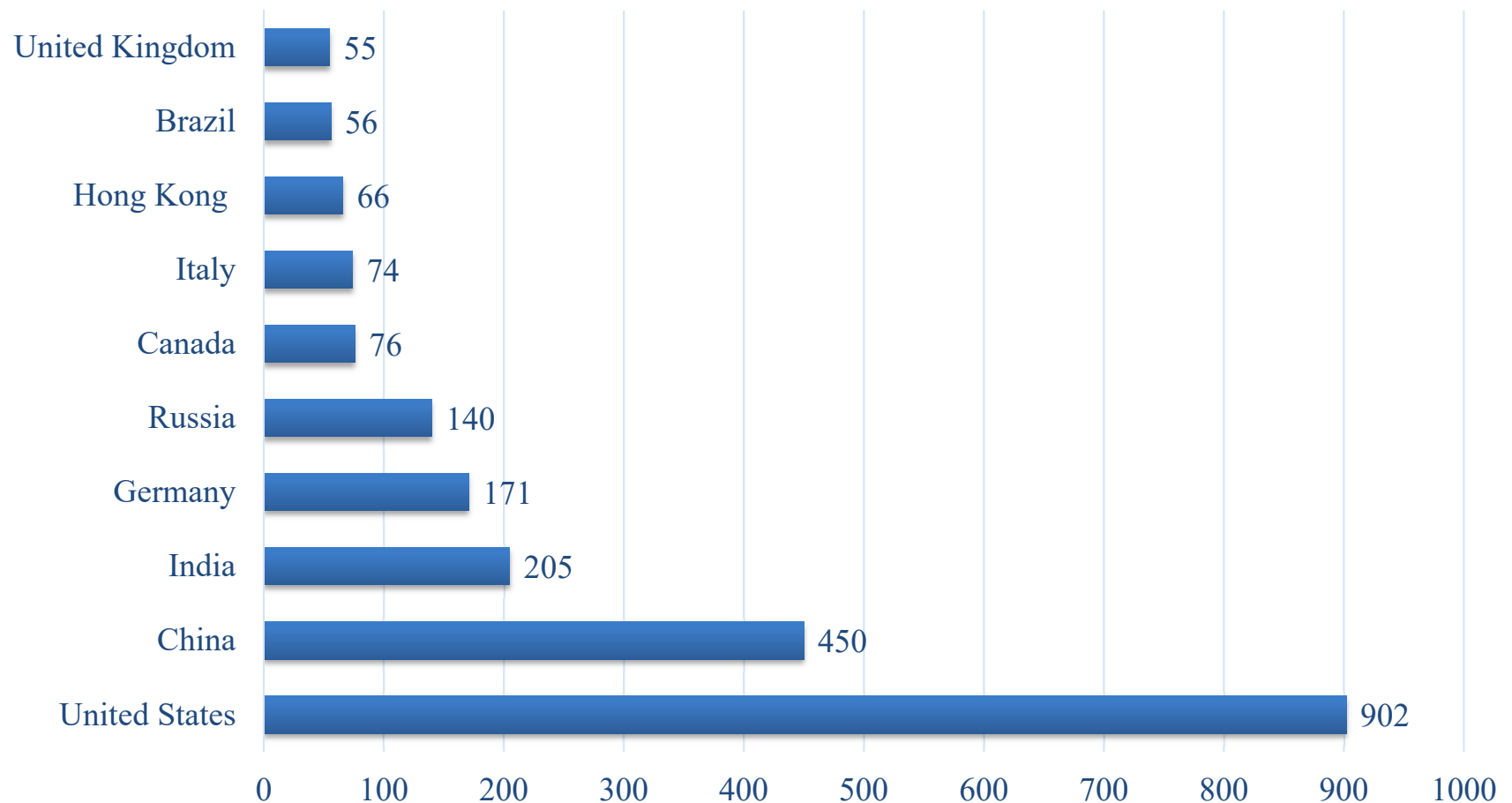
❖ Ըստ ոլորտների՝ տոկոսային առումով ամենաբարձր աճը գրանցվել է **SS ոլորտում**:

❖ Մեծ մասը զբաղված են մանրամեծածախ առևտրի, կրթության, մշակող արդյունաբերության, առողջապահության և սոցալ սպասարկման ոլորտներում:

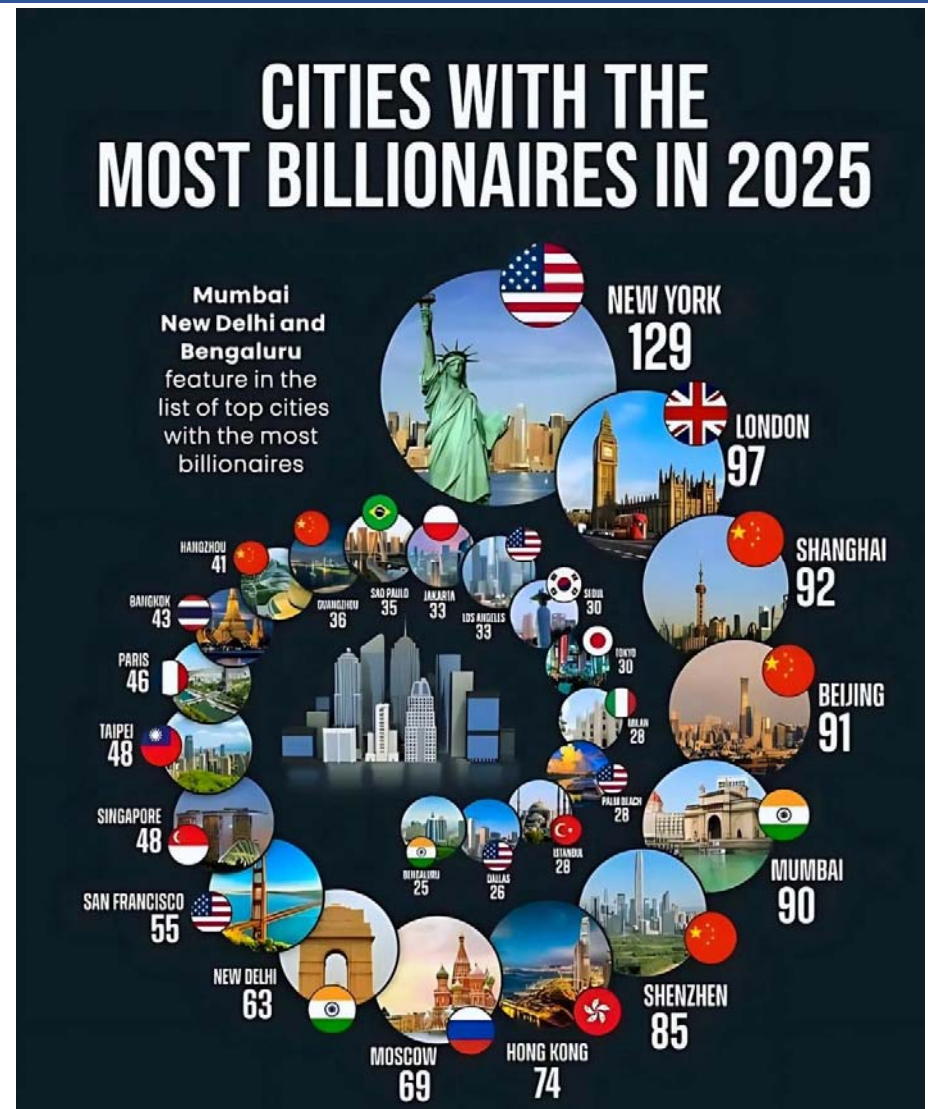
Ամենաշատ միլիարդատեր ունեցող երկրները, 2026 (հազ.)

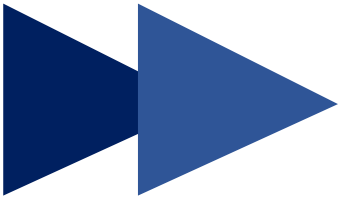
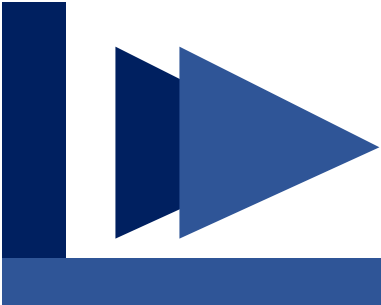
Աղբյուր. <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/billionaires-by-country>

1. United States – 870	16. Japan – 41
2. China – 823	17. South Korea – 38
3. India – 284	18. Israel – 33
4. UK – 150	19. Turkey – 31
5. Germany – 141	20. Mexico – 28
6. Switzerland – 116	21. Sweden – 28
7. Russia – 89	22. Spain – 27
8. France – 72	23. UAE – 26
9. Italy – 69	24. Monaco – 21
10. Brazil – 67	25. Netherlands – 17
11. Canada – 65	26. Malaysia – 17
12. Australia – 49	27. Denmark – 16
13. Singapore – 48	28. Philippines – 16
14. Indonesia – 44	29. Austria – 14
15. Thailand – 43	30. Norway – 12

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

Ֆինանսական հատված

Երկրի անվանումը

ՀՆԱ, 2025 (մլրդ ԱՄՆ դոլար)

Հայաստան

Bln, USD

29.2

Բելառուս

93.4

Վրաստան

38.1

Ղազախստան

306.2

ՌԴ

2 561.3

Ուկրաինա

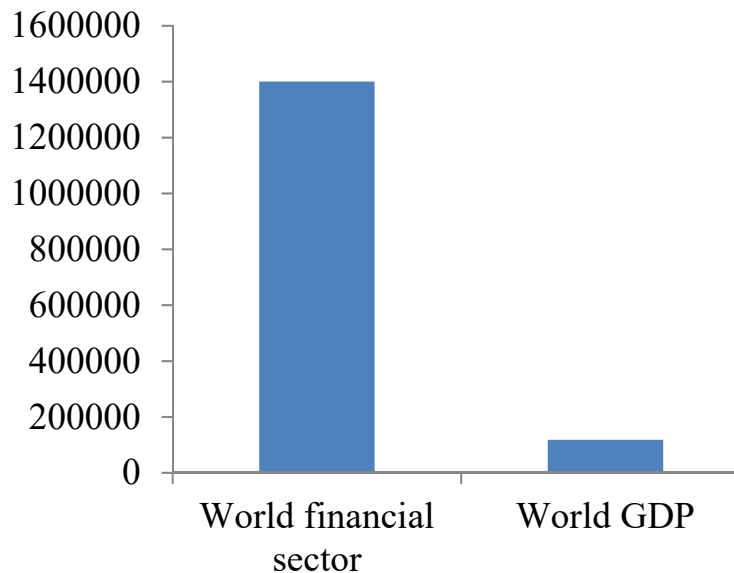
214.2

ԱՄՆ

30 769.7

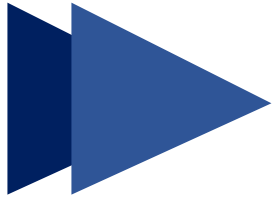
Աշխարհ

118 350

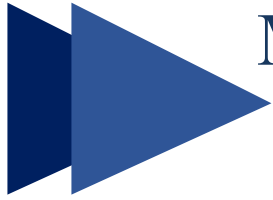
**Գլոբալ ֆինանսական
հատված**

1 400 000,0²⁴⁸

Ֆինանսական հատված

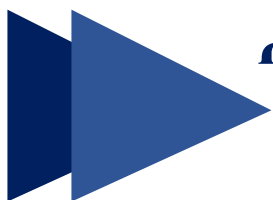
	Շուկայական կապիտալացում (ՀՆԱ %), 2025թ.	Դրամայնացում (ՀՆԱ %) 2025թ.	Բանկերի ավանդներ (ՀՆԱ %), 2025թ.	Բանկային հատվածի կողմից հատկացվող վարկեր (ՀՆԱ %), 2025թ.
Հայաստան	18.7	61.3	83.0	68.7
Ադրբեջան	2.1	38.6	22.0	22.8
Վրաստան	5.96 (2012)	55.1	75.0	65.9
Ռուսաստան	31.8 (2023)	69.9 (2020)	86.2 (2020)	54.6 (2021)
Ղազախստան	51.7	33.1	41.6	25.9
Բելառուս	5.9	30.7 (2021)	40.7 (2021)	24.1 (2021)
Ուկրաինա	3.4 (2018)	45.0	39.7 (2023)	13.4

M2X հարաբերությունը ՀՆԱ-ի նկատմամբ (տնտեսության դրամայնացում)

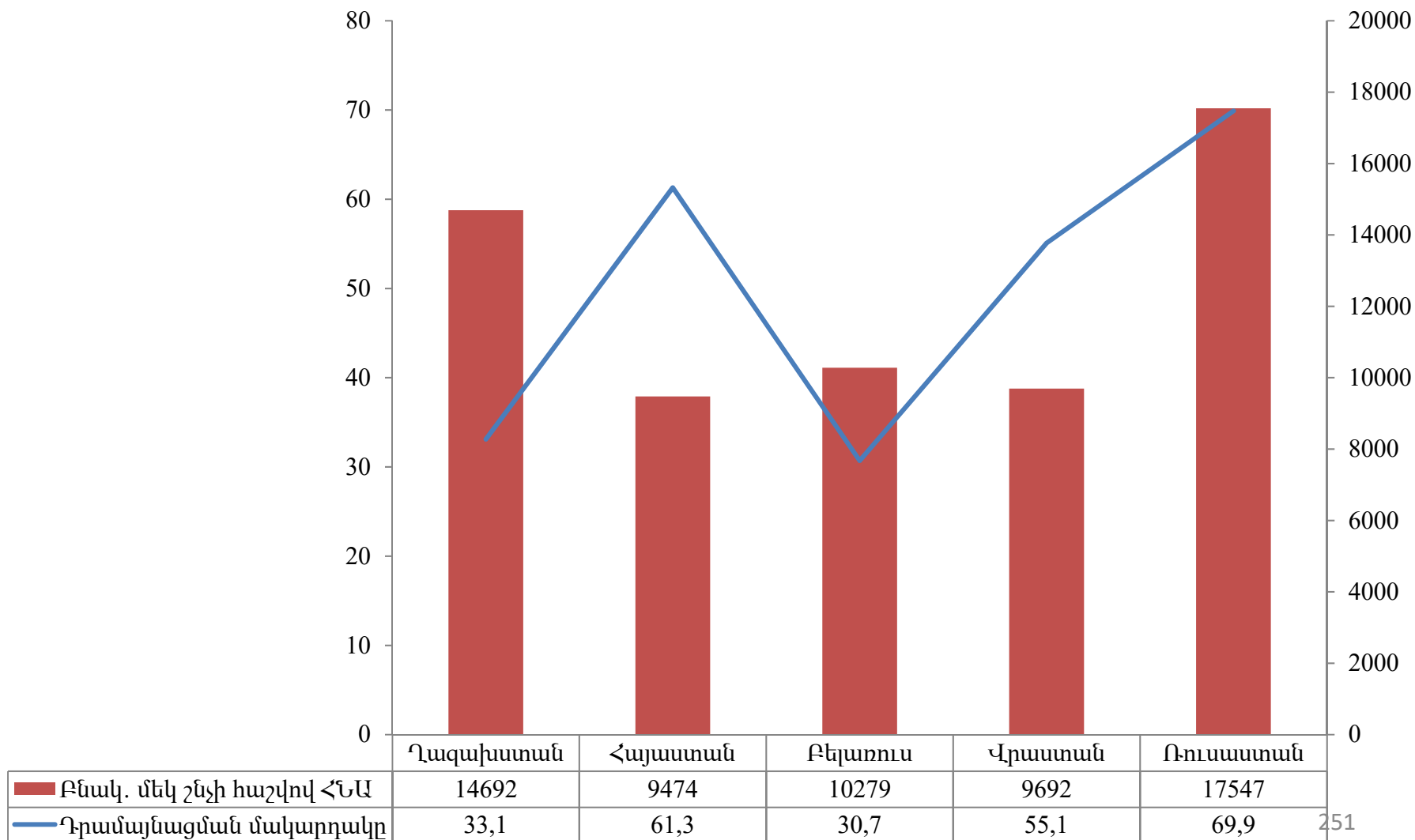
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից ՀՀ ԿԲ-ի պաշտոնական կայքի տվյալներով: www.cba.am

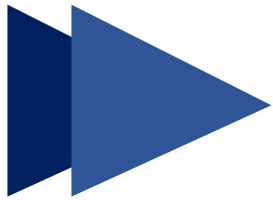
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Հայաստան	25.9	26.3	29.8	33.7	36.2	37.0	36.8	43.0	46.4	46.2	47.0	54.4	54.5	52	54.8	58	61
Ռուսաստան	49.2	51.4	51.4	51.8	56.3	60.3	63.8	59.2	59.4	59.1	58.6	69.9					
Բելառուս	27.7	30.6	37.4	30.4	29.8	30.8	38	35.9	37.9	35.6	36.0	33.9	30.7				
Ղազախստան	44.0	38.9	35.4	34.7	32.9	33.7	42.1	43.5	37.4	35.4	30.7	35.5	35.9	33.8	32.0	34	33
Վրաստան	26.5	29.9	29.2	30.2	36.6	38.3	42.2	47.3	48.4	51.4	50.0	61.5	56.4	52.6	53.4	54	55
Ուկրաինա	53.4	55.2	52.7	55.0	62.0	61.1	50.2	46.3	40.5	35.9	36.2	43.8	38	48.2	47.1	46	45
Ճապոնիա	227.0	226.1	238.0	241.3	247.8	251.2	252	236	242	252	254.8	255.7	283.5	286.2	275.6	267	247
ԱՄՆ	90.4	84.7	87.2	87.8	88.4	89.5	90.3	90.6	92	89.5	92.8	111.3	116.9	104.9	99.1	99	100

Դրամայնացման մակարդակն ըստ երկրների և մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ-ի, 2025

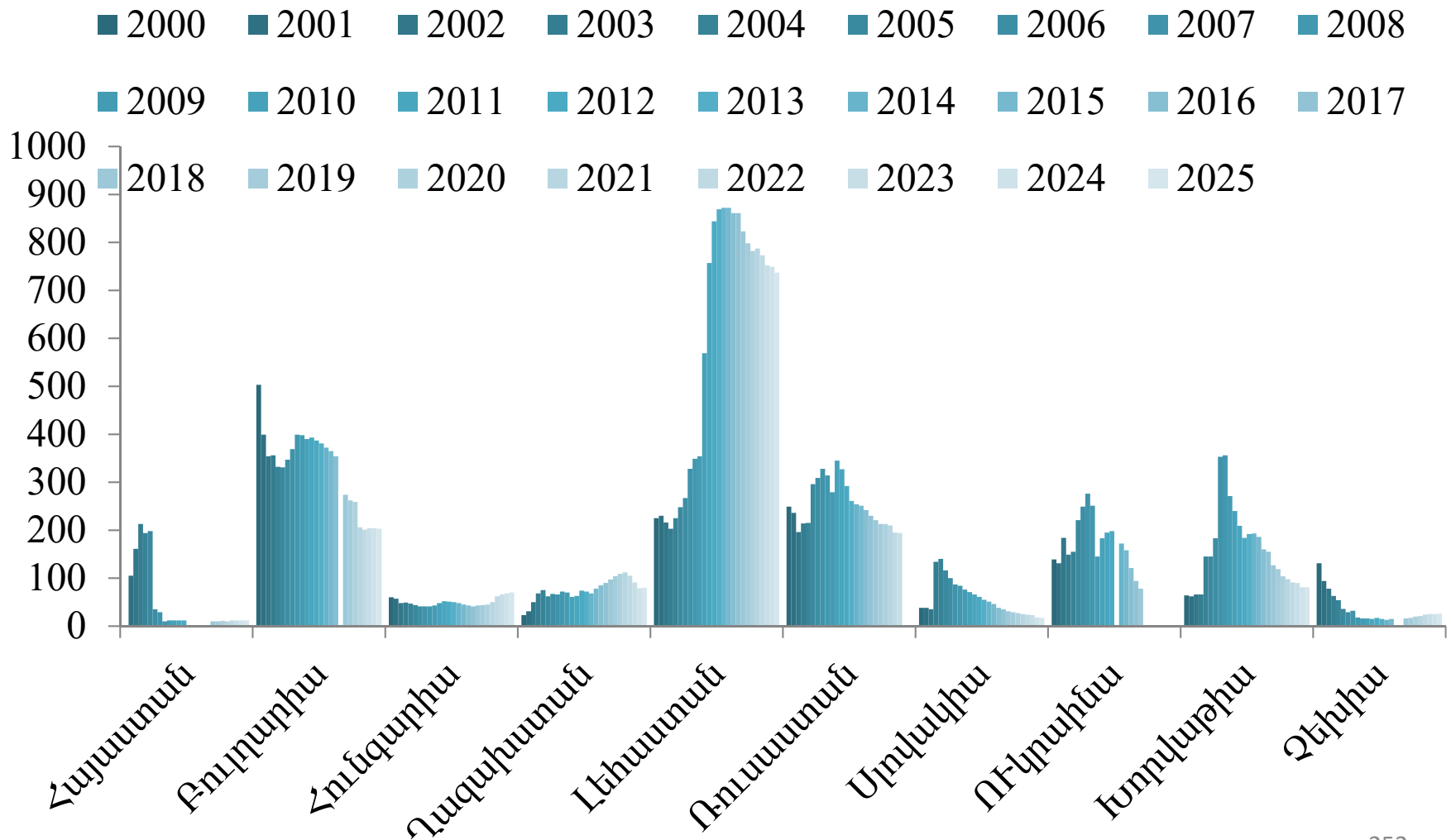
Աղբյուր. Համաշխարհային բանկի տվյալները – World Bank: World Development Indicators

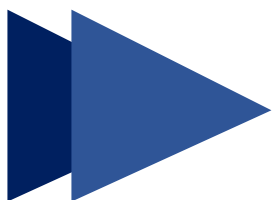

Էմիգրանտների (բորաայում ցուցակում անցած ընկերությունների) քանակը

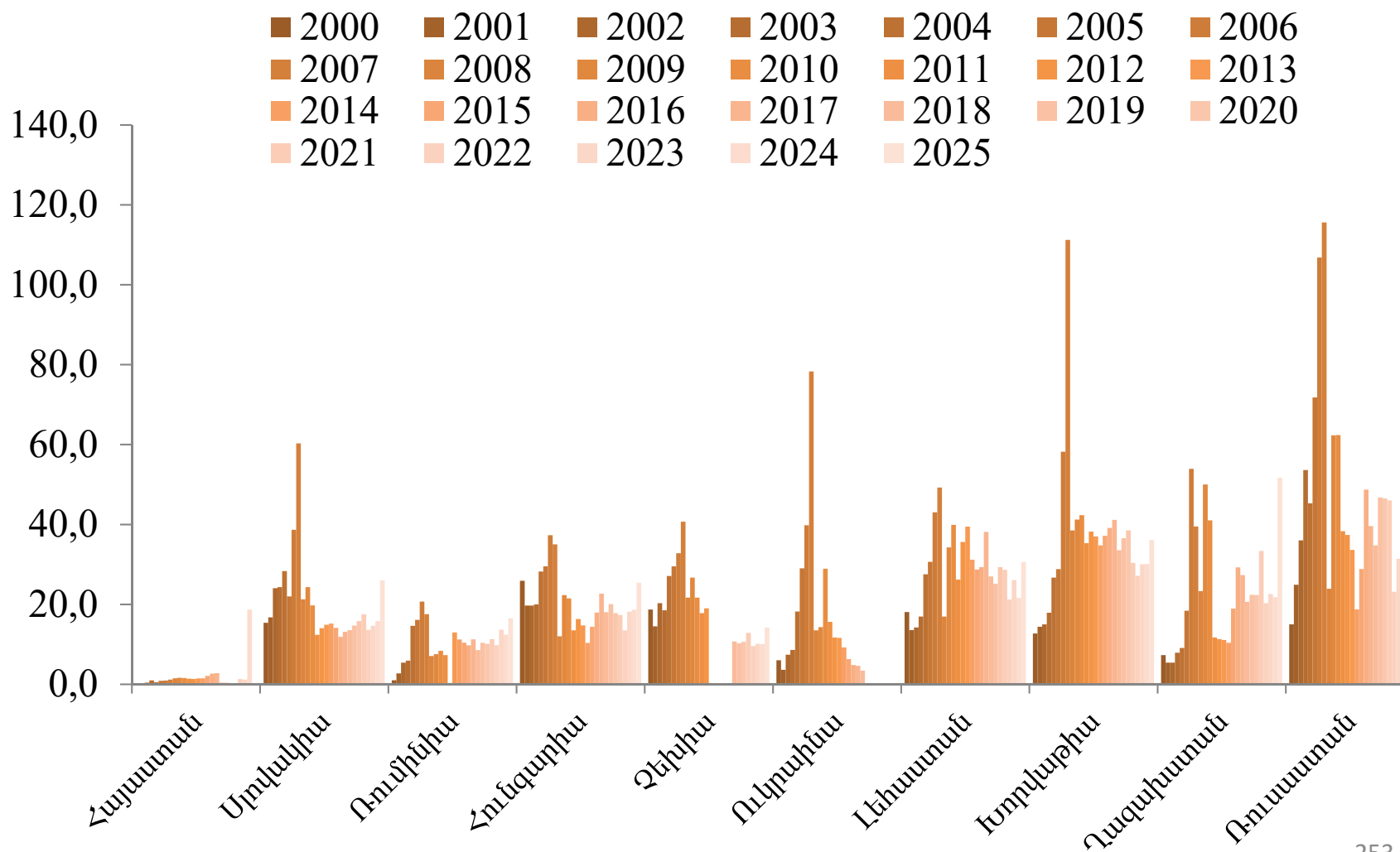
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

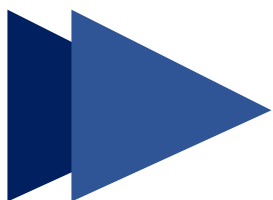

Շուկայի կապիտալացում (ՀՆԱ %)

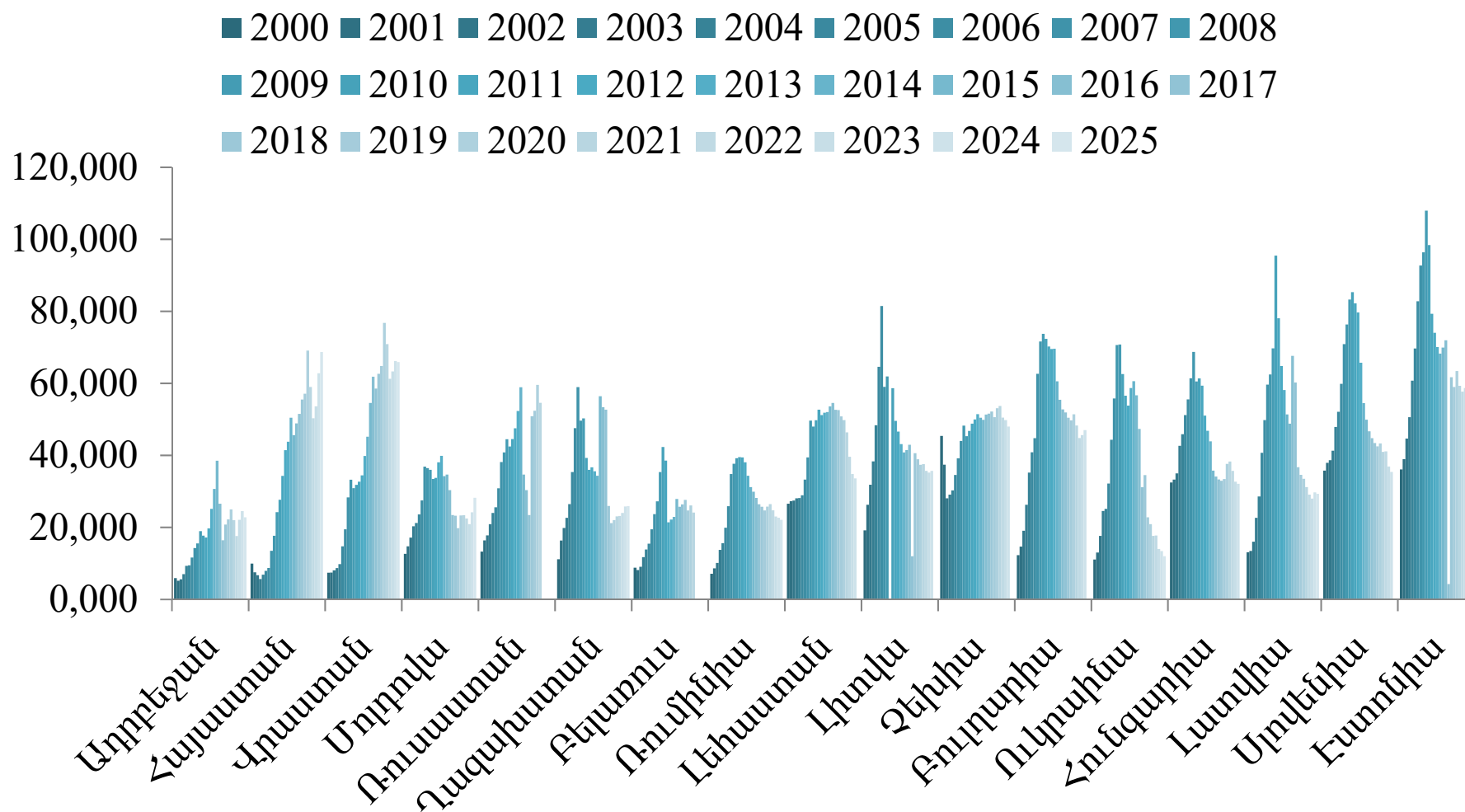
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

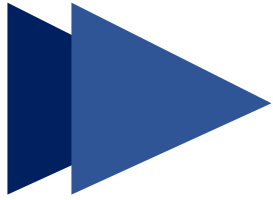

Բանկային հատվածի կողմից տրամադրվող վարկեր (ՀՆԱ %)

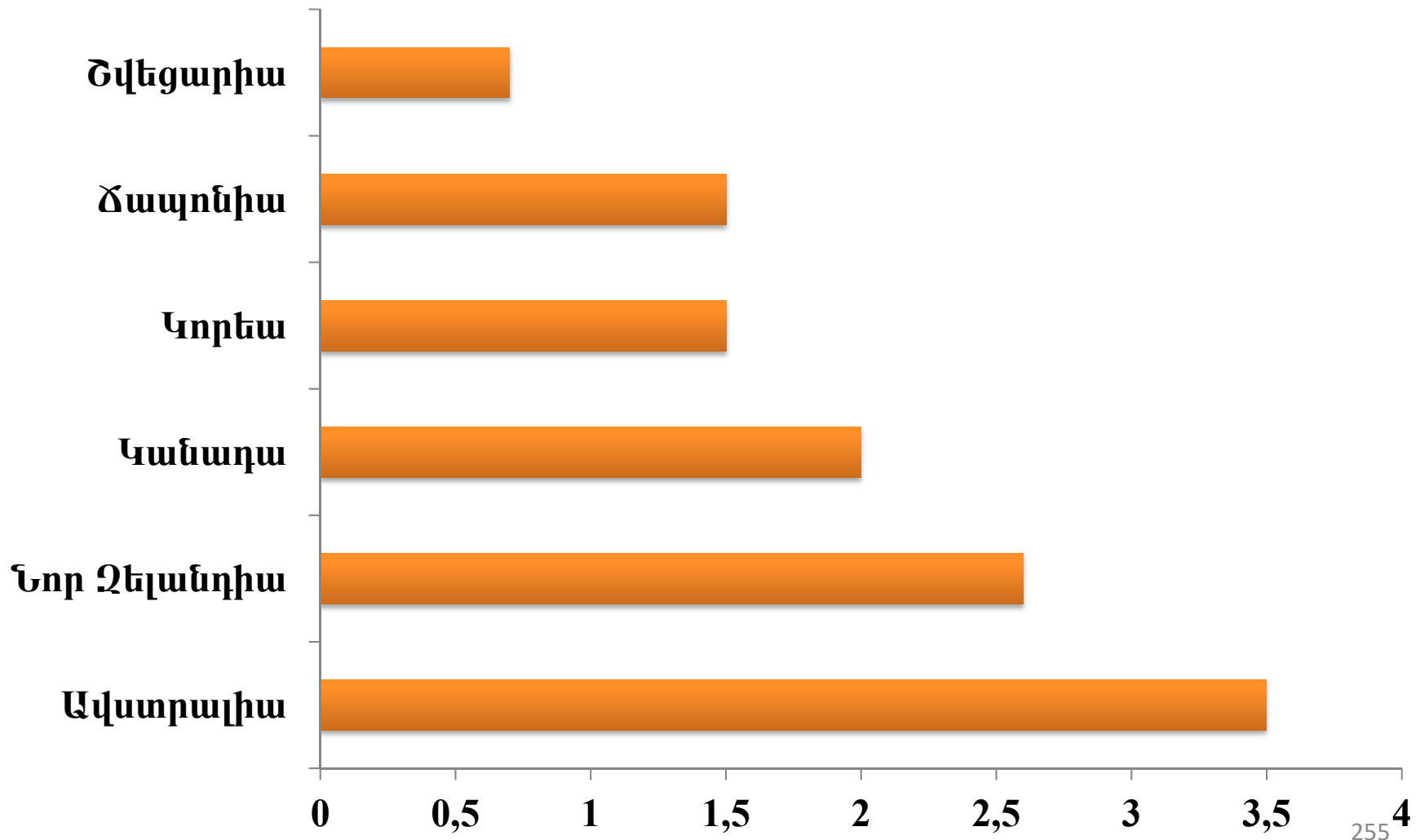
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

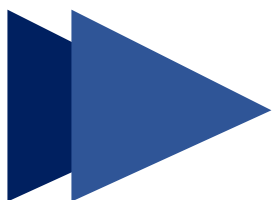

Տոկոսադրույքների սփռեղը որոշ զարգացած երկրներում և տարածաշրջաններում, 2025

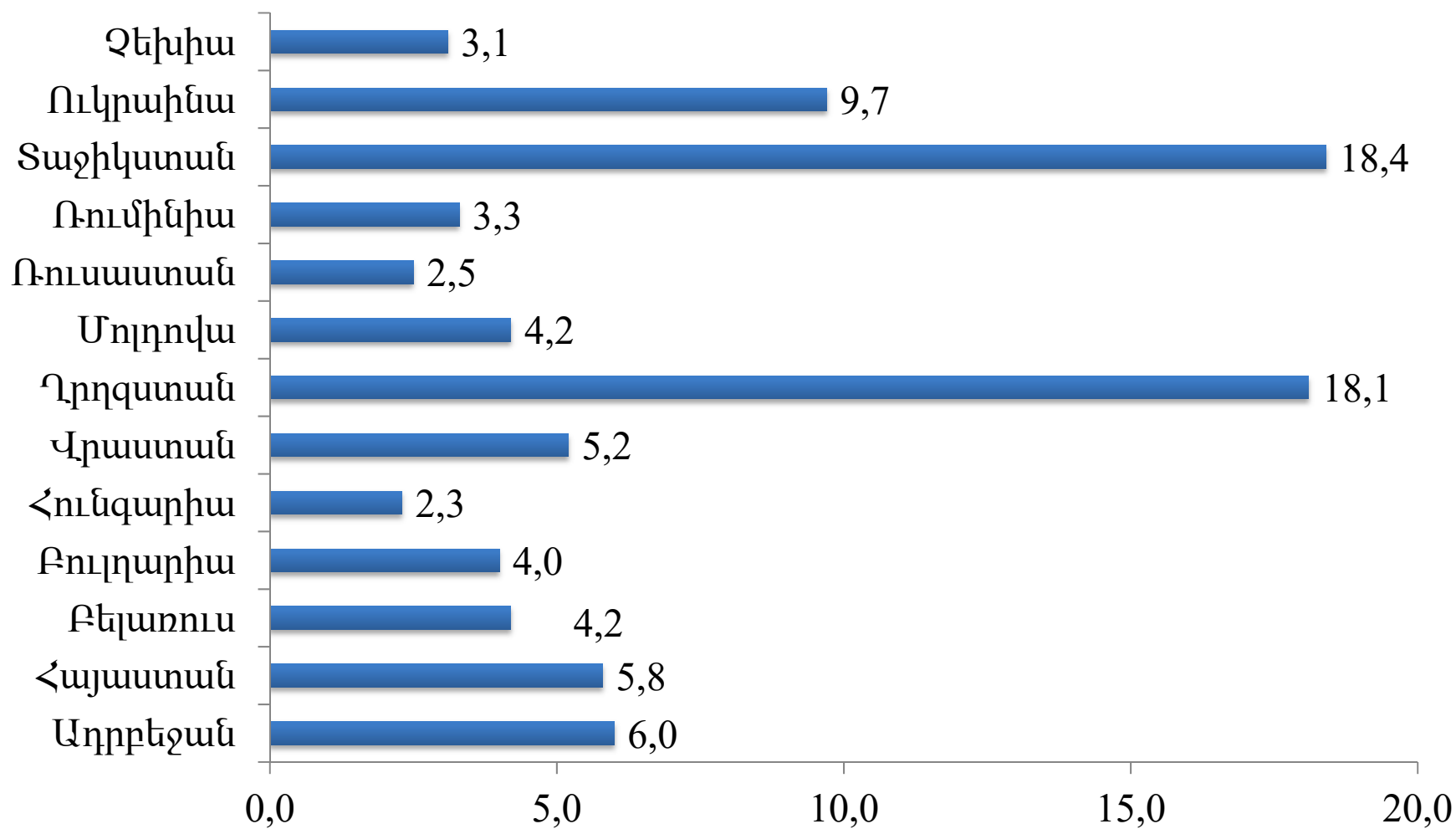
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

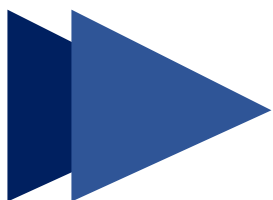

Տոկոսադրույքների սփռեղը, 2025

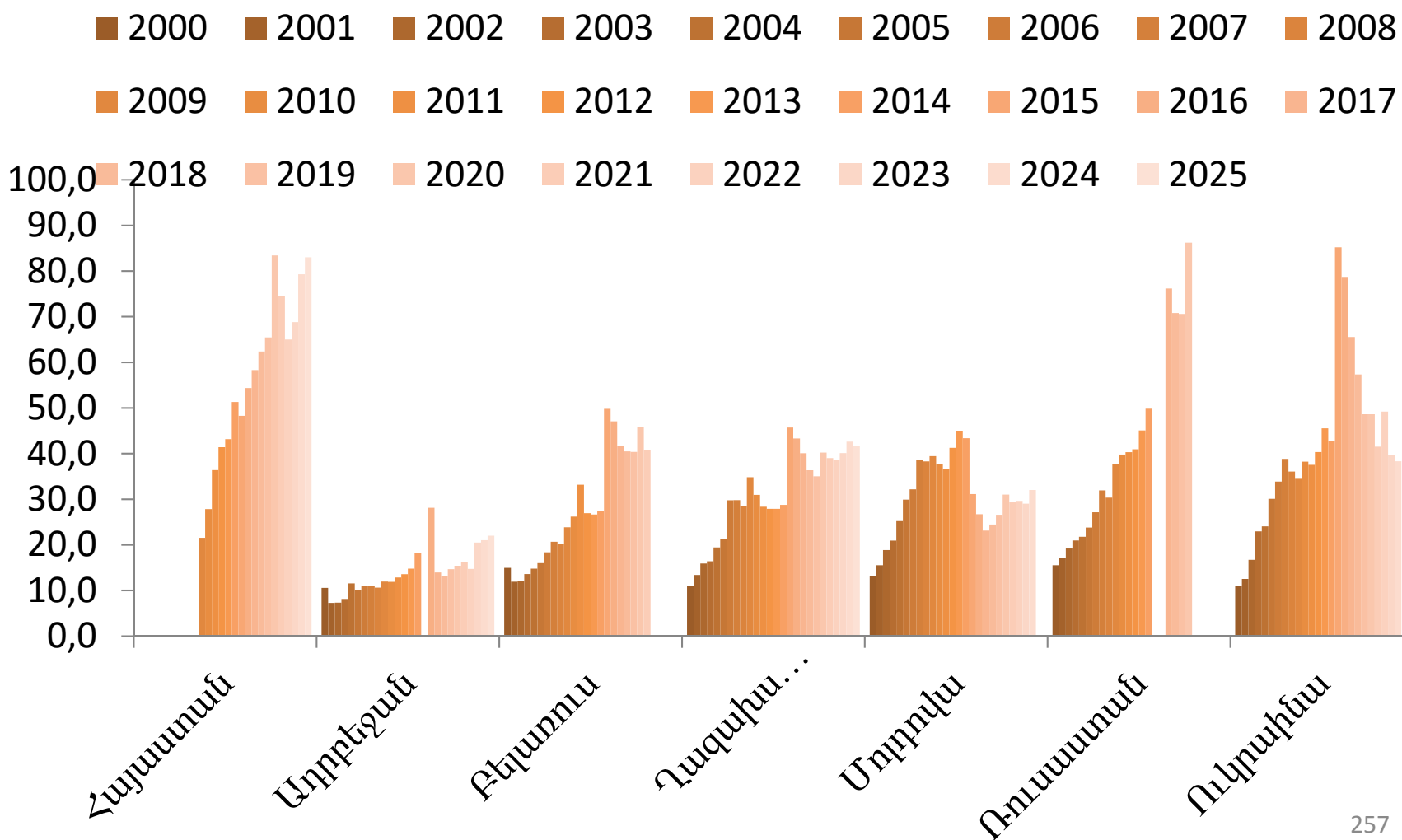
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators 2011, Համաշխարհային Բանկի պաշտոնական կայք: <http://www.worldbank.org/data/datatopic/datatopic.html>

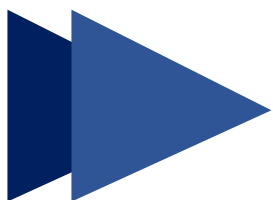

Ավանդներ (ՀՆԱ %)

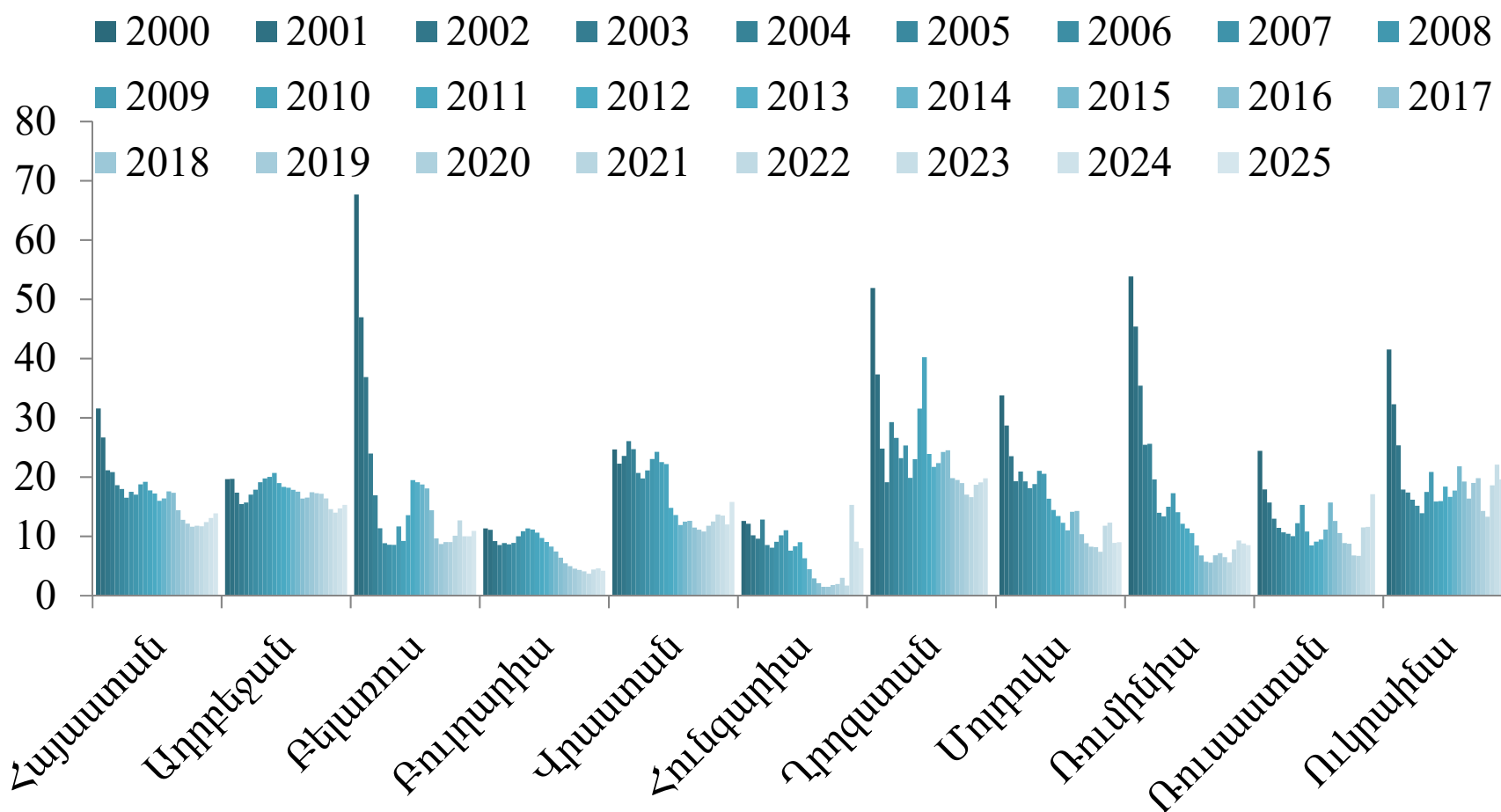
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

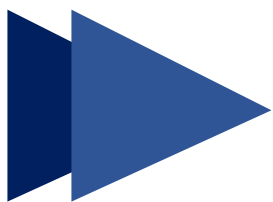

Վարկերի տոկոսադրույքը

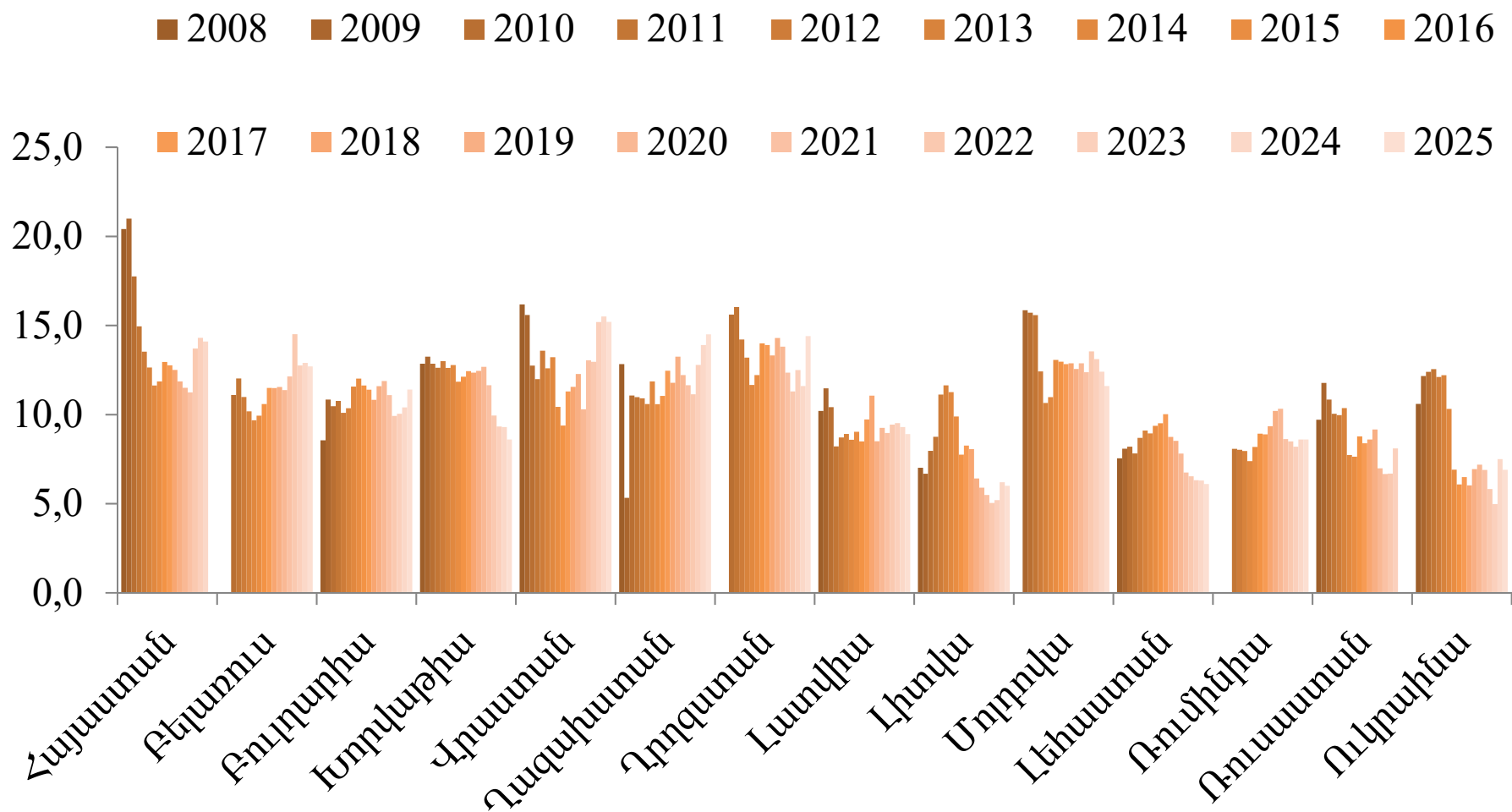
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

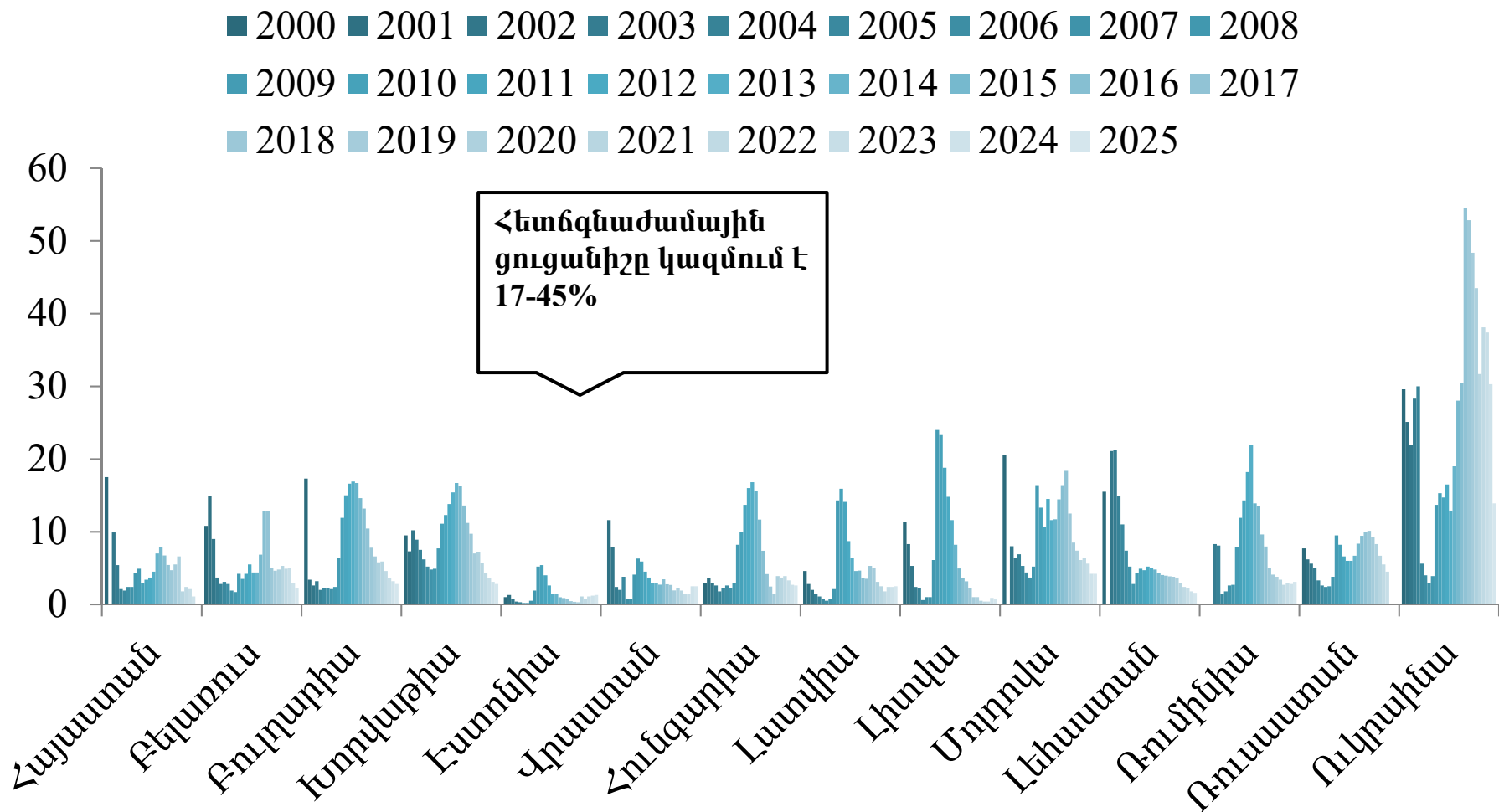
Կապիտալի համարժեքության ցուցանիշը

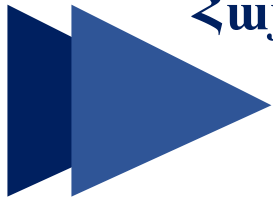
Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

Չաշխատող վարկեր (ընդհանուր վարկերի %)

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators, FinStat2016

Հայաստանի և մնացյալ աշխարհի ցուցանիշների համադրում դասակարգում ըստ եկամուտներ կատեգորիայի և ըստ տարածաշրջանների, 2025 թ.

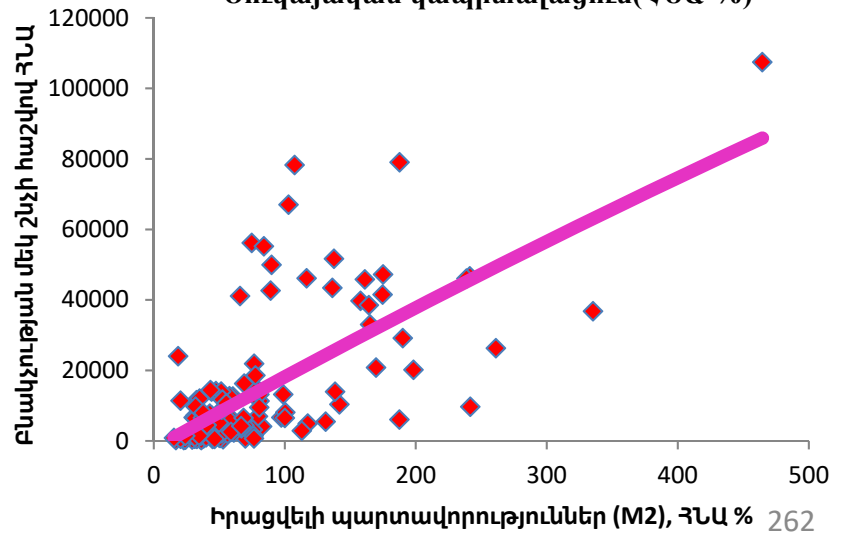
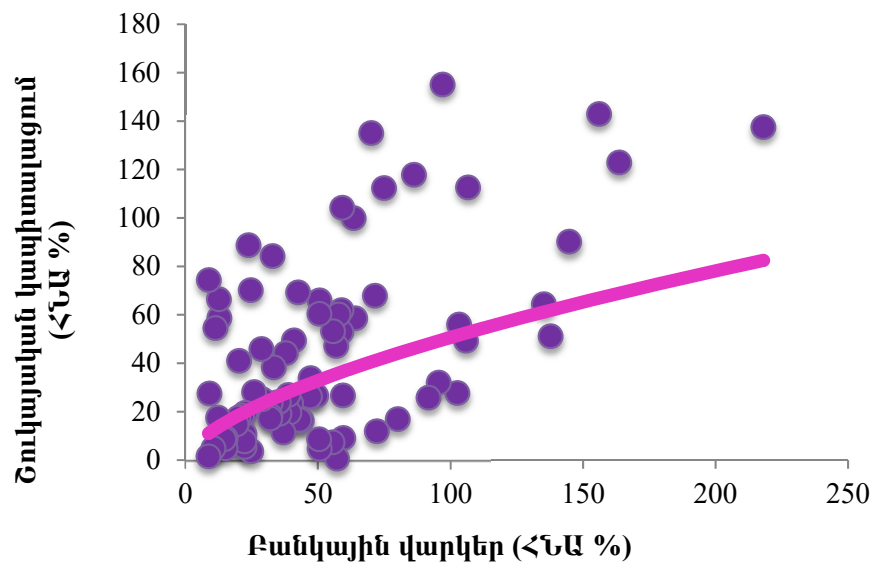
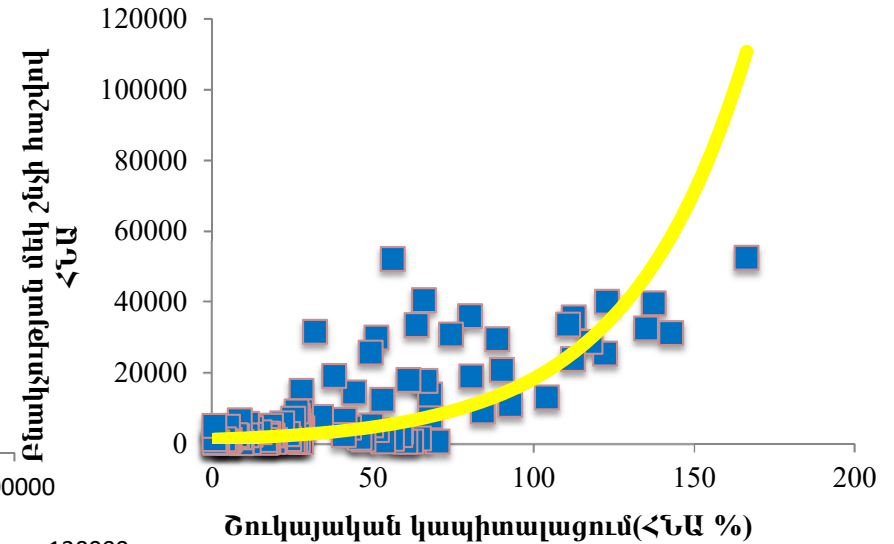
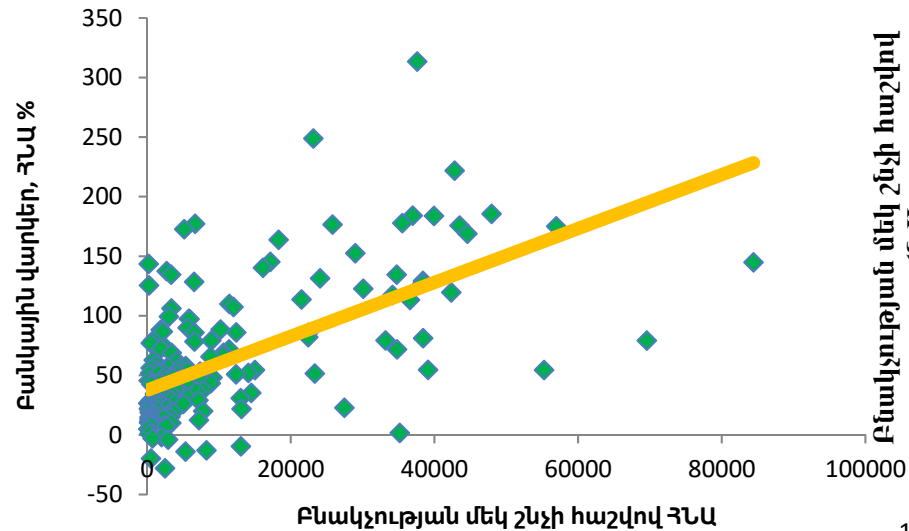
Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից Համաշխարհային բանկի տվյալներով – World Bank: World Development Indicators, 2015

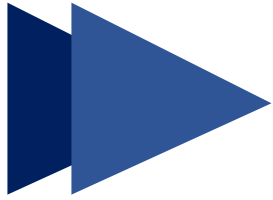
Ցուցանիշներ	Հայաստան	Ցածր եկամուտ	Ցածր-միջին եկամուտ	Բարձր-միջին եկամուտ	Բարձր եկամուտ
Բնակ. մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ, US \$	9 474	837	2 481	10 890	53 997
Ներքին վարկեր մասնավոր հատվածին, ՀՆԱ %	71	13	39	139	152
Ցուցակված ընկերությունների կապիտալացումը, ՀՆԱ %	18.7	---	176	71	188
Տոկոսադրույքների սփրեդ	6	9	7	6	--
Երկրների քանակ		48	51	44	49

Ցուցանիշներ	Հայաստան	Աշխարհ	Արևելյան Ասիա և խաղաղօվկիանոսյան տարածաշրջանի երկրներ	Եվրոպա և Կենտրոնական Ասիա	ԵՄ	Լատինական Ամերիկա և Կարիբյան տարածաշրջան	Միջին Արևելք և Հյուսիսային Աֆրիկա	Ենթասահարական Աֆրիկա
Բնակ. մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ, US \$	9 474	14 406	14 077	34 604	47 089	11 095	6 202	1 673
Ներքին վարկեր մասնավոր հատվածին, ՀՆԱ %	71	140	175	79	76	53	53	29
Ցուցակված ընկերությունների կապիտալացումը, ՀՆԱ %	18.7	149	122	53	50	41	99	89
Տոկոսադրույքների սփրեդ	6	6	5	5	--	6	4	8

Ռեգրեսիոն ցուցանիշներ 2000-2020թթ.

Աղբյուր. Կազմված և հաշվարկված է հեղինակի կողմից Համաշխարհային բանկի տվյալներով : www.worldbank.org

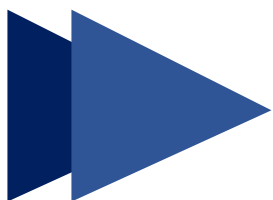
Շուկայի կապիտալացում, ՀՆԱ %

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators

	2002	2007	2025
Hong Kong	278.4	549.4	1425
Zimbabwe	246.5	100.8	109.3 (2012)
Switzerland	192.8	282.9	241
South Africa	166.2	291.3	327
Malaysia	122.8	168.3	103
Singapore	112.5	209.5	137
Luxembourg	109.6	323.7	69
United States	104.8	142.9	224
Argentina	101.4	33.2	8
Australia	95.9	152.7	114
Netherlands	91.7	122.2	130
Chile	67.0	123.2	136
Canada	78.3	153.5	199
Jordan	73.9	240.9	61
Russia	36.0	115.6	32
Spain	67.8	124.9	68
Armenia	0.4	1.1	18.7

Տնտեսության զարգացումը

2025 year			
ԱՄՆ	224	Գերմանիա	57
Կանադա	199	Ռուսաստան	32
Ճապոնիա	172	Իտալիա	27
Ֆրանսիա	85	Թուրքիա	25
Նորվեգիա	70	Հայաստան	18.7

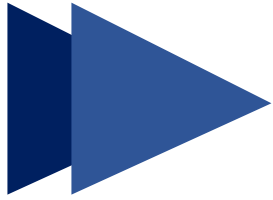
Տնկոսադրույքի սփռեղ, %

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators

2002		2007		2025	
Hong Kong	4.7	Hong Kong	4.3	Hong Kong	5.0
Israel	3.9	Israel	2.8	Israel	2.5
Switzerland	3.5	Switzerland	1.0	Switzerland	2.0
Georgia	17.7	Georgia	10.9	Georgia	5.2
Malaysia	3.3	Malaysia	3.2	Malaysia	2.4
Ukraine	17.4	Ukraine	5.8	Ukraine	10.5
Singapore	4.5	Singapore	4.8	Singapore	5.1
Argentina	12.4	Argentina	3.1	Argentina	11.2
Australia	4.5	Australia	3.7	Australia	3.5
Chile	4.0	Chile	3.1	Chile	1.5
Canada	3.4	Canada	4.0	Canada	2.6
Jordan	5.8	Jordan	3.2	Jordan	2.6
Russia	10.8	Russia	4.9	Russia	2.5
Armenia	11.5	Armenia	11.3	Armenia	5.8
Azerbaijan	8.7	Azerbaijan	7.6	Azerbaijan	6.0
Japan	1.8	Japan	1.1	Japan	0.7

Տնտեսության զարգացումը

2025 year	
Armenia	5.8
Russia	2.5
Georgia	5.2
Canada	2.6
Japan	0.7

Չաշխատող վարկեր, ընդհանուր վարկերի %

Աղբյուր. World Bank: World Development Indicators

2002		2007		2025	
Hong Kong	5.0	Hong Kong	0.8	Hong Kong	1.6
Japan	7.2	Japan	1.5	Japan	1.2
Netherlands	2.4	Netherlands	-	Netherlands	1.4
Greece	7.4	Greece	4.6	Greece	3.0
Singapore	7.7	Singapore	1.5	Singapore	1.3
Malaysia	15.9	Malaysia	6.5	Malaysia	1.7
Jordan	17.1	Jordan	4.1	Jordan	6.9
Belgium	3	Belgium	1.4	Belgium	2.0
Ireland	1	Ireland	0.8	Ireland	1.2
Portugal	2.3	Portugal	2.8	Portugal	2.3
Armenia	9.9	Armenia	2.4	Armenia	1.1
Georgia	7.9	Georgia	0.8	Georgia	2.5
Russia	5.6	Russia	2.5	Russia	4.5
Ukraine	21.9	Ukraine	3	Ukraine	13.9
Belarus	9	Belarus	1.9	Belarus	2.2
Estonia	0.8	Estonia	0.5	Estonia	1.3

Տնտեսության զարգացումը

2025 year			
Germany	1.5	Italy	2.5
UK	0.9	Georgia	2.5
France	2.1	Norway	0.4
Russia	4.5	USA	1.0
Canada	0.7	Turkey	1.7
Armenia	1.1	Japan	1.2

Խոշորագույն տրանսազգային բանկերն ըստ ակտիվների մեծության

Աղբյուր. The Banker ամսագիր:

2010

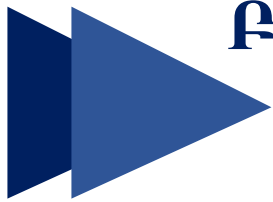
Rank	Bank	Country	Total Assets (US\$b)
1	BNP Paribas	France	2674,6
2	Deutsche Bank	Germany	2551,3
3	HSBC Holdings	UK	2454,7
4	Barclays PLC	UK	2325,7
5	Royal Bank of Scotland	UK	2267,9
6	Bank of America	USA	2264,9
7	Mitsubishi UFJ Financial Group	Japan	2158,5
8	JPMorgan Chase	USA	2117,6
9	HSBC Holdings	UK	2454,7
10	Credit Agricole SA	France	2133
11	Industrial & Commercial Bank of China	China	2040,7
12	Citigroup	USA	1913,9
13	Mizuho Financial Group	Japan	1708,3
14	ING Group	Netherlands	1647
15	China Construction Bank	China	1634,5
16	Banco Santander	Spain	1629,7
17	Bank of China	China	1581,5
18	Agricultural Bank of China	China	1567,5
19	Lloyds Banking Group	UK	1549,5
20	Societe Generale	France	1515,3

2015

Rank	Bank	Country	Total Assets (US\$b)
1	Industrial and Commercial Bank of China	China	3 422.15
2	China Construction Bank	China	2 827.35
3	JP Morgan Chase	US	2 351.69
4	Agricultural Bank of China	China	2741.35
5	Mitsubishi UFJ Financial Group	Japan	2648.52
6	Bank of China	China	2591
7	HSBC Holdings	UK	2409.66
8	BNP Paribas	France	2167.6
9	Bank of America	US	2147.39
10	Credit Agricole	France	1846.59
11	Wells Fargo & Co	US	1787.63
12	Citigroup	US	1731.21
13	Mizuho Financial Group	Japan	1717.65
14	Barclays	UK	1671.66
15	Sumitomo Mitsui Financial Group	Japan	1656.63
16	Banco Santander	Spain	1456.8
17	RBS	UK	1217.03
18	Bank of Communications	China	1102.52
19	Goldman Sachs	US	861.42
20	Morgan Stanley	US	787.47

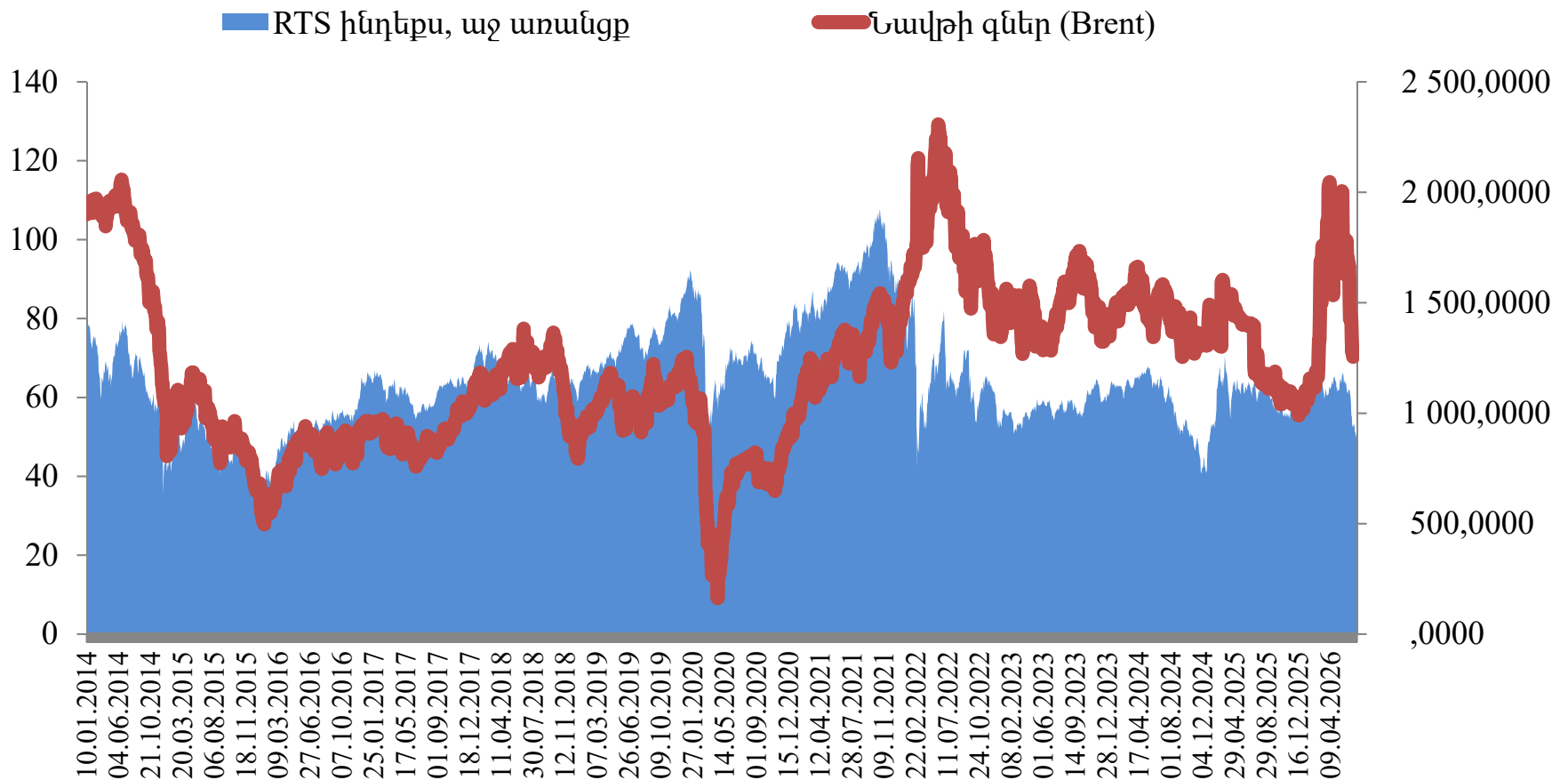
2025

Rank	Bank	Country	Total Assets (US\$b)
1	Industrial and Commercial Bank of China	China	6 687.9
2	China Construction Bank	China	5 557.7
3	Agricultural Bank of China	China	5 923.0
4	Bank of China	China	4 802.9
5	JP Morgan Chase	US	4 002.8
6	Bank of America	US	3 261.8
7	Citigroup	US	2 352.9
8	China Merchants Bank	China	1 664.7
9	Bank of Communications	China	2 041.2
10	Wells Fargo & Co	US	1 929.8
11	HSBC Holdings	UK	3 017.0
12	Postal Savings Bank of China	China	2 340.4
13	Credit Agricole	France	2 710.1
14	Industrial Bank	China	1 439.4
15	Mitsubishi UFJ Financial	Japan	2 763.7
16	BNP Paribas	France	2 817.6
17	Goldman Sachs	US	1 675.9
18	China Citic Bank	China	1 305.9
19	Shanghai Pudong Development Bank	China	1 296.1
20	Banco Santander	Spain	1 913.6

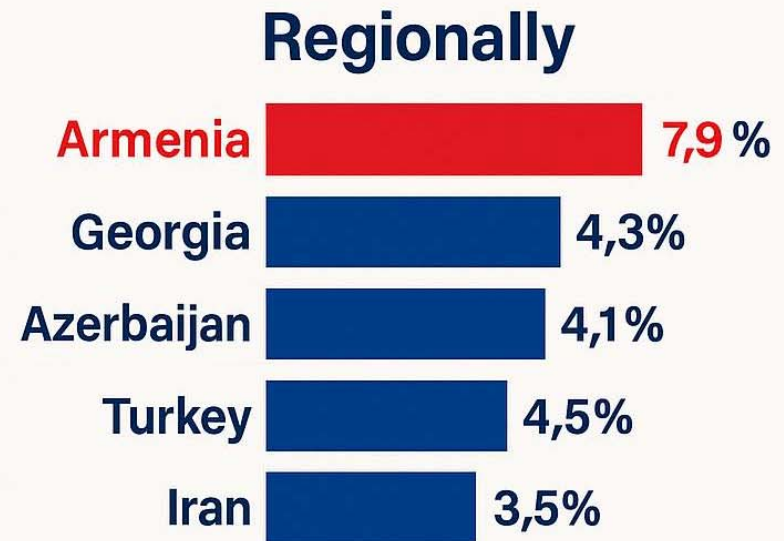
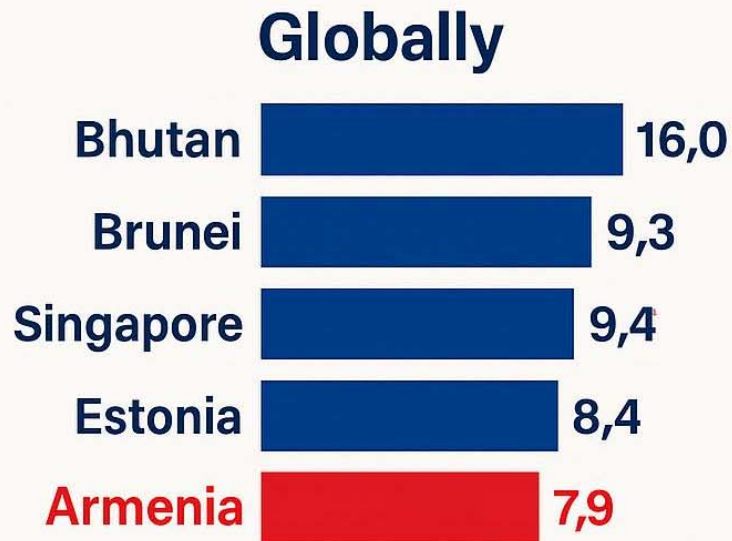
Բաժնետոմսերի ռուսական շուկային ինդեքսի և տատանողականության դինամիկան

Աղբյուր. yahoo finance տվյալների բազա

Armenia ranks 5th globally in ChatGPT adoption

Источник: FirstPageSage – DemandSage – StatCounter – CoinJournal 2025

Fertility rates

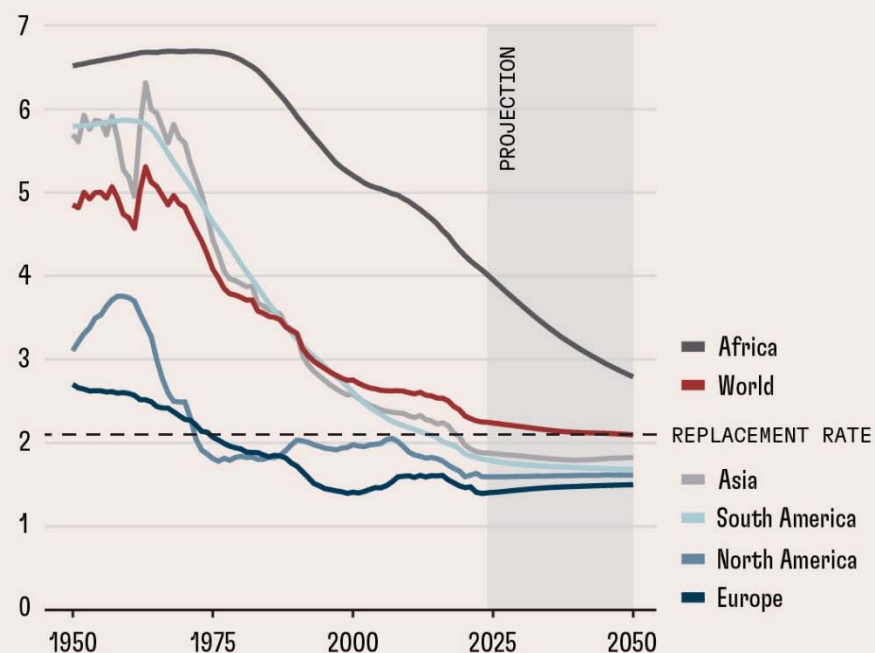
Источник: https://www.imf.org/en/Publications/fandd/issues/2025/06/the-debate-over-falling-fertility-david-bloom?fbclid=IwY2xjawMjcwNleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFaZ1k3UnRQTVewbnRDUnJ4AR4BnswIywIY3W7dU5PtjxcFIgq8IuJ21QprfHJOQd4GQcIrQs55_uqUFCR2DQ_aem_3UBPQ6kBRpu7XIDKZT366A

CHART 1

Fertility free fall

Once well above replacement levels, birth rates have dropped dramatically across the world.

(total fertility rate)

SOURCE: UN, World Population Prospects 2024, medium-fertility scenario.

Countries with the highest gold reserves in Europe

Источник: Trading economics, Data royals

Largest Companies by Marketcap

Источник: companiesmarketcap

Top 15

Global Land Area Rankings: Top 15 Countries

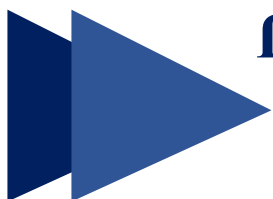
Источник: FirstPageSage – DemandSage – StatCounter – CoinJournal 2025

World's richest people in 2025

Источник: Exploratory World

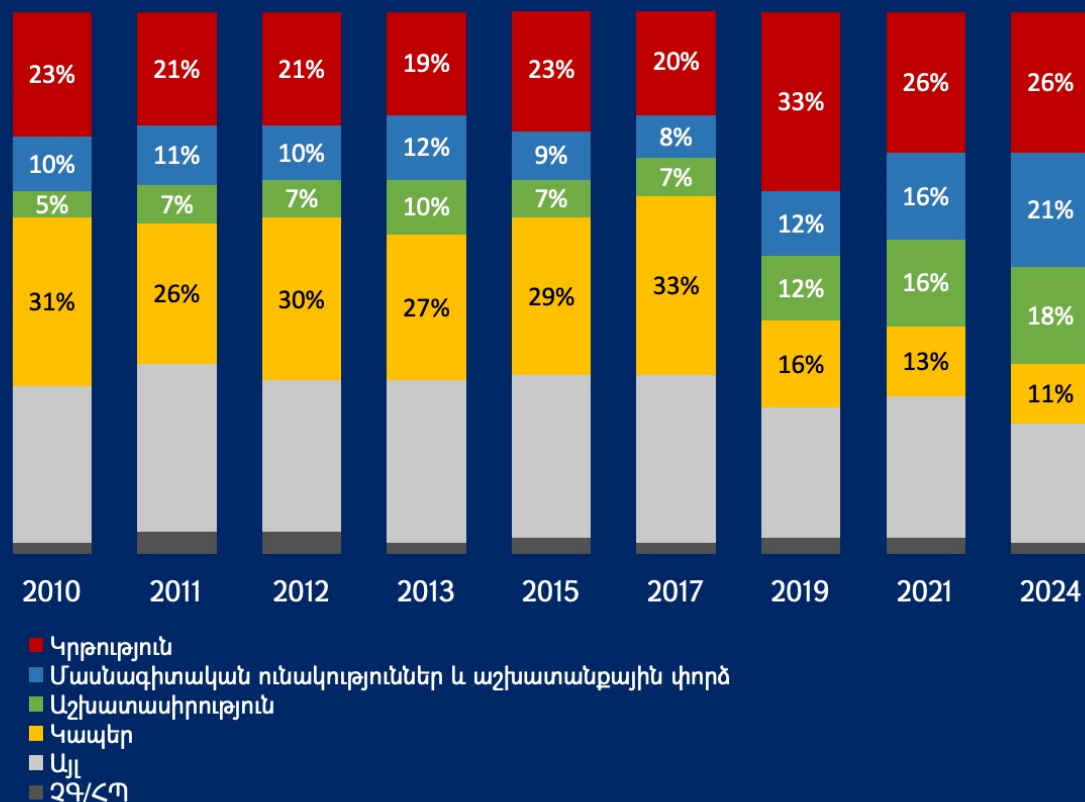

Ըստ բնակչության ո՞րն է ամենակարևոր գործոնը ՀՀ-ում լավ աշխատանք գտնելու համար

Источник: Modex

Ըստ բնակչության կապերի դերը նվազել է ՀՀ-ում
լավ աշխատանք գտնելու համար

Աղբյուր՝ ՀՌԿԿ, Կովկասյան Բարոմետր 2024

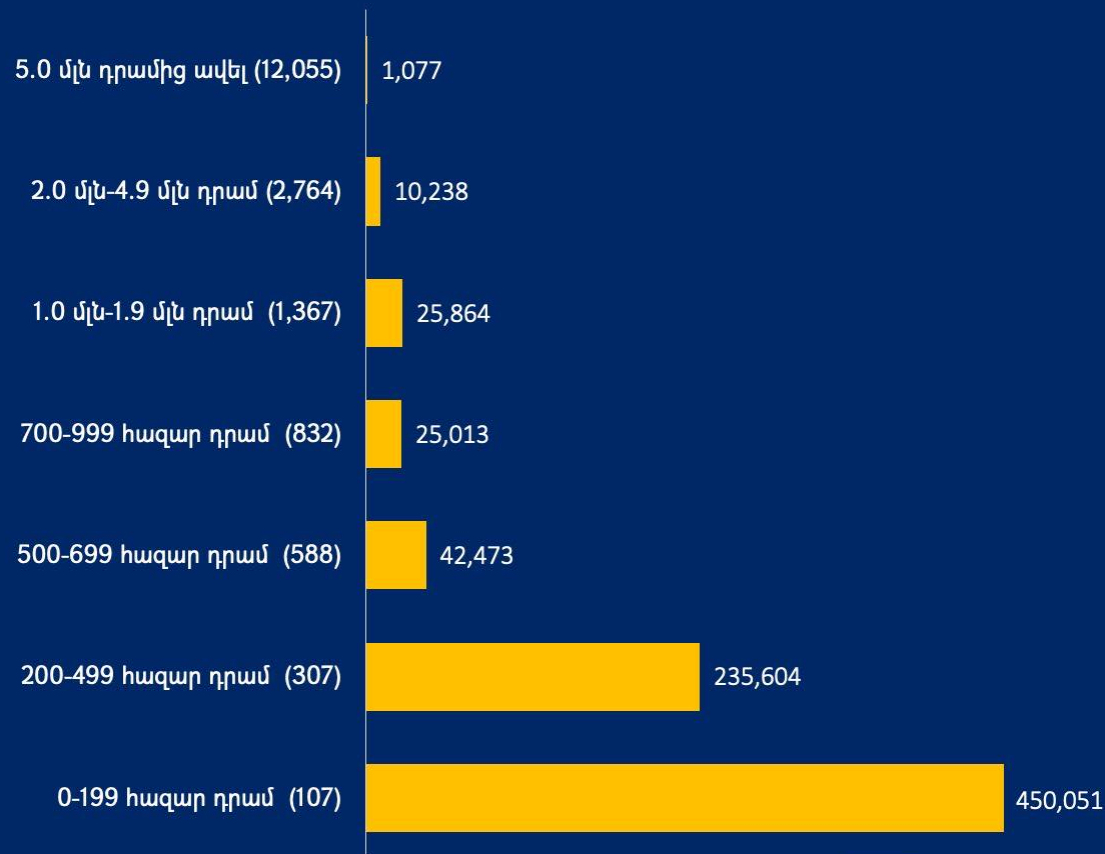
Նշում՝ Վստահության մակարդակ՝ 95%, սահմանային սխալը՝ +/- ~ 2.5 տ.կ.

ՀՀ-ում վարձու աշխատողների բաշխվածությունն ըստ աշխատավարձի միջակայքերի | 2025 մայիս

Источник: Modex

ՀՀ-ում վարձու աշխատողների բաշխվածությունը | 2025 մայիս

Աշխատողների քանակ, (միջակայքի միջին, հազար դրամ)

2025 թ. մայիսին ՀՀ-ում վարձու աշխատողների 56.9%-ի համախառն աշխատավարձը կազմել է մինչև 199 հազար դրամ:

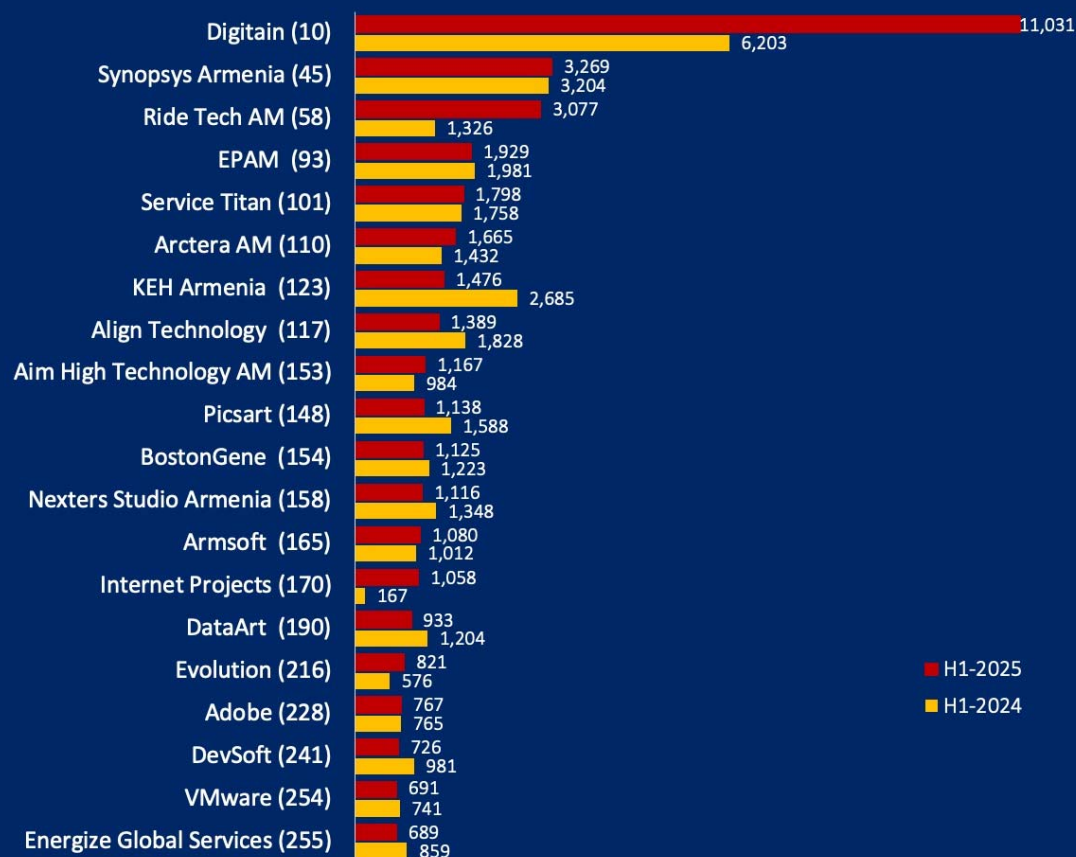
5 մլն և ավել աշխատավարձ ստացող վարձու աշխատողների թիվը կազմել է 1,077 կամ վարձու աշխատողների 0,1%-ը:

Top IT taxpayers | H1-2024/25

Источник: Modex

TOP 20 IT Taxpayers of Armenia | H1-2024/25

mln AMD, (position in the list of Top 1000 taxpayers)

Source: SRC

Note: The data includes economic entities whose primary activities are classified under NACE codes J62, J63.1 and J58.2.

Strongest armies in world

Источник:

Top 10 most powerful militaries in the world

***By power index (0.000 = perfect score)**

1.
USA
0.0744	6.
U.K
0.1785
2.
Russia
0.0788	7.
Japan
0.1839
3.
China
0.0788	8.
France
0.1878
4.
India
0.1184	9.
Turkey
0.1902
5.
South Korea
0.1902 | 10. |
Italy
0.1902 |

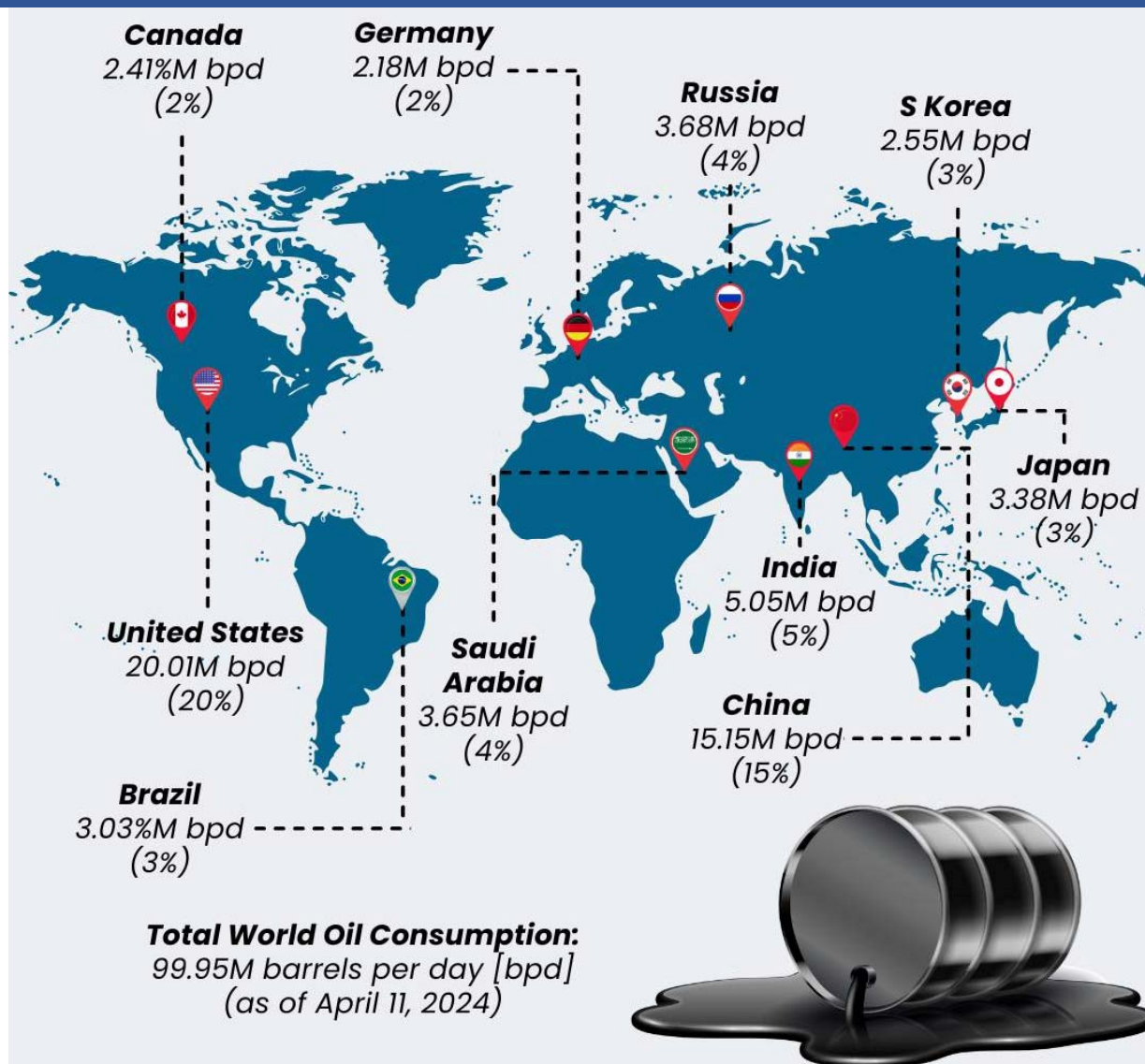
Top Manufacturing countries in 2023

Share of global manufacturing value in 2023

World's largest oil consumers

Источник: Outlook Business, U.S. EIA and International Energy Statistics

Countries with

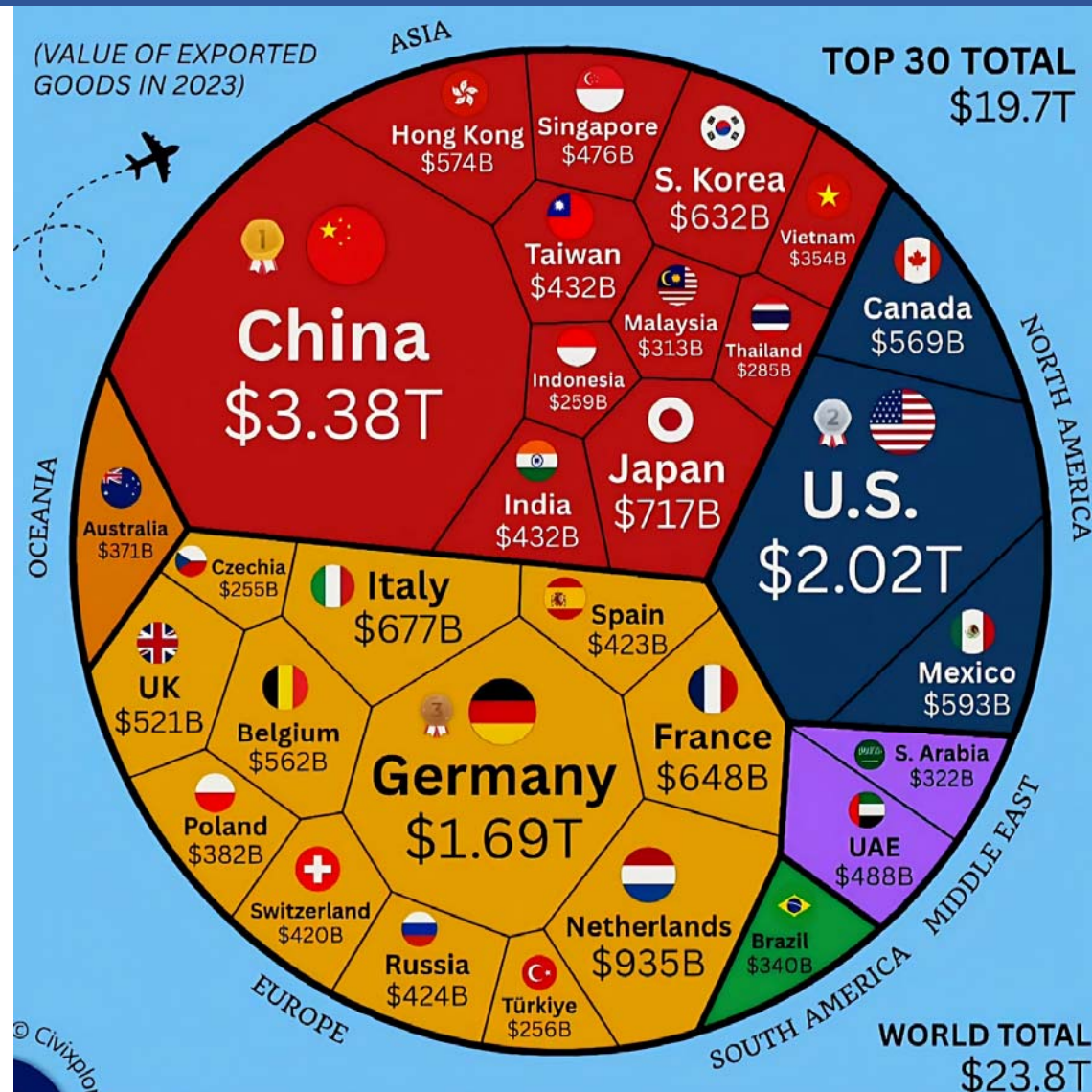
the lowest crime rate

1. ANDORRA 12.9	2. UAE 15.6	3. QATAR 16.0	4. TAIWAN 16.7	5. OMAN 19.0
6. ARMENIA 22.4	7. JAPAN 22.6	8. SINGAPORE 23.5	9. MONACO 23.6	10. ESTONIA 23.8
11. BAHRAIN 23.9	12. SLOVENIA 24.2	13. CHINA 24.9	14. SOUTH KOREA 24.9	15. SWITZERLAND 25.3
16. ICELAND 25.4	17. CROATIA 26.0	18. GEORGIA 26.1	19. NETHERLANDS 26.3	20. DENMARK 26.3
21. FINLAND 26.3	22. RWANDA 26.8	23. CZECHIA 26.8	24. SAUDI ARABIA 26.9	25. AUSTRIA 29.3

the highest crime rate

1. VENEZUELA 81.2	2. PAPUA N.G. 79.7	3. AFGHANISTAN 78.3	4. HAITI 77.9	5. SOUTH AFRICA 75.4
6. HONDURAS 73.4	7. T&T 70.8	8. SYRIA 69.1	9. YEMEN 68.6	10. JAMAICA 68.1
11. PERU 67.8	12. GUYANA 67.3	13. ANGOLA 66.5	14. NIGERIA 66.2	15. BRAZIL 65.6
16. SOMALIA 65.2	17. BOLIVIA 64.6	18. ARGENTINA 64.2	19. NAMIBIA 63.9	20. MOZAMBIQUE 63.7
21. CAMEROON 63.5	22. ECUADOR 62.1	23. PUERTO RICO 61.7	24. BANGLADESH 61.5	25. EL SALVADOR 61.3

The World's 30 Biggest Exporters

Countries Where People Live the Longest

Average life expectancy at birth 2025 (years)

Monaco
Longest

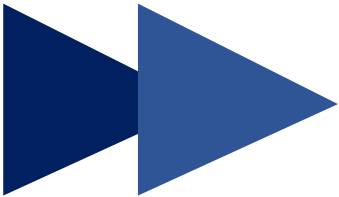
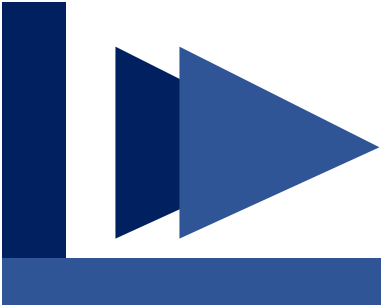
Nigeria
Shortest

High infant mortality, diseases like AIDS, & limited healthcare infrastructure contribute to Africa's lower life expectancy.

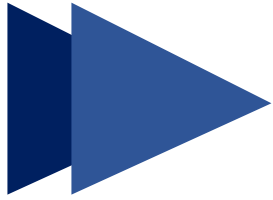
Figures rounded. Life expectancy at birth measures the average number of years that a newborn could expect to live, if they were subject to the age-specific mortality rates of a given period.
Source: UN World Population Prospects, 2024

VISUAL CAPITALIST

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒՉՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

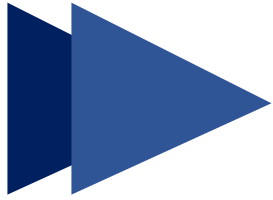

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Բարեփոխումները խորհրդային երկրներում.

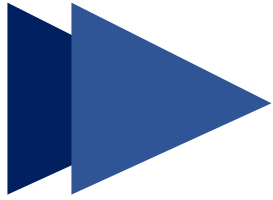
- ԽՍՀՄ (66-68)
- ՉՍԽՀ (57-58 և 65-69)
- ԼժՀ (65-69 և 73-79)
- ԳԴՀ (65-69)
- ՀԺՀ (с 1957)
- Ավելի խորը բարեփոխումներ. Հարավսլավիա, Հունգարիա, Չինաստան, Վիետնամ:

Այս բոլոր երկրներում բարեփոխումների ժամանակաշրջանում դրվում էին հետևյալ խնդիրները. շուկայի դերի ընդլայնում, գների մի մասի ազատականացում, տնտեսական միավորների ինքնուրույնության ընդլայնում, ըստ տնտեսական գործունեության արդյունքների խթանների ներդրում, տնտեսության որոշ հատվածներում մասնավոր հատվածի օրինականացում: Սրանք խորհրդային տեսակի տնտեսության արդիականացմանն ուղղված բարեփոխումներ էին:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

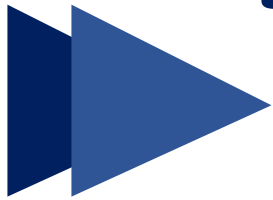
1990-1991թթ.՝ թուլացող պետություն:
Պետական ծախսերի ֆինանսավորում
էմիսիայի միջոցով, ինչը գների պետական
կարգավորման պայմաններում բերեց
պակասության աճի (գնան չէր կարող լինել
հաստատագրված գների քաղաքականության
հետևանքով) մինչև անգամ ապրանքների
անհետացում:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Նավթի արդյունահանման
անկում 1986-87թթ.-ներին:

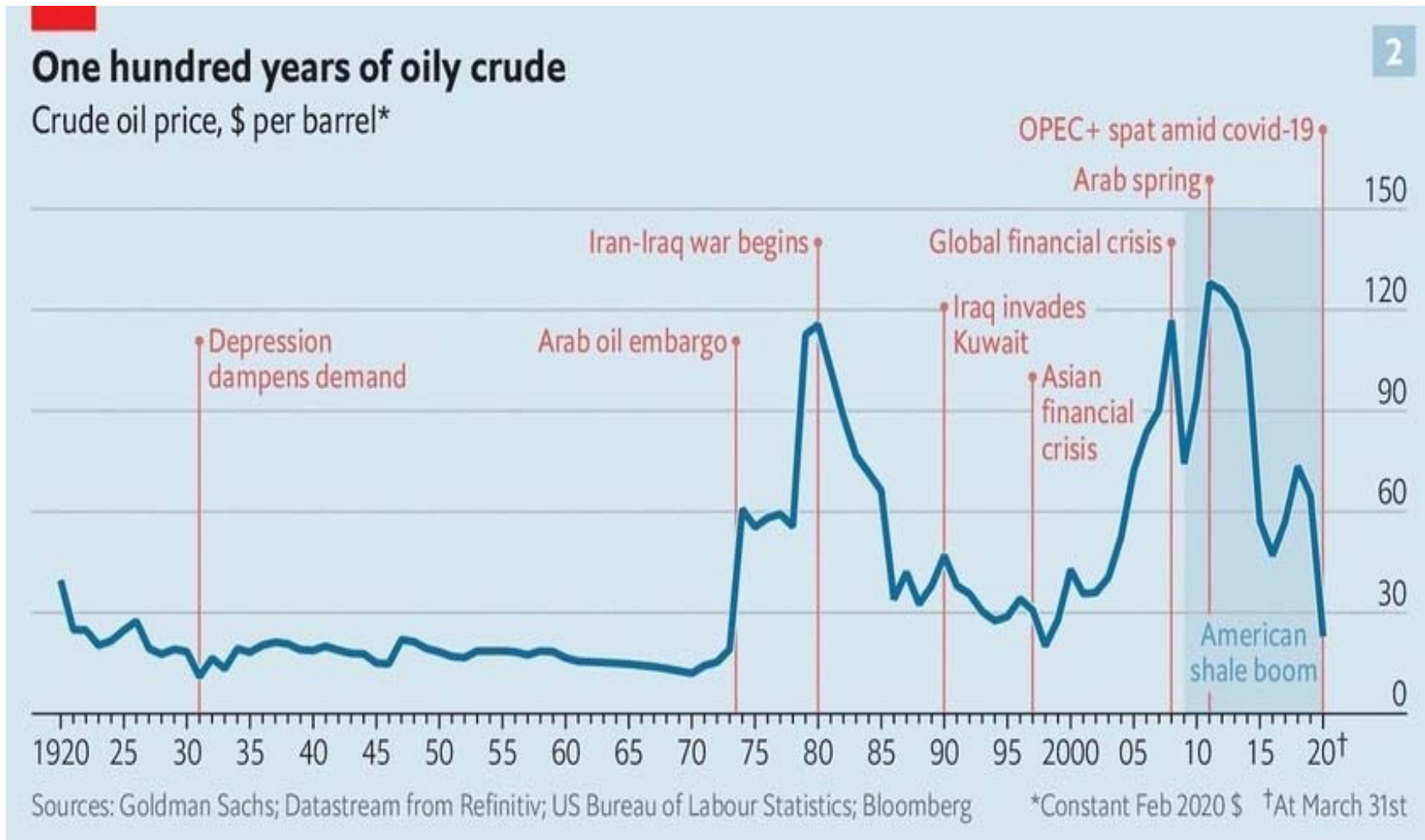
Նավթի արտահանումից
մուտքերի կրճատում 1983թ.-ի
\$91,4 մլրդ-ից մինչև \$86,7 մլրդ
1985թ.-ին:

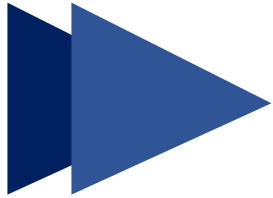

Նավթի համաշխարհային գները 100 տարի շարունակ (դոլարով) 2020

Աղբյուր.

https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D1%8B_%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B5%D1%84%D1%82%D1%8C

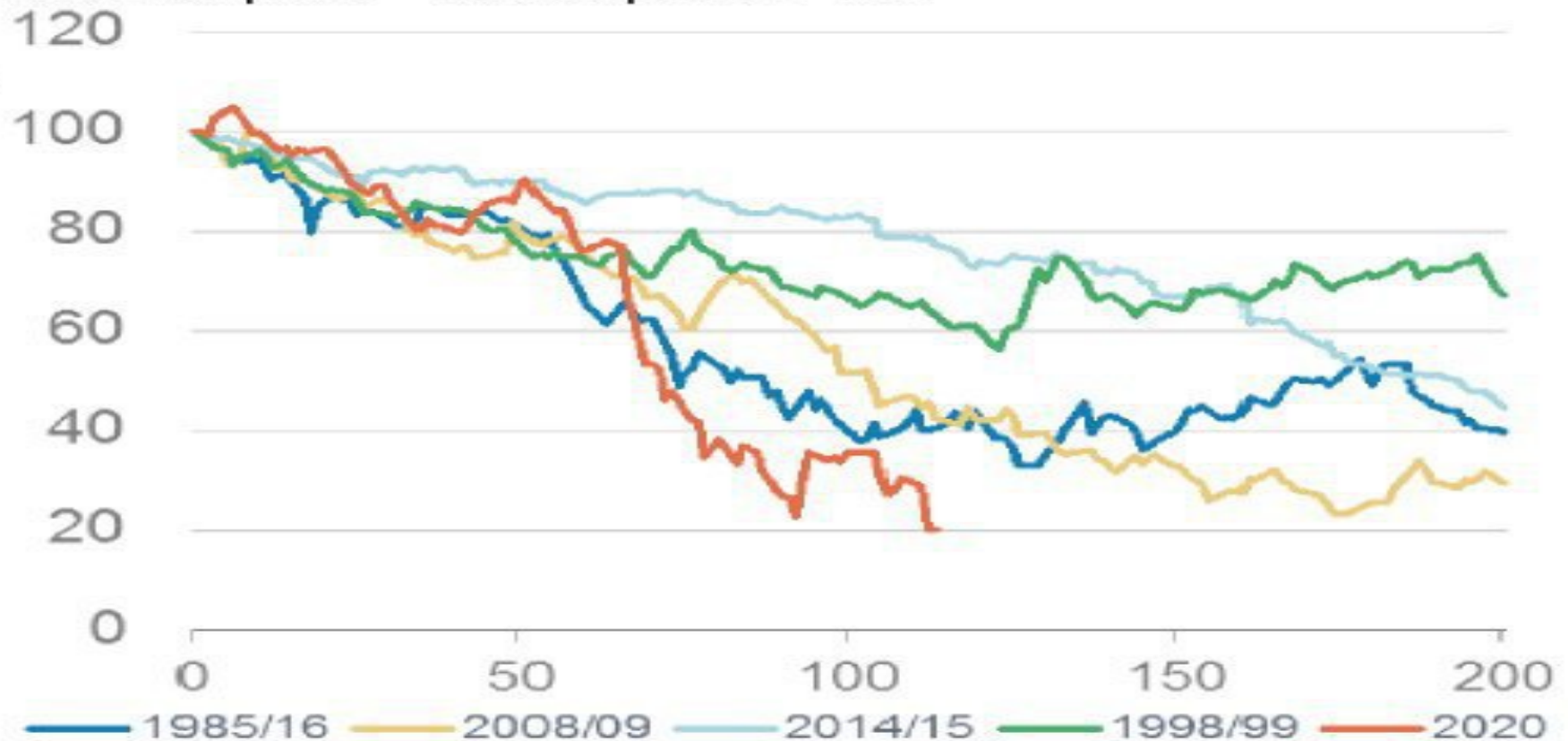
Գների անկում Brent և Urals համաճարակի ժամանակ COVID-19

Աղբյուր.

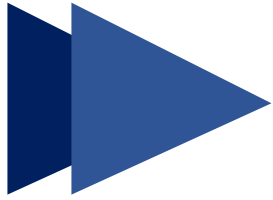
https://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A6%D0%B5%D0%BD%D1%8B_%D0%BD%D0%B0_%D0%BD%D0%B5%D1%84%D1%82%D1%8C

This is now the sharpest oil price sell-off ever

Brent oil price – index: peak = 100

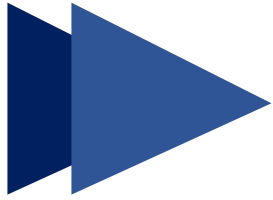

Source: Bloomberg

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

ԽՍՀՄ արտաքին պարտքի
ավալանշանման անը: Սպասարկման
ծախսերը 1984թ.-ին՝ \$5,9 մլրդ, իսկ 1986
թ.-ին՝ \$15,1 մլրդ: Ապրանքային վարկեր և
արժույթային վարկեր էին վերցվում
արտաքին պարտքի և դրա տոկոսների
մարման համար՝ ԲՈՒՐԳ:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

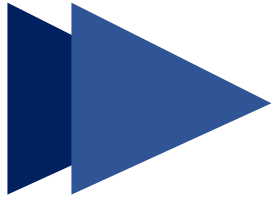
Դրամական զանգվածի ընդլայնում ԽՍՀՄ վերջին տարիներին:

Պատճառները. սոցիալիստական ձեռնարկությունների
ինքնուրույնության ընդլայնում տ/հ ներդրման, կոոպերատիվների
և ՀԶ թույլատրման շնորհիվ:

Բնակչության եկամուտների աճ, սպառում ի վնաս ներդրումների:

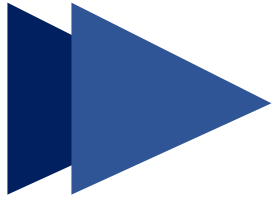
Աշխատանքային կոլեկտիվի դերի բարձրացում (պոպուլիզմ) +
Հանցագործ գրպանի կոոպերատիվներ:

ՀՖ-ի և աշխատանքի արդյունքների օգտագործում ի շահ
տնօրենների, լավագույն դեպքում աշխատակիցների:

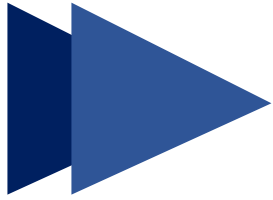
ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

- Առևտրային բանկերի հայտնվելը հանրային (պետական) միջոցների հաշվին:
- Վարկեր, այդ թվում առևտրային բանկերից:

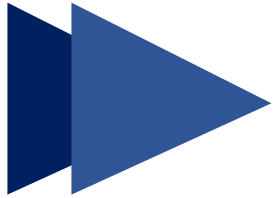
ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

«Ժողովրդավարություն»: 1989թ.-ին
վարչապետ Պավլովը որոշեց խորհրդակցել
բնակչության հետ գների առաջիկա աճի
մասին: Տեղի ունեցավ պահանջարկի
կտրուկ թռիչք, պակասուրդի խորացում,
Կառավարության հանդեպ վատահոլության
կորուստ: Հրաժարում գների
բարեփոխումից:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

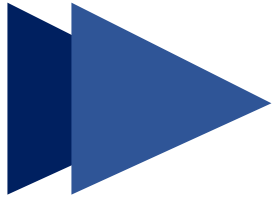
1991թ.-ի վերջին ընդամենը մեկ տարվա ընթացքում ՀՆԱ-ն կրճատվեց 13%-ով, նավթի և ածուխի արդյունահանումը՝ 11%-ով: Արտահանումը կրճատվեց 35%-ով, հացահատիկի հավաքը՝ 24%-ով, պետական գնումները՝ 46%-ով: Պոպուլիզմի խորացում: Զգալիորեն աճեցին պետքյուջեի սոցիալական ծախսերը: Բնակչության դրամական եկամուտներն աճեցին 2 անգամ այն ժամանակ, երբ ձեռնարկությունների շահույթն աճեց 1,9 անգամ, իսկ դրամի թողարկումը՝ 4.4 անգամ: Սպառողական գների մակարդակը (արդեն մասնակիորեն բաց թողնված)՝ ավելի քան 2 անգամ (մի տարի առաջ՝ 5%-ով): Արտաքին պարտքն աճեց մինչև \$76 մլրդ: Պետքյուջեի պակասուրդը կազմեց ՀՆԱ 30,9%-ը:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

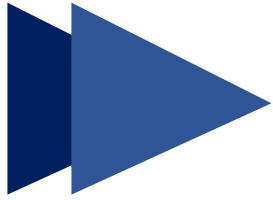
Տարի	Պետբյուջեի պակասուրդ, ՀՆԱ %
1985	+1,0
1987	-8,4
1990	-7,9
1991	-30,9

Տարի	Արտաքին պարտք
1975	15,4
1980	25,2
1985	31,4
1990	62,5
1991	67,9
1992	78,6

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

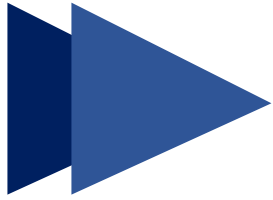
Կենտրոնացված ներմուծման վճարման և արտաքին պարտքի մարման համար արտահանումից մուտքերի պակասուրդը 1991թ.-ին կազմեց \$10,6 մլրդ: ԽՍՀՄ-ն պահուստներից վաճառեց \$3,4 մլրդ ոսկի և ծախսեց ԽՍՀՄ Արտաքին առևտրի բանկում ձեռնարկությունների արժույթային միջոցները \$5,5 մլրդ չափով:

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

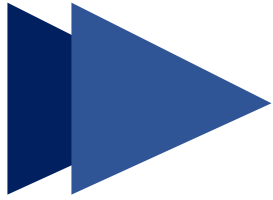
1992թ.-ի հունվարին հացի պահուստները կազմեցին 3 մլն տ ամսեկան 5 մլն տ անհրաժեշտ լինելու պարագայում: Պակասուրդ՝ \$3 մլրդ, իսկ ցորենի ներմուծման ֆինանսավորման համար գումար չկար:

Զարտային համակարգ, կտրոններ, հերթեր:

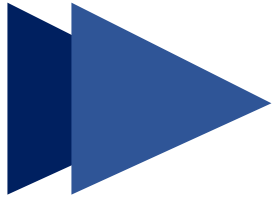
ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

Դրամական ծածկ (աշխատանքի վարձատրության համակարգերի ազատականացումից հետո ի շնորհիվ կոոպերատիվների թուլատրման, ինչպես նաև տնտեսական հաշվարկի ներդրման): Գների ազատականացումից հետո (1992թ., հունվար)՝ հիպերինֆլյացիա:

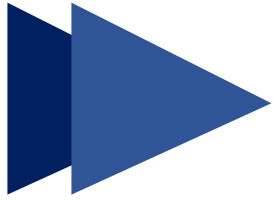
Որոշ երկրներում գնաճի առավելագույն մակարդակը 1993թ.-ից մինչ այժմ ընկած ժամանակահատվածում

Երկիր	Գնաճի առավելագույն մակարդակի տարին	ՍԳԻ-ն գնաճի առավելագույն գնաճի տարում, %	ՍԳԻ-ն 2016թ.-ին, %
Հայաստան	1994	3 375,5	-1,3
Ադրբեջան	1994	1 662,2	4,2
Վրաստան	1993	9 040,2	2,1
ՌԴ	1993	874,6	7,1
Ուկրաինա	1993	4 734,9	13,9
Չինքարվե	2008	321 000 000,0	-1,6
Թուրքիա	1994	106,3	7,8
ԱՄՆ	2008	3,84	1,3
Բրիտանիա	2011	4,48	0,6
Գերմանիա	1993	4,43	0,5
Ֆրանսիա	2008	2,81	0,2
Շվեդարիա	1993	3,27	-0,4

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒՉՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

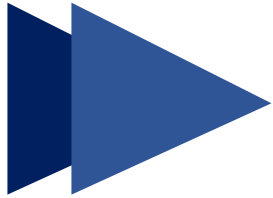
Գրիգորի Յավլինսկի. սկզբում
մասնավորեցում և
ապամենաշնորհացում, և
միայն հետո գների
ազատականացում: Բայց
Ժամանակ արդեն չկար!!!

ԽՍՀՄ ՓԼՈՒԶՈՒՄԸ ԵՎ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

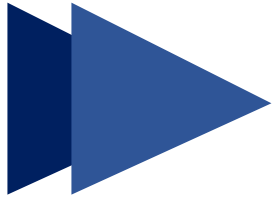
ԽՍՀՄ երեք ճգնաժամեր, որոնք
անցան նոր հետխորհրդային
երկրներին.

- Գնաճային ճգնաժամ
- Վճարային ճգնաժամ
- Համակարգային ճգնաժամ

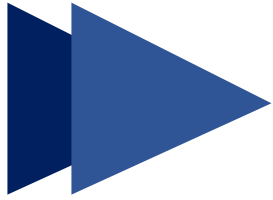
Առաջին սերնդի տնտեսական բարեփոխումները

1. Դրամաֆինանսական ոլորտը որպես կայունացման և բարեփոխումների առաջնային տարր: Ի տարբերություն մասնավորեցմանը, ապամենաշնորհացմանը, շուկայական կառուցվածքների ձևավորմանը՝ ֆինանսական կայունություն ձեռք է բերվում կարճաժամկետում, անհրաժեշտ են միայն իշխանությունների քաղաքական կամքը և պրոֆեսիոնալությունն ի կատար ածման ժամանակ:
2. Հիպերինֆլացիա – Կայունացում:
3. Հարկերի բարեփոխում: Գնաճի պայմաններում ԱԱՀ-ն ապահովում է բյուջետային պակասուրդի կրճատում:
4. Որոշում գների ազատականացման և առևտրի վերակազմակերպման մասին.
 - Ապրանքների գների ինքնուրույն սահմանում
 - Ռեսուրսների ֆոնդային բաշխման կասեցում: Անկախ վաճառք
 - Առևտրում պայմանագրային գների կիրառում
 - ՆՏԱ (MTC) պետական մարմինների առևտրականացում
 - Վերահսկողություն մոնոպոլիստների գնագոյացման հանդեպ
 - Մեծածախ և մանրածախ առևտրի ապամենաշնորհացում
 - Ոչ պետական առևտրագնումային ձեռնարկությունների արգելքների չեղարկում

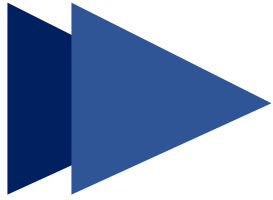
Առաջին սերնդի տնտեսական բարեփոխումները

5. Գների ազատականացում: Սոցիալիզմի ավարտ: Ֆիզիկական սովի, ցրտի, էներգո-, ջրա-, գազա- մատակարարման, տրանսպորտային համակարգի կաթվածահարության, պետության փլուզման սպառնալիքի վերացում: Դրամական ծածկի, պակասուրդի, աժոտաժային պահանջարկի վերացում: Ռեսուրսների առավել արդյունավետ օգտագործում: Գնային սուբսիդիաների կրճատում: ԱԱՀ-ի ներդրում:
6. 1992-93 թթ.-ին վճարային համակարգի փլուզում: Բարտեր, հաշվեգրումներ, ֆիսկալ: Մեղմ բյուջետային սահմանափակումներ: Սնանկացումներ: Հարկային համաներումներ: Հարկային արտոնություններ: Փոխադարձ հաշվարկներ, չվճարումներ, պարտքեր բյուջեին:
7. Փոխարժեքի հաստատագրում, արժույթային միջանցք:
8. Չհավասարակշռված բյուջե: Չվճարումներ: Դոմինոյի էֆեկտ: Գրավային աճուրդներ:

Առաջին սերնդի տնտեսական բարեփոխումները

9. Հիպերինֆլացիայից հետո դրամի արժեզրկում: «ԱՄԵ» –ի կապիտալը 1994 թ.-ին կազմում էր 3 մլրդ դրամ, ինչը տարվա սկզբին հավասար էր 30 մլն դոլարի, իսկ տարվա վերջում՝ 7,5 մլն դոլար. 1991-1993թթ.-ին առևտրային բանկերի նորմատիվային կապիտալը կազմում էր 5 մլն ռուբլի, ինչը հավասար էր մոտ 9,3 մլն դոլարի (1\$=54կոպ.): Հայկական դրամի ներդրումից հետո (բաժանում ենք 200-ի) այն դարձավ հավասար 250 ԱՄՆ դոլարի: Սահմանեցին 50 մլն դրամ (100 հազ. ԱՄՆ դոլար), հետո աստիճանաբար բարձրացրեցին մինչև 5 մլրդ դրամ ներկայումս:
10. Դրամի ներդրումից հետո բանկերի և ձեռնարկությունների ակտիվները կտրուկ արժեզրկվեցին: Ռեսուրսներ չկար, ապրանքային պաշարները՝ չնչին:
11. Ռուսաստանը գնաց 1992թ. հունվարի 1-ին: Գազ.էներգետիկ ճգնաժամ: Թուրքմենստան: Կիրգե կոշիկներ (Վ.Մ. Մելքոնյան)

Առաջին սերնդի տնտեսական բարեփոխումները

12. Պատերազմ, Գաղթ:

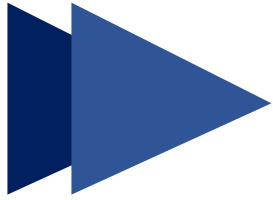
13. Գյուղատնտեսություն, հողի մասնավորեցում:

14. Բյուջեի հավասարակշռում: Հարկային
քաղաքականություն: Բանկային համակարգ:
Գանձապետարան: Ներքին պարտք (ՊԿՊ).
Կադաստր, մաքսային, արտահանում (ադամանդներ,
ոսկի, հետո արդեն պղինձ և մոլիբդեն), ներմուծում
(բենզին, հաց):

15. Իրական հատված: Ցածր կապիտալացում:
Շրջափակում:

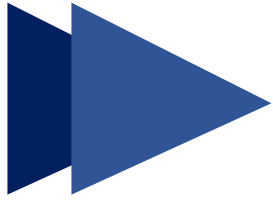
16. Բժշկություն, կրթություն, գիտություն,
նորարարություն:

17. Սիվիլ սերվիս:

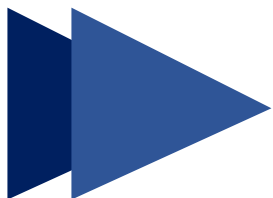
ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

1. Արդարություն և անհավասարություն
2. Հնարավորությունների բաշխման արդարությունն (!) ավելի կարևոր է քան արդյունքների բաշխման արդարությունը:
3. Քաղաքական և տնտեսական անհավասարության բարձր մակարդակի դեպքում տնտեսական ինստիտուտները և սոցիալական պայմանները գործում են ավելի ազդեցիկ խմբերի շահերից ելնելով:
4. Փորսայթներ, օլիգարխներ:
5. Տնտեսական, քաղաքական և սոցիալական անհավասարությունը վերարտադրվում են սերնդից սերունդ՝ «անհավասարության թակարդ»:
6. Գենդերային, ռասայական պատկանելություն, ծննդավայր՝ հնարավորությունների անհավասարության ցուցանիշներ:
7. ԱՄՆ-ում. միջին եկամտի մակարդակի ձեռքբերում՝ միջին եկամտի կեսին հավասար մակարդակից 5 սերունդ անց (հավասար հնարավորությունների առաապել)

ԱՐԴԱՐՈՒԹՅՈՒՆ ԵՎ ԱՆՀԱՎԱՍԱՐՈՒԹՅՈՒՆ

8. Հնարավորությունների անհավասարությունն՝ ներուժի ոչ արտադրողական օգտագործում և ռեսուրսների անարդյունավետ բաշխում:
9. Տնտեսական և քաղաքական անհավասարությունները կապված են ինստիտուցիոնալ զարգացման հետամնացության հետ
10. Նորարարական տնտեսություն, մարդկային կապիտալ, մարդկային ռեսուրսի կապիտալացում (գիտելիք, առողջություն, էկոլոգիա, հարմարավետություն)՝ օգտագործման արդյունավետություն
11. Սեփականության հարաբերություններ, կարգավորում
- 12.5 բազային ինստիտուտ. սեփակ., պայմանագրային հարկադրում, մրցակցություն, քաղաքացիների իրավունքների և ազատության, վարձու աշխատողի իրավունքների պաշտպանության
13. Գլոբալիզացիա, գլոբալ շուկաներ, տնտեսության ընդլայնում (սպրանքների, ծառայությունների, կապիտալի արտահանում, գաղթ (4 ազատություններ գումարած ինստիտուտներ) – արտաքին ներդրումներ)

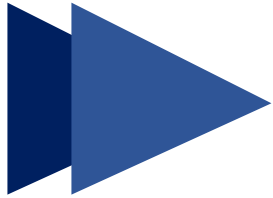

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿԸ

1. Բարեփոխումների անլիարժեքություն. Անհամակարգայնություն և անհամալիրություն:
2. Բնակչության եկամուտների բևեռացման բարձր մակարդակ:
Աղքատություն, գործազրկություն:
3. Միգրացիան և ժողովրդագրական իրավիճակը:

Բնակչություն, մլն. մարդ (WB)

Երկիր	1991 թ.	2024 թ.	Մալդո	Աճ/կրճատում, % 1991թ. նկատմամբ
Հայաստան	3 505	3 033	-472	-13.5
Ադրբեջան	7 271	10 203	2 932	40.3
Վրաստան	4 836	3 674	-1 162	-24.0

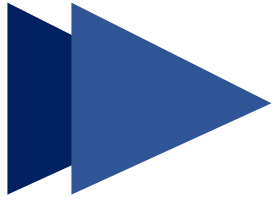
ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Աղբյուր. <http://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>

Պատղաբերության գործակից

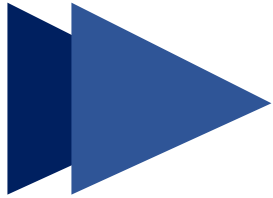
(ծնված երեխաների քանակի հարաբերությունը կանանց քանակին)

Երկիր	2024
Հայաստան	1,7
Ադրբեջան	1,4
Վրաստան	1,8
ՌԴ	1,4
Թուրքմենստան	2,7
Թուրքիա	1,5
Ֆրանսիա	1,6
Գերմանիա	1,4
Մեծ Բրիտանիա	1,6
ԱՄՆ	1,6
Չինաստան	1,0
Հնդկաստան	2,0
Նիգեր	5,9

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

4. Ապրանքային շուկաների բարձր կենտրոնացում (պետք է լինի ոչ ավելի քան 15%, իսկ անցումային փուլերում՝ պետ. վերահսկում գների հանդեպ): Մենաշնորհացում (ՌԴ-ում, օրինակ, նավթի արդյունահանմամբ զբաղվում է 17 ընկերություն, ԱՄՆ-ում՝ 146 հազ. ընկերություն):
5. Ոչ բարձր ՕՈՒՆ: Բացասական միտում:
6. ՀՆԱ: 29 243 մլն դոլար 2025թ.-ին (2008թ.-ին՝ – 11 700 մլն դոլար),
7. Բնակչության մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ: 9 474 USD 2025 թ.-ին (2008 թ.-ին՝ 3920 USD):
8. **2024թ.-ին աղքատության մակարդակը կազմեց 21,7%, որից 21,1%-ը՝ աղքատներ, 0.6%-ը՝ ծայրահեղ աղքատներ**, իրականում, եթե աղքատության շեմ համարենք նվազագույն սպառողական զամբյուղը (**2025թ.-ին՝ 75 836 դր.**)՝ ավելի քան 50,4%-ը, անգամ հնարավոր է բնակչության 70%-ը:
9. Գնաճ. 2025թ.-ին կազմել է 3,6%.
10. Տնտեսական աճ. 2025թ.-ին կազմել է 7,2 %: ՀՆԱ-ի կուտակային աճը 2009-2025 թթ.-ին կազմել է 63,2%:
11. ՀՀ պարտքը ՀՆԱ նկատմամբ 2025 թ.-ին. ավելի քան 48,9%:
12. ՀՀ պարտքն արտահանման նկատմամբ 2025 թ.-ին. 174,8%:
13. ՀՀ պետական պարտքը պետ. բյուջեի եկամուտների նկատմամբ

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Աղքատություն (WDI):

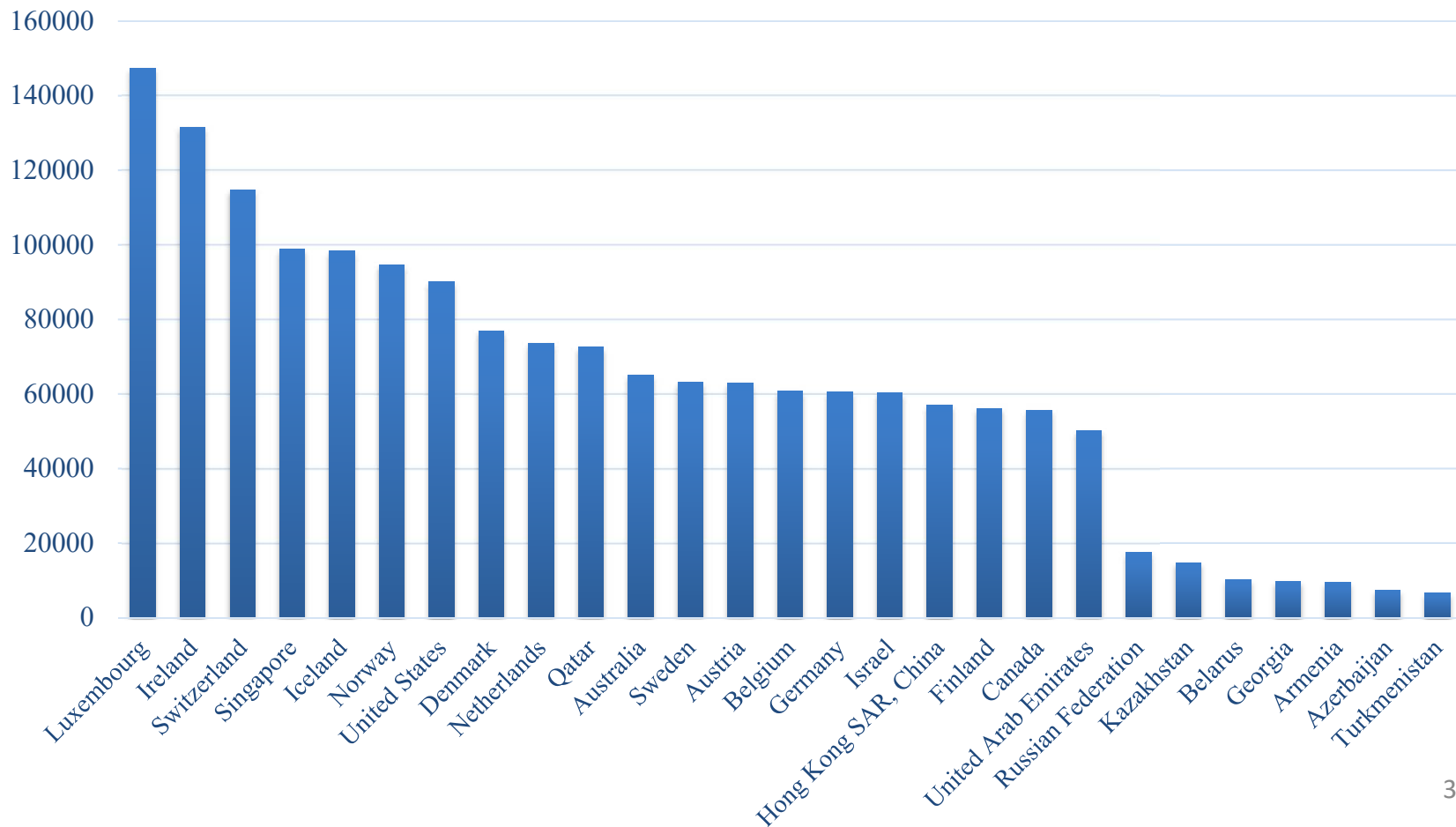
	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Հայաստան	27,6	35,8	32,4	30	29,6	29,4	25,7	23,5	26,4	27	26,5	24,8	23,7	21,7
Ադրբեջան	13,2	9,1	6,0	-	4,9	5,0	6,0	6	6	6	6	6	6	6
Վրաստան	17,7	21	14,8	21,4	20,1	20,6	21,9	20,1	19,5	21,3	17,5	15,6	11,8	9,4
Ռուսաստան	13,4	12,5	10,7	11,2	13,3	13,4	13,2	12,9	12,6	12,1	11,1	9	8,3	7,2
Ղազախստան	12,1	6,5	3,8	2,8	2,7	2,6	2,5	2,5	4,3	5,3	5,2	5,2	5,2	5

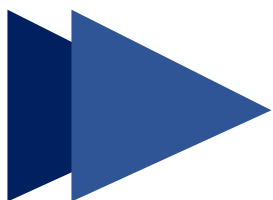
Գործազրկություն (WDI):

	2008	2010	2012	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Հայաստան	16,4	19,0	17,3	17,1	12,2	12,4	12,9	13,2	12,2	12,2	12,7	12,6	13,2	13,3	12,9
Ադրբեջան	5,9	5,6	5,2	5,2	5,0	5,0	5,0	5,2	4,8	6,3	6,6	5,7	5,6	5,6	5,5
Վրաստան	16,5	16,3	15,0	13,4	12,0	11,8	11,5	14,1	11,6	12,1	10,7	11,3	11,5	11,5	12,1
Ռուսաստան	6,2	7,3	5,5	5,1	5,6	5,5	5,2	4,7	4,6	5,7	5,0	5,0	3,1	2,5	2,1
Ղազախստան	6,6	5,8	5,3	4,1	4,9	5,6	5,2	4,8	4,8	4,9	5,6	4,98	4,8	4,8	4,8

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Բնակչության մեկ շնչի հաշվով ՀՆԱ, 2025 (current US\$)

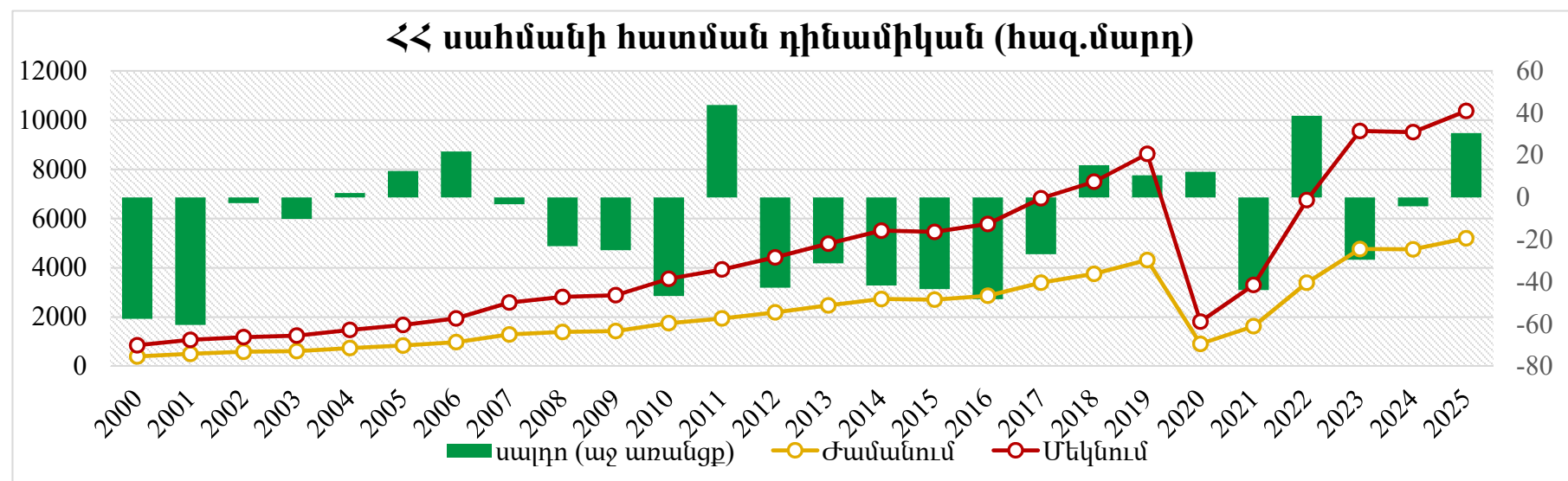

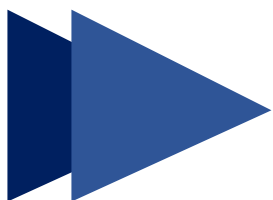

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

Աղբյուր. Միգրացիա http://smsmta.am/?menu_id=18

	1990-1995	1995-2000	2000-2005	2005-2010	2010-2015	2015-2020	2020-2025	2025-2030
Զուտ միգրացիա (հազ.մարդ)	-496	-224	-144	-136	-10	-25	-25	-25
Կուտակային զուտ միգրացիա (1950=0, հազ.մարդ)	-152	-376	-520	-656	-666	-691	-716	-741
Կուտակային զուտ արտահոսք (1980=0, հազ.մարդ)	-576	-800	-944	-1080	-1090	-1115	-1140	-1165
Բնակչության թվաքանակ (մլն.մարդ)	3.22	3.07	3.01	2.96	3.00			

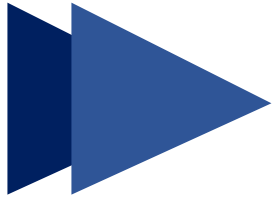

ՆԵՐԿԱ ԻՐԱՎԻՃԱԿ

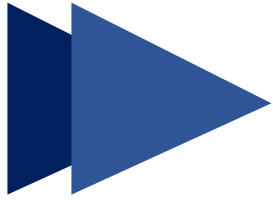
<https://worldpopulationreview.com/country-rankings/facebook-users-by-country>, <https://data.worldbank.org/indicator/IT.NET.USER.ZS>

	Population 2025	Internet Users 2025 (% of population)	Facebook users 2025 (mln)	Facebook users 2025 (% of population)
Armenia	3,086,700	81 %	2,3	76 %
Azerbaijan	10,247,000	91 %	5,1	49 %
Georgia	3,935,770	84 %	3,390,000	97 %
Russia	143,513,330	94 %	70,6	49 %

ԻՆՉ ԱՆԵԼ

Ձևավորված միտումները և վերջին 9 տարիների տնտեսական ստագնացիան վկայում են այն մասին, որ «կազմակերպված պետության» մոդելը, հաջող **գոյատևում** և **կայունություն** ապահովող, իրեն սպառել է, վերականգնողական տնտեսական աճի փուլն ավարտվել է 2008թ.-ին: Անհրաժեշտ է նոր տնտեսություն, հետևաբար նոր ինստիտուտներ՝ ծրագրավորված դեպ զարգացում, դեպի **ինքնուղիվություն**:

ԻՆՉ ԱՆԵԼ

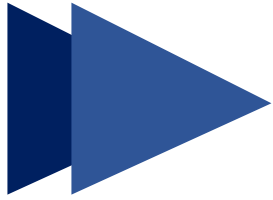
➤ Երգրավել (արթնացնել) սարդկանց: Բնակչության բավարար եկամուտները (ինքնագրավածությունն՝ առանց հարկերի, փոքր ձեռնարկությունն՝ պարզեցված հարկային ռեժիմ), պաշտպանված մրցակցություն, աշխատելու և սպառելու մոտիվացիա, նվազագույն աշխատավարձ: **Կարճաժամկետ/միջնաժամկետ**

Էֆեկտ

➤ Փակել շրջանցի բացերը (արգելք օֆշորների, կազինոյի հետ գործողությունների վրա, եկամուտների և գույքի համընդհանուր հայտարարագրում, արտահանման միջոցով ռեսուրսների փախուստի դեմ ռոյալթի): Ու՛ր գնաց 4.4մլրդ USD արտաքին պարտքը (1696 մլն USD 2007թ.-ին - 6141մլն USD 2017թ. հուլիսի 1-ին), եթե ՀՆԱ-ն մինչ այսօր չի գերազանցում 2008թ.-ի մակարդակը: **Միջնաժամկետ Էֆեկտ**

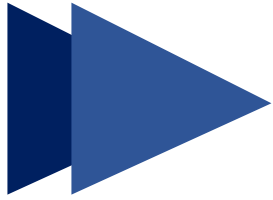
➤ Եկամտային հարկ՝ ազգային եկամտի վերաբաշխում:

Միջնաժամկետ Էֆեկտ

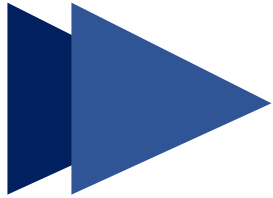
ԻՆՉ ԱՆԵԼ

- Մոտիվացիա ներքին ներդրումների համար՝ շահույթահարկի չեղարկում, օտարերկրյա ներդրումներ՝ գործարար միջավայր, ինստիտուտներ **Միջնաժամկետ էֆեկտ**
- Ապամենաշնորհացում, մասշտաբի էֆեկտի հարթեցում, շուկայական իշխանության չթուլատրում, շուկա մուտքի ազատականացում և ապակենտրոնացում (խոշոր ռիթեյլ VS ինքնազբաղվածություն, ՓՄՁ) **Միջնաժամկետ էֆեկտ**
- Տարածքային զարգացման համահարթեցում՝ տարբերակված և պրոգրեսիվ գույքահարկ, եկամտային հարկի մի մասը թողնել համայնքային բյուջեներին **Միջնաժամկետ էֆեկտ**

Ի՞նչ ԱՆԵԼ

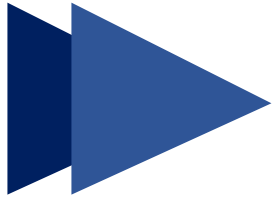
- Երկար փողեր՝ արդյունավետ կենսաթոշակային բարեփոխում, կյանքի ապահովագրություն, հիփոթեքային պարտատոմսեր:
Ազգային ներդրումային ֆոնդ երկարաժամկետ ռազմավարական ծրագրերի իրականացման համար **Երկարաժամկետ էֆեկտ**
- Խթանող ԴՎԲ (8-12% թիրախ) և արժույթային կարգավորում (ազատ լողացող փոխարժեք) **Կարճաժամկետ էֆեկտ**
- Բանկային կարգավորման արդիականացում **Միջնաժամկետ էֆեկտ**
- Արտաձին ցնցումներին երկրի տնտեսության հարմարվողականության ամրապնդում (արժույթային կարգավորման և գնազոյացման շուկայական մեխանիզմներ, մրցակցություն և այլն) **Միջնաժամկետ էֆեկտ**

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

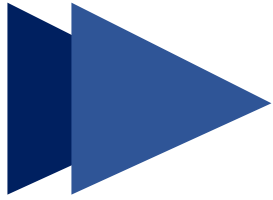
ԴՎՔ և արժույթային կարգավորում: Բանկային կարգավորում և ֆինանսական ինստիտուտների կարգավորում

1. Հրաժարվել ազգային արժույթը ոչ շուկայական մեթոդներով պահելու քաղաքականությունից և իրականացնել ազատ լողացող արժույթային փոխարժեքի և չմիջամտության քաղաքականություն (արժույթային ինստերվենցիաներ թույլ տալ բացառապես պիկային թռիչքների հարթման արժույթային շուկայում աժոտաժային պահանջարկի չթույլատրման նպատակով): Երկրում իրականացվող դրամավարկային քաղաքականության վերանայում, իրական գնաճին համապատասխան թիրախի պահպանման ձգտում՝ արտահանման խթանման նպատակով: Ընդ որում անհրաժեշտ է նպատակադրել ազգային արժույթի արժեզրկումից գնաճի զգալի հետ մնալը, հետևաբար թույլ չտալ բնակչության իրական եկամուտների զգալի կրճատում, հատկապես տրանսֆերտներից կախում ունեցող անձանց (գնաճը նպատակադրել 10-12% `4%-ի փոխարեն, ինչն իսկզբանե սահմանափակում է տնտեսական աճի ներուժը):

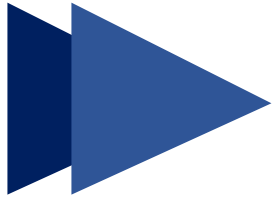
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

2. Արժութային փոխարժեքի կարգավորման փոխհամաձայնեցված քաղաքականություն (պարիտետային քաղաքականություն՝ ազատ լողացող փոխարժեք, ԿԲ միջամտության աստիճանը և այլն): Փոխօգնության մեխանիզմների և ռեսուրսների որոնում (ՀՀ ԿԲ-ը ստիպված է պահել կայուն արժութային փոխարժեք, զգուշանալով բարձր գնաճի ցնցումային հետևանքներից, արտաքին պարտքի սպասարկման թանկացումից, նավթագազային ռեսուրսների թանկացումից, բնակչության սոցիալական ապահովման աղբյուրների բացակայությունից նրանց եկամուտների փոխհատուցման/ինդեքսավորման միջոցով): Խնդիրը կարող է զգալիորեն լուծվել ԵԱՏՄ անդամ երկրների համար ածխաջրածինների վրա «ներքին գների» հաստատման, ինչպես նաև բացառապես արտադրող երկրի (մատակարարող-ներմուծողի) ազգային արժույթով փոխադարձ վճարումների համակարգին անցման շնորհիվ:

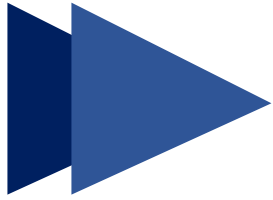
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

3. Բանկային կարգավորման և վերահսկողության համակարգի արդիականացում. խստացնել վարկային և այլ ակտիվների դասակարգման չափանիշները, բարձրացնել հնարավոր կորուստների պահուստներին հատկացումների նորմերը դասակարգված ակտիվների համար (ոչ մի դեպքում առևտրային բանկերի հետ չմտնել համաձայնության մեջ և ԹՈՒՅԼ ՉՏԱԼ ԱՆՈՐԱԿ ԱԿՏԻՎՆԵՐԻ ԵՐԿԱՐԱՑՈՒՄ, մշակել բանկերի իրացվելիության նորմավորման ժամանակակից մեխանիզմներ (մոնիտորինգ ըստ GAP-ի՝ ակտիվներ-պարտավորություններ, կուտակային տոկոսային եկամուտներ և ծախսեր, հրաժարվել ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվներից և կիրառել ընդհանուր իրացվելիության նորմատիվներ GAP-ի բացասական արժեքների առաջանալու դեպքում), խստացնել ռեզուլյատիվ կապիտալի հանդեպ պահանջները բանկային կապիտալի համապատասխանության նորմավորման ժամանակ, ինսայդերական գործարքների հանդեպ իրականացնել խիստ վերահսկողություն, հրաժարվել բանկային կապիտալի նկատմամբ 2017թ.-ի հունվարի 1-ից ուժի մեջ մտած նոր նորմատիվային պահանջից (30 մլն AMD կամ ավելի քան 62 մլնUSD) և ներդնել բանկերի ռեզուլյատիվ կապիտալի նորմավորման տարբերակված մոտեցում՝ թույլ տալով շուկայում ինչպես փոքր, այնպես էլ խոշոր բանկային կազմակերպությունների առկայությունը շուկայում,

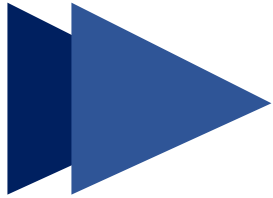
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

Թույլ տալ առաջին կարգի օտարերկրյա բանկերի (ինչպես նաև ապահովագրական ընկերությունների) մասնաճյուղերի գործունեությունն առանց կապիտալի առանձնացման՝ երկու երկրների վերահսկողական մարմինների կողմից համատեղ վերահսկողության իրականացման պայմանով, իրականացնելով պրուդենցիալ կարգավորում ըստ մայր բանկի ռեգուլյատիվ (այլ ոչ թե ընդհանուր և/կամ հիմնական) կապիտալին վերաբերող 2, 3, 4 խումբ նորմատիվների, ուժեղացնել տեղեկատվության ազդանշանները շուկայի մասնակիցների համար բանկերի համար օրենսդրորեն ամրագրելով ֆինանսական վիճակի, բանկերի ակտիվների և պարտավորությունների կառուցվածքի մասին ավելի մանրամասն տեղեկատվության պարտադիր հրապարակման պահանջ, մշակել և ներդնել բանկային ցուցանիշների մոնիտորինգի բոլոր տեսակները, ներմուծել ինսայդերների բոնուսների և աշխատավարձերի նորմատիվային սահմանափակում, ինչպես նաև նորմավորել աշխատանքի վարձատրության բևեռացման խորությունը (թուփ մենեջերներ – անձնակազմ), բանկերին թույլ տալ միայն երկու իրավական կարգավիճակ՝ բաց բաժնետիրական ընկերություն մեծ բաժնեմասով բաժնետերերի մասնաբաժնի առավելագույն կենտրոնացման նորմավորմամբ կամ դուստր բանկեր:

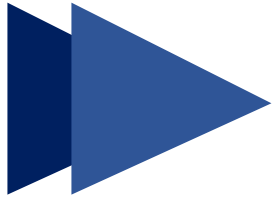
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

4. Օրենսդրորեն արգելել բաց շուկայական գործարքներում բանկերի մասնակցությունը (սպեկուլյատիվ արժույթափոխանակման գործարքներ և արժեթղթերի առքուվաճառք), եթե խոսքը չի գնում պետական արժեթղթերի մասին, բացառությամբ բրոկերային ծառայությունների մատուցման՝ հաճախորդների հանձնարարությամբ և միջոցներով: Վերանայել արժույթային դիրքի հնացած նորմատիվը, ինչպես նաև հրաժարվել դոլարիզացիայի դեմ պայքարի արհեստական մեթոդները, քանի որ դրանք չեն ապահովում համապատասխան արդյունքներ: Արժույթային դիրքի գործող նորմատիվի փոխարեն ներդնել արժույթային պարիտետի նորմատիվը (կոշտ արժույթների համար $\pm 3\%$, փոխարկելի ոչ կոշտի համար՝ 1% , մնացածի համար՝ 0%):

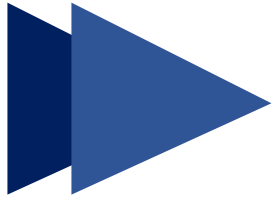
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

5. Բանկայի պարտավորությունների՝ ըստ ավանդի արժույթի տարբերակված պարտադիր պահուստավորման գործող մոտեցման փոխարեն ներմուծել պարտավորության արժույթով պահուստավորման պահանջ՝ կախված ժամկետից: Երկարաժամկետ պարտավորությունների (երկարաժամկետ պետք է ճանաչվեն պարտավորությունները, որոնց համար բացառվում է վաղաժամ մարումը՝ խնդիրը լուծվում է կապիտալի շուկայում պարտքային բանկային գործիքների տեղաբաշխման միջոցով) նկատմամբ կիրառել պահուստավորման զրոյական դրույք, իսկ կարճաժամկետ ներդրումների և ցպահանջ հաշիվների նկատմամբ՝ 100% համապատասխան արժույթով: Կարելի է ժամանակավորապես ներդնել նաև միջնաժամկետ պարտավորություններ հասկացությունը և սահմանել պահուստավորման պահանջ 2-8% միջակայքում: ՇՏԱՊ հրաժարվել արժույթային պարտավորությունների պահուստավորման 18% նորմատիվից:

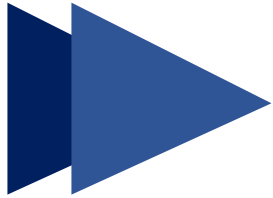
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

6. Ստեղծել ԿԲ-ից անկախ Մեգակարգավորող (բանկերի, ապահովագրական, կենսաթոշակային, ներդրումային և ֆինանսական միջնորդության այլ ինստիտուտների վերահսկողություն և կարգավորում, այդ թվում փայատիրական բնակարանաշինարարական ընկերությունների, խոշոր փոխառուների՝ տնտեսության իրական հատվածից կազմակերպությունների պրուդենցիալ վերահսկողություն):

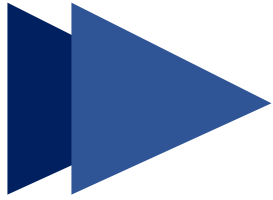
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԵՐԸ

7. Պարտադիր ապահովագրության (բժշկական, գույքի, պատասխանատվության) ներդրում, այդ թվում աշխատունակության ժամանակավոր կորստի փոխհատուցման ապահովագրական պրոդուկտների:

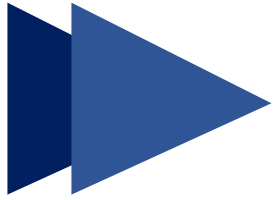
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

8. ՀՀ-ում 2015թ.-ի կենսաթոշակային բարեփոխումներն անհրաժեշտ է ճանաչել չկայացած, հարկավոր է վերանայել ողջ մեխանիզմը, այդ թվում նպատակ ունենալով կորպորատիվ կենսաթոշակային ֆոնդերի ստեղծումը՝ ունակ իրականացնել կենսաթոշակային ռեսուրսների կառավարման ոլորտում ինքնակարգավորման սկզբունքը և այս ֆոնդերի գործունեության նկատմամբ անմիջական վերահսկողություն՝ չբացառելով նաև կառավարող ընկերությունների առկայությունը, սակայն պահպանելով ազգային ֆինանսական շուկայում կուտակային ռեսուրսների բաշխման սկզբունքը: 2017թ.-ի հուլիսի 1-ի դրությամբ արդեն կուտակվել է 165 մլն USD (ՀՆԱ շուրջ 1,6%)՝ կառավարվող օտարերկրյա ֆոնդերի կողմից: Փաստացիորեն երկրի ՀՆԱ-ի 1,6%-ով կրճատվել է վճարունակ պահանջարկը, իսկ միջոցները հանված են:

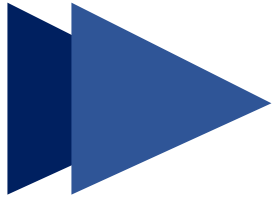
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

9. Ներդնել կամավոր կենսաթոշակային ապահովագրությունը խթանող հարկային մեխանիզմներ, միաժամանակ զարգացնելով համապատասխան առաջարկ՝ կապիտալի շուկայի մինչև 15-20 տարի ժամկետով միջնաժամկետ և երկարաժամկետ գործիքների, օրինակ, հիփոթեքային պարտատոմսերի՝ թողարկվող ազգային հիփոթեքային մարմնի կողմից, ապահովված համապատասխան անշարժ գույքով ըստ բանկերից և առաջնային շուկայում հիփոթեքային վարկերը ձևավորող հիփոթեքային վարկային կազմակերպություններից, ինչպես նաև կապիտալի շուկայի համապատասխան գործիքների միջոցով ֆինանսավորվող հատուկ ներդրումային նախագծերից պահանջի իրավունքի փոխանցման սկզբունքի: Պետության համաֆինանսավորումը կամ համամասնակցությունը կուտակային կենսաթոշակային համակարգում անհրաժեշտ է համատեղել գործատուների պարտադիր համամասնակցության հետ՝ միաժամանակ ֆիզիկական անձանց հարկային դրույքաչափերի զգալի կրճատմամբ: Այսինքն անհրաժեշտ է վերականգնել կենսաթոշակային ապահովագրությունում ֆիզիկական անձանց հետ միասին գործատուների պարտադիր մասնակցության ինստիտուտը:

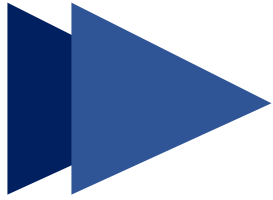
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

10. Անհրաժեշտ է իրականացնել կարգավորող և տեխնոլոգիական լուծումներ՝ ուղղված Հայաստանի ֆինանսական հարթակի ինտգրմանը առաջատար կապիտալի շուկաների հետ, այդ թվում ԵԱՏՄ երկրների հետ (դեպոզիտար գործառնությունների և ցուցակման փոխանաչում, ՀՀ ֆոնդային հարթակում ԵԱՏՄ երկրների էմիտենտների արժեթղթերի թույլատրում, բորսայական առցանց առևտրի տեխնոլոգիաների ներդրում և այլն), ինչը կծառայի որպես զարգացման զգալի խթան:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

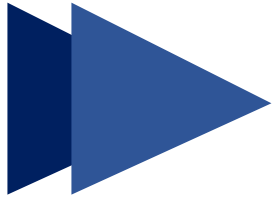
11. Պետական հիփոթեքային մարմնի կապիտալացում և կապիտալի շուկայում հիփոթեքային արժեթղթերի թողարկման իրականացում կուտակային կենսաթոշակային ֆոնդերի ակտիվների կառուցվածքին և ժամկետներին համապատասխան, բանկերից և վարկային կազմակերպություններից հիփոթեքային վարկային պորտֆելների մասսայական գնման ինստիտուտի ներդրում:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

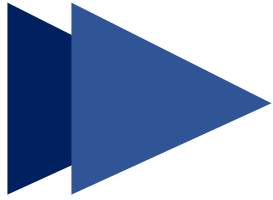
Հարկային քաղաքականության ոլորտում

12. Շահութահարկի չեղարկում և անցում եկամուտների ու գույքի համընդհանուր հայտարարագրման համակարգին (հասարարական անձանց համար նաև ծախսերի)՝ եկամտային հարկի թաքցնելու և ոչ հավաստի տեղեկությունների ներկայացման համար ֆինանսական, վարչարարական և քրեական պատասխանատվության ներառմամբ: Եկամտային հարկի տոկոսադրույքների զգալի նվազեցում (ոչ ավելի քան 24%) և նվազագույն չհարկվող եկամտի վերականգնում օրենսդրորեն սահմանված նվազագույն աշխատավարձի շրջանակներում: Եկամտային հարկով (միասնական սոցիալական հարկով) հարկման ենթակա բազայից կենսաթոշակային և այլ տեսակի պարտադիր ապահովագրության, կրթության, առողջության, հիփոթեքային ծախսերի նվազեցում:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

13. Ինքնագրադվածների (առանց վարձու աշխատանքի գործող միկրոբիզնեսի) ազատում բոլոր հարկերից և հաշվետվողականությունից:
14. Անշարժ գույքի հարկը հասցնել մինչև ընթացիկ շուկայական (կադաստրային) արժեքի 1-3% մակարդակի՝ արժեքի ամենամյա վերագնահատմամբ (ռեսուրսների վերաբաշխում հարուստներից աղքատներին)՝ նվազագույն չհարկվող մակարդակի սահմանմամբ (օրինակ, մինչև 50 ք.մ.՝ բնակարանի համար, և մինչև 100 ք.մ.՝ բիզնեսի համար):

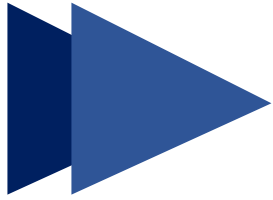

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

15. Բոլոր հարկային արտոնությունների
չեղարկում, այդ թվում խոշորների:

16. Կառավարության կողմից հարկային
պրեֆերենցիաների հաստատման հետ կապված
բոլոր մեխանիկական մեխանիզմների
չեղարկում:

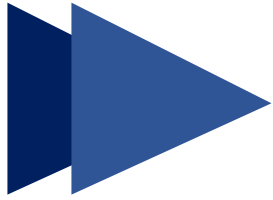
17. Ռոյալթի՝ բնական ռեսուրսների
օգտագործման վճար (վճար ռեսուրսների
համար՝ կախված ռեսուրսի համաշխարհային
գներից):

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

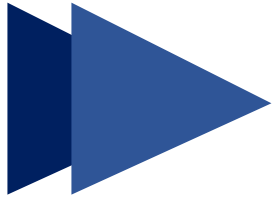
18. Սահմանին անուղղակի հակերի ամբողջական չեղարկում, վերահսկիչ գների ինստիտուտից հրաժարում:

19. Փոքր ձեռնարկություն՝ շրջանառության հարկ մինչև 7% (150-200 մլն դրամ շրջանառության համար) սահուն անցմամբ դեպի ԱԱՀ-ով հարկում, այսինքն մինչև 200 մլն դրամ շրջանառության դեպքում բոլոր հարկ վճարողները (փքրից մինչև մեծ) վճարում են միանման:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

20. Նվազագույն աշխատավարձի բարձր մակարդակի սահմանում՝ նվազագույն սպառողական զամբյուղը զգալիորեն գերազանցող և բավարար պարտադիր ապահովագրության (կենսաթոշակային, բժշկական, գույքային, պատասխանատվության) համակարգին համընդհանուր մասնակցության, կրթական ծառայություններին և հիփոթեքային վարկերին հասանելիության համար: (Երկրում արտադրվող ապրանքների և ծառայությունների ինքնարժեքում միջինում 20-25%-ը բաժին է ընկնում աշխատակիցների աշխատավարձերին, ՌԴ-ում՝ 25-30%-ը, ԱՄՆ-ում՝ 75-80%-ը, ԵՄ-ում՝ 60-65%-ը): Պետական բյուջեի վերակազմակերպում՝ կենսաթոշակային ապահովման, առողջապահության, կրթության, բնակարանաշինության ֆինանսավորման զգալի մասի՝ պետությունից դեպի մասնավոր հատված վերաբաշխման նպատակով, ինչը այդ ոլորտների ֆինանսավորման համակարգ կմտցնի շուկայականություն և ոչ կոռումպացվածություն:

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ ՄՈԴԵԼԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐԲԵՐԸ

21. Աշխատանքի շուկայի կարգավորման և վերահսկողության համակարգի խստացում, ոչ պաշտոնական զբաղվածության չթուլլատրում խիստ պատժամիջոցների կիրառման միջոցով:

22. Տարաշքային (տարածաշրջանային) զարգացման համահարթեցում և մրցունակություն. Եկամտային հարկի մի մասը և գույքահարկերը՝ տեղական բյուջեներ:

23. Օֆշորների հետ ցանկացած գործառնությունների և գործարքների արգելում:

24. Ապամենաշնորհացում (ներմուծումից եկամուտների նորմավորում)

25. Եվ այլն:

Thank you !
Спасибо!
תודה
მადლობა !
Շնորհակալություն!

